80. Keskiviikkona 4 päivänä kesäkuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta 2582

Hallituksen esitys 50/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 6/1997 vp

2) Hallituksen esitys laiksi veronkantolain 26 a §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 62/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 66 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 61/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 60/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 9/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 52/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

6) Hallituksen esitys laiksi eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan ehdoista ..... „

Hallituksen esitys 59/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 11/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi kaivoslain muuttamisesta 2583

Hallituksen esitys 70/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 12/1997 vp

8) Hallituksen esitys laiksi henkilöstörahastolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 74/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

9) Hallituksen esitys laiksi jätelain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 75/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Toinen käsittely

10) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 38/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 7/1997 vp

11) Hallituksen esitys laiksi lääkkeiden velvoitevarastointilain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 45/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 13/1997 vp

Ainoa käsittely

12) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1995 2584

Valtiontilintarkastajien kertomus vuodelta 1995
Kertomus 13, 14/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

13) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1996 2619

Kertomus 3/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Lähetekeskustelu

14) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 2628

Hallituksen esitys 86/1997 vp

15) Lakialoite perusopetuslaiksi 2668

Lakialoite 59/1997 vp (Anu Vehviläinen /kesk ym.)

16) Lakialoite koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ja laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta ,,

Lakialoite 60/1997 vp (Annika Lapintie /vas)

17) Lakialoite koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ..... ,,

Lakialoite 61/1997 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

Ensimmäinen käsittely

18) Hallituksen esitys laeiksi arvonlisäverolain sekä Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 64/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 9/1997 vp

19) Hallituksen esitys laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 9 §:n muuttamisesta 2669

Hallituksen esitys 65/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

20) Hallituksen esitys laiksi poliisin hallinnosta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta 2669

Hallituksen esitys 76/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 10/1997 vp

21) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 87/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 11/1997 vp

22) Hallituksen esitys laiksi siemenkauppalain 9 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 39/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

23) Hallituksen esitys laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja kolttalain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 54/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

24) Hallituksen esitys Sopimuksen Euroopan energiaperuskirjasta ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 2670

Hallituksen esitys 46/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 14/1997 vp

25) Hallituksen esitys laiksi panttilainauslaitoksista annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 16/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 15/1997 vp

26) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 18/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 16/1997 vp

27) Hallituksen esitys laeiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain ja henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 79/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Mietintöjen pöydällepano

28) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1995 2670

Kertomus 12/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

29) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1996 ... „

Kertomus 16/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 9/1997 vp

30) Hallituksen esitys Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosiaatiosta tehdyn Euro-Välimeri-sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ... „

Hallituksen esitys 31/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

31) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain muuttamisesta ... 2671

Hallituksen esitys 51/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 11/1997 vp

32) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ... „

Hallituksen esitys 44/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Törnqvist.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Alaranta, Andersson J., Anttila U., Brax, Dromberg, Elo, Halonen, Hurskainen, Kanerva S., Kiljunen, Kiviniemi, Koski M., Krohn, Kuisma, Laitinen, Lamminen, Leppänen P., Lindqvist, Lipponen, Nurmi, Pulliainen, Pykäläinen, Rantanen, Rauramo, Rimmi, Siimes, Taina, Tiusanen, Viitamies ja Virtanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Lindqvist, Rimmi, Pulliainen, Leppänen P., Viitamies, Andersson J., Tiusanen, Laitinen, Kuisma, Rauramo, Dromberg, Koski M., Halonen, Lamminen, Virtanen ja Siimes.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden takia ed. Dromberg, virkatehtävien takia edustajat Lamminen, Nurmi, Pesälä, Siimes, Taina ja Virtanen sekä yksityisasioiden takia edustajat J. Andersson ja Pulliainen sekä
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia ed. Lipponen sekä yksityisasioiden takia edustajat Rantanen ja Rauramo.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 417, 419, 427, 434, 436, 438, 446, 447, 453, 460, 461, 463, 464, 467—472, 480 ja 486. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Lakialoitteen n:o 16/1997 vp siirto

Toinen varapuhemies: Lakialoite n:o 16/1997 vp (Aapo Saari /kesk ym.), joka sisältää ehdotuksen laiksi tuloverolain muuttamisesta, on 14 päivänä maaliskuuta 1997 lähetetty valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että mainittu lakialoite siirrettäisiin työasiainvaliokuntaan, jossa on käsiteltävänä hallituksen esitys n:o 85/1997 vp laiksi kotitaloustyön väliaikaisesta verotuesta.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 50/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi veronkantolain 26 a §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 62/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 66 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 61/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 60/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laiksi kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 52/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Hallituksen esitys laiksi eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan ehdoista

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 59/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys laiksi kaivoslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 70/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 12/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys laiksi henkilöstörahastolain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 74/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys laiksi jätelain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 75/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 38/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 7/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 37 luvun 8, 11 ja 12 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Hallituksen esitys laiksi lääkkeiden velvoitevarastointilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 45/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 13/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 13. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, 3 § ja sen edellä oleva väliotsikko, 5—7, 7 a, 8—11, 11 a ja 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1995
Valtiontilintarkastajien kertomus vuodelta 1995

Ainoa käsittely
Kertomus 13, 14/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietintö on valmisteltu perinteisen tavan mukaan valtiovarainvaliokunnan ykkösjaostossa, hallinto- ja tarkastusjaostossa, käsiteltävänä olevaan kahteen kertomukseen. Käsittelyssä jaosto paneutui neljään viiteen eri asiakokonaisuuteen: Ensinnäkin kertomusmenettelyyn teknisenä asiana, toiseksi valtionhallinnossa käynnissä olevaan tulosjohtamisprosessiin ja sen käytännön asioihin, sitten erikseen pankkituen osalta oikeudenkäyntikuluihin, niiden tarkoituksenmukaisuuteen ja hintaan sekä vielä erikseen valtiontilintarkastajain kertomuksessa olleisiin kannanottoihin alkoholijärjestelmän muutoksesta.

Mietintö, joka on valmisteltu, on tehty konsensuksessa eikä sen vuoksi välttämättä kaikilta osin jokaisen mielipiteitä yksityiskohtaisesti heijasta. On pyritty yksimielisyyteen. Kun käytän nyt esittelypuheenvuoron, voin todeta, että käytän puheenvuoron myös omalta kannaltani, joten tämä kaikki ei ole esittelypuheenvuoroa.

Rouva puhemies! Alussa kertomuksessa on todettu valtiontalouden velkaongelma, työttömyysongelma tavanomaisesti ja sen erittäin hälyttävät mittasuhteet. Mutta tässä yhteydessä jaosto ei siihen syvemmin paneutunut, siihen tulee tilaisuus kyllä monta kertaa budjetin yhteydessä jne.

Valtiontalouden parlamentaarisen tarkastuksen kehittämiseen ja kertomusmenettelyyn jaosto ja valtiovarainvaliokunta myöhemmin otti kannan, että kertomusmenettelyssä on paljon kehittämistä. Pitäisi pyrkiä kahteen kertomusmenettelyyn, joista toinen olisi talouskertomus ja toinen kertomus hallituksen toimenpiteistä. Esitettiin myös näkemyksiä, ettei toimintaa ja taloutta voi tarkastella erikseen, vaan ne pitäisi olla yhtenä, joten tavoite pitäisi olla jopa yhden kertomuksen menettely. Siihen ei kyllä nähdä vielä olevan mahdollisuuksia, mutta nykyisestä kirjavasta kertomusmenettelystä kokonaisempaan esittelyyn on pyrittävä. Ennen kaikkea talouskertomuksen, joka tulisi korvaamaan tilintarkastajain kertomuksen ja tämän toisen kertomuksen, aikataulussa pitäisi pystyä siihen, että kertomus olisi jo varainhoitovuotta seuraavana vuonna budjetin käsittelyn yhteydessä käsiteltävänä ja että budjetti perustuisi tutkittuihin talouslukuihin ja myös tarkastajien, muun muassa eduskunnan jaoston kautta esittämiin näkemyksiin.

Vielä on nähty ongelmana parempi yhteistyö Valtiontalouden tarkastusviraston ja valtiontilintarkastajain kesken. On käynyt ilmi, että perustuslaki estää näiden organisaatioiden lähemmän toimimisen, koska perustuslaissa valtiontilintarkastajat erityisesti mainitaan. Jaosto haluaa lähettää terveisiä Perustuslaki 2000 -komitealle, joka on päättämässä työtään, että tämän lain yhteydessä tehtäisiin mahdolliseksi, ettei ainakaan perustuslain tasolla asetettaisi esteitä näiden organisaatioiden lähemmälle toimimiselle. On jopa esitetty näkemys, että valtiontilintarkastajat voisivat olla jonkinlainen Valtiontalouden tarkastusviraston hallintoneuvosto.

Jaosto paneutui myös aika perusteellisesti tulostavoitteiden toteutumiseen eri ministeriöissä ja niiden hallinnonaloilla. Todettiin, että tulosjohtamisen tapa on varsin kirjava. Eri ministeriöissä valmiudet siihen ovat erilaiset. Jotkut ovat vasta tulosjohtamisen alkuvaiheissa, jotkut ministeriöt ovat päässeet pitemmälle. Toki mietinnössä todetaan, että mitään yhtenäistä tulosjohtamisen mallia ei voi kirjaimellisesti kaikille hallinnonaloille soveltaakaan, mutta paljon on vielä eri ministeriöillä oppimista ja pitkä tie kuljettavanaan. Ensimmäiset ministeriöt sanovat aloittaneensa tulosjohtamisen jo kymmenkunta vuotta sitten. Viimeiset ministeriöt otettiin tulosjohtamisen piiriin vasta, oliko se, tällä tai edellisellä budjettikaudella.

Paljon myönteistäkin on varmaan saatu aikaan. Sitä en tässä referoi. Muutamiin kyseen-

alaisiin tai haittavaikutuksiin haluan tässä yhteydessä kiinnittää huomiota.

Ensimmäinen on se, että kun varsinkin säästötarpeiden ja laman oloissa ministeriöt ovat joutuneet tekemään leikkauksia ja tulosohjauksen nimissä supistaneet toimintaansa, on hyvin usein ollut tuloksena se, että lakaistaan roskia maton alle ja supistetaan sellaisia toimintoja, että eri hallinnonalojen väliin syntyy tyhjää, väliinputoajia jne., ja tulosjohtaminen ei kokonaisuuden kannalta varsinaisesti johdakaan hyvään lopputulokseen. Tähän pitäisi selvästi enemmän kiinnittää huomiota, ja tässä mielessä valiokunta haluaa nostaa tulosjohtamisen korkeammalle kuin ministeriötasolle. Sen pitäisi olla valtioneuvoston kanslian tasolla tai valtiovarainministeriön tasolla sillä tavalla, että tulosohjaamisen lievealueiden tulisi olla budjettiesityksen yleisperusteluissa ja niihin siinä puuttua, että tulosjohtaminen omaan pussiin toisten kustannuksella jäisi vähemmälle.

Toinen kyseenalainen näkökohta tulosjohtamisessa — sitä ei tähän kovin selvästi saatu kirjattua, mutta jonka haluan tuoda esiin —on se, että kun budjetoinnissa on menty yhä enemmän könttäsummabudjetointiin, niin parlamentaarinen valvonta, poliittinen ohjaus on paljon vaikeampaa. Se ei tapahdu automaattisesti; poliittinen tahto ei pysty toteutumaan, ja paljon voidaan piilottaa vallankäyttöä momenttien taakse puhtaaseen virkamiesvallankäyttöön tai sellaiseen vallankäyttöön, jota poliittinen tahto tai yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ei välttämättä haluaisi.

Pankkituen osalta jaosto syventyi oikeudenkäyntien hintaan, josta on ollut paljon julkisuudessa keskustelua, sekä pankkitukioikeudenkäyntien tarkoituksenmukaisuuteen. Nythän oikeudenkäyntejä ovat ohjanneet eduskunnan aikaisemmat kannanotot, joita muun muassa tilintarkastuskertomuksen yhteydessä eduskunta on ottanut. Eli keskeisenä tavoitteena on ollut, että oikeuden pitäisi viimeiseen piirtoon asti toteutua ja oikeutta pitäisi käydä niin pitkälle, että todelliset vastuunkantajat paljastuisivat ja saataisiin vastuu kannettua.

Alusta asti on kyllä jo nähty varsin suuria ongelmia. Vuosi sitten, kun tätä kertomusta käsiteltiin, oli siihen mennessä oikeudenkäyntikuluja kertynyt 30 miljoonaa. Tuomioita oli muistaakseni 100 miljoonan markan edestä, mutta valtion kassaan oli kertynyt vain 5 miljoonaa. Tämä suhde tuskin on muuttunut. Siitä saatiin luvut, mutta niitä ei minulla ollut puhetta valmistellessani käytössä. Mutta voi todeta, että aika kalliiksi pesänselvittely tulee. Sitten on vielä se epäily, kuinka tarkoituksenmukaista tämä nyt viimeiseen asti on.

Erityisesti jaostossa tuli esille säästöpankkien luottamushenkilöiden vastuuseen vetäminen ja se, miten luottamushenkilötehtäviin osallistunut henkilö on voinut kantaa vastuuta. Nyt on käynnissä kai parisenkymmentä juttua, jotka ovat menossa eri oikeusasteisiin. Jaosto oli sitä mieltä, että näissä pitäisi kyllä pyrkiä käyttämään myös maalaisjärkeä eikä pelkällä juristerialla jatkaa asioita niin pitkälle, että varsinaista oikeudenmukaisuutta ei löytyisikään.

Asia, johon jaosto myös kiinnitti huomiota, oli Arsenalin hallussa olevien kiinteistöjen realisoiminen. Tästä tilanteesta jaostolle annettiin tietoa, osin tyydyttävää, ei ehkä kaikilta osin, kysymysmerkkejäkin jäi. Vielä on auki se, millä hintatasolla roskapankin haltuun jäänyt omaisuus pitäisi realisoida, mikä olisi yhteiskunnallisesti tarkoituksenmukaista, kuinka kauan pitää tyhjänä, millä vuokratasolla ja millä hinnalla tulla markkinoille niin, ettei kuitenkaan olla häiritsemässä normaalia ja oikeudenmukaista hintatasoa.

Pankkitukioikeudenkäyntien tarkoituksenmukaisuudesta valiokunta kuuli yhden oikeudenkäynnin tapahtumista lausuntoja. Emme missään tapauksessa ole pyrkineet olemaan oikeusistuin, mutta tällaisen oikeudenkäynnin taustoja pyrimme selvittämään. Ihmetystä herättää, että veronmaksajien piikkiin — aivan niin kuin asiantuntija totesi, se piikki on edelleen auki — käydään oikeutta ulkomaisessa omistuksessa olevan firman eduksi suomalaista työllistäjää vastaan, joka joutuu oikeudenkäyntikulunsa hankkimaan tulorahoituksesta, ja taas ulkomaisessa omistuksessa olevalla yrityksellä on veronmaksajien piikki koko ajan auki. Kuitenkin oikeudessa käydään vain pienistä asioista kiistaa ja oikeudenkäyntikuluja on tähän mennessä kertynyt jo vähintään 10—15 miljoonaa markkaa. Lopputuloksena ilmeisesti selvintä on se, että rahaa on palanut, ja lopputulos ei suinkaan ole kovin hyödyllinen ainakaan suomalaisen veronmaksajan kannalta.

Jaosto haluaa tässäkin yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että pitäisi pyrkiä sovintoon, ja kun näyttää siltä, että sovinnon esteenä on sellaisia asioita, joita jaostolle ei haluta kertoa, olisi kyllä hyvin tarpeellista, että tulisi joku ulkopuolinen riippumaton taho tarkistelemaan oikeudenkäyntikulujen tarkoituksenmukaisuutta. Tällä tavalla tällaiset ainakin ulkopuolelta kat-

soen täysin järjettömiltä näyttävät veronmaksajien rahojen tuhlaamiset voitaisiin lopettaa.

Rouva puhemies! Viimeiseksi alkoholijärjestelmän muutoksesta. Valtion tilintarkastajathan olivat todenneet, että meillä pitäisi pyrkiä lähestymään verotuksessa Keski-Euroopan alkoholiverotasoa. Ei jaosto eikä valtiovarainvaliokunta tähän täysin yhdy, vaan nimenomaan halutaan tässäkin nostaa esille se, että verotason ei suinkaan tarvitse olla sama. On joku optimaalinen alkoholiverotuksen taso, jonka tulee olla selvästi korkeampi kuin Keski-Euroopassa. Tanskan esimerkki osoittaa, että siihen on myös mahdollista päästä, ja se toisaalta mahdollistaa alkoholituloista maksimiverokertymän, joka minimoi myös tämän verottoman alkoholikulutuksen ja myös ottaa tietysti, jos ajatellaan meidän alkoholipolitiikan tavoitettamme, ennen kaikkea huomioon sosiaali- ja terveyspoliittiset näkökulmat.

Tässä yhteydessä valtiovarainvaliokunnan jaosto halusi myös tuoda julki sen, että suinkaan verotuksen lähempi harmonisointi ei tarkoita sitä, että pelkästään meillä laskettaisiin verotasoa, vaan pitäisi myös Suomen EU:n täysvaltaisena jäsenenä pyrkiä siihen, että alkoholiverotusta voitaisiin sosiaali- ja terveyssyistä myös muualla Euroopassa paremminkin nostaa. Tällainenkin vaikuttaminen olisi varmasti hyödyllistä, ja jos ajatellaan, minkälaisissa Emu-maksuvaikeuksissa nyt muutamat alkoholimaat ovat, ne voisivat hyvinkin saada tätä kautta sopivalla tavalla kansantalouksia ja budjetteja tasapainoon.

Mitä tulee Alkon vähittäismyyntimonopoliin, joka on EU-tuomioistuimessa käsiteltävänä, sitä ei ole suoraan tässä kertomuksessa sanottu, mitä omana vahvana käsityksenäni sanoisin: Kyllä meidän pitäisi ennen kaikkea muistaa, että kysymys ei ole siitä, miten vähittäiskauppa saa enemmän katetta, miten se saa alkoholia enemmän myytyä, vaan kysymys on siitä, miten alkoholipolitiikkaa meillä hoidetaan, miten alkoholimyynnissä pystytään ylläpitämään tiettyjä rajoituksia, niin että ymmärretään, että alkoholi on sellainen aine, joka ei suinkaan ole ravintoaine, ja sillä tavalla vielä, että Suomen alkoholipolitiikalla on paremmat saavutukset kuin nyt yleinen tai viimeaikainen keskustelu lähinnä näiden vähittäiskauppalobbareiden ja ravintoloiden toimesta osoittaa.

Kyllä meillä alkoholipolitiikan saavutukset terveyshaittojen vähentäjänä ovat aivan kiistattomia, ja pitääkin kysyä, mitä suuria muutostarpeita nyt olisi muuta kuin joku imagomuutos. Jokainen, joka yrittää väittää, että ei alkoholia saa silloin, kun katsoo sen tarpeelliseksi, ja ei pysty sitä varaamaan omaan kohtuukäyttöön, ei suinkaan väärinkäyttöön, voisi tuoda sen julki, eikä niin kuin nyt, että tämä lobbaus tapahtuu ihan muista kuin alkoholipoliittisista syistä.

Rouva puhemies! Tällaisella taustatyöllä tämä valiokunnan mietintö on valmistunut, ja toivomme, että nämä mielipiteet ja mietintöön kirjatut näkökohdat otetaan huomioon vastaisuudessa näitä asioita käsiteltäessä.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies, värderade talman! Valtiovarainvaliokunta on ripeästi saanut valmiiksi mietintönsä valtiontilintarkastajien kertomuksesta ja siihen liittyen myös Kertomuksesta valtiovarain hoidosta ja tilasta. Toivoa sopii, että hallituskin yhtä ripeästi noudattaa valiokunnan mietintöön sisältyvää kehotusta ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joihin valiokunta mietinnössään antaa aihetta, ja antaa kuluvan vuoden loppuun mennessä eduskunnalle kertomuksen näistä toimenpiteistä. Tällä tavalla voitaisiin tiivistää maan hallituksen ja eduskunnan keskustelua, josta varmasti on hyötyä molemmille osapuolille.

Valtiovarainvaliokunta on aiempaan tapaansa nostanut tarkasteluun vain muutaman hyvin valitun aiheen, ja vain näistä aiheista hallitus tulee antamaan kertomuksen. Tätä menettelyä voidaan pitää onnistuneena. Se asettaa aiempaa suurempia vaatimuksia valiokunnan valinnoille ja toisaalta jättää valtiontilintarkastajien omaan jälkivalvontaan ne kysymykset, jotka kertomukseen sisältyvät mutta joista mietinnössä ei ole pyydetty hallituksen toimenpiteitä.

Ennen kuin siirryn ehkä kaikkein tärkeimpään kysymykseen, jota mietinnössä on käsitelty, eli valtiontalouden parlamentaarisen tarkastuksen kehittämisen, haluan ihan lyhyesti käsitellä paria asiaa.

Valtiontilintarkastajat totesivat, että EU-rakennerahastoista tulevat rahat ovat olleet monitahoinen budjettitaloudellinen ongelma. Kiireellisyyden ja ohjelmien yleispiirteisyyden vuoksi ei ole pystytty varmistamaan kansallisen rahoituksen budjetointia aina oikeisiin kohteisiin valtion talousarviossa, mistä syystä talousarviorahoitusta on jouduttu korjaamaan lisätalousarvioissa. Valtiontilintarkastajien mielestä sisäministeriön tuleekin kiirehtiä ohjelmien joustavampaa ja ripeämpää toteutusta ja kehittää jatkuvasti niiden hallintoja ja menettelytapoja yhdessä muiden

ministeriöiden kanssa ja järjestää tähän työhön liittyvää tiedotusta ja koulutusta.

On selvää, että rahastotukien saaminen ja hyödyntäminen edellyttävät kansallisilta järjestelmiltä ja organisaatioilta nykyistä selkeämpää ja tehokkaampaa toimintaa. Valiokunta on aivan oikein korostanut, että hallituksen on huolehdittava siitä, että kansalliset budjetti- ja muut ratkaisut mahdollistavat EU-rahoituksen maksimaalisen hyödyntämisen. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä kävi aivan selvästi ilmi, että tällä hetkellä näyttää siltä kuin varoja jäisi huomattavan paljon käyttämättä.

Arvoisa puhemies! Olen erittäin tyytyväinen siihen, että valiokunta on yhdeksi tarkastelun kohteeksi valinnut tulosohjauksen ja tulostavoitteiden toteutumisen. Eduskuntahan on tulosohjauksella ja talousarvion uudistamisella delegoinut päätäntävaltaa entistä enemmän ministeriöille ja sitä kautta myös varsinaiseen suoritusportaaseen kuten piirihallintoviranomaisille. Tulosohjaukseen siirtyminen on merkinnyt tarkasta normiohjauksesta luopumista. Se ei kaikilta osin ole käynyt kuitenkaan kivuttomasti, kuten valtiontilintarkastajain kertomuksesta käy ilmi. Korjaamista on erityisesti ministeriöiden tuloksellisuuden seuranta- ja arviointimenetelmissä sekä tilivirastojen laskenta- ja kustannusseurantajärjestelmissä. Vaikka järjestelmä vielä hakeekin muotojaan, kuten valtiontilintarkastajien kertomukseen liittyvistä huomautuksista käy ilmi, paluuta entiseen tilanteeseen ei enää ole. Järjestelmää onkin päinvastoin pyrittävä kehittämään siten, että siitä saadaan irti ne hyödyt ja kustannussäästöt, joita sillä tavoitellaan.

Valiokunta on mietinnössään todennut, että tulosjohtamisjärjestelmän käyttöönotto on lisännyt hallinnon eri portaissa kustannustietoisuutta ja siten taloudellisuutta, mutta se on valiokunnan mielestä johtanut myös byrokratian lisääntymiseen. Tämä tuli esille myös hallinto- ja tarkastusjaoston asiantuntijakuulemisessa. Siellä tuotiin selvästi esille, että tulosjohtamisneuvottelumenettely on selvästi lisännyt myös byrokraattisuutta.

Kun valtiontilintarkastajat juuri tällä hetkellä valmistelevat seuraavaa, ensi marraskuussa annettavaa kertomustaan, niin voin tässä yhteydessä vain todeta, etteivät virastojen laskenta ja kustannusseuranta vuoden kuluessa ole juuri parantuneet. Vaikka valtion maksuperustelain seurauksena on herättykin kustannustietoisuuteen, on syytä todeta, että on vielä pitkä matka siihen, että virastojen laskentatoimi olisi sellaisessa kunnossa, mitä lainsäädäntö edellyttää. Tässä yhteydessä voin viitata myös jokin päivä sitten Helsingin Sanomissa olleeseen laajaan artikkeliin, jossa käsiteltiin sisäistä tarkastusta ja todettiin, että virastojen sisäinen tarkastuskin pahasti ontuu ja 100 tilivirastosta, joita käsiteltiin, vain 25:ssä oli jonkinnäköinen toimiva sisäinen tarkastus. Vielä on paljon matkaa tälläkin puolella taitettavana, ennen kuin nämä asiat ovat kunnossa.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä kuitenkin ajankohtaisin ja tärkein kysymys on valtiontalouden parlamentaarisen tarkastuksen kehittäminen. Valtiovarainvaliokunta on nyt käsiteltävässä mietinnössään katsonut, että valtiontalouden tarkastusta koskeva lainsäädäntö tulee saattaa voimaan samanaikaisesti perustuslain uudistamisen kanssa. Koska on selvää, ettei Perustuslaki 2000 -komitea luonnollisestikaan osoita muuta kuin suunnan, miten valtiontalouden valvonta tulee ensi vuosituhannella järjestää, on hyvä tässä yhteydessä eduskunnan tietoon saattaa ne näkemykset, joita valtiontilintarkastajilla on tässä kysymyksessä.

Värderade talman! Grundprinciperna för statsrevisorernas och Statens revisionsverks verksamhet skiljer sig märkbart från varandra. Grunden för statsrevisorernas verksamhet är deras parlamentariska ställning och ett kollegialt arbetssätt. Statsrevisorernas ställningstaganden är en gemensam parlamentarisk åsikt om förvaltningens tillstånd och funktionsduglighet, och berättelsen överlämnas alltid till riksdagen. Som grund för sitt arbete har Statens revisionsverk opartiskhet och objektivitet som garanteras i stadgandena. Revisionsverkets självständiga ställning kan på sätt och vis jämföras med en domstols oberoende.

Valtiontilintarkastajain ja Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan peruslähtökohdat eroavat merkittävästi toisistaan. Valtiontilintarkastajain työn peruslähtökohdat ovat tilintarkastajien parlamentaarinen asema ja kollegiaalinen työskentelytapa. Valtiontilintarkastajain kannanotot ovat yhteisesti hyväksyttyjä parlamentaarisia arvioita hallinnon toimivuudesta ja työn vastaanottaja on aina eduskunta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto nojaa tarkastustyössään ensisijaisesti arvioinnin puolueettomuuteen ja objektiivisuuteen, jonka takeena on säännöksillä määrätty itsenäisyys. Tarkastusviraston asemaa voidaankin jossain mielessä verrata tuomioistuimen asemaan.

Valtiontilintarkastajat katsovatkin, että keskeisenä periaatteena on pidettävä kaikessa uudistustyössä sitä, että valtiontilintarkastajain parlamentaarinen tarkastustraditio säilytetään rinnan Valtiontalouden tarkastusviraston kanssa. Näin ovat valtiontilintarkastajat todenneet lausunnossaan 18.9.1996 valtiontalouden tarkastuksen kehittämistoimikunta 95:n ehdotuksesta valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen järjestämisestä.

Tietämäni mukaan perustuslakikomitea on lähtenyt aivan oikealta pohjalta, jonka mukaan eduskunta valvoo valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista, ja valtiontalouden parlamentaarisen valvonnan järjestämistä varten eduskunta valitsee valtiontilintarkastajat. Tarkastustoimen hoitamista varten olisi eduskunnan yhteydessä myös Valtiontalouden tarkastusvirasto, joka omalla itsenäisellä toimivallallaan tiukentaisi eduskunnan valvontaotetta. Koska kysymyksessä on ja tulee olla ennen muuta parlamentaarisen tilintarkastuksen vahvistaminen, mitään sellaisia ratkaisuja ei luonnollisestikaan edes voitaisi hyväksyä, jotka merkitsisivät valtiontilintarkastajain parlamentaarisen valvontaotteen heikentämistä. Myöskään mitään sellaisia muutoksia, jotka saattaisivat valtiontilintarkastajat jollakin tapaa alisteisiksi tai riippuvaisiksi tarkastusviraston työstä tai virkamiehistä, ei tässä voida hyväksyä. Myös tällaisia ehdotuksia on matkan varrella tuotu eteen.

Vielä parikymmentä vuotta sitten tilanne oli juuri sellainen, että valtiontilintarkastajain kansliassa oli pari virkamiestä, jotka esittelivät Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksia valtiontilintarkastajain kokouksissa, minkä jälkeen kertomukset liitettiin valtiontilintarkastajain kertomukseen ja saatettiin eduskunnan tietoon. Vasta pitkän kehitystyön jälkeen on päästy nykyiseen tilanteeseen, jossa valtiontilintarkastajain työ perustuu heidän omiin tarkastuksiinsa ja oman henkilöstön valmisteluihin. Toisaalta on myös todettava, että Valtiontalouden tarkastusviraston itsenäistä ja riippumatonta asemaa on syytä kunnioittaa.

Tämä merkitsee siis sitä, että uudistuksen jälkeenkin valtiontilintarkastajat säilyttävät oman itsenäisen tarkastusotteen oman koneistonsa eli oman kansliansa avulla, josta nykyiseen tapaan säädetään valtiontilintarkastajain johtosäännössä. Sitä tärkeää yhteydenpidon muotoa, jota valtiontilintarkastajien ja valtion virastojen ja laitosten välillä on ylläpidetty, on syytä jatkaa. Parlamentaarisen tilintarkastuksen yksi keino on antaa viidelle valtiontilintarkastajalle mahdollisuus omakohtaisesti ottaa selville valtion virastojen toimintaa koskevia ongelmia ja paikan päällä olla suorassa yhteydessä virkamiehiin ja virastoihin. Toiselta puolen tämä kanssakäyminen antaa valtion viranomaisille tärkeän mahdollisuuden olla yhteydessä eduskuntaan, jolloin ongelmat ja epäkohdat voidaan saattaa suoraan eduskunnan tietoon.

Tällaista kanssakäymistä ja yhteistä keskustelua pidän erittäin tärkeänä. Tänä keväänä valtiontilintarkastajat ovat esimerkiksi tehneet jo yli 30 tarkastusta eri ministeriöihin ja virastoihin. Syksyllä on tarkoitus kiertää eri puolilla Suomea vielä yli 30 kohteessa. Tämä työmuoto on tärkeää säilyttää myös uudessa tilanteessa. Se edellyttää, että tilintarkastajilla on oma, sen johtovallan alaisuudessa toimiva valmistelukoneisto. Tämä oma henkilöstö myös valmistelee ne kannanotot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen valtiontilintarkastajien valvoessa valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista eduskunnan puolesta.

Arvoisa puhemies! Valtiontalouden tarkastukseen liittyviä kysymyksiä on selvitelty melko ahkeraan koko itsenäisyyden ajan. Mitään suuria muutoksia ei kuitenkaan ole toteutettu. Se kertoo, että nykyisen kaltainen järjestelmä on perusluonteeltaan ollut tarkoituksenmukainen. Tulosohjaukseen siirtyminen ja valtionhallinnossa yhä lisääntyvä budjettivapaus korostavatkin kahden erilaisen ulkoisen tarkastustyön ja näkökulman tarvetta. Toimintojen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa valtiontilintarkastajille tulee pääosa. Virastojen ja laitosten taloushallinnon toimintojen laillisuuden valvonnassa ja tilintarkastuksesta huolehtimisessa päävastuun tulee taas olla Valtiontalouden tarkastusvirastolla.

Kun uudistukset toteutetaan siten, että vahvistetaan eduskunnan valvontavaltaa, turvataan valtiontilintarkastajien pitkä tarkastustraditio, säilytetään Valtiontalouden tarkastusviraston itsenäinen tarkastusvalta ja annetaan myös hallitukselle mahdollisuus tukeutua valvonnan tuloksiin, voidaan tuleviin uudistuksiin suhtautua myönteisesti. Jos kuitenkin jokin näistä edellytyksistä jää toteutumatta, ei muutoksiin siinä tapauksessa tule ryhtyä.

Valtiontilintarkastajat valtiontalouden parlamentaarisen valvonnan järjestämisestä vastuussa olevana eduskunnan toimielimenä valmistellessaan uuden lainsäädännön edellyttämää valtiontilintarkastajien johtosääntöä tulevat omalta

osaltaan turvaamaan nämä päämäärät. Valtiontalouden tarkastusviraston aseman uudelleenjärjestämistä koskevassa lakivalmistelussa puolestaan tulee pääosan olla Valtiontalouden tarkastusvirastolla.

Arvoisa puhemies! Lopuksi on vielä syytä kiittää valtiovarainvaliokuntaa asiantuntevasta työstä. Valiokunta on poiminut valtiontilintarkastajain kertomukseen sisältyvistä yli 40 aiheesta juuri ne, joita myös valtiontilintarkastajat ovat työssään pitäneet keskeisinä.

Edustajat Lindqvist, Rimmi, Pulliainen, P. Leppänen, Viitamies, J. Andersson ja Tiusanen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Puhun valtiontilintarkastajien työn tehokkuudesta hiukan vanhaa tietoa eli siltä ajalta, kun itse olin virassa ja myös valtiontilintarkastajat kävivät joskus virastoa tutkimassa. He ilmoittivat kuukautta ennen, koska he saapuvat paikalle. Virastossa tapahtunut käynti merkitsi sitä, että istuttiin kahvipöydän ääressä, missä keskusteltiin niitä sun näitä. Ainakaan siihen aikaan näissä ei ollut mistään tarkastuksista kysymys edes siinä mielessä, että olisi tutkittu, kuinka virasto toimii sille virkaan kuuluvien tehtävien toteuttamisessa. Se oli ystävyyskäynti ja minä uskon, että niitä ne ovat tänäkin päivänä. Ei näillä valtiontilintarkastajien käynneillä ole mitään merkitystä, mutta onhan se mukavaa, että käyvät, niin viraston henkilökunta ei tunne itseään niin yksinäiseksi siellä ehkä kaukaisessa kaupungissa, kun kaukaisesta Helsingistä tulee miehiä komealla autolla paikalle ja juodaan yhdessä kahvit ja tällä tavalla. Ehkä ed. Metsämäki tietäisi hiukan valistaa minua, jos minä olen jäänyt tässäkin asiassa vähän jälkeen siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut.

Valtiontalouden tarkastusvirastoa pidän erittäin suuressa arvossa, olen tottunut pitämään vuosikymmenet, mutta valtiontilintarkastajat ovat juuri näitä, ainakin tällä tiedolla, mitä minulla on, mitä äsken annoin ymmärtää.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen otti esille pankkituen takaisin saannin tavallaan oikeudenkäyntien kautta. Hän antoi ymmärtää, ellei peräti edustanut näkemystä, joka myös on mietinnössä mainittu, että on aiheutunut kuluja, 30 miljoonaa markkaa oikeudenkäyntikuluja, ja valtion kassaan on tullut niistä asioista 5 miljoonaa. Varmasti maalaisjärjen mukaan tuo ei tunnu oikein edulliselta oikeudenkäyntitavalta. Mutta olen myös maalaisjärjen osalta todennut, että kansalaiset pitävät tärkeänä, että vastuussa olevat ja pankkituen tarpeen aiheuttaneet sekä luottamushenkilöt että johtavat pankkimiehet, työssä olevat, joutuvat vastuuseen. Sitä vaatii yleinen oikeudenmukaisuus. Kun otetaan huomioon, että valtio on pyöreästi 70 miljardia markkaa pankkitukeen sijoittanut, kyllä tällä moraalisella puolella on myös oikeutus, kävi sitten oikeudenkäynneissä miten hyvänsä. Kaikki eivät tule valtion eduksi, Arsenalin eduksi, mutta kuitenkin asiaa on selvitetty tuomioistuimissa. Kyllä tälläkin puolensa on.

Ed. Laitinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta toteaisin, että Aittoniemellä saattaa olla hieman vanhoja tietoja näistä asioista, jostain 60-luvulta ehkä peräisin. Toteaisin kuitenkin, että siinä mielessä ed. Aittoniemi on aivan oikeassa, että tarkastusviraston ja valtiontilintarkastajien tarkastustoiminnat eroavat huomattavasti toisistaan.

Valtiontilintarkastajat eivät suorita numerollista tilintarkastusta, vaan yksinomaan hallinnon ja hallinnon toimivuuteen liittyvää tarkastusta. (Ed. Aittoniemi: Eivät sitäkään!) — Kyllä sitä, jos ed. Aittoniemi on perehtynyt valtiontilintarkastajien kertomuksiin viime vuosilta, niin voi hyvin todeta, että se on monta kertaa erittäin tiukkaakin tarkastusta juuri tästä lähtien. — Ystävällisessä hengessähän me aina lähestymme tarkastettavia. Emme me ole mikään inkvisitiolaitos, vaan päinvastoin pyrimme löytämään niitä yhteisiä näkemyksiä, millä hallintoa parannetaan, millä asiat maassa saadaan sujumaan paremmin. Se on valtiontilintarkastajien tehtävä.

Ed. S a v e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy siltä osin yhtyä ed. Aittoniemen käsitykseen valtiontilintarkastajien työstä, että hänellä on vanhentunutta tietoa siitä. Ei ed. Aittoniemen tieto, jonka hän täällä toi esille, vastaa todellisuutta tällä hetkellä, kun valtiontilintarkastajat käyvät tarkastamassa niitä kohteita, jotka he ovat valinneet. Kyllä nyt tapahtuu

todellista tarkastusta. En tiedä, mitä ed. Aittoniemen aikana on tapahtunut, mutta tänään tapahtuu. Yhdyn siihen, mitä tilintarkastajien puheenjohtaja sanoi. Jos haluaa perehtyä valtiontilintarkastajien kertomukseen, niin sieltä näkee, että on kohteissa sentään muutakin tehty kuin juotu kahvia.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajien kertomuksen yhteydessä olemme viimeisinä vuosina vuosi vuoden jälkeen todenneet ohessa, että on syytä puuttua Arsenalin toimintaan. Arsenalin toimintaa arvostellaan, sitä käsitellään jaostoissa, paheksutaan ja toivotaan, että jotakin tapahtuisi, jonka jälkeen taas kasaudumme työmäärän alle ja jatkamme toimintaa. Tälläkin kertaa jaosto teki todella tiiviisti töitä, kuunteli paljon asiantuntijoita ja ahdistui kuullessaan ja saadessaan tietoa Arsenalin toiminnasta.

Mietinnössäkin viitataan siihen, että vaikkei kaikkien asioiden suhteen tänä päivänä pidä katsoa Ruotsiin, niin Ruotsin mallia roskapankin hoidosta on syytä katsoa kateudella. Ruotsissa otettiin reippaastikin tappiota, mutta nopeasti hoidettiin homma alas kaksi vuotta alle säädetyn aikataulun ja todettiin, että nyt se on joka tapauksessa pois päiväjärjestyksestä eikä aiheuta enää kuluja. Norjassa vastaava homma hoidettiin saman tien.

Meillä on laskettu, että Arsenal on alasajettu vuoteen 99. Hyvinkin luotettavat tiedot kertovat, että asianajopiireissä Arsenalin virkamiehet ovat kertoneet, että Arsenalin alasajo tapahtuu joskus 2000-luvun puolella. Jos minä olisin odottamassa työttömyyttä Arsenalin palkkalistoilla entisenä säästöpankinjohtajana, niin mahdollisesti minäkin toivoisin, että Arsenalin alasajo kestäisi siihen asti, että pääsen eläkkeelle. Tämä on hyvin inhimillistä, mutta ei valtiontalouden hallinnan ja eduskunnan näkökulmasta siedettävää.

Viime aikoina on ollut erittäin hyviä tv-dokumentteja Arsenalin toiminnasta. Onneksi meillä on tutkivaa toimittajakuntaa. Erään tällaisen dokumentin myös hallinto- ja tarkastusjaosto katsoi ja kuuli ns. asiantuntijana kyseistä toimittajaa, joka kertoi, miten vaikeaa tiedon saaminen ns. julkisista asioista on ja miten tylyä oli kohtelu, kun näitä asioita yritti selvittää.

Julkisuus, jota on viimeisen vuoden aikana ollut, on ollut siltä osin myönteinen, että se on tehostanut Arsenalin kaupankäyntiä, ja jos se sitä kautta tapahtuu, niin lisää julkisuutta. Hyvin kuvaavaa on, että kun julkisuudessa ruvettiin kyselemään Arsenalin hallussa olevia golfkenttiä, niin hetken kuluttua oli tv-ruudussa nähtävissä cocktailtilaisuus, kun Arsenal oli pystynyt myymään ensimmäisen golfkentän.

Tietysti ne ovat maapähkinöitä näissä asioissa, mutta golfkentistä puheenollen asiantuntijalausunnoista kävi ilmi, että esimerkiksi eräs Pohjois-Suomessa sijaitseva golfkenttä on Arsenalin hallussa. Sen hallinto koostuu Arsenalin johdosta ja muut hallituksen jäsenet ovat suurin piirtein entisiä säästöpankin johtajia. Kun oli tehty pistokokeita, niin kaikki otokseen sattuneet golfkentän hallituksen jäsenet olivat myös Arsenalin konsultteja. Lienee sattuma! (Ed. Joenpalo: Oliko hyvät tasoitukset!) — Varmasti aika hyvät, jos on taloudelliset rahkeet pelata paljon.

Toinen asia, joka täällä on otettu esiin, ovat oikeudenkäynnit, joista todetaan mietinnössäkin, että jos toisella osapuolella on avoin piikki, niin asianomaisen on erittäin vaikea puolustautua ja korvata oikeudenkäyntikuluja. Tässä tullaan semmoiseen kohtaan, joka on erittäin kinkkinen. Olemme jo aiempina vuosina hallinto- ja tarkastusjaostossa näitä asioita puineet. Kun Arsenalin vastaavilta virkamiehiltä kysytään, miksi tehdään kalliita erityistilintarkastuksia ja käydään oikeudenkäyntejä sellaisia yrityksiä kohtaan, jotka ovat konkurssissa, tai niiden sisarfirmoja tai samalla henkilöllä aikaisemmin olleita firmoja kohtaan, jotka eivät ole enää vuosikausiin toimineetkaan, jotka ovat varattomia ja joista tiedetään ettei penniäkään enää ainakaan ole valtiolle saatavissa, perustelu on aina sama: valtioneuvoston päätös, että asiat on tutkittava pohjiaan myöten. Tällä lausunnolla voidaan edetä aivan poskettomiin oikeudenkäynteihin. Tämä on erittäin vaikea asia tietysti. Ei ole tarkoitus, että ketään päästetään luikuroimaan Arsenalin kautta, mutta tätä lausumaa on käytetty väärin. Tästä löytyy kentältä erittäin paljon näyttöä, joten uskallan tämän sanoa tältä paikalta siitä huolimatta, että joku haastaisi oikeuteen.

Toivoisin, että oikeudenkäynnit tapahtuisivat valtioneuvoston kautta, valtiontilintarkastajain kautta, jotka ovatkin tehneet työtä tässä asiassa, että voitaisiin tarkentaa sitä, miten paljon nämä oikeudenkäynnit keskittyvät samoille firmoille. Ei voi olla sattuma, että valtaosan Arsenalin oikeudenkäynneistä esimerkiksi Turun- ja Porin läänin alueella hoitaa sama firma perusteluna, että se on asianmukaisin. Sama firma perusti Porin alueelle uuden haaratoimiston. Se oli sielläkin ainoa asiantuntija. On outoa, ettei Porin alueella ollut yhtään ainoaa asiantuntevampaa

asianajotoimistoa. Nämä ovat asioita, joita tiedän valtiontilintarkastajainkin tutkineen, mutta asia tuntuu olevan kuin saippua — aina kun saat otteen, se putoaa kädestä.

Hyvin paljon ns. kentällä, jossa kiinteistökauppoja seurataan, ihmetellään, miksi tässä vaiheessa hyvinkin pienellä haarukalla siihen nähden, mikä olisi kaupasta saatava voitto tai pyyntihinta ja korkein tarjous, Arsenal ostaa kiinteistön itselleen. On vedottu siihen, että on noususuhdanne, ei voida polkea hintoja. Samanaikaisesti on asiantuntijoiden lausuntoihin perustuen taas näyttöä siitä, että Arsenalin hallussa pidetään mummonmökkejä, joiden hoitokustannukset, lumenluonti, lämmitys, huolto, vartiointi, nousevat muutamassa vuodessa samalle tasolle kuin mikä on koko mökin arvo. Outoa taloudenpitoa.

Lapin mökeistä tulee mieleen, että väittävät Lapin suunnalla, etteivät ne ole kaupankaan, koska ne ovat Arsenalin johdon käytössä. Ehkä nyt kevätkaudella, kun laskettelukausi on ohi, voitaisiin ryhtyä myymään Lapin mökkejä. Minusta tuntuu, että ensi kaudellekin siellä riittää niitä kuitenkin.

Erityistilintarkastuksia tehdään reippaasti, kuten mainitsin, firmoihin, joissa ei todellakaan ole ollut toimintaakaan. Erityistilintarkastuksista herää kysymys, miten voi olla mahdollista, että sama firma, joka on koko Arsenalin varsinainen tilintarkastaja, suorittaa myös Arsenalille erityistilintarkastuksia. Sama firma tekee erityistilintarkastuksia ja sen jälkeen on Arsenalin tilintarkastaja ja tarkastaa omia töitään. (Ed. Ala-Nissilä: Ei siinä ole mitään erityistä!) — Jos se on ed. Ala-Nissilän liiketoiminnan kannalta tavallista, minun ajattelutapani mukaan ei. Mutta en tunne kaikkia liike-elämän koukeroita. Tuntuu vain veronmaksajana oudolta. (Ed. Ala-Nissilä: Kyllä sairaanhoitajatkin hoitavat useita ihmisiä!)

Sen jälkeen vielä toivon, mihin myös ed. Metsämäki viittasi puheenvuorossaan, että valtiontilintarkastajain mahdollisuuksia puuttua pikaisesti ja jo tilintarkastuskauden aikana tuoda julkisuuteen epäkohtia lisättäisiin. Tiedän, että lukuisia kyselyjä ja valituksia Arsenalin toiminnasta on tehty tämän salin edustajien toimesta oikeusasiamiehelle. Tiedän, että paineita valtiovarainministeri Alhoa kohtaan on asian kohdalta lisätty. Tiedän myös, että ministeri Alho on tutkinut näitä asioita ja lisännyt voimaa näiden asioiden tarkasteluun, mistä viimeisin myönteinen esimerkki on nimenomaan Arsenalin toimintaa tarkkaileva parlamentaarinen tarkastusryhmä, joka on vasta pari kuukautta sitten aloittanut toimintansa. Kuulimme asiantuntijana myös ryhmän puheenjohtajaa. Koin lievästi masentavana sen, että hänen lähtökohtansa on sen tyyppinen, että hän nyt ensin neuvottelee Arsenalin johtajan kanssa, miten valvontaryhmä työskentelisi. Pelisäännöistä on tietenkin hyvä neuvotella, mutta toivon, että parlamentaarinen valvontaryhmä ei ota Arsenalin pääjohtajalta ohjeita, miten Arsenalia valvottaisiin. Silloin olemme taas kerran pudottaneet saippuan.

Toivon, että tämäkin puheenvuoro osaltaan huolestuttaisi siinä määrin Arsenalin viranhaltijoita, että muutama kauppa taas syntyisi ja olisimme askelta lähempänä sitä, että pääsisimme eroon koko Arsenalista.

Edustajat Kuisma ja Rauramo merkitään läsnä oleviksi.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä valtiontilintarkastajain kertomuksesta on käsitelty pankkitukea ja siihen liittyen Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalia. Näiltä osilta on ehkä syytä palauttaa vielä mieliin muutamia asiaan liittyviä faktoja.

Ensinnäkin, kun eduskunnan vastuulla huolehdittiin siitä, että pankkijärjestelmä ei ajautunut konkurssiin, vaan että tallettajien ja yhteiskunnan kokonaisedun vuoksi pankkitukea ryhdyttiin maksamaan, silloinhan eduskunta päätti pankkitukeen liittyvistä ehdoista, joista yksi oli juuri se, että pankeissa tulee tehdä erityistilintarkastukset. Ehtoihin kuului myös, että pankin johdossa täytyy pidättyä siitä, kun yhteiskunnan tuella niiden toiminta saatetaan taas tolalleen, että ne eivät tästä syystä ryhdy rahastamaan. Tämä näkemyshän oli muun muassa optiokauppajärjestelyissä takana. Ne olivat niitä ehtoja, joita eduskunta pankkituen ehdoiksi määräsi. Niinpä ne erityistilintarkastukset, joihin nyt esimerkiksi ed. Virpa Puisto viittasi puheenvuorossaan, perustuvat eduskunnan tekemiin päätöksiin.

Valtion vakuusrahasto, joka perustettiin hallitsemaan edes jollakin tavalla hyvin nopeasti syntynyttä pankkikriisiä, toimi hyvin pitkään parlamentaarisen valvonnan alaisena. Pankkivaltuusto toimi sen hallintoneuvostona, Suomen Pankin tilintarkastajat tarkastivat Valtion vakuusrahaston toimintaa, ja sen jälkeen kun Vakuusrahaston toiminta tuli ajetuksi alas ja valta-

osa toiminnoista tuli siirretyksi omaisuudenhoitoyhtiöön tyttärinä tai muuten konserniin liittyen, myös Vakuusrahasto siirtyi valtiovarainministeriön alaisuuteen. Kun tätä kautta ikään kuin katkesi yhteys parlamentaariseen valvontaan, on nyt perustettu ed. Puistonkin puheenvuorossa mainittu tarkastusvaliokunta, johon eduskunta on valinnut jäsenensä. Sen toimintasääntöhän on vahvistettu niin, että sen tulee nimenomaisesti käydä läpi niitä toimintaperiaatteita, jotka Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin toimintaan liittyvät, ja antaa tässä suhteessa palautetta ja selvittää muun muassa sellaiset menettelytavat, jotka liittyvät myyntipolitiikkaan tai esimerkiksi käytettäviin konsultteihin, ei kuitenkaan niin, että tarkastusvaliokunta käsittelisi jonkun yksittäisen asiakkaan asiaa. Näin ei voi tietenkään ajatella, että olisi.

Mitä tulee ensinnäkin oikeudenkäynteihin, niitten osalta valtiovarainministeriössä on käyty aika paljon keskustelua sen pohjalta, miten voitaisiin pitkittyvät oikeudenkäyntikierteet katkaista. Minun näkemykseni on ollut se, että erityisesti vahingonkorvauskanteiden osalta, joissa ei ole ollut kysymys rikollisesta toiminnasta vaan siitä, että luottamushenkilöt eivät ole toimineet annettujen ohjeiden mukaisesti niin, että luottojen vakuudet olisi tarkistettu, ja vahingonkorvauskanteita on nostettu, arvioitaisiin paitsi juridisia puolia myös sitä puolta, mikä on yhteiskunnan kokonaisedun kannalta tarkoituksenmukaista. Olemme pyrkineet myös siihen, että sovinnot voisivat olla mahdollisia. Tämä linja näkyykin selvästi vahingonkorvauskanteissa.

Lähtökohta on ollut se, että käräjäoikeuksien päätökset sittenkin näistä jutuista saataisiin. Osa voisi olla tietysti soviteltavissa ilman sitäkin, mutta ainakin juristien mielestä vaikuttaa siltä, että tämä olisi linjaus, joka saattaisi asettaa aiemmin vireille pannut jutut ja niihin liittyvät vahingonkorvauskanteet eri asemaan siinä tapauksessa, että käräjäoikeuden prosessia ei ole käyty. Näin ollen olemme päätyneet siihen, että käräjäoikeuskäsittely käytäisiin kaikissa jutuissa läpi mutta tämän jälkeen pyrittäisiin siihen, että ainakaan vahingonkorvauskanteissa ei enää valitusprosessia käytäisi.

Joitakin poikkeuksia on ollut. Ne ovat liittyneet esimerkiksi siihen, että oikeudenkäyntikulut ovat tulleet kohtuuttoman suuriksi ja niitä on haluttu hovioikeusprosessissa alentaa. Tämä on ollut esimerkiksi pääsyy Ouluun liittyvissä säästöpankkioikeudenkäynneissä, joka itse asiassa tuli ilmi kirjallisessa kysymyksessä ja siihen annetussa vastauksessa, jonka ed. Lindén oli tehnyt. Sitten tietysti on valitettu myös sellaisten juttujen vahingonkorvauskanteissa, joissa katsotaan, että asialla on jonkinlaista prejudikaattimerkitystä. Mutta pääsääntöisesti ei ole tarkoituksenmukaista myöskään oikeusperusteisesti jatkaa oikeudenkäyntejä vaan lähteä siitä, että vahingonkorvauskanteissa, jotka useimmat liittyvät siihen, että pankkien hallintoelimissä toimivat luottamushenkilöt ovat vahingonkorvauskanteitten kohteina, heidän osaltaan voitaisiin menetellä sovittelulla. Itse ainakin pidän riittävänä sellaista prosessia, kun oikeudenkäyntiprosessit ovat kestäneet useita vuosia, jossa myös vastuukysymykset ovat varmasti tulleet luottamushenkilöille selviksi, jos ne ovat jossakin vaiheessa olleet epäselviä.

Sitä vastoin kaikissa niissä pankkioikeudenkäynneissä, joissa on mitään rikokseen viittaavaa ollut, linjaus on ollut se, että katsotaan oikeusprosessit loppuun saakka aina korkeimpaan oikeuteen saakka. Osahan on saanut hovioikeuksien jälkeen myös valitusperusteet korkeimpaan oikeuteen.

Haluan tällä kaikella vain sanoa sitä, että mitään yksiselitteistä selvää linjausta sen suhteen, että nyt luovutaan kaikista vahingonkorvauskanteista, niitä soviteltaisiin hyvin merkittävällä tavalla tai tehtäisiin linjaus, että nyt ei enää lainkaan valiteta hovioikeuteen ja vältettäisiin tällä tavalla kasvaneet oikeudenkäyntikulut, on mahdottoman vaikeaa tehdä siksi, että varsinaiset linjaukset on kuitenkin tehty pankkikriisin akuutissa vaiheessa, jolloin eduskunta lähti siitä, että yhteiskunnalle on saatava takaisin pankkitukea sitä kautta, että pankin johto — sekä luottamushenkilöjohto että varsinainen operatiivinen johto — on vastuussa tehdyistä luottopäätöksistä, joista yhteiskunnalle on vahinkoa aiheutunut. Niinpä on hyvin vaikeata mutta mahdollista kylläkin sovitella yhteen näitä erilaisia näkökohtia, jotka liittyvät siihen, miten pidetään huoli siitä, että kaikkia kohdellaan samalla tavalla, että oikeusturva tässä näkökulmassa tulee turvatuksi mutta myös otettaisiin huomioon yhteiskunnan kokonaisetu.

Niinpä pidän hyvänä sitä, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on todettu se, että myös kansantaloudelliset tai yhteiskunnalliset syyt voisivat olla yksi peruste, jolla katsotaan oikeudenkäyntien jatkamista. Näin omastakin mielestäni tulee tehdä, ja näin on jo ryhdytty tekemäänkin. Tietysti tämä linjaus, joka valiokunnan mietinnössä on, tukee tätä käsitystä, mikä mie-

lestäni onkin sillä tavalla tarpeellista, että eduskunta on alun pitäen nämä linjaukset oikeudenkäynteihinkin tehnyt. Tarvitaan siis eduskunnan ohjeistusta, jonka koen nyt ainakin näiltä osin tulleen ulos kirjatuksi.

Sitten Arsenalista ihan lyhyesti sen verran vain, että Arsenalin toiminnan alkukankeudet olivat suuret totta kai, koska kiinteistömassaa siirtyi Arsenalin haltuun tavattoman paljon, paljon teollisuuskiinteistöjä, toimistotiloja eri puolilla maata. Rekisterit ja kiinteistöjen arvostukset olivat aika ristiriitaisia. Koko tähän perusasioiden selvittelyyn on mennyt aikaa. Tällä hetkellä kuitenkin uskallan väittää, että Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal pitää hyvää huolta kiinteistöistä ja myy koko ajan, joten voi sanoa, että Arsenalin alasajo on mahdollista myös kiinteistömassan osalta siinä aikataulussa, joka on tällä hetkellä Arsenalille omaisuudenhoitoyhtiönä asetettu.

Mainittakoon nyt esimerkiksi, että Siltapankin, joka on Arsenalin tytär, kohdalta kiinteistöjen myyminen ja omaisuuden realisoiminen onnistui tavattoman hyvin. Se tulee tuottamaan noin miljardin verran pankkitukea takaisin.

Arsenalin toimintaan liittyy paljon erilaisia käsityksiä. Kun yksittäiset tapaukset on selvitetty ja muun muassa oikeusasiamiehen päätökset saatu, on kuitenkin voitu nähdä, että ne perusteet, joilla Arsenal on kantansa muodostanut, ovat olleet kestäviä. Siitä huolimatta tietysti mielestäni on aina tarpeellista arvioida esimerkiksi sitä, missä määrin jonkun yritysasiakkaan tai kiinteistön arvoon liittyviä konsulttitoimintoja kilpailutetaan; mielestäni kuuluukin juuri tarkastusvaliokunnan tehtäviin huolehtia siitä, ettei tule epäilyä siitä, että olisi kaveripiiri, joka pyörisi. Näin ei kuitenkaan minun tietojeni mukaan ole siitä huolimatta, että tällaisia väitteitä on aika usein julkisuudessa esitetty.

Mainittakoon lopuksi, että Arsenalin budjetinhan tälle vuodelle ennustettiin tulevan alijäämäiseksi. Nyt kuitenkin käy niin ikävästi, että Arsenal ei suinkaan tee tappiota vaan tulee tekemään voittoa, ja suunta on tietysti täsmälleen oikea.

Ed. Dromberg merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Julkinen sana on yhteiskunnassa mahtava voima. Sitä ei voi kiistää. Kun katselee sellaisia televisio-ohjelmia, jotka ovat suorittaneet tutkimuksiaan, muun muassa MOT ja eräät muut ohjelmat, täytyy sanoa, että ne ovat erittäin tehokkaitakin ainakin tuossa työssään mutta sitten mennään jo sille alueelle, missä täytyy hirvitellä yhteiskunnan tehottomuutta kaikkine valtiontilintarkastajineen ja Valtiontalouden tarkastusvirastoineen, että televisio-ohjelma MOT joutuu suomalaisessa yhteiskunnassa tutkimaan yhteiskuntaa vastaan mahdollisesti suuntautuvia toimenpiteitä. Pidän aika uskomattomana sitä asiaa. Jääköön nyt omaan valoonsa tämä asia.

Mitä tulee siihen, kun ed. Puisto puhui avoimesta piikistä, siinä yhteydessä oli puhetta kohtuuttoman korkeista asianajokustannuksista ja siitä, että samat firmat jatkuvasti saavat nämä tehtävät. Minä muistan, että 70—80-luvulla Hämeenlinnan vankilassa kävi sellaisia asianajajia, jotka, kun saivat maksuttoman oikeudenkäynnin ajaakseen, antoivat osan rahasta vangeille tupakkarahaksi. Se oli ystävällisesti tehty, mutta pelkään, että näissä hommissa nähdään ihan samaa hommaa. Tästä avoimesta piikistä on toimistoilta varmasti mennyt pikku rahoja myös johonkin sellaiseen suuntaan, joka voidaan hiukan Hämeenlinnan suuntaan vinkata ja viitata. Minä tiedän, mikä tämä asia on. On niin yksinkertaista tämä yhteiskunta, kun ei katsele kovin monen koivun takaa eikä kovin monimutkaisesti.

Mitä tulee parlamentaariseen valvontaryhmään Arsenalin suhteen, sallikaa minun hymyillä. Kuulin joitakin nimiäkin, mutta kuulin ihan varmasti väärin. En puutu niihin asioihin, mutta sallikaa minun hymyillä parlamentaariselle tutkintaryhmälle, joka tutkii Arsenalin pesää, joka on taatusti pahan hajuinen.

Mitä tulee Lapin mökkikysymykseen, siitä tiedetään varsin paljon. Mökkejä Lapissa myydään sitä mukaa kuin Arsenalin tai näiden edustajien tarpeet vähenevät. Sitten pannaan myyntiin se, mitä on jäljellä.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puiston puheenvuoron johdosta: Arsenalille todellakin perustettiin tarkastusvaliokunta keväällä, ja se valiokunta on aloittanut toimintansa. Olen yksi sen jäsen, ja onneksi puheenjohtajammekin tuli paikalle, kun ed. Puiston kommentti siitä, miten puheenjohtaja kävi mukavasti Arsenalin johtajalta ottamassa ohjeita, oli minusta aika röyhkeän sävyinen syyte. Tämä valiokunta pyrkii nyt katsomaan, mitä on tehtävissä tälle pesälle. Tehtävä ei tule olemaan help-

po. Sen kaikki tiedämme, eikä vielä oikein ole muotoutunut, mitä siellä pystytään tekemään. Mutta paitsi että johtajan luona on käyty katsomassa ja kysymässä, olemme osallistuneet kahteen varsinaiseen kokoukseen siellä. Sen lisäksi olemme pitäneet parlamentaarisen ryhmäkokouksen myös täällä eduskunnassa ilman Arsenalin johtajia ja miettineet, mitä meillä on tehtävissä.

Joka tapauksessa Arsenalin alasajon aikataulu näyttää meistä aika tiukalta tällä hetkellä, mutta siellä asiat etenevät koko ajan. Sitä emme pysty sanomaan, onko siellä yksittäisiä tapauksia, joihin jonkun pitäisi puuttua, mutta tämän tarkastusvaliokunnan tehtävä ei ole puuttua yksittäisiin tapauksiin, niin kuin ministeri Alhon puheestakin saimme jo kuulla. Sen sijaan tarkastellaan linjoja ja menettelytapoja, miten puututaan, miten katsotaan aikatauluja, menettelytapoja, ja yksi katsottava asia on juuri tämä oikeusmenettely, kuinka pitkälle oikeudessa vedetään näitäkin tapauksia, joissa ei ole mitään toiveita. Yhteiskunnan kokonaisetu on kuitenkin katsottava, milloin myydään, milloin kunnostetaan jotakin myyntiä varten ja milloin pidetään jokin kohde jonkin aikaa vuokrattuna. Teemme parhaamme.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ministeri Alhon puheenvuoron johdosta totean sen verran, että silloin, kun ratkaisuja on tehty, me olemme kaikki katsoneet samalla tavalla asioita ja oli kauhean vaikea olla viisas kenenkään, kun ei ollut aiempaa kokemusta, ei meillä eikä naapurimailla siinä vaiheessa. Uskon, että pankkituen ja pankkien vastuullisten osalta oikeudenkäynnit varmaan hoituvatkin. Enemmän kannan murhetta nimenomaan yrittäjien ja konkurssipesien osalta, joissa on menty kohtuuttomiin näiden oikeudenkäyntien kanssa ja joista löytyy kyllä arvostelemisen sijaa.

Ed. Rehnille sanon sen verran, että jos pidätte aikataulua vuoteen 1999 tiiviinä, suosittelisin tälle työryhmälle tai valiokunnalle opintomatkaa Ruotsiin ja Norjaan, miten tämä asia hoidetaan.

Ed. S a v e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sekä valtiontilintarkastajat että valtiovarainvaliokunta, erityisesti sen hallinto- ja tarkastusjaos ovat kiinnittäneet erittäin vakavaa huomiota siihen periaatteeseen, joka täällä tuotiin esille, että käytetään väärin eduskunnan lausumaa näitten asioitten perinpohjaisesta tutkimisesta. On erotettava perusteellisen tarkkaan ne tapaukset, joissa on aihetta epäillä olevan rikosoikeudellisia tekijöitä. Sitten tietysti nämä muut tapaukset ovat erikseen.

Minusta on erittäin hyvä, että jo nyt tässä vaiheessa hallitustasolla, niin kuin ministeri Alho tästä jo antoi ymmärtää, otetaan huomioon niitä näkemyksiä, joita valtiovarainvaliokunnalla tässä asiassa on ollut. Meidän huolenamme on ollut myöskin se, mikä on tullut esille ja johon myöskin ministeri Alho tarttui, että tällainen tavallinen lautamiesjärki on jollakin tavalla sallittua näissä prosesseissa, joita käydään. Huoli on siitä, kuinka pitkään prosessit jatkuvat ja kuinka kalliiksi ne tulevat yhteiskunnalle. Tämä huoli ei ole aiheeton.

Ed. L e h t o s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho totesi, että valtiovarainministerin ja -ministeriön kanta on näissä oikeudenkäyntitapauksissa nyt muuttumassa ja että tullaan korostamaan sovinnon merkitystä ja myös sitä, että näiden käräjäoikeuksien päätösten pitäisi riittää tällaisissa sanoisiko selvissä tapauksissa, ettei niistä jatkettaisi tätä hurjaa valituskierrettä, joka menee kaikki yhteiskunnan piikkiin. Tämä on ihan hyvä asia, mutta tällä linjauksen muuttamisella on todella kiire. Tässä kuukaudet kuluvat ja aika rientää ja koko ajan kentällä tapahtuu.

Valiokunnan puheenjohtaja toi erittäin hyvin esittelypuheenvuorossaan tämän asian esille. Samoin myös valiokunnan jäsenet ovat tästä kertoneet. Kun asiaa käsiteltiin valiokunnassa pankkioikeudenkäyntien, nimenomaan Arsenalin osalta, siellä tuli esille hyvin pöyristyttäviä tapauksia siitä, minkälaista kentällä on tapahtunut. Siellä on hyvin monia asioita, jotka ovat alioikeudessa saaneet päätöksen, mutta niistä on valitettu ja valitettu edelleen, ja koko ajan yhteiskunta on maksanut hyvin kalliisti nämä oikeudenkäyntikulut. Tämä on todettu hyvin kielteisenä asiana, ja vaikka eduskunta aikoinaan totesi, että nämä kaikki on tutkittava perinpohjaisesti, uskon, että kellään meillä ei ollut tarkoitus silloin, kun näin lausuttiin, että hinnalla millä hyvänsä on kaikki katsottava loppuun saakka, maksoi mitä maksoi.

Toivottavasti tämä keskustelu ja ennen kaikkea valiokunnan mietintö toisivat järkeä nyt järkeä tähän asiaan.

Ed. K a n t a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tarkastusvaliokun-

nan roolia nyt on käsitelty, voisin muutaman sanan siitä todeta. Tietysti se työ siinä on alussa, ja vaikka kuinka nopeita ollaan, kyse on kuitenkin tällä hetkellä 21,4 miljardin tilanteesta, jonka pitää löytää muotonsa, millä tavalla sen alasajo viedään hallitusti.

Se tarkoittaa sitä, että kertarysäyksellä ei voi markkinoille lähteä tunkemaan, koska se vääristää myös asioita. Tässä mielessä me olemme tutustuneet valiokunnan kanssa niihin pelisääntöihin, millä tavalla tämä asia toimii. Me olemme käyneet läpi eri osa-alueet, tämän kiinteistöpuolen kuten myös taselainauspuolen, samoin asianajokysymyksen, jota me jatkamme seuraavassa kokouksessa 18. päivä, samoin henkilöstöpolitiikan, onko siellä näitä avoimia piikkejä, kuka peittelee ja mitä peittelee. Nämä asiat me siellä käymme nyt selkeästi läpi, ja tahtotilanne on sellainen, että me haluamme saada selvyyden siltä osin, mitä meillä on saavutettavissa näiden asioiden osalta.

Tämä on iso haaste pelkästään, kun puhutaan konsulttiasianajotoimistoista, konsulteista. Siellä on 57 toimistoa ja noin 200 juristia, jotka heillä on käytössään. Niiden kilpailuttaminen jokaiseen eri tarkoitukseen on asia, jota joudutaan miettimään, onko se järkevää, (Ed. Puisto: Onko kilpailutettu?) — On kilpailutettu asioita ja nämä ovat tulleet selville, mutta näitä me käymme läpi. Tässä mielessä toivon, että meillä on sen verran malttia, että me saamme oma työmme, jota olemme aika hyvin organisoineet, semmoiseen muotoon, että saamme tähän asiaan meidän kannaltamme näkemyksen, että pelisäännöt ovat kirkkaat ja kestävät tämän parlamentaarisen tarkastuksen osalta päivänvalossa.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Alho kommentoi sitä kritiikkiä, mitä valtiovarainvaliokunta mietinnössään tätä pankkitukea kohtaan esittää. Siinä tuli kyllä mieleeni vähän keskustelu Emusta, että kun eduskunta on Maastrichtin sopimuksen hyväksynyt ja on ollut kansanäänestys, niin ei sille voi mitään. Vähän vastaavanlaista tuli mieleen, kun ministeri Alho totesi, että pankkituen myöntämisen yhteydessä määrättiin ehdot. Totta kai määrättiin ne ehdot, mutta ei niitä tarvitse kuitenkaan järjettömästi noudattaa. Jos käy ilmi, että oikeudenkäynti on järjetön, erityistilintarkastukseen ei pidä mennä, niin ei kannata kyllä mennä niihin vain sen takia, että eduskunnassa on päätetty, että erityistilintarkastus tehdään.

Toivon myöskin, että se, mitä ministeri Alho sanoi, myöskin joskus toteutuu. Te sanoitte, että pääsääntöisesti ei ole syytä jatkaa oikeudenkäyntejä luottamushenkilöitä vastaan. Samaa mieltä on valtiovarainvaliokunta mietinnössään. Jos on ilmeistä ja on tullut käräjäoikeuden vapauttava päätös, tuota piinaa ei kannata jatkaa, aivan kuten ministeri totesi.

Vielä kolmanneksi toteaisin, että ministeri Alho sanoi, että kaikkia pitää kohdella samalla lailla. Se on tietenkin erittäin hyvä periaate, mutta se ei tarkoita sitä, että jos jotakuta on kohdeltu väärin, silloin kaikkia muita pitää tämän periaatteen takia kohdella väärin. Tällainen kuva tahtoo syntyä, kun katsoo, kuinka monessa sanoisinko toivottomassa tapauksessa on haettu muutosta käräjäoikeuden päätökseen.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Pankkitukeenhan on sitoutunut yli 80 miljardia markkaa rahaa ja näihin oikeudenkäyntikuluihin on mennyt noin 40 miljoonaa markkaa. Toki se on erittäin paljon, mutta se on myöskin ainoa tapa ajatella, että joissakin tapauksissa korvausvaatimuksina tai muutoin voitaisiin saada takaisin ainakin jotain niistä rahoista, joita on väärinkäytetty.

Pankkitukiponsihan on tarkoituksenmukaista purkaa eduskunnassa hetimmiten sen strategian mukaisesti, jonka eduskunta on hyväksynyt rahoitusjärjestelmän tervehdytystiedonannossa. Kysymys on ensin rajoitetusta talletussuojaan siirtymisestä, sen jälkeen katsotaan pankkien tilannetta vielä ja ehkä ensi kesänä ennen kesälomille lähtöä eduskunta voisi purkaa pankkitukiponnen.

Mitä tulee oikeudenkäynteihin, tämä linjaus, jota kuvasin, on jo tehty ja sen mukaisesti on toimittu. Läheskään kaikissa tapauksissa ei ole jatkettu valitustietä enää hovioikeuteen. Niissä tapauksissa, joissa on ollut poikkeuksellisen suuria hovioikeuden määräämiä oikeudenkäyntikuluja, jotka on määrätty yksinomaan valtiovallan maksettaviksi, on esimerkiksi tehty valitus juuri näiden oikeudenkäyntikulujen osalta. Sellaisissa prosesseissa, joissa on ollut selvästi rikollista toimintaa, on kyllä lähdetty siitä, että katsotaan loppuun saakka siitäkin huolimatta, että tuo petos esimerkiksi olisi vanhentunut. Nämä ovat kaksi kategoriaa. Tällä hetkellä ilmiselvästi luottamushenkilöiden kohdalla oikeusprosessit alkavat olla lopussa, koska melkein kaikista on käräjäoikeuden ratkaisut saatu ja niihin tullaan, niin kuin sanoin, pääsääntöisesti tyytymään.

Mitä tulee asianajopalkkioihin, ainakin valtiovarainministeriössä olemme tehneet niin, että jos mielestämme jotkut ovat olleet kohtuuttomia korvausvaatimuksia, sopimuksia on irtisanottu ja neuvoteltu kohtuullinen tai sitten vaihdettu asianajotoimistoja. Asianajotoimistoja on paljon, joita käytetään. Ei ole yhtä, eikä kenelläkään ole piikki auki.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Alhon jälkeen en enää kajoa Arsenal-problematiikkaan. Puhun paikaltani, kun havaitsen, että koulukeskustelijoiden sankka joukko malttamattomana odottaa päästäkseen koulutuksesta puhumaan.

Ed. Metsämäki, arvoisa rouva puhemies, puuttui EU-rahoituksen maksimaaliseen hyödyntämiseen. Ymmärsin hänen puheenvuoronsa niin, että sillä puolella olisi joitakin puutteita. Tarkemmin asiaa tutkittuna niin epäilemättä on, kun nämä aluekehitysrahat ovat peräti 37 momentilla Suomen budjetissa. Korviini on kantautunut tieto, että tätä rahaa olisi jäänyt käyttämättä peräti 1,6 miljardia markkaa. Se tuntuu tavattoman suurelta, itse asiassa kohtuuttoman suurelta ja aivan epäilemättä panee hälytyskellot soimaan sillä tavalla, että näiden aluekehitysrahojen koordinointi täytyisi panna tavalla tahi toisella uusiksi.

Kun mietimme, missä tämä koordinointi voisi tapahtua, ilmiselvästi oikea kohde olisi sisäministeriö. Niinpä tässä nyt katseet rupeavat kohdistumaan sisäministeriön suuntaan, jotta se suunnittelemattomuus, josta tämä 37 momenttia itse asiassa kertoo, saataisiin päättymään.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen on aivan oikeassa siinä, että käyttämättä jää rahaa. Hallinto- ja tarkastusjaostolle on asiantuntijan suulla ilmoitettu, että sitä on käyttämättä noin 1,6 miljardia. Tietenkin aikaa on vielä kolme vuotta jäljellä, että se saadaan siinä ajassa ehkä käytettyä, mutta suuri vaara on myös siinä, että rahaa jää käyttämättä ja projekteja jää toteutumatta, joten hallinto- ja tarkastusjaosto varmasti tiiviisti seuraa asiaa näiden vuosien kuluessa.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Vaikka pankkioikeudenkäynnit täällä on aika tavalla jo käyty lävitsekin, kuitenkin vielä muutaman sanan sanoisin. En tiedä, onko tässä enää kovin paljon uutta.

Luen valiokunnan mietinnön viimeisen kappaleen, jota pidän keskeisenä sen takia, että siihen sisältyy minusta joitakin ongelmia kuitenkin:

"Valiokunta korostaa, ettei vahingonkorvausoikeudenkäyntejä tulisi itsetarkoituksellisesti jatkaa kaikissa tapauksissa mahdollisimman pitkälle. Jos on todennäköistä, että oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan kaikki yhteiskunnalle aiheutuvat kulut huomioon ottaen nousevat suuremmiksi kuin oikeudenkäynneistä saatavat tulot eikä asiassa ilmeisesti ole kyse rikollisesta toiminnasta, tulisi vain erityisen painavista syistä oikeudenkäyntejä jatkaa." — Täällä on mielestäni kaksi tärkeää sanaa: "tulot" — mitä se tarkoittaa — ja "jatkaa", tämä viimeinen sana.

"Tuloilla" käsitän tässä kohtaa sitä, että valiokunta tarkoittaisi sitä rahasummaa, mikä todellisuudessa saadaan, ei sitä, minkä tuomioistuin tuomitsee. Katsotaan intressivertailu nimenomaan sen mukaan, onko todellisia kustannuksia enemmän vaiko tuloja. Toisin sanoen vaikka saamme ison päätöksen, miljoonan korvauksen ja oikeudenkäyntikulujen summan, mutta jos summaa ei voida periä lainkaan, tämä intressivertailu on mielestäni aika tärkeä.

Tämä on siinä mielessä myös tärkeä seikka, että vahingonkorvausoikeudenkäynnillä on yleensä pyrkimyksenä saada korvatuksi aiheutettu vahinko. Ei vahingonkorvausoikeudenkäynnin ensisijaisena periaatteena sittenkään ole ns. oikeuden toteutuminen, se että saadaan tuomioistuinpäätös. Ei ole yhteiskunnan kannalta merkityksetön seikka todeta, onko virheellinen menettely, josta tuomitaan vahingonkorvaus, mutta vahingonkorvausoikeudenkäynnin tarkoitus on ennen kaikkea palauttaa rahallisesti tilanne ennalleen. Tässä mielessä sana "tulot" tarkoittaa konkreettisia rahasummia, jotka saadaan perityksi. Tämä on mielestäni aika oleellinen kohta, kun tätä tarkastelua ja intressivertailua tehdään.

Toinen sana täällä on "jatkaa", eli kun intressivertailua tehdään "eikä asiassa ilmeisesti ole kyse rikollisesta toiminnasta, tulisi vain erityisen painavista syistä oikeudenkäyntiä jatkaa". Mielestäni tämä ei ollenkaan tarkoita välttämättä sitä, että on kysymys alioikeuden päätöksen jälkeen jatkamisesta. Jos nähdään alioikeusvaiheessa, joka on kesken, että ei ole rikollista toimintaa, ei ole saatavissa mitään hyötyä, juttu pitäisi heti katkaista, koska silloinhan intressivertailu ainoastaan voi tapahtua. Miksi myös näin?

Ensinnäkin valiokunta on aikaisemmin to-

dennut, että sovintoihin voitaisiin mennä, vaikkei olisi alioikeuden päätöstä. Tässä kohtaa sanoisin rouva ministerille, että olen kyllä eri mieltä niiden juristien kanssa, jotka sanovat, että pitää olla käräjäoikeuden tuomio. Miksi? Ei ole semmoista oikeudenmukaista menettelyä nimittäin. Valiokunta toteaa: "Käynnissä olevista vahingonkorvausoikeudenkäynneistä valiokunta totesi, että kanteiden nostamisperusteet eivät käytännössä noudata yhtenäistä linjaa, koska muun muassa ajan niukkuuden johdosta ei aikanaan ole voitu tehdä perusteltuja yhdenmukaisuusvertailuja." Näiden oikeudenkäyntien aloittaminen on ollut aivan sattumanvaraista, väitän. Silloin, kun aloittaminen on ollut sattumanvaraista, niin totta kai, jos nähdään, ettei siinä ole mitään intressiä, ei tule odottaa alioikeuden päätöstä, vaan tulee prosessi katkaista valiokunnan kannanoton mukaan eikä sanoa, että katsomme alioikeuden päätöksen ja sen jälkeen kaikki ovat samalla viivalla.

Näiden oikeudenkäyntien aloittaminenkaan ei ole ollut samalla viivalla eikä tilannetta voida millään palauttaa alkuun. Määräajat ovat menneet umpeen. Myöskään silloin kovassa kiireessä joulukuussa 93, kun kanteita nostettiin, ei kukaan ollut varma; eri toimistot tekivät vertailuja. Sen mukaan, minkälaisen lausunnon kukin toimisto antoi, ratkaistiin, kannattaako nostaa prosessi taikka ei. Uskallan sanoa, että tässä ei ole yhtenäistä linjaa. Tämän takia sanaa "jatkaa" ei pidä käsittää niin, että vähin on alioikeuden päätös, vaan se prosessi voidaan keskeyttää siihen tilanteeseen missä ollaan.

Tämä voi myös tarkoittaa sitä, että vaikka on valitettu hovioikeuteen, prosessi voidaan keskeyttää hovioikeusvaiheessa ilman, että odotetaan hovioikeuden päätöstä. Nykyään hovioikeudessa, jos halutaan näissä pankkioikeudenkäynneissä muutosta alioikeuden päätökseen, siis siihen pääasiaan, se edellyttää erittäin monessa tapauksessa suullisen käsittelyn aloittamista eli koko ruljanssin käymistä aivan samalla tavalla kuin alioikeudessa, joka ainoan todistajan läpikäymistä, koska näyttökysymystä ei voida muuten korjata tässä kohden.

Tässä sana "jatkaa" voi tarkoittaa alioikeusvaihetta, voi tarkoittaa hovioikeuden käsittelyvaihetta, jossa intressivertailu tehdään, jos halutaan noudattaa valiokunnan kantaa, jonka käsitykseni mukaan eduskunta omalla tavallaan siunaa valiokunnan mietinnöllä. Nämä ovat mielestäni tärkeitä seikkoja.

Mitä tulee oikeudenkäyntikuluihin, minulla on se käsitys, että oikeudenkäyntikulut ovat todella suuria, mutta luulen, että niihin kovin monesti ei tule muutosta myöhemmässäkään vaiheessa siksi, että palkkioiden suuruutta ei ole kiistetty alioikeudessa. Jos ei ole kiistetty, tuomioistuin on sidottu siihen palkkiosummaan, jos se ei ole kohtuuton. Kulujen korvaus on myönnetty aiemmin päätetyllä perusteella. Tämä voi olla monessa tapauksessa myös merkittävä seikka.

Kokonaisuutena pankkioikeudenkäynneissä on semmoinen tausta, jossa luottamusmiehet ovat olleet enemmän taikka vähemmän pankinjohtajien armoilla. Pankinjohtajat ovat olleet keskuspankkien johdossa, koska oli kysymys siitä pitkälti, että rahaa piti myydä annettujen ohjeiden mukaan ja siinä hurahdettiin aivan ulalle, niin kuin hurahdettiin näissä kiinteistökysymyksissä, kuten Arsenal kokonaisuutena osoittaa, aivan samalla tavalla. Voi sanoa, että Arsenalin kaupat olivat hyviä viimeistä kauppaa lukuun ottamatta. Kun kaikki ne viimeiset kaupat olisi jätetty tekemättä, niin monet olisivat olleet erittäin hyviä ja olisi tullut hyvä tulos, mutta kun se mustapekka jäi käteen.

Sen verran haluan vielä sanoa oikeudenkäyntikuluista koko tässä prosessissa, että jos kysytään, paljonko saadaan perittyä pankkioikeudenkäynneillä, niin väitän, että ei saada oikeudenkäyntikulujen määrää perittyä. Siis oikeudenkäyntikulujen määrää ei saada perittyä kokonaissummana, puhumattakaan mistään korkotai muista kysymyksistä. En usko, että oikeudenkäyntikulujakaan voidaan saada.

Oikeudenkäyntikuluista totean vielä sen, että me olemme viime aikoina puhuneet paljon oikeusturvasta. Esimerkiksi tässä näkyy erittäin hyvin se prosessi. Iso prosessi tulee tietysti kalliiksi; tästä täällä käytiin viikko sitten kyselytunnilla keskustelua. Probleema ei meidän oikeusjärjestelmässämme ole se, että isot jutut tulevat kalliiksi, vaan ennen kaikkea probleema on se, että pienet jutut tulevat kalliiksi. On nimittäin aivan saman hintainen oikeudessa hoitaa miljoonan periminen taikka 10 000 markan periminen. Molemmat maksavat ihan yhtä paljon. Oikeudenkäyntikulut ovat pienissä asioissa niin suuria, että se aiheuttaa ongelmia meidän prosessijärjestelmässämme, ei niinkään suuret jutut.

Mutta oikeudenkäyntikulujen ero kansalaisten kannalta on aivan ilmeinen sen mukaan käydäänkö valtion varoilla vai onko kantaja asianomainen itse. Tässä tulee esille ns. maksuton oikeudenkäynti. On aivan selvää, että käytännössä

suurin piirtein kaikki luottamushenkilöt, miksei virkailijat tai pankinjohtajatkin, näissä pankkioikeudenkäynneissä tarvitsisivat maksuttoman oikeudenkäynnin. Jos puhutaan oikeudenkäyntikulujen määrästä, että ne ovat miljoona markkaa, niin kuin ne ovat olleet per henkilö, ei kenelläkään ole semmoista palkkatuloa, että pystyy maksamaan, niin kuin sanotaan "kohtuullisesti", niin ettei muu elämä kärsi.

Idea tässä on tietysti se, että meidän järjestelmämme sallii sinänsä antaakin, vaikka olisi 30 000 markkaa kuukausitulot, maksuttoman oikeudenkäynnin, koska ei pysty maksamaan sitä miljoonaa markkaa. Lakihan sanoo, että määrätään omavastuuosuus, joka voi olla esimerkiksi 200 000 tai 300 000 markkaa, jonka joutuu maksamaan joka tilanteessa. Tässä esimerkiksi näkyy meidän oikeudenkäyntitilanteemme; oikeudenkäynti on osoittanut erikoisuutensa, kun maksuttoman oikeudenkäynnin voi saada erittäin hyvätuloinen pankkioikeudenkäynneissä, koska ei muuten voi hoitaa sitä koko etuansa.

Mutta kaiken kaikkiaan haluan sanoa, että mielestäni kannattaisi miettiä koko prosessin kannalta se, missä tapauksissa nämä hoidetaan loppuun asti. Siinä olen täysin samaa mieltä ja ehdottomasti, että kaikissa niissä tapauksissa, joissa voidaan näyttää rikollisuutta taikka epäillä vilppiä vahvasti, ei pidä olla mitään sovittelua, vaan pitää hoitaa ne prosessit myös loppuun asti. Se ei ole enää vahingonkorvausoikeudenkäynti, vaan siinä on muita piirteitä, vaikkei sitä rikosprosessina hoidetakaan, oikeuden toteutumisen kannalta on välttämätöntä ja tarpeellista hoitaa ne loppuun asti.

Ministeri A l h o: Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola mainitsi, että joissakin vaiheissa alioikeuden tai hovioikeudenkin käsittely voitaisiin keskeyttää. Tässähän on nyt noudatettu sellaista periaatetta, että ei ole pelkästään mahdollisissa valituksissa tyydytty sen asianajajan lausuntoon, joka on hoitanut juttua koko ajan, vaan on myös pyydetty nk. kolmatta mielipidettä silloin, kun on ollut selvästi kyseenalaista, kannattaako prosessia jatkaa. Näyttää siltä, että juridisia perusteita on ollut aina valitusprosesseille.

Mutta se, mikä mielestäni on arvokasta valtiovarainvaliokunnan lausunnossa ja antaa myös itselleni tukea, on se, että otetaan juridisen argumentaation lisäksi huomioon se, kuinka todennäköistä on, että vahingonkorvauskanteita voidaan saada läpi, maksaako oikeudenkäyntiprosessi enemmän kuin vahingonkorvaus. Tällä hetkellähän tiedetään ihan hyvin, että aika monet pankkien luottamushenkilöistä, jotka ovat saaneet vahingonkorvauskanteita, ovat jo esimerkiksi eläkkeellä. Ei heillä ole mahdollisuutta, vaikka heille määrättäisiin sovittelunkin jälkeen puolen miljoonan vahingonkorvauskanteet, suorittaa niitä. Silloin kun otetaan tämä näkökulma juridisen rinnalle, voidaan varmasti päästä siihen lopputulokseen, että oikeudenkäyntikierre voidaan katkaista, mikä mielestäni olisi yhteiskuntarauhan kannalta tarpeellista.

Haluan vielä lopuksi sanoa, kun ed. Puisto ja vähän ed. Kalliskin viittasivat siihen, että Ruotsista voisi oppia, että Ruotsissahan ei tällaisia vahingonkorvauskanteita nostettu lainkaan. Siellä oli muutamalla sormella laskettava määrä rikosprosesseja ja lähdettiin siitä, että ei ryhdytä kaikkia osapuolia aika piinaavaan prosessiin. Siitä olisi myös eduskunta voinut oppia aikanaan.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Juridiset näkökohdat hakea esimerkiksi käräjäoikeuden päätökseen muutosta voivat olla juridisesti hyvin kestäviä, mutta eivät prosessin kannalta ollenkaan kannatettavia taloudellisessa mielessä. Voi hyvin olla, että alioikeus on esimerkiksi käyttänyt sellaisia perusteluja, jotka juristi lukee ja sanoo, että tämä on täysin kestämätön perustelu juridisesti ja tähän pitäisi hakea muutosta, kun muissa ei käytetä samanlaista perustelua. Nythän meillä eivät alioikeuden päätökset muodosta minkäänlaista ennakkotapausta. Tämän takia voi sanoa, että jokin on täysin kestämätön perustelu. Mutta esimerkiksi tilanne näytön suhteen vahingonkorvausasiassa voi olla jo toisenlainen.

Mutta voi kysyä, onko juridisesti perusteltua hakea muutosta siihen, onko alioikeuden päätös niin sanotusti oikein perusteltu ja muuta; siihen voidaan muutosta hakea. Mutta onko kokonaisprosessi taloudellisesti järkevä? Kun juristi sanoo, että kannattaa hakea muutosta, kannattaa kysyä, mikä on vastuu siitä, kun korvaus ei muutu, ja mikä todennäköisyys on päätöksen rahallisesti muuttua sellaiseksi, että saavutetaan vahingonkorvausmielessä parempi tulos. Sitä kysyisin myös joka kerta siltä, joka sanoo, että kannattaa valittaa.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Varmaan joku ajattelee, että pankkitukikeskustelu voisi loppua. Itse väitän, että varmasti 5—10 vuoden päästä vasta käydään lopullinen pyykinpesu,

ihan sen takia, että nyt yhteiskunnan päättäjissä ja täällä eduskunnassakin on liian monia vielä, joilla on hellät varpaat siinä asiassa, ja tämähän on totta. Mutta luulen, että rahoja ei varmaan, sitä 80:tä miljardia, saada takaisin, mutta emme me varmaan murhaoikeudenkäyntiäkään käy sen takia, että rahat saadaan takaisin. Eli tietysti tässä on moraalinen kysymys, mistä oli kysymys ja voiko 80 miljardia puhaltaa, niin kuin tässä on tapahtunut. Veronmaksajiltahan se on puhallettu.

Tietysti siinä mielessä, jos puhutaan säästöpankkien luottamushenkilöistä, kyllä heidät on kai sinne valittu nimenomaan estämään, ettei tällaista tapahdu, ja on niistä pankin luottamustehtävistä maksettu palkkioita jne. Ja siihen kuuluu vastuu. Tietysti useimmat ovat olleet tyhmyyttään tai eivät ole tienneet, mikä vastuu siihen on liittynyt, mutta tyhmyydestäkin sakotetaan, niin kuin kansanviisaus sanoo. Sen sijaan maksajista, jotka 80 miljardia ovat maksaneet, 99 prosenttia ei ole ollut minkään pankin hallintoelimissä eikä lähelläkään niitä, vaikka iso joukko on siellä hallintoelimissäkin ollut.

Itsekin olen ollut yhden pankin hallintoelimissä, en toki säästöpankin, jossa on mennyt hyvin paljon rahaa ja olen omalta osaltani vaatinut paljon kovempia toimia siellä. (Ed. Ala-Nissilä: Minkä?) — Osuuspankki Yhteistuen. (Ed. Ala-Nissilä: Se olikin huonosti hoidettu!) — Erittäin huonosti hoidettu pankki, olen ihan samaa mieltä. Se olisi pitänyt laskea selvitystilaan, mutta OKO-ryhmä ei halunnut laskea ehkä pankkisalaisuuden takia. En enempää minäkään tee rikosta tässä. (Ed. Kemppainen: Tekikö ed. Kuismakin virheitä?) — Minä en tehnyt siellä mitään sellaista virhettä. Sekin on tutkittu. Sen takia minä voin puhuakin tästä asiasta. Minulla ei ole helliä varpaita tässä asiassa. Minulle ei ole mitenkään arkaluontoista puhua siitäkään pankista, päinvastoin. Minusta siitäkin pankista olisi pitänyt puhua paljon enemmän. On vahinko, että rahalla pimennettiin tosiasiat.

Jos puhutaan eduskunnan roolista, minä voin puhua tästä senkin takia, että aikanaan, kun Suomen Säästöpankin kohtalo tuli julki, minkä ehdotin, että se olisi pitänyt laskea konkurssiin. Se on jopa sanomalehdistä luettavissa. Jotkut sanoivat, että olet hullu, kun tuollaisia ehdottelet. Mutta luulen, että nyt paljon useampi olisi sitä mieltä, että näin olisi pitänyt tehdäkin.

Eli kysymyshän on siitä, jos luette eduskunnan pöytäkirjoista, että Suomen Pankkihan osti Suomen Säästöpankin. Perustuslain mukaan Suomen Pankilla ei ole tällaista oikeuttakaan minun tietääkseni, että se voi ostaa mitä hyvänsä. Sehän voisi painaa seteleitä ja ostaa koko maan. Sitten eduskunta hyväksyi, kun eduskuntakausi alkoi syksyllä, jälkikäteen tämän Suomen Pankin toimenpiteen. Perusteena silloin, jos muistatte, oli se, että piti muutama miljardi mennä ja Suomen Pankin käyttämättömien voittovarojen piti riittää tähän hommaan. Siitähän tämä koko ruletti alkoi. Voitte lukea eduskunnan pöytäkirjoista, miten väärillä perusteilla eduskunta antoi tämän päätöksen ja miten perustuslain vastainen se on. Tietysti voidaan sanoa, että jos eduskunta asian hyväksyi, niin tietysti perustuslain vastaisuuskin poistui.

Tietysti tiedetään, että kun päätös tehtiin, eduskunta ei ollut koollakaan, ja tiettävästi epävirallisesti hankittiin kaikkien eduskuntaryhmien sitoumus ja valtakunnan korkein johto oli tässä takana epävirallisesti, niin että vain muodollisesti Suomen Pankki teki tämän päätöksen. Silloin oli myös silloisella oppositiolla hyvin hellät varpaat. Silloin luultiin vielä, että Suomen Työväen Säästöpankki voidaan pelastaa, ja sen vuoksi ei rohjettu avoimesti katsoa asioita silmiin.

Siinä mielessä tietysti silloin kaikki nämä asiat lähtivät sille vikatolalle, minkä seurauksena nyt keskustellaan Arsenalista jne. Normaalimenettely suomalaisessa yhteiskunnassahan on se, että on konkurssilainsäädäntö. Siihen liittyy julkisuus, vastuu. Sitä olisi pitänyt noudattaa tässäkin eikä lähteä erityislainsäädäntöön, jonka suurin merkitys oli, että asiat jäivät enemmän ja vähemmän salaan ja joudutaan erityislainsäädännön piiriin, jossa aina syntyy epäilyjä. Siinä tämä virhe tapahtui.

Jos puhutaan tallettajista tai velkojista, niin heidän etunsahan olisi konkurssivaihtoehdossa ihan yhtä hyvin voitu turvata kuin tässä vaihtoehdossa. Niin kuin tiedämme, meillä on valtion takaus kaikille tallettajille. Vaikka Suomen Säästöpankki olisi mennyt konkurssiin, eivät tallettajat olisi sen kummemmin siinä hävinneet. Samoin ulkomaisten luotonantajien velat valtio olisi voinut ottaa vastuulleen.

En väitä sinänsä, että jos olisi valittu konkurssivaihtoehto, välttämättä verorahoja kovin paljon enempää olisi säästynyt. Mutta tältä moraaliselta jälkipyykiltä olisi kyllä säästytty. Silloin ne asiat olisi selvitetty, niin kuin Suomen oikeusjärjestys edellyttää, ja kaikki olisi ollut julkista, niin kuin konkurssimenettelyssä on. Sitä vartenhan konkurssimenettely on säädetty. Mutta tietysti

siinä olisi voinut tulla ikäviä tosiasioita eteen. En tiedä, kuinka ikäviä. Nyt kun niitä ei ole tullut esiin, tietysti kansa epäilee ja kaikessa nähdään epäilyjä ihan syyttä.

Itse väitän, että 5—10 vuoden päästä, kun tarpeellinen määrä päättäjiä on vaihtunut, niin uusi sukupolvi katsoo pankkikriisin loppuun, katsoo, kuka puhalsi 80 miljardia. Täytyy muistaa, että niistä, ketkä ovat maksaneet sen 80 miljardia, 99,9 prosenttia ei ole missään tekemissä ollut minkään pankin hallinnossa, mutta heidän piikkiinsähän nämä maksatetaan. Väitetään vielä, että on heidän etunsa mukaista, kun näin menetellään. Luulen, että nämä ihmiset haluavat jossain vaiheessa itse selvittää, onko tämä totta. Se tietysti edellyttää sitä, että salaisuuden verhoa raotetaan.

Kyllähän asiasta on jo nyt paljon tietoa. On se aika kummallista, niin kuin ed. Aittoniemikin mainitsi, että muutama toimittaja saa julkisuuteen sellaista tietoa, mitä koko tämä valtava systeemi ei saa. Sehän johtuu siitä, että ei sitä halutakaan julkisuuteen, se on niin helvetin epämiellyttävää ja tulenarkaa. Minusta kaikkein tärkeintä on, että pankkikriisin yli ei päästä, ennen kuin siitä on perusteellinen ja rehellinen selvitys tehty. Jos 80 miljardia voi jäädä pimentoon, niin luuletteko, että seuraava puhallus on sitten 800 miljardia, joka jää pimentoon? Pankkitukihan tulee maksamaan, niin kuin ministeri Alho äsken ilmoitti, 80 miljardia. Se nyt on sama, onko se 80 tai 40 miljardia. Ne ovat niin suuria lukuja, että minä en ainakaan ymmärrä. Voisin 80 miljoonaa jotenkin hahmottaa, mutta kun puhutaan miljardeista, niin luulen, että kukaan meistä ei kovin tarkkaan hahmota eikä sillä luvulla täsmällisesti ole mitään merkitystä tässä mielessä. Rahoja ei valitettavasti kyllä saada takaisin, mutta se ei ehkä ole tärkein puoli enää tässä vaiheessa.

Varmasti tästä pankkikeskustelusta, pankeista, pankkikriisistä ja Arsenalista voisi puhua paljon, mutta itse haluan toistaa sen, että kyllä heillä, ketkä ovat maksaneet pankkituen laskun, on täydet syyt edellyttää, että asia joskus selvitetään niin, ettei mikään pankkisalaisuus tai mikään muukaan salaisuus estä totuuden julkituloa.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Hieman kommentoisin ed. Kuisman puheenvuoroa. Kyllä minun mielestäni on suuri ero 80 ja 40 miljardin välillä. 40 miljardia on yhtä paljon kuin valtio saa tuloveroa vuodessa, eikä sellaista summaa pidä vähätellä. On aivan selvä asia, että kun eduskunta silloin aikanaan päätti, että ryhdytään erityistilintarkastuksiin ja selvitetään asiat, näin pitää tehdä, mutta se ei tarkoita sitä, että enemmän tai vähemmän selvissä tapauksissa oikeudenkäyntejä jatkettaisiin. Niin kuin monet hallinto- ja tarkastusjaoston jäsenet ovat todenneet, kyllä se tieto, mitä meille jäsenille on siinä jaostossa esitetty, on ollut sellaista, että hyvin painavista syistä ja juuri niiden tietojen takia olisi pitänyt lopettaa ne oikeudenkäynnit aikaisemmin. Niin kuin vastauspuheenvuorossani sanoin, kun oikeudenkäyntejä luottamushenkilöitä vastaan jatketaan käräjäoikeuden yksimielisen päätöksen jälkeen tapauksissa, joissa ei ole oikeastaan mitään toivoa saada mitään vahingonkorvausta, niin ne ovat kyllä sellaisia esimerkkejä, mitkä puhuvat lopettamisen puolesta.

Arvoisa puhemies! Vaikka pankkituki varmasti tulee miljardeja vaatimaan, niin kannattaa myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä kiinnittää huomiota erääseen toiseen asiaan eli alkoholijärjestelmän muutokseen. Pelkään, että siitä asiasta ei kovinkaan paljon puhuta, mutta jos tämä meno näin jatkuu, valtion verotulomenetys tulee olemaan huomattava, varmasti 2—3 miljardia markkaa vuodessa. Se on kymmenessä vuodessa 30 miljardia eli lähes yhtä paljon kuin valtio pankkitukea todennäköisesti menettää. Mitä kaikkea haittoja ja kustannuksia kulutuksen kasvu tuo mukanaan, on myös seikka, mihin jaostossa kiinnitettiin huomiota.

Haluaisin, kun ministeri Alho on läsnä, että hän todella noudattaisi sitä, mitä mietinnössä todetaan, vaikka se ei olekaan ponnen muodossa. Siinä sanotaan aivan selkeästi, ettei Suomen tarvitse mukautua, ei Suomen alkoholiverotusta tarvitse kokonaan harmonisoida EU:n alueella olevaan alkoholiverolainsäädäntöön. Ei meillä ole mitään pakkoa alentaa omaa alkoholiveroamme sille tasolle, mikä EU:ssa vallitsee.

Mietinnössä todetaan myös, että Suomen olisi syytä EU-elimissä ottaa alkoholiverotason korottaminen keskustelun alaiseksi. Aivan kuin me ympäristöveroasioissa haluamme, että Euroopassa korotettaisiin ympäristöveroa, jotta kilpailuasetelma suomalaisten tuotteiden ja EU-alueella tuotettavien tuotteiden välillä jonkin verran tasoittuisi ja jotta muualla Euroopassa kiinnitettäisiin verotuksen kautta saman verran huomiota ympäristöasioihin kuin Suomessa tehdään, aivan samalla lailla jaosto ja valtiovarainvaliokunta katsoo, että EU-alueella muiden maiden pitäisi nostaa alkoholiveroa. Jos näin tapahtuu, silloin meidän ei tarvitse kovinkaan paljon alentaa, ja kun meidän ei tarvitse paljon alentaa,

emme menetä niin paljon verotuloa emmekä myöskään saa niitä haittoja, mitä kasvava kulutus aina tuo mukanaan. Eli ministeri Alho, eduskunta todennäköisesti hyväksyy mietinnön, jossa esitetään, että teidän tulisi EU-elimissä ottaa tämä asia esille niin, että Saksa ja muut Keski-Euroopan maat nostaisivat omaa alkoholiveroaan.

Ed. S a v e l a : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin parilla sanalla ensin kommentoisin ed. Kuisman käyttämää puheenvuoroa. Siitä erään pankkiryhmittymän konkurssiin päästämistä koskevasta asiasta ymmärrän, että ed. Kuisma tarkkaan tietää, että silloin kun konkurssitilanne tulee, se ei koske pankkielämässä ainoastaan tallettajia, vaan se koskee myös velkoja. Konkurssissa yleensä erääntyvät molemmat, sekä velat että varat. Tässä tapauksessa velkojen laukeaminen olisi ollut kyllä aikamoinen katastrofi ja siksi toisekseen meillä on ollut silloin voimassa tietty lainsäädäntö, jossa olemme taanneet suomalaisen yhteiskunnan rahajärjestelmän toimivuuden, eli emme voi myöskään lähteä tekemään lainvastaisuuksia, mitä on ehkä esitetty.

Toinen asia, johon haluan viitata, ennen kuin otan muita kysymyksiä esille, on Arsenal-asia. Minusta se terveen järjen käyttäminen, jota myös ed. Mikkola ansiokkaasti esitti, on erinomainen asia silloin, kun käydään läpi pankkiprosessia, joka meillä varmasti kivistää ajassa mitattuna vielä pitkän aikaa yhteiskunnassamme. Minulla oli tarkoitus kyllä Arsenal-asiasta vähän enemmän sanoa, mutta siitä on mielestäni käyty jo ihan riittävästi keskustelua tässä yhteydessä. Käytäköön myöhemmin lisää.

Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan keskittyneet tiettyihin asioihin tarkastusta suorittaessaan ja myös raportoineet niistä asioista. Samoin valtiovarainvaliokunta on tehnyt omalta osaltaan työtä. Erityisesti valtiovarainvaliokunta on keskittynyt muutamiin kysymyksiin, joista Arsenal on nyt ollut salissa voimakkaimmin esillä, mutta lausunnossa on puututtu myös parlamentaarisen tarkastuksen kehittämiseen. Minusta se on varsin olennainen kysymys myös valtiovarainvaliokunnan kannanottoa silmällä pitäen.

Ei ole merkityksetöntä ollenkaan se, että meillä on toimiva parlamentaarinen tarkastus, sillä tämä laitos — eduskunta — tarvitsee hyvän joukon tietoa omia tarkoituksiaan varten. Sitä varten meillä on valtiontilintarkastajat, joka on eduskunnan valitsema elin ja tuottaa sitä tietoa, jota eduskunta päätöksiään varten tarvitsee. Jos me rupeamme väheksymään tätä periaatetta, niin väheksymme omaa työtämme. Tässä mielessä on aivan paikallaan se, että painotetaan parlamentaarisen tarkastuksen olemassaoloa kaiken muun tarkastuksen lisäksi.

Meillähän on tänä päivänä periaatteessa kolmiportainen tarkastus yhteiskunnassamme. Hallintoelimillä on oma sisäinen tarkastuselimensä, sitten on Valtiontalouden tarkastusvirasto ja periaatteellisesti ylimpänä valtiontilintarkastajat. Miten järjestetään kaiken kaikkiaan myöhemmin koko tarkastustoiminta, on asia, joka tulee varmasti säädettäväksi silloin, kun sen aika tulee. Mutta tässä yhteydessä haluaisin erityisesti painottaa parlamentaarisen tarkastuksen olemassaoloa.

Eikä se ole pelkästään organisatorinen ratkaisu, vaan silloin, kun ratkaisua tehdään, aivan erityisesti tulee kiinnittää huomiota tarkastuksen sisältöön, koska se tuottaa juuri sitä aineistoa, mitä esimerkiksi eduskunta tarvitsee. Organisatorinen ratkaisu sinänsä saattaa ulkonaisena tekijänä olla kysymys, joka kiehtoo meitä, mutta se ei ole itse asia, vaan sisältö on itse asia.

Arvoisa puhemies! Vielä puutun kohtaan, johon ed. Kallis myös kiinnitti muutamalla sanalla huomiota, meidän alkoholijärjestelmämme muuttumiseen ja niihin periaatteisiin, jotka meillä on.

Minä yhdyn ajatukseen, että meidän ei tarvitse aina olla alentamassa meidän veroprosenttiamme, vaan että me myös vaatisimme, että eurooppalaiset kumppanimme olisivat omalta osaltaan valmiit nostamaan omaa prosenttiaan, jolloin harmonisointi tapahtuisi sitä kautta, että jäsenmaissa nostettaisiin alkoholiveroprosenttia eikä meillä oltaisi aina laskemassa.

Toinen asia, johon haluan kiinnittää pöytäkirjaan merkittäväksi huomiota, on valvonta, joka meillä alkoholikäytön suhteen on olemassa. Minä tähdennän kysymystä, joka on myös valtiovarainvaliokunnan mietinnön loppuun merkittynä valvonnan merkitystä ja vastuuta, joka valvonnalla kaiken kaikkiaan on. Valtiovarainvaliokunta mietintöä tehdessään suhtautui täydellä vakavuudella myös siihen valvonta-aspektiin, joka alkoholilainsäädäntöön itse asiassa myös kuuluu.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin aloitan puheenvuoroni kommentoimalla ed. Kuisman puheenvuoroa siltä osin, kun hän kaipaili ja haikaili konkurssien perään. Niin kuin me kaikki varmaan tiedämme, ei niitä konkursse-

jakaan aina tehdä niin puhtaan kaulan kanssa. Aika monelle on tuttu lentävä lause, kun kaksi liikemiestä puhuu keskenään: "Kyllä tulipalokin hyvä on, mutta konkurssi on parempi." Tässä mielessä pankkikriisikeskustelu tältä osin olisi voinut vain tuoda karhun vastaan, kun lähtee sutta pakoon.

Varsinaisesti tässä yhteydessä haluaisin kiinnittää huomiota eduskunnan asemaan. Kun inhimillinen elämä on kehittynyt siihen suuntaan, että puhutaan kehysbudjetoinnista, raameista, määrärahat ovat yhä suurempia könttäsummia, niin mikä tehtävä, mikä rooli jää eduskunnalle? Enää eduskunnan vaikutusvalta ei kulje Lehmänkurkuntien kautta, niin kuin se täällä monta monta vuotta kulki. Se oli hyvin vakituinen äänestämisen aihe ja kohde.

Miten tästä eteenpäin? Mietintöä tehtäessä kehysbudjetointi ja tulosohjaus ovat nousseet sillä tavalla valokiilaan, että on tullut myös esiin, että monessa tilanteessa se on johtanut ja johtamassa hyvin yksisilmäiseen ja monessa tapauksessa hyvin itsekkääseenkin ajatteluun. Kun jokainen taho ajattelee itsekkäästi, mitenkä juuri minä maksimoin tai minun organisaationi maksimoi tuloksen, se johtaa siihen, että ei ole halua eikä edes kykyä nähdä kokonaisuutta ja kokonaisuuden tuomaa yhteistä etua ja edullisuutta. Se vaikeuttaa myös oleellisella tavalla kaikkea poikkihallinnollista toimintaa, ja tästä meillä on myös asiantuntijoitten lausuntoja. Elämä kehittyy poikkihallinnolliseen suuntaan. Yhä enemmän on vuorovaikutusta erilaisilla toiminnoilla. Jos hallinto kehittyy toiseen suuntaan, niin siinä on ilmiselvä ristiriita.

Lopuksi vielä jokunen ajatus siitä, aivan kuten mietinnössäkin todetaan, että tulosohjaus ei saisi kehittyä siihen suuntaan, että siitä seuraisi täydellinen ohjaamattomuus. Lainaan mietinnöstä pari lausetta. "Tulosohjauksen täytyy tarkoittaa, että kaikkien ministeriöiden on kehitettävä sellainen seurantamekanismi, joka tuottaa eduskunnan käyttöön objektiivista tietoa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja tulosten saavuttamisesta." Siis "asetettujen tavoitteiden". Siltä osin, kun eduskunta näitä tavoitteita on asettanut esimerkiksi ponsien, lausumien ym. kannanottojen muodossa, täytyy kyllä sanoa, että eduskunnan asema on tässä erittäin heikko. Eduskuntaa on vedetty kölin alta. Eduskunta voi myös katsoa peiliin. Budjetteja käsitellessään eduskunta ei edes itse ole aina pitänyt aikaisemmista kannanotoistaan kiinni. Kun tämän peilaa sitä kehitystä vastaan, että asiat esitellään meille yhä suurempina markkakokonaisuuksina, jolloinka me emme tiedä könttämäärärahojen yksityiskohtaisia sisältöjä, niin minun mielestäni eduskunnan ponsien ja lausumien merkitys kasvaa ja niiden huomioon ottamisen tärkeys ja tarpeellisuus hallinnossa korostuu. Tällä tavalla ohjausvaikutusta on myös eduskunnalla, ja jos sitä jossain on, niin täällä sitä pitää olla.

Lähetän tältä paikalta terveisiä hallintoon hallituksen ja sen hallintoalamaisten suuntaan, että sen, mitä me täällä eduskunnassa päätämme ja lausumme, me teemme ihan tosissamme. On suorastaan turhauttavaa istua valiokunnissa pitkät päivät ja kuunnella kaikki mahdolliset asiantuntijat, kirjoittaa sitten mietintöjä ja havaita jonkin ajan kuluttua, että mietinnön edellyttämät tekstit ovat valuneet tyhjään niin kuin vesi hanhen selästä.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Käytän tämän puheenvuoron niin sanottuna rivikansanedustajana, en juristina, en valtiovarainvaliokunnan jäsenenä enkä eduskunnan jäsenenä siltä ajalta, jolloin pankkitukilainsäädäntöä tehtiin ja laaja pankkitukikeskustelu tässä salissa käytiin.

Kun olen tätä keskustelua kuunnellut, en voinut olla tulematta tänään puhujakorokkeelle käyttämään puheenvuoroni. Sain nimittäin tänään ministeri Alholta vastauksen kirjalliseen kysymykseeni, mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta yhteiskunnan varojen tuhlaaminen sellaisiin säästöpankkioikeudenkäynteihin, joissa ei ole kysymys väärinkäytöksistä tai oman edun tavoittelusta ja joista on käräjäoikeuden päätös, lopetettaisiin ja näissä tapauksissa pyrittäisiin kohtuullisiin sovintoratkaisuihin. Tällaiseen kysymykseen hain ministeri Alholta vastausta ja sain sen tänään. Vastaus ei missään mielessä ole tyydyttävä.

Ministeri Alho Keskipohjanmaa-lehdessä huhtikuussa lausui, että hänen mielestään voitaisiin luopua pankkioikeudenkäynneistä niiden pankkien osalta, joissa ei ole syyllistytty rikolliseen toimintaan. Hän toisti saman lausunnon tänään täällä salissa. Sen johdosta hyvin monella sellaisella henkilöllä, joka on osallisena tällaista pankkitukioikeudenkäyntiä, toivo heräsi, toivo siitä, että näissäkin asioissa järjen käyttö olisi sallittua. Mutta valitettavasti vain, kun tänään tämän vastauksen luin, edelleenkin tuntuu siltä, että järjen käyttö ei tässä kysymyksessä ole sallittua. Tänään kuulemma radiouutisissa, valitettavasti en itse sitä kuullut, tuli tieto siitä, että tänään hovioikeudessa kaksi säästöpankkioikeu-

denkäyntiä on saatu päätökseen vastaajan hyväksi eli valtio on nämä kanteet hävinnyt. Tämä on taas yksi askel eteenpäin todistamassa tätä järjettömyyttä, jota tällä hetkellä tässä yhteiskunnassa käydään.

Vastauksessaan kirjalliseen kysymykseeni ministeri toteaa kaksi perustetta, miksi valitettiin hovioikeuteen. Jos tuomion lainvoimaiseksi jäämisellä voitaisiin aiheuttaa vahinkoa myös muiden kanteiden menestymiselle, on tuomiosta valitettu hovioikeuteen. Ed. Mikkola käytti erinomaisen puheenvuoron siitä, että käräjäoikeuden päätöksiä ei voida pitää ennakkopäätöksinä, jolloin tällainen peruste valituskäytäntöön on täysin käsittämätön. Itse en ole juristi, mutta vahvasti luotan juristi Mikkolan asiantuntemukseen tässä asiassa.

Erityisesti tiedustelin kysymyksessäni syytä siihen, miksi Oulun Aluesäästöpankin osalta valitettiin hovioikeuteen, koska asiantuntijalausunnoissa todettiin, että juuri tässä tapauksessa ei ole havaittu minkäänlaista oman edun tavoittelua tai rikollista toimintaa. Kirjallisen kysymyksen vastauksessa tältä osalta todetaan, että niin ikään tuomittujen oikeudenkäyntikulujen kohtuuttoman suuri määrä on voinut olla yhtenä muutoksenhaun syynä. Eli sen vuoksi, että Oulun Aluesäästöpankkia vastaan käyty oikeudenkäynti maksoi niin paljon, valitettiin hovioikeuteen. Toisaalta yksi asiantuntija toteaa lausunnossaan, johon valituspäätös on perustunut, että jos veikata pitäisi, ei olisi vaikea päätyä käsitykseen, että hovioikeus sanoo: Ei muutosta. Asiantuntija siis toteaa, että mitä suuremmilla todennäköisyydellä hovioikeus ei tule käräjäoikeuden päätöstä muuttamaan. Senkin vuoksi ihmettelen erittäin suuresti, että silloin lähdetään valittamaan. Toisaalta asiantuntija myös toteaa, että ei ole todettu omanvoiton tavoittelua tai rikollista toimintaa tässä tapauksessa.

Vielä samainen asiantuntija toteaa lopuksi, että vaikka ennuste lopputuloksesta käräjäoikeuden tuomion muuttumisesta kantajalle edullisemmaksi onkin varsin negatiivinen, on välttämätöntä saada asiaan hovioikeuden ratkaisu. Minun mielestäni nämä ovat täysin vastakkaisia näkemyksiä. Ennen kaikkea ministeri Alhon vastaus kirjalliseen kysymykseen on vailla minkäänlaista oikeudenmukaisuutta. Näin ensimmäisen kauden kansanedustajana ja tämän talon työskentelyä seuranneena ihmettelen suuresti, että eduskunta ei millään tavalla pysty puuttumaan tällaiseen prosessointiin.

Ilolla tervehdin valtiovarainvaliokunnan mietintöä, jossa puututaan juuri tähän asiaan, mutta nyt kysymys onkin siitä, tapahtuuko mitään sen jälkeen, kun tämä sali todennäköisesti hyväksyy mietinnön ja siitä tulee eduskunnan tahto. On täysin oikeustajun vastausta, että ihmiset joutuvat vuosikausia olemaan mukana sellaisessa prosessissa, jossa todennäköisesti lopputulos ei tule kantajan osalta muuttumaan. Useita kymmeniä miljoonia markkoja veronmaksajien rahoja tuhlataan oikeudenkäynteihin, joissa todennäköisesti muutosta ei tule. Näiden ihmisten omaisuus on jäädytettynä, vaikka käräjäoikeus olisi antanut heille myönteisen päätöksen asiassa, ja kun lähdetään valittamaan, prosessi lähtee uudestaan liikkeelle. Oulun Aluesäästöpankin tapauksessa syksyllä valtio on valittanut hovioikeuteen ja edelleenkin odotetaan hovioikeuden päätöstä siitä, tuleeko asiasta suullinen vai kirjallinen käsittely. Tämä ei millään tavalla voi olla järjellistä toimintaa tässä yhteiskunnassa.

Olen todella pahoillani, että ministeri Alho lähti salista pois, enkä häneltä suullista vastausta kysymyksiini voi saada, mutta aion joka tapauksessa jatkaa ainakin kirjallisten kysymysten sarjaa. Todella toivon, että eduskunnan päätökset, niin kuin ed. Saarinen edellisessä puheenvuorossa totesi, ponnet ja lausumat otetaan tosissaan ja virkamiehet, juristit ja eri ministeriöt toimivat eduskunnan tahdon mukaisesti myös pankkitukioikeudenkäynneissä.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Aivan lyhyesti valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyvistä pankkitukikannanotoista ja alkoholijuomaverotilanteesta.

On sinällään hyvä, että täällä keskustellaan nyt pankkitukiasiasta ja esimerkiksi sosialidemokraatit ovat aktiivisia tässä suhteessa. Viime vaalikaudella olikin paljon toivomisen varaa siinä suhteessa, että myöskin he silloin oppositiossa ollen olisivat kantaneet vastuuta pankkitukiasiasta. Silloin muistan, että muun muassa vakuusrahastolain muutos siirtyi monta kuukautta, kun oppositio ei ottanut siitä vastuuta. Väitän, että siinä paloi yhteiskunnan rahaa hukkaan silloin paljon. (Ed. Saarinen: Tikulla silmään!) — Näin se, ed. Saarinen, oli.

Mitä tulee yleensä pankkitukeen, mielestäni olisi paikallaan suorittaa kyllä siitä selvityksiä. Yksi selvitys, joka ehkä olisi syytä tehdä, on pankkituen alueellinen jakaantuminen, kun eduskunnassa on käyty aluepoliittista keskustelua ja on vähän syyllistettykin maakuntien ihmisiä. Mielestäni tämä on ollut tietyllä tavalla voi-

makas tulonsiirto tänne pääkaupunkiseudulle eräisiin asutuskeskuksiin. Tämä koskee säästöpankkien ja STS-pankkien osalta suoraa pankkitukea. Sitten myöskin tosiasia on, että osuuspankkijärjestön sisällä jatkuvasti maakunnat joutuvat ylläpitämään Helsingin pään virheitä vuosikausia eteenpäin. Myöskin itsenäisten säästöpankkien osalta, kun ne purettiin, kaikki kiinteistöt siirtyivät Arsenalin omistukseen. Nyt maakunnista joudutaan, jos ne halutaan omaan käyttöön, uudestaan lunastamaan nämä kiinteistöt. Tälläkin tavalla tapahtuu tulonsiirtoja. Tässä on ollut kyse tavallaan kymmenien miljardien tulonsiirroista tänne sanoisin lähinnä pääkaupunkiseudulle. Sen takia, kun usein syyllistetään hyvin pienistä asioista maaseutua ja maakuntia, että sinne tukea annetaan, tämä kannattaisi pitää mielessä. Maakuntien terve pankkijärjestelmä tavallaan pelasti suomalaisen pankkijärjestelmän, jos vähän kärjistää.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee oikeudenkäynteihin, on hyvä, että nyt käydään keskustelua. Mielestäni tässä olisi hyvä tehdä ero luottamushenkilöiden — puhun nyt lähinnä säästöpankkiryhmästä — ja sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat saaneet palkkaa ja olleet töissä pankissa. Eihän voida ajatella, että niiden henkilöiden osalta, jotka tekivät säästöpankkijärjestelmässä suurimmat virheet, tällöin on kyse pankin ylimmästä johdosta, lähdettäisiin nyt jotenkin oikeudenkäyntejä sovittelemaan, jos on oikeudenkäynnille perusteet.

Sen sijaan luottamushenkilöpohjaisten tilanne on erilainen eri säästöpankeissa. Siihen aikaan kun he olivat näissä tehtävissä, ei ollut realisoitunut vastuu ainakaan käytännössä sillä tavalla kuin se on nyt realisoitunut. Toisaalta silloin ei ollut vastuuvakuutuksia sillä tavalla kuin tänä päivänä näissä tehtävissä järjestään on; vastuuvakuutus nämä asiat hoitaa.

Näin ollen ja kun strategiset päätökset tehtiin heitä ylemmällä tasolla ja toisaalta tiedämme, että usein luottamushenkilöjäsenet kokoontuvat kerran kuukaudessa ja heillä ei ole ollut käytettävissä sellaisia tietoja, mitä se vastuu, jota laki heille edellyttää, olisi vaatinut, yhdyn siihen näkemykseen, mikä valiokunnan mietinnössä on, että kun alioikeuskäsittely on käyty ja sieltä on tullut vapauttava päätös, yhteiskunta voisi harkita, koska tässä on kyseessä asianomistaja-asia, vahingonkorvausoikeudenkäyntien lopettamista luottamushenkilöiden osalta. Se olisi tässä tilanteessa kohtuullista. Sen sijaan palkattu toimiva johto on mielestäni erilaisessa asemassa, ja se on syytä katsoa loppuun saakka. Ymmärrän, että tässä on oikeudelliselta kannalta ongelmallinen tilanne. Hallituksen pitää tämä puoli myöskin miettiä, kun tässä linjauksia tehdään. Mutta näin olen ymmärtänyt ed. Kemppaisenkin puheesta, että valtiovarainvaliokunnan mielestä lähinnä tämä olisi eduskunnan viesti.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee alkoholijärjestelmän muutokseen, pidän hyvin tärkeänä, että sitä on tässä käsitelty. Nythän meillä, tulen tässä verotukseen, kaikki verotuksen liikkumavara pitää käyttää työverotuksen keventämiseen. Mutta alkoholiverotuksen osalta on se tilanne, että me emme pysty nykyjärjestelmällä turvaamaan enää kaikkia verotuottoja, kun rajat lisääntyvästi aukeavat. Sen takia tulevassa budjettiriihessä hallituksen pitäisi ottaa alkoholijuomaverotus esille ja lähteä liikkeelle oluiden ja kotimaisten marjaviinien osalta veronalennuksesta. Väitän, että kun tämä tehdään hallitusti ja suunnitelmallisesti, parhaiten turvataan verotulot, parhaiten turvataan sillä tavalla kotimaisen panimoteollisuuden ja viiniteollisuuden työpaikat ja raaka-aineita tuottavan ketjun toimeentulokysymykset. Näin ollen hallituksen pitää tässäkin veroasiassa aktivoitua eikä jäädä odottamaan sitä, että maailma muuttuu ja veropohja rapautuu ja samalla tulee suomalaiselle työllisyydelle ja tuotannolle kohtuuttomia hankaluuksia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli käsittämätöntä ed. Ala-Nissilän viittaus pankkitukivarojen siirtoon Etelä-Suomeen. Kyllä tähän voi todeta sen, että keskustan ja erityisen silloisen pääministerin Ahon olisi pitänyt miettiä tätäkin asiaa silloin, kun te avasitte taivaat pankkituelle. Sehän oli juuri silloinen pääministeri Aho, joka totesi, että pankkituki on katotonta, vastoin meidän käsitystämme. Oliko teillä silloin sellainen käsitys, että tämä pankkituki jotenkin menisi pelkästään tai enimmäkseen maaseudulle? Saattoipa ollakin! Nyt tämäkin motiivi paljastui, koska silloin todella ihmettelimme sitä täällä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Takavuosina kansalaisten keskuudessa oli ilmeisesti sellainen suuri harha,

että elämme sellaisessa taloudessa, jossa omaisuusarvot voivat vain nousta, ja että takaukset eivät koskaan laukea maksettaviksi ja että yritysten johtoon, pankkien johtoon muun muassa, voi osallistua ilman vastuuta. Jos tästä pankkikriisistä, joka on ollut tavattoman suuri tragedia, ylipäätänsä jotakin voi ottaa opiksi, niin opiksi on ollut otettava muun muassa se, että sijoitustoimintaan ja kaupankäyntiin liittyy aina riskejä, siinä voi hävitä. Opiksi voi ottaa myös sen, että takaaja on todellisessa vastuussa ja että nimikirjoitus tarkoittaa vastuun ottamista siitä velkasummasta ja että jos yhtiön johtoon suostuu ja johdon aseman itselleen ottaa, on myös samassa vastuussa kuin johto.

Minusta tätä asiaa ei ole riittävästi korostettu. Tämä on nyt sitten erilaisten inhimillisten tragedioitten myötä myös tullut esille aivan viime aikoina, mutta minusta pitää edelleenkin korostaa sitä, että yhtiön johdossa pitää kantaa myös siitä aiheutuvat vastuut.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilä otti mielestäni hyvin tärkeän asian esille, kun hän totesi, että luottamusmiesten ja palkattujen henkilöitten rooli täytyy miettiä erikseen ja ajatella aivan eri tavalla huomioon otettavaksi. Nimittäin nythän luottamusmiehet ovat joutuneet todella suuren tragedian kohteeksi monta kertaa.

Kuten ed. Hämäläinen totesi, pitäisi ottaa opiksi; paitsi ottaa opiksi niin tietysti myös säädösten kautta suojata, että luottamusmiehet eivät joutuisi näin suuressa määrin kuin nyt on käynyt tietämättömyyttään, ymmärtämättömyyttään tai muista tällaisista seikoista johtuen koko omaisuuttaan myymään tämän takia tai luovuttamaan sen pilkkahinnasta jne.

Toivon, että yhteiskunnassa ei enää tällainen toistuisi.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luhtasen vastauspuheenvuoron johdosta haluan todeta lyhyen kommentin, vaikka hän tällä hetkellä ei ole paikallaankaan. Hän tavallaan mielestäni syyllisti siivoojaa siitä, että on sotkuista. Kyllähän viime vaalikaudella oli niin, että kun Ahon hallitus oli aloittanut toimintansa, niin oli kaksi kuukautta, kun SKOP oli hallituksen sylissä. Kaikki ongelmat olivat jo sisällä, niin kuin tiedämme. Olisi toivonut todella, että sosialidemokraatit olisivat viime vaalikaudella paremmin kantaneet vastuuta pankkikriisin hoidosta, mitä he sitten kyllä tekivätkin loppuvaiheessa, mutta siinä oli valitettavia viiveitä.

Olen eri mieltä ed. Luhtasen kanssa siitä, että mielestäni on paikallaan kyllä katsoa pankkituen alueellinen kohtaantuminen yhtenä pankkituen selvittämisen kohteena. Siitä pitää ottaa oppia vastaisen varalle. On todella niin, että täällä pääkaupunkiseudulla, jossa kiinteistöarvojen romahdus oli suuri ja jossa tehtiin suurimmat strategiset virheet, pankkituen tarve oli paljon suurempi kuin muualla. Tänäkin päivä esimerkiksi osuuspankkijärjestelmän sisällä joudutaan jatkuvasti näitä virheitä maksamaan ja tapahtuu, arvoisa puhemies, todellista tulonsiirtoa pääkaupunkiseudulle. Puhutaan mitä puhutaan, luvut ovat tässä suhteessa lahjomattomia.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä kaipaa nyt sellaisia säännöksiä, joissa yhtiön johdossa olisi kahden kerroksen väkeä. Mutta säädöksiä ei voi laatia sillä tavoin, että yhtiön hallituksessa olisi henkilöitä, joilla on vastuu yhtiön toiminnasta, ja että siellä olisi samaan aikaan henkilöitä, joiden velvollisuuksiin kuuluisi ainoastaan syödä esimerkiksi lounaita ja nostaa palkkioita.

Sen sijaan ne henkilöt, jotka harkitsevat valituksi tuloa yhtiön hallitukseen, joutuvat vastedes tarkoin harkitsemaan, onko heillä kompetenssia ja onko heillä aikaa paneutua asioihin riittävällä perusteellisuudella, jotta he voivat ottaa siitä myös vastuun.

Ed. L a h t e l a: Arvoisa rouva puhemies! Minulta ed. Ala-Nissilä vei sanat suusta, koska aioin siitä asiasta puhua. Pankkikriisissä ja jälkipyykissä pitäisi erottaa pankin oikea johto, mikä oli joka päivä paikalla, palkattu johto, ja sitten luottamushenkilöjohto. En tiedä tarkkaan, miten oikeudenkäynneissä näitä on pohdittu, koska ilmeisesti sitä on jonkun verran harkittu, mutta todellisuudessahan siinä kuitenkin kävi sillä tavalla näille, jotka olivat säästöpankin isännistö, vai mikä se olikin mutta kuitenkin hallinnossa mukana, että todellisuudessa pankinjohtaja, rahoitusjohtaja, teki hyvin pitkälle luottopäätöksiä ja luottamushenkilöt eivät välttämättä niistä tienneet ja olivat hyvin pitkälle vain taustalla.

Voi tietysti kysyä, onko se luottamushenkilöiden heikkoutta, että he eivät halunneet tutkia. Mutta jos ihan arkirealismissa eletään, niin moniko, ketkä ovat johtokunnissa, joutaa penkomaan kaikki firman paperit tai jonkun yhdistyksen paperit joka kuittia myöten. Ja pankki on sen

verran iso pulju, jotta niitä on mahdottomuus edes käydä läpi.

Siinä mielessä tässä on saman tyyppistä ajattelua, mitä valiokunta on esittänyt, että tässä mennään luottamushenkilötahon osalta jollakin tavalla kohtuuttomuuksiin. Tämä pitäisi ottaa huomioon, vaikka ei oikeutta käydäkään tässä tilanteessa, viestinä täältä eduskunnan taholta oikeusasteisiin.

Koko pankkitukipolitiikasta: Virhehän siinä tapahtui, ja jäljestä päin on hyvä olla jälkiviisas, mutta kyllähän silloin, kun säästöpankkiryhmä tiesi vaikka sen, että se saa pankkitukea, niin kyllähän sitä lopputilannetta käytettiin hyväksi häikäilemättömästi ja vedettiin yrityksiä konkurssiin. Yksittäisiä taloja myytiin ja otettiin haltuun omaisuuksia, joista osa on tällä hetkellä Arsenalin hallussa ja osa tietysti ehdittiin myydäkin. Mutta haluttiin turvata mahdollisimman paljon puhdasta rahaa veronmaksajilta pankille, koska vakuudet putosivat ja sillä perusteella vedettiin yrityksiä nurin. Tänä päivänä konkurssin tehneitä yrittäjiä, jotka kävelevät pitkin katuja työttöminä, lienee aika paljon. Monet menettivät omakotitalonsa, maatilansa ja omaisuutensa siinä mylläkässä.

Sen sijaan kaikille en antaisi armoa eli ei voi sanoa, että kaikki oikeudenkäynnit jätettäisiin käymättä ja tutkimatta. Jos voidaan havaita, että vastuussa oleva toimiva johto on jättänyt vakuudet tutkimatta tai on tehty jopa rikollisesti joitakin asioita, esimerkiksi annettu suuria vakuuksia, vaikka on tiedetty, että on kysymys pienestä maapalasta, on annettu miljoonia, niin kuin joissakin tapauksissa on tullut esille, kyllä siinä minun mielestäni on rikollisesta toiminnasta kysymys. Siinä tapauksessa ne henkilöt pitää saattaa vastuuseen. Se on jo yleisen oikeustajunkin kannalta oikein.

Alkoholipolitiikka on ihan mielenkiintoinen myös ja pitää tyydytyksellä todeta, että tähän on otettu kantaa. Tästähän nyt kuvastuu se, olisiko tämä ensimmäinen kerta, että suomalaiset tajuavat, että me olemme EU:ssa, meillä on vaikutusmahdollisuuksia ja meidän pitääkin pyrkiä vaikuttamaan siihen, että EU:ssa pitää alkoholia verottaa kovemmin eikä taivuta siihen, että meidän pitää vain totella mukisematta ja ehkä pudottaa alkoholiveroa, kun tiedetään kuitenkin alkoholin aiheuttamat haitat. Missään tapauksessa siihen suuntaan ei pitäisi mennä. Me suomalaiset olemme oikeastaan intiaaneja tai mitä siinä mielessä, että mitä helpommin viinaa saadaan, sitä enemmän ihmisiä sortuu siihen. Siinä mielessä kokonaisvaltaisesti ajatellen meidän pitäisi Eurooppaan siellä olevien edustajiemme ja neuvottelijoiden kautta lähettää sen tyyppistä viestiä, että koko EU-tasolla nostettaisiin alkoholin verotusta. Tässä minusta valiokunta on ottanut hyvän ja myönteisen kannan ja toivoisin, että se menisi myös eteenpäin.

Viimeisenä kommenttina ihan lopuksi: Mietinnön alkupuolella todetaan rakennerahastoista, että me kannamme huolta siitä, millä tavalla hyödynnämme kaikki EU:n tuet, joita on mahdollista saada. On ikävää, että meillä on ilmeisesti mennyt opetellessa tämä aika. EU-byrokratia on niin suuri ja mutkikas, että jotkut ovat pärjänneet paremmin. Kun kävimme Irlannissa, jossa on ilmeisesti parempi lähtötilannekin, siellähän näyttelivät meille komeita paikkoja, miten EU:lta on osattu rahastaa ja miten heillä on hyvinvointi kasvanut sitä kautta. Mutta eikös viime vuonnakin käynyt niin, että meiltä jäi osa meille mahdollisesti jaossa olevasta saamatta? Siinä mielessä tämä on ihan hyvä kannanotto. Tähän suuntaan pitää toimia. Kaikki otetaan ja kehitetään niitä projekteja, joita rakennerahastojen puolelta on mahdollista saada siten, että niistä tulee myös työpaikkoja, etteivät ne ole pelkästään aloitusprojekteja, joilla työllistetään virkamiehiä mutta lopputulos on kovin laiha. Siitä tulee vain lento johonkin, joka ei johda mihinkään.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron oikeastaan ed. Kuisman puheenvuoron johdosta vastauspuheenvuoroksi, mutta kun silloin ei ollut sitä mahdollisuutta saada, tässä nyt olen. Muutama sana aihepiiristä, jonka ed. Kuisma nosti haastavalla tavalla esille, ei niin, että minulla olisi mitään uutta merkittävää sanottavaa, sellaista, mikä ei tässä salissa olisi tullut mainittua ainakin jossakin vaiheessa aiemminkin ulos. Mutta asian tärkeyden vuoksi siihen sietää ehkä nyt ed. Kuisman keskustelun avauksen pohjalta tässäkin yhteydessä muutamalla sanalla kajota.

Tarkoittamani asia on kysymys siitä, onko pankkituki tai ennen kaikkea säästöpankkikysymyksen jälkihoito mennyt kaikkien oikeiden oppien mukaisesti vai olisiko siitä opiksi otettavaksi, vähintäänkin opiksi otettavaakin tulevia aikoja varten.

Mitä taustaan tulee, siihen että kupla tai pankkituen tarve ylipäänsä syntyi, en käy sitä enempää analysoimaan. Totean vain sen, että oli aikamoista menoa se kaikki, mitä 80-luvun puolenvä-

lin jälkeen tapahtui. Jos jotakin opiksi otettavaa on menneen kokemuksista, kai ne kokemukset liittyvät juuri valvontaan, lainsäätäjän velvoitteeseen luoda sellaiset edellytykset myös pankkien toiminnalle, että sielläkin pysytään järjellisissä toiminnan rajoissa.

Yksityisen liike-elämän toimintavapaudet ovat kallis ja tärkeä asia, mutta yhtä lailla, jos ei tärkeille taloudellisen toiminnan osa-alueille ole riittävän yksiselitteisiä pelisääntöjä, kyseisen toimialan temmellyksistä joissakin oloissa saattaa sananmukaisesti tulla kallis lasku koko julkisen vallan, tässä tapauksessa valtiovallan ja viime kädessä kansalaisten maksettavaksi. Näinhän 80-luvulla kävi. Kun ei ollut pankkitarkastus ajan tasalla, kun eivät olleet ajan tasalla lainsäädännöt, joilla pankkitoimintaa säänneltiin, kun rahapolitiikan vapauttaminen toteutettiin tässä kontekstissaan, näissä asiayhteyksissään, kun finanssipolitiikka ei ollut alkuunkaan sopeutuvaista rahapolitiikan vapauttamiseen ja mainittujen säädösten vanhanaikaisuuteen, syntyi tilanne, jossa eniten hurahtaneet pankit hurauttivat todella metsään pahemman kerran. Syntyi valtava kupla, jonka puhkeaminen ennen pitkää oli välttämättömyys. Teoreettisestikaan sen jatkuminen tai säilyminen ei ollut määräänsä pitempään mahdollista. Siihen kuitenkin uskottiin, ikään kuin se olisi mahdollista vielä 80-luvun loppupuolella, ja sen mukaan elettiin.

Kerron erään esimerkin, jonka olen kerran aikaisemminkin kertonut. Hullujen vuosien aikaan sama kerrostalo saattoi vaihtaa omistajuutta viisi kertaa kolmen vuoden aikana ja sen arvo nousi noiden kolmen vuoden aikana lähes kolminkertaiseksi, sama kerrostalo, johon ei suoritettu edes peruskorjauksia sinä aikana ja joka taseissa oli sitä erää, jota vasten tavallaan saatettiin kuluttaa uutta. Jokainen tajuaa, että joko kerrostalon alkuperäinen tasearvo oli aivan pielessä tai sitten on niin, että kerta kaikkiaan se meno, jota elettiin noiden vuosien aikana, oli hulvatonta, vailla mitään taloudellista faktaperustaa. Ilmeisesti oli kuitenkin kysymys viimeksi mainitusta siinä menossa, mitä noiden vuosien aikana tapahtui.

En enempää tuosta. Halusin vain palauttaa mieleen sen, että — joku, en sano nimeltä, kun en ihan varmuudella muista — minusta täällä on esille nostettu ajatus siitä, että varmasti on oppimisen tarvetta siinä, miten hoidettiin itse ongelma, joka syntyi, pankkituki siihen liittyvine järjestelyineen, ja opiksi otettavaa on myös siinä elämässä, jota 80-luvun lopun aikaan elettiin koskien pankkitarkastusta, koskien pankkeja koskevaa lainsäädäntöä, koskien rahapolitiikkaa, finanssipolitiikkaa. Tietysti rahapolitiikka on kohta puoliin mennyt sen sileän tien, mutta koskee näitä kaikkia muita politiikan osa-alueita, joihin viittasin. Vaikka olosuhteet Euroopassa ja Suomessa ovat tulevaisuudessa tästä edespäin paljon toisenlaiset, niin tiettyä opiksi otettavaa varmasti tuosta ajasta ja sen virheistä kuitenkin on.

Mitä tulee sitten ongelman hoitoon ja siihen, miten normit ovat kohdelleet erilaisia toimijoita, jotka ovat tietoisia virheitä tehneet tai jotka ovat tietämättään tehneet sellaisia virheratkaisuja, jotka ovat koituneet kaikkien kansalaisten maksettavaksi, en voi mitään sille, että mielestäni kiistaton ongelma on siinä, että esimerkiksi SKOPin hallituksen jäseniä koskeva lainsäädäntö oli erilaista kuin yksittäisten säästöpankkien luottamushenkilöitä koskevat normit ja lainsäädäntö olivat. Vastuu viimeksi mainittujen kohdalla oli paljon pitemmälle menevä tietyissä asioissa kuin konsanaan näiden päätoimisesti palkattujen SKOPin johtajien vastuu oli. Ei tavallinen kansalainen voi likimainkaan ymmärtää, että tämä voi olla oikein, mutta niin se vain oli ja niin se vain on.

Kun näin on, siitä on seurannut, että oikeudenkäynneissä, joita on käyty, ovat eräät pienten pankkien luottamushenkilöt, joilla ei ole voinut olla tietoa siitä, ovatko SKOPilta tulleet luototusohjeet järkeviä vai ei, ja jotka ovat toimineet uskoen siihen, että luottopolitiikka on oikea, ja toimineet pitkälti ohjeiden tai ainakin niiden hengen mukaan, ovat joutuneet oikeuteen ja merkittäviin oikeuden päätöksillä langetettuihin tuomioihin. Samaan aikaan SKOPin osakeyhtiömuotoisessa johtokunnassa on voinut istua henkilöitä, jotka niissä prosesseissa, jotka on eletty ja koettu, ovat päässeet juuri sillä perusteella ulos vastuista, että lainsäädäntö heidän kohdallaan on erilainen.

Arvoisa puhemies! Myös näistä kokemuksista, jotka ovat mielestäni tietyllä tavalla yhteiskunnan moraliteettia kovalla tavalla koettelevia, koskevia, tulee ottaa oppia tulevaa aikaa varten ja korjata sitä lainsäädäntöä, joka oli selvästi virheellinen. En osoita, kun näin sanon, hallitusta tai oppositiota tai ketään yksittäistä poliitikkoa näiden seikkojen tunnustamisessa. Olen itse ollut kansanedustaja 80-luvun vuosien aikaan ja monet muutkin meistä ovat olleet, jolloin on ollut voimassa lainsäädäntö, joka on mahdollistanut sen tapahtumisen, mihin minä viittaan. Mut-

ta joka tapauksessa opiksi ottaminen noista kokemuksista varmasti on paikallaan ja perusteltua.

Yhdyn siihen, mitä ed. Kallis totesi liittyen oikeudenkäynteihin, että niiltä osin, kuin niitä vielä on meneillään — minulla ei nyt päiväkohtaista tietoa ole, ilmeisesti jotkin prosessit ovat vielä kesken — olisi syytä, että sen jälkeen, kun ne prosessit on loppuun suoritettu, koko tämä oikeudenkäyntikuvio tarkasteltaisiin ja arvioitaisiin tietysti juridisin perustein mutta ennen kaikkea yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden näkökulmasta. Voidaanko sitten jälkikäteen enää mitään tehdä? Voi olla, että ei. Kun en ole juristi, en osaa sitä sanoa, mutta sen arvioinnin tekemisen aika ja paikka, varmasti näin uskon, joskus voi tulla. Ainakin toivon, että sellainen tulisi.

Ed. Kemppainen: Arvoisa puhemies! Minunkin puheenvuoropyyntöni syntyi pääasiassa siksi, etten saanut vastauspuheenvuoroa, ja tarkoitus on nyt kommentoida muutamia käytettyjä puheenvuoroja.

Ensinnäkin ed. Lahtelan puheenvuoro EU-rahojen käyttämisestä. Hän totesi, että EU:lla on mahtava byrokratia. Ehkä siihen voisi todeta, että byrokratia on meillä Suomessa kotitekoista. Meidän EU-rahojen budjetointimme ja päätöksentekomenettelymme on niin pirstaleinen ja hajaantunut, että meidän pitäisi katsoa enemmän peiliin, ehkä sen jälkeen vasta lähteä etsimään syitä rajojemme takaa.

Ed. Ala-Nissilä toi puheenvuorossaan esille asioita pankkituen alueellisesta kohdentamisesta ja sen tarpeesta. Tietysti valiokunnan mietinnössä ei niinkään pankkituen syihin puututtu vaan enemmänkin oikeudenkäynteihin. Mutta voi yhtyä siihen tarkastelutarpeeseen, millä tavalla kuplatalous oikein syntyi, missä päätökset tehtiin ja sitä paitsi minä aikoina. Ei tarvitse paljon pelkistää, kun totean, että ne olivat sinipuna-alueita, joilla tämä syntyi, pääkaupunkiseutu ja muutamat muut. Se oli aika puhtaasti myös sinipuna-aika, jolloin tehtiin joka ikinen niistä päätöksistä, jotka veivät näihin, ja se oli vain jälkihoitoa ja mahdollisten vahinkojen välttämistä, mihin seuraava hallitus pystyi rajoittumaan.

Ed. Luhtanen otti puheeksi, kuinka iso pankkituesta tuli ja kuinka iso kupla puhkesi. Eihän kukaan tiennyt, mihin tämä johtaa, kun muistetaan, kuinka ensimmäiseksi pankkituen laukeamista yritettiin estää — sehän oli Säästöpankki Suomen muodostamisyritys, ja siinähän yritettiin nimenomaan alueellisesti paikata pääkaupunkiseudulla syntyneitä aukkoja — kuinka Säästöpankki Suomeen yritettiin houkutella terveitä pankkeja maaseudulta, pohjoisesta ja muualta Suomesta ja kuinka osa siihen saatiin lähtemään ja kuinka paljon esimerkiksi Kainuusta, muistaakseni 48 miljoonaa markkaa rutikuivaa rahaa, tuotiin sammuttamaan pankkitukitulipaloa siinä vaiheessa, saatiin vähän niin kuin houkuteltua mukaan, mutta eihän se sammunut. Sitten säästöpankkiasiasta tuli näin iso revohka, eikä se ole sammunut vieläkään, vaan vielä tästä 50 miljardia markkaa taitaa kaiken kaikkiaan tulla hinnaksi. Mutta varmaan olisi oppia otettavaksi ja olisi syytä katsoa alueellinen ja ehkä ajallinenkin jakautuminen.

Mitä tulee pankkioikeudenkäynteihin, joihin jaosto nimenomaan keskittyi, kyllähän tämä lähtee pankkituen syntymishistoriasta ja siitä, että roskapankki SKOP putosi valtion syliin sellaisena pakettina kuin se on, niin kuin ed. Aittoniemi taisi ilmaista, että se on aika haiseva laitos, kun siihen sohitaan ja asioita ollaan käsittelemässä. Oikeastaan vaikeaksi sen tekee se, että kaikki SKOPin virheet tai laittomuudet tai väärät strategiat, jotka olivat sinä aikana muodissa — pankin silloinen johtaja Gestrinhän totesi strategiana, että iske, rahasta ja poistu, ja tällä tavalla pankkituen tarve muun muassa kiinteistöjen arvonnousun myötä kasvoi suureksi — kaikki nämä synnit ovat Arsenalin omaisuutta ja nyt veronmaksajien rahoilla yritetään veronmaksajien omaisuudeksi syntynyttä syntitaakkaa puolustaa.

Monestihan oikeudenkäyntikuluissa on juuri tämä asetelma eli että nyt Arsenalin puolelta yritetään peitellä niitä asioita, joita silloin kasinotalouden aikana syntyi. Tämä tekee näistä oikeudenkäynneistä moraalisesti vaikeita ymmärtää. Aivan viime aikoina näitä on puolusteltu, että tämä on Arsenalin liiketoimintaa, tällä mahdollisesti pienennetään pankkituen tarvetta tai että tällä pelataan Arsenalin piikkiin. Mutta silloin, kun Arsenalin piikki on auki ja siinä on veronmaksajien rahoja rajattomasti käytössä ja kun toisella puolella on sinä aikana rehellisesti toimineet ihmiset, joiden kimppuun aikoinaan SKOP kävi ja nurkkasi ja valloitti ja otti haltuunsa ja yritti saada sillä kasvatettua liiketoimintaansa, niin vaikeaksi tämä on tullut.

Ed. Lindén totesi, että hän ei ole siinä kysymyksessä ministeri Alhon toimintaan tyytyväinen, ja samanlaista tyytymättömyyttä varmasti on monella taholla, että aivan kunnolla ei pankkitukiproblematiikkaan ole päästy paneutu-

maan. Yksi syy varmasti on se, joka jo jaostokäsittelyssä tuli esille ja josta puhuttiin aikoinaan, kun Arsenalia muodostettiin, minkälaista henkilökuntaa Arsenaliin rekrytoidaan. Kun siihen tuli vanhoja skoppilaisia ja kun silloin epäily herätettiin, että he saattavat siellä olla ... (Ed. Hämäläinen: Minkä hallituksen aikana ne tehtiin, ed. Kemppainen?) — Kyllä, kyllä, en minä sitä sano, kuka siinä on syyllinen, mutta kun se keskustelu käytiin, että ovatko he siellä peittämässä jälkiään ja ovatko he ...(Ed. Hämäläinen: Puheenjohtaja Ahon aikaan!) — En minä sitä sanokaan, ed. Hämäläinen, kenen syy se oli, mutta me tiesimme riskin ja kovin paljon vaihtoehtoja ei ollut, mutta nyt, kun me toimimme, niin meidän pitäisi tunnustaa, että riski on edelleen olemassa. Ja nyt kun Arsenalissa toimii SKOPin aikaisia ihmisiä, heidän motiivinsa onkin osittain usein se, että he toimivat sillä tavalla, että veronmaksajan etu ei olekaan ehkä niin tärkeä, vaan että oma mainetta ja asemaa, aikaisempia lausumia ja muuta voidaan kaunistella.

Esimerkiksi jaostokäsittelyn aikana tuntui aika vaikealta, kun kysymme tietoja, paljonko tiettyyn ja tiettyyn oikeudenkäyntiin on pantu verovaroja, niin ei edes suostuta sanomaan, vaikka kysytään toisenkin kerran. Ei kerrota, mikä tässä se hyvä motiivi on. Kyllä tässä tulee vähän epäily siitä, että Arsenalin taholta ollaan puolustamassa myös muita motiiveja kuin niitä, mitkä ovat yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä. Tähän likasankoon pitäisi ulkopuolistenkin pystyä sohaisemaan sen verran, että tätä epäilyä ei ainakaan pääsisi enemmän syntymään, että siellä jossakin muussa motiivissa toimittaisiin kuin hakemassa oikeudenmukaisuutta ja että myös ennen pankkituen alkamisaikoja tapahtuneet asiat saisivat oikeudenmukaisen ratkaisun.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tämä on nyt ns. provosoitu puheenvuoro. Kun kuuntelin kommentteja liittyen kasinopelikauteen ja sen jälkeisten seurausten hoitoon, en voi olla palauttamatta muutamia näkökohtia mieleen, kun näköjään erittäin voimakkaina ovat esillä nämä aiheuttamisperiaatteet ja syy- ja seuraussuhteitten pohdiskelu.

Palautan mieleen sen, minkä olen sanonut monta kertaa aikaisemmin ja mikä sopii erityisen hyvin tähän; kerran siitä jo tuli puhemiehen huomautus, ettei se siihen sopinut, mutta kyllä se silloinkin sopi paikalleen, kun sitä tarkemmin pohdittiin. Oliko tässä salissa 80-luvulla tietoa siitä, että — edes joillakin — nyt ollaan menossa hakoteille? Minä totean haasteena monille silloin täällä olleille, että oli täällä joitakin meitä, jotka kiinnitimme näihin asioihin huomiota. Eräs on meppinä, joka sanoi harvinaisen selvästi, että mitenkä tässä kasinopelikaudessa on tapahtumassa. Juuri puhuvakin uskalsi oman ulvahduksensa tähän keskusteluun tuoda, mistä seurauksena oli silloisen valtiovarainministerin puhe tuolla valtiosalin nurkassa, että ei pidä korkopuheita järjestellä eduskunnassa. Jonkinlaista vastuuta pitää kantaa näistä asioista.

Minä totean tähän yhden ainoan detaljin, joka kuvaa hyvin sitä, millä tavalla lähtee vastuuketju liikenteeseen. Kun vuonna 88 yksinomaan liikepankit ottivat 20 miljardia bulletlainoja ulkomailta vain kasinopelitarkoituksiin ja kun niitä sitten levitettiin tänne pankkikenttään, niin kyllä silloin valvojina toimineitten — sama säästöpankkikentällä, aivan täsmälleen sama — kyllä silloin luottamushenkilöasemassa olleitten olisi pitänyt tajuta ainakin yksi asia, ja se on se, että jos näitä lainoja dumpataan edelleen, niin vakuudet pitää olla.

Täällä sanottiin, että säästöpankkikenttä on niin kuin tavallaan vastuusta vapaa. Palautan mieliin niille teistä, joilla on suhteellisen hyvä muisti vielä jäljellä, minkälainen oli Säästöpankin mainos televisiossa: Nuori komea mies ilmoitti, että nyt sitä saa ilman mitään vakuuksia lainaa, että mennäänpä ottamaan vaan ja lähdetään hurlumhei humputtelemaan. Kyllä se nyt ei sen avoimempaa enää voi tällainen hurvittelu olla kuin se silloin oli. Siinä ei ole mitään epäselvää. Silloin, kun täällä puolustellaan näitä säästöpankkien konttoreitten johtajia, niin kyllä kai juuri ne luottamushenkilöt oli otettu näihin tehtäviin nimenomaan kentän tuntemuksen kannalta, että ne vakuusasiat olisi hoidettu niin kuin ne piti hoitaa. Mitä muuta virkaa niillä on ylipäätään siellä ollut? Ei mitään. Tämä homma ei kerta kaikkiaan pelannut. Siis tämä vakuuskontrolli ei pelannut.

Kun siirryttiin siihen tilanteeseen, että kaikki huonot olivat jo menneet housuun ja omaisuudet siirrettiin säästöpankin puolelta Arsenaliin, siellähän tapahtui semmoinen tilanne, että lainat jaettiin kahteen osaan. Oli alle miljoonan markan ja yli miljoonan markan lainat. Alle miljoonan markan oli näitä ns. taselainoja. Ketkä pantiinkaan hoitamaan näitä asioita? Ne säästöpankin johtajat sillä perusteella, että he olivat asiantuntijoita tässä asiassa. (Ed. Vehkaojan välihuuto) — No, minä myönnän, että he varmasti olivat asiantuntijoita ja tänä päivänä ovat asiantunti-

joita näissä asioissa. Mutta silloin tietysti voidaan odottaa sitä, että siinä asemassa heidän ja niiden pankkien, joille annettiin dealin mukaan hoidettavaksi koko tämä kokonaisuus —sehän on ollut pankkien hoidossa, eihän se ole ollut Arsenalin konttorin vaan nykyisten pankkien hoidossa — olisi pitänyt luoda tässä vaiheessa viimeistään vakuuksien seurantajärjestelmä, joka on hienosti sanottuna up to date. Vaan, arvoisa puhemies, sitä ei ole.

Siinä se juju nyt juuri on. Eli se vastuun kantaminen ei onnistunut silloin 80-luvulla eikä se ole onnistunut 90-luvullakaan. Tässä on se varsinainen villakoiran ydin. Sakemanni sanoisi, että des Pudels Kern. Se on tässä, mikä on siellä taustalla ja näistä vastuista ei silloin eikä nyt päästä liisimään yhtään mihinkään.

Olisi erinomaisen hyvä, että kun näitä keskusteluja myöhemmin tässä salissa käydään, niin perehdytään tähän asiaan vähän syvällisemmin ja käydään historialliset dokumentit läpi ja sitten sen jälkeen ulvahdetaan, mitä kunkin suuhun tai mieleen tulee asiasta.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaisen puheenvuoron kohtaan vakuuksien osalta haluaisin todeta, että varmastikin yhdyn häneen siinä kohtaa, että ennen vakuuksien järjestelyissä ei valvontaa ollut, mutta totean tässä sen, että valitettavasti ollaan nyt menty äärimmäisyyteen tällä hetkellä eli vaaditaan liiankin tiukkoja vakuuksia, jota yritykset eivät tässä suhteessa pysty löytämään itselleen. Tämän seurauksena yritykset ovat vaikeuksissa pankkituen osuudelta. Tähän tulisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä villakoiran ydin ei ole nyt siinä, missä ed. Tykkyläinen kuvitteli sen olevan, vaan se on pikkasen muualla. Se ongelma on siinä hetkessä, jolloinka Arsenal on ajettu alas, jolloinka pitäisi olla harvinaisen selvillä se, mitkä ne vakuusarvot ovat, koska siinä vaiheessa siirretään nämä taselainat. Nehän häviävät pois. Ne siirtyvät pankeille ja ne pitää hoitaa. Tässä suhteessa ratkaisevan päätöksen teki Ahon hallitus silloisen valtiovarainministerinsä esittelystä. Siis silloin ratkaistiin kaikki olennainen tässä asiassa.

Minä ymmärrän, ed. Tykkyläinen, että joissakin erityisissä tapauksissa ajantasaisesti hoidettuna näissä on voinut olla juuri sellaisia ongelmia kuin totesitte, siis yksittäisissä tapauksissa. Myönnän tämän täysin sen perehtymisen perusteella, mikä minulla on. Mutta se suuren luokan asia, se on muutaman vuoden takana tulevaisuudessa. Sitä ei ole asiallisesti hoidettu.

Ed. Olin: Puhemies! Paikaltani haluan todeta, että tämä keskustelu on mielestäni ollut jo tässä vaiheessa hyödyllistä. Haluaisin kommentoida ed. Pekkarisen puheen erästä kohtaa, jossa hän aivan oikein osoitti kritiikkinsä SKOPin johtajien, osakeyhtiömuotoisen hallinnon vastuussa olevien johtajien, sekä SKOPin luottamushenkilöiden vastuumäärittelyn erilaisuuksiin. On nimittäin todella valitettavaa, että erityisesti pienten säästöpankkien luottamushenkilöt usein tuolla maaseudulla ovat joutuneet kohtuuttoman kohtelun, jopa eriarvoisen kohtelun kohdalle vastuukysymyksiä oikeusprosesseissa ratkottaessa.

Olen myös sitä mieltä, että näiden oikeusprosessien oikeudellisuus sekä asianosaisten tasapuolinen kohtelu tulisi jatkossa tavalla tai toisella selvittää, jotta erityisesti tämä luottamushenkilöiden asema rinnastettaisiin korkeiden johtajien asemaan ja että he selviytyisivät myöskin vastuistaan.

Ed. Karpio: Arvoisa puhemies! Nyt olen toista kertaa eduskunnassa kuullut tämän käydyn keskustelun hallituksen kertomuksesta valtiovarain hoidosta ja tilasta ja hyvin pitkälle näyttää siltä, että pankkitukeen ja niihin syihin, jotka johtivat säästöpankkikriisiin, puheenvuorot edelleen keskittyvät. Kun aikanaan vuosikymmenen vaihteessa tuli säästöpankkikriisi, puhuttiin silloin, että valtion tuki tulisi olemaan noin 70 miljardin markan luokkaa, mitä siinä tarvitaan pankkien tukemiseen ja siihen, että yksityisten tallettajien rahavarat säilyvät. Nyt, kun elämme vuotta 1997, näyttää siltä, että valtion tappio tulee olemaan 45—50 miljardin markan luokkaa riippuen siitä, kuinka omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal pystyy realisoimaan lopultakin hallussaan olevan omaisuuden.

Ed. Pekkarinen käytti erittäin hyvän puheenvuoron todetessaan, kuka vastaa näistä tapahtumista, osoittamatta ketään sormella siitä, kuka on vastuussa kaiken kaikkiaan tästä onnettomasta pankkikriisistä. On aivan aiheellista todeta nimenomaan SKOPin johtokunnan jäsenten vastuu. He olivat oikeudenkäynnissä vastaamassa teoistaan ja käytäntö on nyt kuitenkin ollut se, että suuri osa kanteista, mitä heitä vastaan on nostettu, on mennyt kumoon. Mitä valtio mah-

dollisesti on saanut takaisin? Monin verroin ovat asianajajat rikastuneet näillä summilla, mutta mitä valtio on mahdollisesti saanut takaisin? Käytännössä ei mitään.

Voidaan aivan aiheellisesti kysyä ja pohtia sitä inhimillistä murhetta, mitä monien pienten säästöpankkien hallitusten jäsenet ovat joutuneet kärsimään, kun he ovat voidaan sanoa tietämättömyyttään hyvin pitkälle joutuneet vastuuseen pankinjohtajien tekemistä virheistä, niistä ohjeista, mitä annettiin Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin taholta, kuinka pitää rahapolitiikkaa harjoittaa. Kun sitten kävi niin kuin kävi, yksityisten säästöpankkien hallitusten jäsenet ovat olleet vastaamassa ja hyvin paljon käytäntö eri oikeusasteissa vaihdellut siinä, mitkä ovat olleet vastuut. Keski-Suomessa monen pienen säästöpankin hallituksen jäsenet ovat vuosikausia olleet epätietoisuudessa ja heidän omaisuutensa on ollut takavarikossa, myymis- ja hukkaamiskiellossa. Nyt kun hovioikeudesta ja korkeimmasta oikeudesta ovat nämä päätökset tulleet, suurimman osan kohdalla on minun mielestäni oikeudenmukaisesti todettu, että heidän vastuunsa ei ole ollut se, mitä alioikeus — käräjäoikeus, kihlakunnanoikeus — aikanaan on määrännyt.

Ed. Tykkyläinen aivan aiheellisesti totesi, että tässä jälkihoidossa on aika paljon myöskin ollut sitä, että yksityisten pankkien luottohenkilöt, pankinjohtajat, ovat menneet aivan toiseen äärimmäisyyteen vaatimalla vakuuksia niin, etteivät liiketoimintaluotonhakijat ole päässeet toimimaan sillä tavalla kuin järkevää olisi ollut.

Arvoisa puhemies! Tietysti näin jälkikäteen on hyvä olla viisas, kuinka olisi pitänyt aikanaan menetellä. Ehkä siitä otamme oppia. Voimme vain toivoa, että tämä nyt olisi vihdoin ja viimein ohi, ettei jossain muussa pankkiryhmässä, kuten osuuspankkiryhmässä, enää tulisi samaa tapahtumasarjaa kuin säästöpankkiryhmässä aikanaan oli.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karpion äskeiseen puheenvuoroon. Jos siinä piirissä, missä liikkuu, on sitä ahdistusta, jota hän kuvasi ja joka on monen edustajan puheissa julki tullut, minä ymmärrän tuon puheenvuoron, mutta olisin odottanut ehdottomasti, arvoisa puhemies, että sitten olisi ollut se B-osa myöskin. Vähän vaikea on toisen puheeseen puuttua, mutta tässä nyt on olennaista kansalaisten yleisen oikeustajun kannalta sen arvioiminen, että jos mihinkään toimenpiteisiin ei olisi ryhdytty, minkälaisessa oikeustilassa tämä tasavalta tällä hetkellä olisi. Tämä on, arvoisa puhemies, minusta niin kova juttu, että tällaisten puheiden rinnalla pitää olla myöskin B-osa.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä asia täsmälleen on niin kuin ed. Pulliainen totesi, että on myöskin asian toinen puoli; kuinka kansalaisten yleinen oikeustaju kokee käydyt oikeudenkäynnit ja vastuukysymykset, ketkä ovat olleet vastuussa. Ne ovat olleet nimenomaan, kuten totesin, säästöpankkien hallitusten maallikkojäsenet. Minun oikeustajuani on nimenomaan loukannut se, että SKOPin ylimmän johdon samalla tavalla kuin tiettyjen muiden pankinjohtajien vastuukysymykset ovat jääneet oikeudessa näyttämättä toteen, se että he olisivat mitään väärää tehneet.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä en mene 80-luvun kasinopeliin. Sitä on täällä kyllä ansiokkaasti käsitelty, ja on hyvä, että pitkästä aikaa asia on tullut oikein paatoksella esille, mutta minä lyhyen puheenvuoroni aloitan siitä, että minä jaan pankkien toiminnasta vastuussa olleet henkilöt ja heidän vastuunsa kahteen osaan. Toinen puoli on rikosoikeudellinen, toinen on siviilioikeudellinen, siis vastuu tehdyistä päätöksistä. Nämä asiat ovat menneet, kun tätä vastuukysymystä on selvitetty oikeudenkäynneissä, pahasti sekaisin.

Meillä on selkeästi sellaisia pankinjohtajia, jotka ovat rikollisia. Täällä Helsingissäkin jonkin Suur-Helsingin Osuuspankin, vai mikä se lienee, johtokaartista voi kai sanoa joutumatta millään tavalla syytteen vaaraan, että voidaan puhua rikollisista edellyttäen, että minä nyt olen oikeassa pankissa, eräät Kotilat ja ketkä siinä nyt olivat. Nämä ovat selkeästi ihmisiä, jotka pitää asettaa syytteeseen.

Mutta sitten on sellaiset ihmiset, jotka ovat toimineet tietyllä tavalla vilpittömästi. Pankkien taholtahan annettiin pankin konttoreille ja yksiköille tulosvastuu, että teidän täytyy saada rahaa kaupaksi, teidän täytyy saada pyörät pyörimään, teidän täytyy pärjätä tässä lainakilpailussa, te ette saa jäädä toisten jalkoihin. Totta kai niin luottamusmiehet kuin pankinjohtajatkin lähtivät toteuttamaan tätä, toinen vähän vähemmällä järjellä, toinen vähän paremmalla, kuitenkin tietyllä tavalla vilpittömästi annettujen ohjeiden ja markkinatilanteen mukaan.

Nämä ihmiset pitäisi ja olisi pitänyt ehdottomasti käsitellä erikseen: ne jotka eivät toimineet rikollisessa tarkoituksessa ja ne jotka toimivat

rikollisessa tarkoituksessa. Nämä asiat ovat pahasti menneet suomalaisessa yhteiskunnassa sekaisin. Tästä johtuvat ne valtavat oikeudenkäynnit, suuret asianajokulut, kun näitä asioita ei ole selkeästi rajattu erikseen. Totta kai nekin toimivat väärin, jotka menivät antamaan rahaa huonoilla vakuuksilla. Pankkien konttorien ovella oli portsari, joka veti sisään ja sanoi, että tulkaa nyt ottamaan rahaa ja sillä tavalla. Mutta heidät oli ajettu siihen ylemmältä taholta: joko pärjäät kilpailussa tai lähdet kävelemään. Eikä näiden vastuu voi olla silloin sellainen kuin on sellaisten roistojen, jotka vetivät omaan pesäänsä ja tuttaviensa ja rikoskumppaneittensa kanssa puhdistivat pankkeja. Tämä tästä, rouva puhemies!

Mutta sitten Arsenalista sikäli, että eihän Arsenalin tehtävä ole ollut helppo. Se on ollut äärettömän vaikea ja on yhä edelleen tänä päivänä, koska pitäisi realisoida omaisuutta huonona aikana. Kun sitä ei saa kaupaksi, arvostelijoita on joka puolella. Mutta sehän tiedettiin.

Tällaisen Arsenalin johto olisi pitänyt koota ehdottomasti luotettavista ihmisistä, sellaisista joilla ei ole mitään pimeitä taustoja pankkijärjestelmässä. Kun nyt katsotaan näitä Arsenalin palkkalistoilla olevia henkilöitä, en minä halua heitä loukata, mutta kyllä siellä valtaosa on sellaisia, että heidän mennyt toimintansa ei edistä sitä luottamusta, mitä olisi Arsenalin johdolta välttämättä tarvittu sellaisessa tilanteessa, että ehdottomasti kansa luottaa, että se on viimeisen päälle rehellistä porukkaa, joka yrittää annettujen ohjeiden ja mahdollisuuksien mukaan selvittää tämän pesän.

Kyllä Arsenalissa on paljon sellaisia ihmisiä, joiden kasvotkin jo kertovat siitä, että he ovat suorastaan rikollisia tai ainakin heillä on rikos mielessä. Minä sanon suoraan sen asian, mutta en sano nyt nimeltä näitä. Käykää katselemassa valokuvia tai katsokaa, kun he ovat haastateltavina televisiossakin MOT-ohjelmassa. Hehän antavat paljon pahempia vastuksia kuin jotkut suurmafiarikolliset, kiertävät, kaartavat, tulevat edestä ja takaa esiin, eivät anna mihinkään suoraa, selvää vastausta, niin kuin pitäisi antaa. Eihän tällaisilla henkilöillä voi olla yhteiskunnan luottamusta.

Näin ollen koko Arsenal-järjestelmä on tässä tapauksessa menettänyt yhteiskuntaluottamuksen. Se on paha homma. Se ei enää palaa. Vaikka Arsenal ajetaan loppuun ja saadaan pitää tietyllä tavalla hautajaiset, epäilykset jäävät siitä, kuinka paljon todellisuudessa pelattiin tässä pesässä rikollista, kuinka paljon pantiin rahaa taskuun, kuinka paljon autettiin kaveria mutkan kautta ja saatiin itse takaisin ja tällä tavalla. Tämä on se ongelma. Ei ole luottamusta Arsenaliin eikä tule. Se on pirullinen paikka, ja tässä salissa puhutaan siitä vielä monta kertaa.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi tässä vielä: Mikä on yhteiskunnallinen valvontajärjestelmä Arsenalin suhteen? Kyllä täällä on ollut Aittoniemi ja monia muita, jotka ovat tehneet varmasti perusteltuja kirjallisia kysymyksiä, esittäneet täällä salissa näitä näkemyksiä, joissa on ollut jonkin verran perusteitakin esittää epäilyksiä, että kaikki ei ole ehkä paikallaan.

Nyt valtiovarainvaliokunta on kai kuullut jotakin televisiotoimittajaa asiantuntijana siitä, kuinka Arsenalilla menee. Oliko se MOT-toimittaja vai joku muu? En tiedä, mutta näin täällä on kerrottu. Ajatelkaa, kuinka yhteiskunta on täysin rähmällään. Sen täytyy ottaa televisiotoimittaja asiantuntijaksi kuulemaan, miten asiat ovat Arsenalin suuntaan. Kyllä tämä on surkea homma. Suomalainen yhteiskunta, sen valvonta- ja tarkastusjärjestelmä, kun täällä on tänäänkin kehuttu valtiontilintarkastajia ja Valtiontalouden tarkastusvirastoa, on televisiotoimittajien varassa, MOT-toimittajien varassa, kaikella kunnioituksella heitä kohtaan. Hehän tekevät aivan loistavia ohjelmia, hiukan yli, mutta etsivät sellaisia todennäköisiä totuuksia, että valtiontilintarkastajat eivät kävelisi samalla suorallakaan heidän kanssaan, se täytyy sanoa. Mutta eiväthän he kuulu valtion viralliseen tarkastus- ja valvontajärjestelmään, eikä heitä näin ollen kehtaisi muuten kuin nurkan takana kuulla asiantuntijoinakaan. Tällä tavalla tämä asia on.

Nyt on kuulemma perustettu parlamentaarinen ryhmä tutkimaan Arsenalin asioita. Rouva puhemies! Pitäisi juoda lasillinen vettä, mutta minä korvaan sen nyt huokaisemalla, niin kuin ed. Virtanen, pariin kertaan, pitkään ja syvästi, (Ed. Gustafssonin välihuuto) ettei tulisi sanottua, ed. Gustafsson, mitään tuollaista ikävää. Kyllähän te tiedätte, että joskus tulee sanottua vähän jotain, mitä katuu jälkeenpäin. Tällaiset parlamentaariset tutkimuskomiteat Arsenal nauraa pihalle, kun ne menevät sinne aamukahville ja selvittelemään asioita. Ei mitään, se on aivan selvä asia. Mutta on sekin muodollisesti parempi kuin, että MOT-toimittaja pyydetään tuohon parlamentaariseen toimikuntaan. Se on vielä huonompi, meni kuinka hyvänsä.

Mutta minä uskon, että suomalaisessa yhteiskunnassa voitaisiin saada sellainenkin parlamen-

taarinen toimikunta, joka ensinnä löisi jauhot leveelle ja sitten katselisi, mihin pusseihin näitä laitetaan. Mutta minä uskon, että tämä toimikunta ei sitä kyllä tee, kaikella kunnioituksella sen yksityisiä jäseniä kohtaan. En minä heitä osoita ketään sormella.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun ed. Aittoniemen puheenvuoron osaan, joka käsitteli Arsenalin toimintaa. Tätä asiaahan on käsitelty kokonaisuudessaan tarkastus- ja hallintojaostossa. Kun itse olin siellä jäsenenä aikoinani, silloin kuullessamme Arsenalia siellä oli Arsenalista asiantuntija. Kyllä asiantuntijat ovat antaneet juuri sellaisia lausuntoja, mitä jaoston jäsenet kysyivät. Haluan oikaista tämän väärinkäsityksen sen johdosta, että siellä ei minun aikanani ollut sellaisia asiantuntijoita, jotka eivät olisi olleet asianosaisia.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle: On erittäin hyvä, että ed. Aittoniemi suhtautuu kaikkeen kriittisesti, myös tähän Arsenalin toimintaa varten asetettuun parlamentaariseen tarkastuslautakuntaan ja sen jäseniin.

Kun olen tuon lautakunnan varajäsen, totean, että ei meitä ole pyöritelty kyllä yhtään mihinkään. On tehty erittäin perusteelliseen harkintaan perustuvat selvitysvaatimukset. Kun meille oli suunniteltu pari kokousta vuodessa, niitä nyt on ollut muutaman viikon väliajoin ja jatkuu vielä ennen juhannustakin. On pakotettu selvitys selvityksen jälkeen tekemään. Sama peli, ed. Aittoniemi, jatkuu tästä eteenkinpäin.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi tarttui oikeastaan kahteen tärkeään asiaan. Toiseen minun on suhtauduttava aika lailla eri tavalla kuin ed. Aittoniemi tässä esille toi.

Mitä tulee ensinnäkin Arsenalin valvontajärjestelmään, kyllä siinä ed. Aittoniemi on ihan oikeassa niiltä osin minun mielestänikin, että en ole vieläkään vakuuttunut, onko valvonta riittävän tehokas kaikkeen tähän puuhaan ja toimintaan, joka nyt on rakennettu. Se uudistus, mikä toteutettiin puolitoista vuotta sitten, minusta vei asiaa huonoon suuntaan ja minun toiveeni ainakin on, ja toivon, että mahdollisimman monet kansanedustajat voisivat olla samanhenkisiä, että moraalisesti tuettaisiin kaikin tavoin niitä henkilöitä, jotka ovat nyt tässä valvontalautakunnassa, niin tehokkaaseen työhön ja toimintaan kuin suinkin.

Kysymys on budjetin ulkopuolisesta, erillisestä varallisuussuureesta, joka on kuitenkin valtion varoilla sinne siirretty, ilman että meillä on suoraa samanlaista kontrollivaltaa kuin budjetin varsinaisiin normaalimenoihin jnp. Kun on kysymys kymmenistä miljardeista, on tavattoman tärkeää, että valvonta näin suuren massan suhteen olisi mahdollisimman hyvä. Toivon onnea ja menestystä tähän tärkeään tehtävään näille lautakunnan jäsenille. Olisi ollut parempi, että valvonta olisi organisoitu vähän tehokkaammalla tavalla, mutta toivottavasti se hoidetaan nyt mahdollisimman hyvin näin, kuin on päätetty.

Mitä tulee Arsenalin henkilökuntaan, näiltä osin olen eri mieltä kuin ed. Aittoniemi. Minusta on tavattoman tärkeää, että niin kauan kuin ei ole näyttöä siitä, että Arsenalin palveluksessa olevan henkilöstön taustasta löytyisi jotain epäilyttävää, niin kauan kun ei ole näyttöä siitä, että he olisivat toimineet väärin, me emme liioin heittäisi sellaista varjoa, että siellä ei toimittaisi oikein. Minä haluan tämän nostaa sen takia esille, että ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minunkin mielestäni ed. Aittoniemi voisi katua useampaakin ilmaisua äskeisessä puheenvuorossa, mutta entisenä poliisimiehenä hän kyllä osoitti aivan oivallisesti sen, että pankkioikeudenkäyntejä on käyty kahdella perusteella: sekä rikosjuttuina että siviilijuttuina. Tämäkin jako hyvin usein jää julkisessa keskustelussa ja kansalaiskeskusteluissa huomaamatta.

Mutta siinä ed. Aittoniemi kyllä uskotteli aivan väärin, kun hän arveli, että siviilijuttuja olisi kohdistettu henkilöihin, jotka ovat toimineet aivan vilpittömästi. Ei oikeudenkäyntiä ole nostettu yhtäkään pankinjohtajaa kohtaan sen vuoksi, että pankilla meni huonosti ja taseet kääntyivät tappiollisiksi, eikä ketään ole pantu vastuuseen yleisestä talouden kriisistä, vaan siviilijuttuja ja korvausjuttuja on nostettu sellaisia henkilöitä vastaan, jotka nimenomaan ovat toimineet vastoin säädöksiä, vastoin ohjeita, ylittäneet toimivaltansa, olleet huolimattomia jne. Tämmöisistä asioista on nostettu kanteita. Kaikkien kohdalla on ollut syytä epäillä, että jotakin tämän tapaista toimivallan ylitystä on ollut, ja siitä heiltä on pyydetty korvauksia, jos tämä ylitys on sittemmin johtanut tappioihin.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi käsitteli tässä parlamentaarista valvontaa rehevään tapaansa. Tuli mieleen, että ed. Aittoniemi olisi tullut nimittää valvovaan toimikuntaan. Hänellähän on tästä paljon kokemusta edellisestä elämästä.

Ed. Pulliaiselle haluaisin todeta sen, että kun hän puheenvuorossaan arvosteli edellistä hallitusta ja sen valtiovarainministeriä, on toki otettava huomioon se toimintaympäristö ja kokonaistilanne, missä maan hallitus toimi näinä kriittisinä vuosina. Pankkikriisi kaatui päälle ja se oli jotenkin hoidettava, että Suomen valtiontalous yleensä pysyi pystyssä, että yksityiset talletettajat yleensä saivat pitää rahansa ja että Suomi Reuterin ruudulla säilyi luottokelpoisena. Pankkikriisi oli hoidettava, että Suomi sai edelleen velkaa ja että sitä saatiin edes kohtuullisella korolla ja että Suomen talous yleensäkin pysyi pystyssä.

Mitä itse pankkien toimintaan tulee, niin olihan se holtitonta menoa. Perusvirhe oli, kuten ed. Pulliainen sanoi, että velkaa annettiin ilman vakuutta tai liian vähäisin vakuuksin. Kyllähän pankkitoiminta on selkeää toimintaa. Rahaa saa vain reaalista vakuutta vastaan.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen jo aikaisemminkin kuullut ed. Aittoniemen käyttävän semmoista sanontaa, kun puhutaan omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalista, että siellä ei rehellisesti hoideta asioita, ja vihjaavan suorastaan, että siellä on havaittavissa rikollista toimintaa. Näin tuossa äsken totesitte, kun käytitte varsinaisen puheenvuoron. Minä en kyllä yleensäkään uskalla tuommoisia kannanottoja esittää, jos ei todella ole näyttöä. (Ed. Aittoniemi: On paljon näyttöä!) Todellakin pitäisi välttää noin vihjaamasta taikka noin osoittamasta, jos ei varmasti tiedä, että näin asia on.

Kun tämä onneton pankkikriisi tapahtui, niin tokihan valtion on kannettava ja oli kannettava vastuunsa. Uskallan väittää, että Arsenal on näissä olosuhteissa kuitenkin suhteellisen hyvin onnistunut. Voidaan kysyä, miten muuten siinä tapahtumassa jälkihoito olisi pitänyt tehdä ja omaisuuden realisointi hoitaa kuin nyt on tapahtunut.

On erittäin hyvä myös, että Arsenalin toimintoja tutkitaan varsinkin nyt, kun tämmöisiä puheenvuoroja käytetään ja epäillään, että siellä jotain on. Mutta olen sitä mieltä, että parlamentaariselle toimikunnalle, mikä on nyt asetettu, kyllä myös kuuluu työrauha antaa. On toisaalta aivan vahinko, ettei ed. Aittoniemeä nimitetty tähän toimikuntaan. En tiedä, olisitteko sitten ollut halukas lähtemään ja olisitte ottanut tehtävän vastaan. Minusta kyllä ihan moraalisesti olisi oikein, että te olisitte ottanut sen vastaan, jos teiltä olisi kysytty, kun tämmöisiä epäilyksiä esitätte.

Edustajat M. Koski ja Halonen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä totean ensinnäkin, että Arsenalin henkilöstöstä suuri osa on siitä pesästä, joka on kaiken alku ja juuri näissä asioissa. Sen tietää meistä jokainen. Sen toiminta on ollut salailevaa. Muun muassa kansanedustajille ei ole annettu minkäänlaista tietoa tarvittaessa sieltä asioista. Siihen on liittynyt kaikenlaisia tosiksikin osoitettuja huhuja. Sen toiminta on ollut sellaista, että se ei kestä päivänvaloa ainakaan siinä muodossa, mitä yhteiskunnan valvoman laitoksen toiminta edellyttää. Siitä tässä on kysymys ja minä en luota Arsenaliin yhtään.

Ed. Karpiolle sanon, että minä vastaan omista puheistani. Teidän ei tarvitse niistä vastata. Olen aina vastannut, hyvin taikka huonosti, mutta sivullisten ei ole niistä tarvinnut vastata.

Sitten totean, että parlamentaarinen järjestelmä ei pysty tutkimaan Arsenalin asioita. Se on aivan selvä asia. Parlamentaarinen on niin vanha sana, oli sitten minkälaisia toimikuntia hyvänsä. Ja minä en ole halunnut mihinkään. Minä menen kyllä, jos tarvitaan johonkin asiaan, mutta en minä ole pyytänyt päästä. En minä ole edes tiennyt, että sellainen parlamentaarinen ryhmä on perustettu, ennen kuin tänään olen kuullut.

Sitten vielä ed. Tykkyläiselle: Minä en ymmärtänyt, mitä te puhuitte, kun te sanoitte, että kuultiin Arsenalin henkilöitä asiantuntijoina. Ei kai nyt Arsenalin henkilöitä voi asiantuntijoina tällaisessa kuulla, koska he ovat tietyllä tavalla sitä toista puolta. Mutta täällä salissa sanottiin, että televisiotoimittajia on kuultu valiokunnassa asiantuntijoina, sellaisia, jotka ovat tehneet kohuohjelmia Arsenalista. En kai minä nyt tyhjiä kuule. Sitten minua pitää, rouva puhemies, kiireesti alkaa viedä Hesperian suuntaan, jos olen kuullut näin pahasti väärin täällä sanottavan.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi on siinä var-

maan ihan oikeassa, että kontrollin ja valvonnan pitää olla niin tehokasta kuin suinkin, ja varmaan sillä kentällä on vielä paljon tehtävää. Mutta ed. Aittoniemi, sattuneesta syystä tiedän ainakin tilanteen vuodelta 95. Minusta Arsenalin ainakin siihen saakka rekrytoidun henkilökunnan osalta on selvästi tässä sanottava, että yksikään sellainen työntekijä, joka silloin oli Arsenalin palveluksessa, ei ollut sellainen entisen säästöpankkiryhmän toimihenkilö, jota vastaan olisi nostettu syytettä. (Ed. Aittoniemi: Se nyt vielä olisi puuttunut!) — Aivan oikein, mutta, jos on toiminut säästöpankin toimihenkilönä moitteettomasti, niin minusta ei voi iäksi lyödä leimaa tällaiseen henkilöön niin, että hän ei sen jälkeen olisi kelvollinen toimimaan esimerkiksi Arsenalin toimihenkilönä. (Ed. Aittoniemi: Ei näissä tehtävissä!) Henkilökohtaisesti olen ainakin tätä mieltä, niin paljon kuin ed. Aittoniemeä arvostankin monessa suhteessa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä debatissa on vielä jäänyt vaille huomiota se, että Arsenalin valvontahan ei suinkaan rajoitu sen parlamentaarisen toimielimen toimintaan, joka äskettäin on perustettu. Tämä toimielinhän perustettiin nimenomaan korvaamaan hallintoneuvostoa, joka lakkautettiin silloin, kun Arsenal liitettiin valtiovarainministeriön alaisuuteen, ja se tapahtui nimenomaan eduskunnan toivomuksesta. Tämä parlamentaarinen toimielin tuli ikään kuin kytkemään Arsenal vuoropuheluun kansanvaltaisen elimen kanssa. Mutta tokihan Arsenalilla on ihan omat ammattitilintarkastajansa. Tässä nyt unohtuu se ja kuvitellaan, että ikään kuin kaikki valvonta olisi tämän kansanedustajaryhmän harteilla. Näin ei suinkaan ole.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! On aivan paikallaan, että pankkitukiasiasta käydään keskustelua. Siitä toki käytiin jo selontekokeskustelukin taannoin, mutta edelleenkin se on niin suuri taloushistorian ja poliittisen historian kysymys lähiajoilta, että siihen kannattaa panostaa vaikkapa opiksi, jotta uudelleen ei tällaista pääsisi tapahtumaan. No, tuskin kukaan ajattelee, että ihan samanlaista voisikaan tapahtua enää. Olot ovat niin paljon muuttuneet.

Perussyitä tietysti voidaan pohtia ja oma näkemykseni on, että 80-luvun loppupuolen hallitsematon rahamarkkinoiden vapauttaminen oli se perussyy, joka toi vierasta valuuttalainaa maahan, ja sitä annettiin ilman riittäviä vakuuksia ja riittävää kontrollia tarkoituksiin, jotka eivät olleet kestäviä. Siitä sitten seurasi yhdessä Neuvostoliiton hajoamisen, laman ja monen muun ylielämistoimenpiteen seurauksena tämä ikävä kokonaiskuvio, että me jouduimme tähän talouskatastrofiin, jonka osana oli pankkikriisi.

Jälkiviisaus on tietysti jalointa viisauden lajia ja täälläkin sitä on helppo nyt harjoittaa. Mutta vaikka näin on, siitä ei tietysti pidä tehdä sitä johtopäätöstä, ettei saisi käydä keskustelua.

Muistan hyvin elävästi sen, kun edellisen hallituksen ihan alkukuukausina eräänä päivänä Suomen Pankista tuli johtaja talouspoliittiseen ministerivaliokuntaan kertomaan pankkikriisin tulosta ja sanoi, että tilanne näyttää vakavalta, mutta Suomen Pankin varmuusvaroilla pystytään se hoitamaan, sillä valtion laskuksi näyttäisi tulevan noin 2,5 miljardia markkaa. Siitä keskustelusta se lähti ja summa alkoi nousta sitten niin, että melkein viikoittain saatiin uusi luku. Nyt täällä on kerrottu viimeisiä lukuja eli kymmeniä miljardeja, 50—80 miljardin haarukassa on täällä oltu, valtava luku alkuperäiseen summaan nähden.

Eduskunta hyväksyi nämä kaikki tehdyt toimenpiteet ja muistaakseni jopa ed. Aittoniemi oli mukana niin, ettei häneltäkään mitään eriäviä mielipiteitä taikka vastalauseita systeemissä ole, niin kuin ei keneltäkään muultakaan, koska tiesimme, että talouden kokonaistilanne maassa oli katastrofaalinen, ja toisaalta ne välineet, keinot ja vaihtoehdot olivat hyvin vähissä, mitä oli käytettävissä tuon tilanteen laukaisemiseksi. Kukaan meistä ei varmasti vuonna 91 osannut vielä arvioida, kuinka iso tuo kriisi on ja tulee olemaan ja miten siitä voidaan selvitä. Täytyy sanoa, että ihmeelliseltä tuntuu, että nyt vuonna 97 on näinkin paljon päästy eteenpäin näissä asioissa. Silloin tuntui, että kaikki kaatuu päälle ja että siitä ei mitenkään voida selvitä. Mutta ihminen ja jopa valtio on mukautumiskykyinen ja ratkaisee ongelmansa.

Suurin aiheellinen valitus on se, että tavalliset rehelliset kansalaiset ovat joutuneet tämän laskun maksamaan ja he eivät ole suurimmalta osaltaan lainkaan syyllisiä siihen, mitä on tapahtunut. Päättäjät osittain ovat varmasti ainakin kymmenen viime vuoden ajalta, edelliset hallitukset ja eduskunnat, jotka ovat näitä ratkaisuja tehneet, mutta vaihtoehdot olivat todellakin vähissä. Tietyssä vaiheessa kuitenkin edellinen hallitus päätti, että lopetettiin käytännössä suoran tuen antaminen pankeille ja siirryttiin takausten antamiseen. Se oli viisas ratkaisu. Se olisi pitänyt

valita jo paljon aikaisemmin, mutta se jäi valitsematta, kunnes eräässä iltakoulussa päätös siitä syntyi.

Täällä on arvosteltu sitä, että Arsenal otettiin kuvaan mukaan ja valittiin omaisuudenhoitoyhtiömenettely tavaksi hoitaa tätä ongelmaa. Se oli kuitenkin yksimielinen päätös sekin ja malli, joka ehkä kaikkein parhaiten kuitenkin mahdollisti asian järkevän, hallitun hoitamisen.

Se, että Arsenalin asioita hoitamaan otettiin entisen Suomen Säästöpankin palveluksessa olleita henkilöitä, oli pitkälti käytännön pakko. Voidaan väittää toista, mutta voidaan myös sanoa, että valtavan suuri laina ja omaisuusmassa tuli yhtäkkiä valtion syliin ja sitä oli ympäri Suomenmaata. Nuo omaisuudet oli jollakin tavalla hoidettava sekä lainat niin, että menetykset olisivat mahdollisimman vähäiset.

Oli myös paljon toimivia yrityksiä, joiden lainat siirtyivät tällä tavalla uuteen hallintaan Arsenalille. Noiden yritystenkin edun mukaisesti asiat piti hoitaa. Asiantuntevia henkilöitä ympäri maata ei noin vain ole hetkessä otettavissa. Kahdessa päivässä oli periaatteessa pakko tehdä sopimukset, ihan tavattoman lyhyessä ajassa. Nämä henkilöt tunsivat nämä yritykset ja kentän. Heistä osa saattaa olla sotkeutunut vääriin tai ainakin huonosti harkittuihin menetelmiin pankkitoiminnassaan aikaisemmin, mutta rikollisiksi heitä ei voi tässä yleistää. Varmaan voi sanoa, että tässäkin salissa saattaa olla ihmisiä, joilla ei kaikki asiat päivänvaloa kestä, ja kenellä meillä kestäisi, mutta ei meitä kaikkia silti kannata rikollisiksi yleisesti väittää eikä myöskään Arsenalin asioiden hoitajia.

Oli perusteltua ottaa näitä pankkimiehiä hoitamaan näitä asioita. Sitten, kun aika näytti, että siellä oli joitakin, jotka eivät ehkä nauti riittävää luottamusta, heitä vaihdettiin myös ja se oli oikein, jotta luottamus voitiin palauttaa ja säilyttää. On selvää, että kun noin valtavista summista oli kysymys, kansan luottamus pankkijärjestelmään ja myös kriisin hoitotapaan ei voinut olla koko ajan vahva. On aivan selvää, että luottamus meni ja kärsi, mutta loppujen lopuksi kuitenkin kohtuudella on selvitty.

Mitä Arsenalin toimintaan on tullut matkan varrella, niin paljon on tullut palautetta ja tulee tänäkin päivänä vielä, että Arsenal toimii toimivia yrityksiä kohtaan kohtuuttomasti, pitää yllä ankaraa vuokratasoa, perii lainoja ja vaatii kovia vakuuksia ja toimii liiankin kireän politiikan mukaan. Sitä on vaikea tietysti sivusta arvioida, mutta jos näin on, sitä tulee kriittisesti seurata. Parlamentaarisen valiokunnan tulee siihen asiaan vakavasti paneutua ja pyrkiä ehkäisemään sellaiset toimenpiteet, jotka eivät ole kokonaisedun mukaisia.

Aika sitten näyttää vuosien mittaan, mikä on pankkituen kokonaistarve, kun Arsenalin omaisuus on aikanaan saatu realisoitua. Varmasti loppusumma jää 50—60 miljardiin markkaan ja tuskin siitä saadaan myöhemmin enää mitään takaisin. Hieman on muidenkin pankkien osuutta, mutta näissä kuvioissa tietysti pahimmat olivat Suomen Säästöpankki pahin ja SKOP työväen pankkien rinnalla.

Arvoisa puhemies! Se pankkituesta. Valtiontilintarkastajain kertomuksessa ja toisaalta valtiovarainvaliokunnan mietinnössä käsitellään myös alkoholipolitiikkaa. Siitä haluaisin muutaman sanan todeta.

Ensinnäkin mietinnössä todetaan, että valtiontilintarkastajain mielestä on epätodennäköistä, että Suomi voisi pitkän päälle eristäytyä täysin muissa Euroopan unionin maissa noudatettavasta alkoholipolitiikasta, eli valtiontilintarkastajat antaisivat periksi eurooppalaisille alkoholipolitiikalle. Mielestäni tämä valtiontilintarkastajain lausunto, jos heitä nyt saa tässä arvostella, on harkitsematon sinänsä. Ei tietysti eristäytyminen ole mahdollista näissä oloissa, mutta ei myöskään se ole välttämätöntä, että pitäisi antautua eurooppalaiselle alkoholipolitiikalle. Päinvastoin pitää menetellä niin, kuten valiokunta on mielestäni aivan oikein todennut, että Suomessa harjoitetaan pitkäjänteistä ja itsenäistä alkoholipolitiikkaa niin pitkälle kuin se on mahdollista.

Alkoholiverotuksen tasoa ei EU:ssa ole harmonisoitu eikä tulla varsinaisesti harmonisoimaankaan. Mielestäni valiokunta on ollut hieman sinisilmäinen kyllä siinä, kun se on katsonut, että alkoholiverotus voidaan pitää sillä tasolla, millä se nyt on, tai annetaan sellainen ajatus, että näin voitaisiin jatkaa. Kun rajat avautuvat yksityishenkilöiden käytännössä vapaalle alkoholin tuonnille, se johtaa siihen, että alkoholin verotusta kotimaassa on alennettava. Ellei näin tehdä, silloin tuonti kasvaa niin suureksi, että siitä tulee valtavat menetykset valtiolle ja kulutuksen haittojen kasvu, joka näkyy sitten monella tavalla. Tälle tielle ei voida päästää menemään.

Edessä on siis se, että alkoholiverotus alenee lähivuosina EU:n myötä, kun rajat avautuvat entistä enemmän ja joudutaan luopumaan tuontirajoituksista. Se merkitsee siis valtion alkoholiverotulojen putoamista miljardeilla markoilla

pysyvästi vuosittain. Toisaalta, kun hinnat alenevat, niin kulutus kasvaa ja sitä kautta haittojen aiheuttamat kustannukset veronmaksajille kasvavat.

Valtiovarainvaliokunta veroista vastaavana valiokuntana olisi voinut ehkä hieman myös paneutua vaikkapa tässä yhteydessä tarkemmin siihen ongelmaan, minkä valiokunta toteaa, että kun alkoholiverotulot vähenevät entisestään, tämän korjaamiseksi olisi valmisteltava ja varauduttava keräämään vastaavat verot muulla tavoin. Kun alkoholiveron tuotto putoaa 3—4 miljardia ja alkoholin lisäkulutuksesta aiheutuvat haitat aiheuttavat muutaman miljardin lisälaskun, olisi mielenkiintoista kuulla hallituksen ja valtiovarainvaliokunnan ajatukset siitä, millä veroilla syntyvä aukko katetaan. Se vaatii tuntuvaa tuloveron korotusta tai ruoan hinnan arvonlisäveron korotusta tai jonkin muun veron korotusta. Millä se korvataan? Se on iso kysymys, johon ei vastausta tule, mutta jota olisi syytä etsiä ja pohtia jo ajoissa ettei tule yllätyksiä.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että on syytä alkoholipolitiikassa noudattaa varovaisuutta. Se on viisasta varmasti tässä suhteessa. Kun katsomme ihan vain ulos ja kansan tilannetta, niin voi sanoa, että valiokunnan toteamus, että nykyinen järjestelmä on oloissamme sinänsä toimiva, on oikea. Kehotus, että Suomi pyrkisi EU-elimissä alkoholiverotuksen tason yleiseen korottamiseen, sietäisi saada rinnalleen myös sellaisen ajatuksen, että pohjoismaisesta sosiaali- ja terveyspolitiikasta lähtevää alkoholipoliittista järjestelmää kannattaa myös viedä määrätietoisesti koko Eurooppaan. Sillä on siellä vastaanottoa ja halua kyllä, koska erityisesti kansanterveyden ongelmat ovat varsin suuret kaikissa EU-maissa, koko läntisessä Euroopassa, tietysti idästä puhumattakaan.

Vielä alkoholipoliittisesta valvonnasta valiokunta lausuu, että yleisen valvonnan tulee kuulua sosiaali- ja terveysministeriölle. Se on aivan oikein. Kuitenkin todetaan, että paikallinen valvonta on nykyisin lähes olematonta ja se tulisi järjestää kuntien toimesta. Kun alkoholilainsäädäntöä viime kaudella muutettiin, niin silloin pohdimme ministeriössä vahvasti sitä, millä tavalla paikallinen valvonta järjestetään. Se olisi sopinut kansanterveystyön kuntayhtymille erittäin hyvin, mutta kunnat ja Kuntaliitto vastustivat kunnille uusien tehtävien antamista. Siksi se jouduttiin järjestämään niin kuin se nyt on järjestetty, eikä se kyllä pelaa tänä päivänä hyvin. Toisaalta saadaanko valvonnalla mitään todellista aikaiseksi, on hyvä kysymys. Mutta erityisesti lasten ja nuorten kasvava alkoholin käyttö on asia, johon on vakavaa huomiota jatkuvasti kiinnitettävä.

Edustajat Lamminen ja Virtanen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Tulin puhujakorokkeelle saakka, kun en ollut ihan varma riittääkö kaksi minuuttia.

Haluaisin todeta ensinnäkin kertomuksesta, että minusta on hyvä, että sosiaali- ja terveydenhuollon sisällä todetaan paljon puhutusta toimeentulotuesta, että se pitäisi saada oikeisiin mittasuhteisiin. Täällä todetaan, että se on vain sadasosa kaikista sosiaalimenoista. Sitä taustaa vasten kaikki se keskustelu, mitä sen ympäriltä tänäkin päivänä käydään, on ehkä kohtuuttoman suurta.

Kertomus antaa tietysti ajattelemisen aihetta tämän sektorin osalta muutenkin, kun siellä todetaan, että sosiaaliturvan ja terveydenhuollon kulut pienenivät vuonna 95 nimellisesti 9 prosentilla. Sitä taustaa vasten, että meillä esimerkiksi vanhusten määrä kuitenkin on koko ajan lisääntynyt, tuo ei ole tietenkään oikea johtopäätös. Siinä päästään toivon mukaan talouden elpyessä paremmalle uralle. Meidän on hyväksyttävä, että sosiaaliturvan ja terveydenhuollon menot väestön ikääntyessä tulevat lisääntymään.

Arvoisa puhemies! Sitten pankkitukikysymykseen. Maalta päin nähtynä olemme aina puhuneet siitä, että tämä on ollut Helsingin seudun ilmiö, jonka muu Suomikin on joutunut nahoissaan tuntemaan ja maksamaan. Tyypillistähän oli, että Helsingin seudun pankit antoivat surkeita suotontteja vastaan lainoja, joilla rahoitettiin kiihtynyttä kiinteistökauppaa juuri Helsingin seudulla. Ydinhän oli siinä, että näkemättä, tietämättä yliarvostettiin — ilmeisesti kuitenkin tahallaan — maa-alueiden arvoja provinsseissa. Eiväthän kiinteistöjen arvot niissä koskaan samaa tahtia oikeasti nousseet kuin etelän kiinteistöjen arvot.

Sellaista lakia ei tietenkään ole vieläkään olemassa, joka pitäisi hölläkätisyyttä rikoksena. Tästähän tässä keskustelussa paljolti on kysymys, että tiedämme, että hölläkätisyyttä on ainakin ollut, mutta tapahtumien mainitseminen ja väittäminen rikoksiksi on kokonaan toinen asia. Niinhän on, että moraalihan on myös eri asia

kuin laillinen. Siinä mielessä tällaisesta vaikeasti osoitettavasta asiasta kuin luottamus on tietysti mielenkiintoista käydä keskustelua.

Valitettavasti minunkin ajatukseni kulkevat hieman samaan suuntaan kuin ed. Aittoniemen. Esimerkiksi juuri se seikka, että samat henkilöt, jotka olivat myöntämässä huonoilla vakuuksilla lainoja, siirtyivät Arsenaliin hoitelemaan näitä kysymyksiä, on ollut luottamusta heikentävä asia. Asiantuntijat osaavat varmasti, jos ei nyt puhuta jälkien peittelystä, järjestää asiansa sillä tavalla, että ulkopuolelta on vaikea päästä osoittamaan sitä, että on lakia rikkoen esimerkiksi omaa etua ajettu.

Kuitenkin minusta olisi tärkeää nyt selvittää muun muassa se, miten paljon ja millaiseen hintaan on mahtanut siirtyä Arsenalin kiinteistöjä esimerkiksi Arsenalin henkilökunnalle tai heidän kavereilleen. Tietysti, jos on onnistuneesti peitelty jälkiä, niin bulvaanejakin on voitu käyttää, mutta sehän varmasti tulisi näkyviin nopeitten edelleenmyyntien osuuksina.

Monin paikoin esimerkiksi Arsenalin pienasunnot ja loma-asunnot on myyty kaikki. Ne ovat menneet erittäin hyvinkin kaupaksi, jos hinta on ollut riittävän alhainen. Liiketilat ovat menneet huonommin kaupaksi. Minusta asia sietäisi kyllä selvittää tämän luottamuksen parantamisen takia.

Itse arvelen, että pankkituki on suurin yksittäinen tulonsiirto, mitä 90-luvulla on tässä yhteiskunnassa tapahtunut. Tietenkin meidän, jotka maksamme, kansalaisten, jotka sen lopultakin maksavat, olisi tärkeä tietää, keiltä ja kenelle se tulonsiirto oikeastaan on tapahtunut. Minusta tämä työ pitää tehdä, vaikka se ei tavallaan itse asiaa enää auta. Menneisyyden kanssa pitää tulla ikään kuin sujuksi, mistä syystä on perusteltua tätäkin selvitystyötä jatkaa. Muuten pankkituesta on kansakunnalle tulossa pysyvä trauma.

Lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että en kuulu niihin, jotka uskoisivat tältä seisomalta, että pankkiskandaalin pelko olisi kokonaan ohi, etteivätkö tällaiset tapaukset toistuisi, sillä nyt on jo lähtenyt uusiutumaan lainojen älytön tuputtaminen ihmisille. Myös kiinteistöjen hintojen kilpakorotusilmiö on jossakin määrin nähtävillä ainakin täällä pääkaupunkiseudulla. Synkästi tulee joskus mieleen, että ihminen ei tämmöisissä asioissa haluakaan oppia, kun kysymys on ahneudesta ja oman edun tavoittelusta.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle toteaisin liittyen Arsenalin toimintaan, että on ihan hyvä, että tarkastuslautakunta voi nyt tarkemmin tutkia asioita, ettei tule enää lisää ongelmia Arsenalin kohdalla taloudellisista kysymyksistä. Arsenalin kautta tulleet laskuthan ovat asianajajien palkkioita, jotka ovat olleet aika isoja.

Haluan todeta vielä, että Arsenal Oy:stä oli kuultavana jaostossa toimitusjohtaja Ilpo Niitti, mikä tulkoon pöytäkirjoihin merkityksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä yritän käyttää puheenvuoroni paikalta. Jos se ei onnistu, marssin puhujakorokkeelle.

Ed. Pekkarinen muistaakseni sanoi, että jos on havaittu, että Arsenalin johdossa, tehtävissä on ollut joitakin sellaisia henkilöitä, jotka eivät sinne kuulu, niin heidät on sieltä poistettu. Näin minä muistan hänen sanoneen. Kyllä, poistettu konsulteiksi, korkeapalkkaisiksi konsulteiksi. Näin minä olen kuullut. Mitä se sitten merkitsee, se on toinen asia.

Täällä on puheenvuoroissa myös sanottu ja löytyy pöytäkirjoista se, että näillä henkilöillä, jotka ovat Arsenalissa, on mahdollisuus peitellä aikaisempia jälkiään. Sellainen löytyy pöytäkirjoista muidenkin kuin minun sanomanani. Miksi tällainen epäilys, jos siellä ovat kaikki niin ehdottomasti tiptop rehellisiä? Miksi tämä keskustelu yleensä täällä, tämä kriittinen ja kireä keskustelu Arsenalista, jos kaikki on kunnossa näissä asioissa? Sitten kun minä otin vähän kireämmän asenteen, niin kaikki nousivat minua vastaan ja aikaisemmin olivat kuitenkin tietyllä tavalla samaa mieltä. Miksi jotakin television sensaatiotoimittajaa on kuultu asiantuntijana, jollei epäillä, että jotakin Arsenalissa on pielessä?

Ei, hyvät ystävät, ollaan rehellisiä itsellemme ja puhutaan joistakin asioista suorasti. Minä epäilen vahvasti, että Arsenalin asiat eivät ole kunnossa, ja sitä parlamentaarinen toimikunta ei selvitä.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Pankkituki puhuttaa aina vain ja aiheesta, niin iso trauma pankkikriisi oli aikanaan.

Edellinen hallitus kannatti pankkitukea, koska se piti tärkeänä rahamarkkinoiden häiriöttömän toiminnan varmistamista. On myönnettävä, että Suomessa omaksuttiin muista Pohjoismaista poikkeava tapa kohdentaa pankkituki. Suomen valtio otti varsin nopeasti täyden vastuun pankkien sitoumuksista. Pankkikriisin hoitotavan vaihtoehtoja ei julkistettu, jos niitä ylipäätänsä mietittiinkään. Jos alun alkaen olisi voitu aavis-

taa kriisin vauhti ja laajuus, asiaan olisi ilmeisesti suhtauduttu toisin. Pankkikriisi on jo tullut aivan liian kalliiksi veronmaksajalle.

Mutta on myönnettävä, että Suomen pankkikriisi on ollut pitkälti säästöpankkikriisi. Suurin osa maksetusta miljardien tuesta on annettu säästöpankkiryhmälle. Kyseessä on kertomus melkoisesta ammattitaidottomuudesta, uskomattomasta toiveajattelusta yhdistettynä kontrolloimattomaan valtaan. Suurin syy tähän on siinä, ettei säästöpankeilla ollut itse asiassa varsinaisesti selkeää omistajaa. Omistajahan olisi huolehtinut omastaan. Tämä kaikki kerrottakoon nyt omistusoikeuden puolesta.

Jälkiviisaus on jälkiviisautta, kuten täällä jo on todettu, mutta opiksi on otettava. Pankkien valvonta epäonnistui totaalisesti, niin sisäinen tarkastus kuin viranomaisvalvonta. Kontrolloimaton valta näyttää johtavan lähes aina kriisiin. Syyt on selvitettävä, jos ei muuten, niin opiksi ja ojennukseksi. Sitä paitsi veronmaksajilla on oikeus tietää, miksi he joutuvat maksamaan tuhansia miljoonia markkoja tuhansien perään. Ne rahat olisi voitu tässä maassa sijoittaa toisinkin.

Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal on saanut toimistaan runsaasti kritiikkiä kansalaisten ja yrityselämän silmissä ja nyt myös täällä. Arsenal on toimillaan ajanut yrityksiä ja yksityisiä kansalaisia nurin. Olisi mielenkiintoista tietää, paljonko omaisuutta on siirtynyt omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalille, miten se on tätä omaisuutta hoitanut ja miten Arsenalin toimintaa on ylipäätänsä valvottu. Onko Arsenalin toiminta pysynyt niissä rajoissa, jotka sille alun perin on asetettu? Montako konkurssia ja vahingonkorvausoikeudenkäyntiä se on saanut aikaan? Paljonko Arsenalin toiminta on vaatinut rahaa ja onko sen toiminta ylipäätänsä tuottanut mitään ja mitä sen toiminnan arvioidaan tuottavan? Nämä ovat kysymyksiä, joihin toivon tarkastustoimikunnan valvoessaan Arsenalia löytävän vastauksia.

Ed. Kantalainen: Rouva puhemies! Voin saman tien antaa vastausta ed. Ihamäelle siitä, että ihan täsmälliset luvut konkurssien määristä ja näistä asioista ovat olemassa. Tässä suhteessa suoranaisesti Arsenalin aiheuttamat konkurssit ovat todella hyvin pieni määrä siitä kokonaisuudesta, mikä meillä 90-luvulla on tapahtunut, eli 35 000 konkurssista se on varsin pieni määrä. Mutta niistä on ihan täsmälliset luvut. Tässä suhteessa minun ymmärtääkseni on tärkeää, että asioita valvotaan tarkoin, mutta myöskin tänä päivänä sillä uralla, millä edetään, näyttäisivät yleisesti ottaen asiat olevan suuntautumassa selkeämmille vesille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1996

Ainoa käsittely
Kertomus 3/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Nyt siis käsitellään Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomusta, joka sosiaali- ja terveysvaliokunnassa sai ansaitsemansa huomion ja perusteellisen käsittelyn. Tämän käsittelyn aikana ilmeni muun muassa seuraavia asioita.

Kansaneläkelaitoksen kansainväliset tehtävät ovat huomattavasti lisääntyneet, ja samassa yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen, että myös henkilökunnan koulutusta tulisi tältä osin parantaa, koska henkilökunta on Kansaneläkelaitoksessa ollut hyvin pysyvää sorttia, hyvin monissa toimistoissa pääasiassa 60-luvulla tullutta. Kansaneläkelaitos on ollut "liiankin hyvä työpaikka" ja vaihtuvuus on ollut kovin vähäistä.

Se, mikä huolestutti hiukan valiokuntaa, oli palveluverkon uudistus. Nythän vakuutuspiirejä uudistetaan, muodostetaan suurempia piirejä ja ns. täyden palvelun toimistojen verkostoa samalla harvennetaan. Nyt kaikkien konttorien, jotka jäävät, palvelutaso ei tietenkään ole sama kuin täyden palvelun toimistoissa. Valiokunta mietinnössään erikseen lausuikin, että vaikka nämä uudistukset merkitsevät vakuutusalueiden vakuutuspiirirajojen muutosta, niin valiokunta piti tärkeänä, että palveluverkkoa kehitettäessä huolehditaan palvelujen laadusta ja saatavuudesta. Tämä tarkoittaa siis myös alueellista saatavuutta.

Sitten kiinnitettiin huomiota myöskin toimeentuloturvakäytäntöön, kun on huomattu,

että maan eri osien välillä edelleen myöntökäytännössä on eroja huolimatta siitä, että siihen on moneen otteeseen eri tasoilta puututtu. Tässä yhteydessä huomautettiin, että Kansaneläkelaitoksen henkilökunnan koulutuksella ja ohjeistuksella tulisi asiasta erityisesti huolehtia.

Se, mikä askarrutti kuitenkin allekirjoittaneen mieltä valiokunnassa, oli sairausvakuutuksen asema Kelassa. Nythän on niin, että viime vuonna sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi kirjasen Terveydenhuollon suuntaviivat, ja siinä laadittiin visio suomalaisen terveyspolitiikan suuntaamisesta uudelle vuosituhannelle tultaessa. Julkinen keskustelu tästä asiakirjasta on kuitenkin ollut huomattavan hiljaista. Tässä asiakirjassa kuitenkin sairausvakuutus nousi sillä tavalla esille, että siinä todettiin, että keskeisenä terveydenhuollon ongelmana halutaan tuoda esille ns. monikanavainen rahoitusjärjestelmä. Suomennettuna se saattaa tarkoittaa mielestäni sitä, että sairausvakuutus pitäisi purkaa. Kyseisen raportin laatijat eivät kerro, että sairausvakuutusjärjestelmä luotiin tasaamaan vakuutettujen yksilökohtaisia suuria terveydenhuollon kuluja. Onko tämä keskeinen tavoite poistettavissa kanavoimalla rahoitus yhteen väylään, on täysin käsittelemättä.

Nyt kuitenkin, kun tämä asia nousi valiokunnassa esille, tuntuu siltä, että jossakin ikään kuin olisi tehty päätös sairausvakuutusjärjestelmästä luopumisesta ja tässä selonteossa pyritään löytämään perusteita päätökselle. Tulee mieleen aikanaan ministeri Virolaisen suuhun useissa yhteyksissä sijoitettu lause: "Me Kalen kanssa päätettiin toimia näin. Teidän virkamiesten tehtävänä on löytää perustelut."

Onko jossakin nyt tehty päätös sairausvakuutuksesta, siitä saimme valiokunnassa kuulla, kun sosiaali- ja terveysministeriön edustaja totesi, että muistio tästä asiasta on vuotanut julkisuuteen, ja tämän muistion oli Helsingin Sanomat saanut käsiinsä ja julkaisi siitä otteita. Nyt etsittiin jopa valiokunnassa syyllistä, ja siellä sosiaali- ja terveysministeriön edustaja väläytti, että pitäisi ihan oikeusprosessi siitä käynnistää. Eli kysymyksessä on siis kuuma paperi.

Mitä siinä paperissa saattaisi olla? Siinä saattaisi olla juuri näitä mainitsemiani tekijöitä eli että sairausvakuutuksen alasajoa ollaan nyt jossakin suunnittelemassa. Tämä on vain oma mielipiteeni, ehkä arvailuni tästä, eivätkä sitä tue toisaalta ne asiantuntijalausunnot, joita sitten kuultiin; kaikki vakuuttivat, että näin ei ole asian laita.

Nythän sairausvakuutuksen osalta, mitä julkisuudessa on ollut tietoja, olisi kyse yksityislääkäripalkkioiden sairausvakuutuksesta luopumisesta, ehkä röntgenin, kuntoutuksen sairausvakuutusosuuden korvauksen luopumisesta. Sitä on perusteltu sillä, että kun korvaus on niin pieni, sitä ei kannata enää maksaa; 30 prosenttia lääkärinpalkkioista, sitä ei kannata enää sitten maksaa. Asian pitäisi olla päinvastoin elikkä sairausvakuutuksen taksaa tulisi nostaa sille tasolle, jolla se on ollut, kun lainsäätäjä on sairausvakuutuslakia joskus muinoin säätänyt. Silloinhan säädettiin, että sen pitää olla 60 prosenttia taksasta. Silloin taksa vastasi käypää taksaa. Nythän ei näin ole laita. Se on jäänyt huomattavasti jälkeen, eikä taksan tarkistuksia ole vuosikausiin tapahtunut.

Hammashuollon osalta tämä on suuri ongelma, koska yksityinen hammashuolto on näin ollen jäänyt huomattavasti jälkeen potilaan kannalta julkisesta hammashuollosta. Kuitenkin molemmat maksavat saman verran tuotettuina palveluina, joten kompensaation pitäisi olla huomattavasti suurempaa niille, jotka käyttävät näitä palveluja, jotta he voisivat käyttää tarpeellisia suun terveydenhoidon palveluja.

Sairausvakuutusasia puhututti tässä yhteydessä ja varmasti puhututtaa vielä jatkossakin. Siinä toisaalta kyllä öljyä löi laineille valtuutettujen puheenjohtaja Huuhtanen, joka täällä on. Tietenkin täytyy luottaa näihin asiantuntijoihin, jotka valiokunnassa tässä asiassa olivat liikkeellä, mutta en ihan ole varma sosiaali- ja terveysministeriön aikeista tässä suhteessa.

Mikä tässä kertomuksessa oli huomionarvoista, on takaisinperinnässä olevat etuudet. Varmasti meillä on sosiaaliturvassa vielä huomattaviakin aukkoja. Kun takaisinperinnässä olevia etuuksia oli huomattavassa määrin, se kertoo siitä, että ihmisten toimeentulovaikeudet, ongelmat ovat huomattavia ja kasautuvat tietyille kansalaisryhmille.

Arvoisa rouva puhemies! Muuten pidän Kansaneläkelaitoksen toimintaa hyvin asianmukaisesti hoidettuna tämän kertomuksen valossa ottaen huomioon, että kysymys on erittäin suurista rahoista. Kelan menot vuonna 1996 olivat 55 miljardia markkaa, elikkä tässä ei nyt ole mistään pienistä panoksista kysymyksistä, kun Kansaneläkelaitoksen asemasta yhteiskunnassa keskustellaan. Toivon, että se säilyy keskeisenä vakuutuslaitoksena ja että ne puheet olisi syytä lopettaa, että Kela ei olisi eduskunnan valvonnassa tai että Kelaa alas ajettaisiin jollakin meiningillä.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Kelan valtuutettujen kertomuksesta vuodelta 1996 käy ilmi, että työmarkkinatukea saaneista 66 000:lle on maksettu enimmäisaika ansioturvan päivärahaa ja 117 000:lla enimmäisaika peruspäivärahaan oli tullut täyteen. Tästä käy selvästi ilmi se, että kun kuuden kuukauden työllistämisvelvoitetta ei ole pystytty saamaan, ihmiset ovat pudonneet peruspäivärahalle tai työmarkkinatuelle. Kun aikaa on pidennetty kymmeneen kuukauteen, se tulee merkitsemään sitä, että yhä suurempi joukko tulee putoamaan työmarkkinatuelle ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta ja heidän toimeentulonsa tulee entisestään heikkenemään.

Työministeriön työllisyyskatsauksen mukaan 18.12.1996 mainitaan, että työmarkkinatukeen oikeutetuista 50 prosenttia eli 105 100 on henkilöitä, joilla työttömyysturvan saannin enimmäismäärä 500 päivää on tullut täyteen. Elikkä pitkälti toistasataatuhatta henkilöä niitä on, ja yhä enemmän ja nopeammin tulee ihmisiä putoamaan ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta perusturvalle ja heidän toimeentulonsa tulee heikkenemään.

Tämän lisäksi tänä vuonna pitkäaikaistyöttömien verotusta kiristetään, mikä osaltaan vaikuttaa myöskin heidän toimeentuloonsa. Nyt, kun hallitus suunnittelee ensi vuoden budjettia ja puhutaan verouudistuksista, pitäisi ehdottomasti toteuttaa verouudistus työttömyysturvan osalta, työttömyysturva vapauttaa verosta, jotta työttömät eivät joutuisi hakemaan toimeentulotukea saavuttaakseen minimitoimeentulon. Tällä hetkellä työttömyysturvan perusosa on niin alhainen, että he joutuvat hakemaan toimeentulotukea tullakseen toimeen. Tällainen ihmisten luukuttaminen pitäisi lopettaa ehdottomasti ja samalla myös toteuttaa ne työttömyysturvan perusturvan korotukset, jotka myöskin pääministeri on luvannut.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Rask: Arvoisa herra puhemies! Eduskunta kävi edellisen asian kohdalla pitkän, tunteja kestävän keskustelun Arsenalin miljardeista. On ihan paikallaan, että Kelan miljardeistakin käydään keskustelua. Kelahan jakaa sosiaaliturvaetuuksina vuosittain noin 53 miljardia markkaa.

Kela on jokaista suomalaista varten. Sen tehtävänä on huolehtia Suomessa asuvien sosiaalisesta perusturvasta eri elämäntilanteissa. Kelan hoitamat sosiaaliturvaetuudet seuraavat elämänkaarta lähtien äitiysavustuksesta ja lapsilisistä päättyen peruseläketurvaan. Elämän kriisitilanteissakin on Kela mukana, apuna silloin.

Kelan toimintaan ollaan yleisesti tyytyväisiä. Sen toimistoverkko, 258 toimistoa, kattaa hyvin koko maan. Kela on tarjonnut palvelut kansalaisille joustavasti. Tämä on nähty esimerkiksi siinä, että kun toimeentulotukikokeilua yli 30 paikkakunnalla on harjoitettu jonkin aikaa, on saatu sellaisia tuloksia, että ilmeisesti on perustellut syyt harkita normitetun toimeentulotuen siirtäminen sosiaalitoimistoilta Kelan maksettavaksi.

Kelan valtuutetut ovat nyt antaneet kertomuksensa kuluneen viime vuoden toiminnasta eduskunnalle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti huomiota joihinkin asioihin, joista nostan esille henkilöstön aseman.

Paikallistoimistoissa asiakaspalvelussa työskentelevien henkilöiden turvallisuusriskit ovat lisääntyneet ja työntekijät ovat joutuneet alttiiksi väkivaltaisuuksille. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä etsitään tähän lääkkeitä ja todetaan muun muassa näin, että Kelan sisäisten toimien lisäksi tarvitaan viranomaisyhteyksien tiivistämistä riskien ennalta ehkäisemiseksi. Tämä on varmaankin välttämätöntä varsinkin, jos toimeentulotuen normitetun osan jakaminen siirtyy Kelalle. Huoli Kelan toimihenkilöiden turvallisuudesta on tietysti oikeutettu, mutta se saattaa herättää ihmetystä sosiaalitoimistojen henkilökunnassa, joka jo vuosia on toimeentulotukea jakanut, ja varmasti sielläkin turvallisuutta heikentäviä tilanteita on ollut.

Näiden turvallisuusriskien lisääntymiseen ja uhkaavien tilanteiden syntymiseen voi olla monia syitä. Esimerkiksi Helsingin paikallistoimiston kansainvälisten asioiden ryhmässä on pitkään toimittu henkilökunnan jaksamisen äärirajoilla. Kelan toimihenkilöjärjestö ry lausunnossaan mainitsi sellaisen asian, että vakinaisen ja määräaikaisen henkilökunnan suhde toimistossa on vääristynyt ja se tulisi saada kohdalleen. Vakituista henkilökuntaa on 24 ja määräaikaisia 27. On selvää, että kun henkilökunta on vakinaista, työhön tottunutta, heillä varmasti muodostuu asiakkaiden vastaanottotilanne turvallisemmaksi kuin määräaikaisissa työsuhteissa olevien kohdalla tapahtuu. Arvelen, että työkokemus on aika suuri turvallisuustekijä.

Herra puhemies! Toinen asia, joka kiinnittää huomiota, on se, että Kelan toimielimet ovat kovin moninaiset. Olisi syytä pohtia, voitaisiinko niitä yksinkertaistaa. Tarvitaanko valtuutetuille kahdet varamiehet?

Minun oman poliittisen urani huippu lienee ollut, kun tulin nimetyksi Kelan lisätyn hallituksen lisäjäsenen varajäseneksi. Kuulitte aivan oikein. Sitten kun minä yritin päästä siitä luottamustehtävästä eroon sen tähden, että olen Kansaneläkelaitoksen varavaltuutettu ja nämä tehtäväthän eivät sovi yhteen, se oli kuukausien työ, ennen kuin minulle myönnettiin tästä lisätyn hallituksen lisäjäsenen varajäsenyydestä ero. Arvelen, että henkilökohtaisesti tämä kokemus jo osoitti sen, että varmaankin olisi paikallaan näitä toimielimiä vähän yksinkertaistaa.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen henkilöstön asemasta ed. Raskin kanssa samaa mieltä, mutta kun ed. Rask totesi, että Kela on jokaista suomalaista varten, Kelan pitäisi olla kai jokaista suomalaista varten mutta valitettavasti Kela ei tänä päivänä ole jokaista suomalaista varten. Minä muistutan siitä, että eduskunta sääti sairausvakuutuslain muutoksen, joka tuli tämän vuoden alusta voimaan, ja se merkitsi sitä, että osa ihmisistä putosi Kelan korvausjärjestelmän ulkopuolelle. Näin ollen Kela ei ole siinä mielessä kaikkia suomalaisia varten.

Tästä on seurauksena tietenkin ollut se, että sairauspäivärahojen maksukorvaukset ovat pienentyneet ja erityisesti ne ovat pienentyneet alle 30 000 markkaa tai sen alle vuodessa saavien ihmisten kohdalta. On käynyt niin, että kaikista pienituloisimmat ihmiset ovat joutuneet kärsimään. Jos oikein muistan, yli 200 000 markkaa ansaitsevien päivärahat nousivat. Valitettavasti tältä osin Kela ei ole ihan kaikkia suomalaisia varten.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rask kiinnitti huomiota normitetun toimeentulotuen maksatukseen. Menossahan on kokeilu maksatuttaa normitettu toimeentulotuki Kelan eikä kunnan sosiaalitoimen kautta. Perusteena on yhden luukun periaate. Kelalla on hyvät atk-tiedot kaikista yksittäisen henkilön etuuksista ja hyvä henkilökunta, ja kun maksetaan yhdeltä luukulta, maksatus menee säädetyn mukaisesti. Jokainen saa juuri niin paljon kuin kuuluu, eikä takaisinperintä muodosta minkäänlaista ongelmaa.

Kelassa on suhtauduttu myönteisesti normitetun toimeentulotuen jakamiseen Kelan toimesta. Selvitysten mukaan myös suuri yleisö ja kunnat ovat tyytyväisiä asiaan. Kuitenkin valtakunnallinen ratkaisu puuttuu. Sitä ei ole saatu aikaan. Nyt jotkin Kelan paikallistoimistot ovat jopa luopumassa tästä kokeilusta.

Valiokuntaneuvos Arajärvi on määrätty tekemään selvitystyötä sosiaaliturvasta yleensä, niin myös tästä asiasta, ja kun hän saa selvitystyönsä valmiiksi nyt kesäkuun loppuun mennessä, toivoisi, että tästä tehdään nopea päätös.

Ed. P e l t o m o : Arvoisa herra puhemies! Ihan muutama asia.

Ensinnäkin Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1996 on mielestäni asianmukaisesti laadittu ja siitä kiitokset myös Kelan valtuutetuille. Niin kuin ed. Rask totesi, me käsittelemme noin 53 miljardin markan budjettia eli aika isosta summasta on kysymys. Siinä mielessä myös tästä olen samaa mieltä, että on syytä käydä keskustelua. Kiinnittäisin myös huomiota henkilöstörakenteeseen, koska se tuli selkeästi esille, että eri etuuksiin ja kansainvälisiin sopimuksiin liittyvät asiat ovat niin suuressa määrin lisääntyneet, että on syytä myös Kansaneläkelaitoksessa vakinaistaa määräaikaisia työsuhteita, jotta asiat tulevat asianmukaisesti hoidetuiksi.

Edelleen ottaisin esille henkilöstön asemaa koskevan kohdan, jossa todetaan, että suomalaisen sosiaaliturvalainsäädännön monimutkaisuudesta aiheutuu henkilökunnalle jatkuvaa koulutustarvetta ja myös ohjeiden selkeyteen ja tulkinnan yksiselitteisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Juuri näin, eli kun me säädämme lakeja, tulisi kiinnittää todellakin huomiota siihen, että ne ovat ymmärrettävästi luettavissa ja sieltä saadaan selkeästi ohjeet esille.

Lakien säätämiseen liittyen vielä on selkeästi tullut esille myös Kelan taholta se, että lakien voimaantulon ja käytäntöön soveltamisen väliin tulisi jäädä riittävästi aikaa. Nykyisin vuodenvaihde ruuhkauttaa Kelan toimistot, ja se tietää vaikeuksia saada heti vuoden alusta lait voimaan ja myös soveltaa niitä niin kuin pitäisi.

Herra puhemies! Palveluista totean vielä sen verran, että nyt, kun uudistukset merkitsevät muutoksia vakuutusalueiden vakuutuspiirirajoihin, tästä on selkeästi tullut viestiä alueilta, että ei pitäisi pakonomaisesti muodostaa uusia rajoja vaan pitäisi vakuutuspiirejä pystyä tekemään niin, että voimassa olevia myötäillään. Rajat voi-

sivat olla esimerkiksi kihlakunta, seutukunta, työssäkäyntialue, veropiirit jne. Nyt näissä on jonkin verran tullut rajojen yli hyppimistä, mikä ei välttämättä ole asiakkaan etu, eli tulee vaikeuksia asioida toimistoissa.

Edelleen ottaisin esille saman asian kuin ed. Rask. Onko todella tarpeellista Kansaneläkelaitoksellakin olla kahden varajäsenen järjestelmä? Minusta se antaa sellaisen kuvan, että vähän aliarvioidaan tehtäviä, jos ajatellaan, että jos varsinainen jäsen ei olekaan paikalla, sitten ensimmäinen varajäsen tai mahdollisesti kolmas varajäsen on paikalla. Tässä minusta olisi syytä harkita, voitaisiinko esimerkiksi ainakin toisen varajäsenen osalta supistaa varajäsenjärjestelmää.

Vielä toimeentuloturvakokeilusta. Siitä on ihan hyviä kokemuksia kokeilukunnissa, mutta valitettavasti kaikki kunnat ovat hyvin pieniä kuntia, joissa tätä kokeilua on suoritettu, ja se ei anna ihan täysin riittävää ja kattavaa kuvaa suurien kaupunkien ongelmista. Mielestäni olisi syytä todellakin odottaa selvitysmies Arajärven selvitystyötä ja katsoa sen jälkeen, miten tässä edetään.

Edelleenkin pitäisi myös selvittää se, että kun joka tapauksessa sosiaalitoimisto on kunnassa kuin kunnassa, sitä kautta on palveluja helppo saada, mutta entä sitten, jos Kansaneläkelaitoksen toimistoa ei olekaan joka kunnassa, kuinka pitkiksi esimerkiksi muodostuvat matkat asioida näihin toimistoihin? Edelleen myös: Onko Kansaneläkelaitos valmis ottamaan näin ison haasteen ja myös samalla työllistämään ihmisiä riittävästi, jotta tähän palveluun pystytään asianmukaisesti vastaamaan?

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Kelan valtuutettuna on ensinnäkin todettava mielihyvällä, että ilmeisesti mitään kovin vakavaa huomauttamista Kelan toiminnasta vuonna 96 sosiaali- ja terveysvaliokunnalla ei ole ollut, kun mitään näistä kohdista, joita täällä käydään läpi, ei ole nostettu ponnen asemaan.

Yleisesti voi ehkä sanoa, että nämä seikat ovat tietenkin myös valtuutettujen tiedossa olevia ja moniin niistä on yritetty ehkä valtuutettujenkin toimin jo saada aikaan parannuksia. Nyt on hyvä, jos myös eduskunta lausuu sanansa, jotta sitten tapahtuisi niitä toivottavia muutoksia. Eräänä sellaisena ottaisin esimerkiksi huomautuksen määräaikaisten työntekijöiden ottamisesta vakituiseen työsuhteeseen. Tämä on varmasti hyvin toivottavaa sellaiselta työnantajalta kuin Kansaneläkelaitos on.

Mutta mitä tulee juuri tähän työntekijäkuntaan, niin voidaan sanoa, että nämä määräaikaiset, se ei liity vain kansainvälisten asioiden hoitoon vaan laajemmin, muodostavat Kelassa vakinaisten varahenkilöiden porukan, joka kutsutaan töihin vaihtelujen mukaisesti tasaamaan suhdanteita. Tämä oli muun muassa se syy, minkä vuoksi Kansaneläkelaitosten toisessa päässä ei esimerkiksi tukityöllistetä. Kun näitä järjestelmiä on kovin paljon ja valtuutetut huomasivat yhdessä vaiheessa, että miksi Kela ei tukityöllistä, niin siinä yhteydessä kävi selville, että siellä on ikään kuin oma osaavien määräaikaisten henkilöiden joukko, kuitenkin osaavampi kuin mitä ehkä tukityöllistettävien joukko olisi taas puolestaan ollut. Näitä kysymyksiä on aika vaikeata hoitaa tasapainoisesti.

Ehkä jäin ihmettelemään, että ponnen asemaan ei sitten noussut valiokunnassa henkilöstön edustus hallituksessa, kun oikeastaan sillä kohtaa kai ollaan aika paljonkin jäljessä yleisesti hyväksytystä ja noudatetusta periaatteesta. Mutta eduskunnallahan on vielä kaikki mahdollisuus ehkä se tehdä salinkin toiminnan ansiosta.

Arvoisa puhemies! Sitten olisin halunnut muutamia keskustelussa esiin tuotuja seikkoja kommentoida. Ehkä ensimmäisenä ed. Raskin toimeentulotukikysymykseen, joka on niin paljon puhuttanut vuosien varrella. Minä ajattelisin siitä asiasta kyllä toisin kuin ed. Rask. Sitä pidän tärkeänä, että kokeiluvaihe saadaan nyt päätökseen ja saadaan jonkinlainen päätös suuntaan tai toiseen syntymään, koska kokeilupaikkakunnilla haluttaisiin myös normaalielämään siirtyä, mikä se normaalielämä sitten olisikin. Mutta jos Arajärven työ nyt aikataulussa tulee valmistumaan, siis kohtpiekkoin, niin ehkä meillä on edellytyksiä se päätös sitten myös tehdä syksyn aikana.

Perustelen kielteistä kantaani toimeentulotuen maksatuksen siirtämisestä Kelalle muutamilla seikoilla. Täällä ed. Peltomo toikin jo esiin sen, että kokeilua on suoritettu enemmänkin pienillä paikkakunnilla, joten ei ole varmaa, että se toimisi yhtä sutjakkaasti suuremmilla paikkakunnilla.

Mutta enemmän kuin tätä puolta pohdiskelen sitä, mitä tämä uudistus merkitsisi esimerkiksi sosiaalitoimistojen, asiakkaiden ja kuntien kannalta. Täällä tuotiin jo esiin, että Kansaneläkelaitoksen toimistoja ei ole joka kunnassa. Sosiaalitoimistojen kannalta tässä on sellainen historia tämän koko asian kanssa, että sosiaalityöntekijät tuskaantuivat menneinä vuosina siihen tilantee-

seen, että heidän työnsä oli muuttunut kovin paljon toimeentulotuen jakamisen näköiseksi ja heiltä jäi mahdollisuudet tehdä ns. varsinaista sosiaalityötä. Sosiaalityöntekijöiden Liittokin oli siinä vaiheessa vaatimassa toimeentulotukitehtävien ns. teknisen maksatuksen ratkaisemista jollakin muulla tavoin kuin sosiaalityöntekijöiden työpanosta käyttämällä. Suurimmissa kunnissa, missä asia ymmärrettiin, perustettiinkin jo takavuosina esimerkiksi kanslistin virkoja sosiaalitoimistoihin, jolloin sisäisellä työnjaolla maksatus on monien vuosien ajan —siis suurimmissa kunnissa —mennytkin niin, että sosiaalityöntekijöitä ei ole ihan standarditapauksissa vaivattu.

No, nyt jos normitettu osuus siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle, niin kysymyshän kuuluu, mitä tapahtuisi sosiaalityöntekijöille kunnissa. Toteutuisiko se toivomus, että työaikaa vapautuisi muun sosiaalityön käyttöön? Minä uskallan vastata, että valtakunnan tasolla ei toteudu. Meillä ei ole minkäänlaisia välineitä tällä lainsäädännöllä ja siirryttyämme uuteen valtionosuussysteemiin, näillä periaatteilla, velvoittaa kuntia pitämään yllä niin ja niin monta sosiaalityöntekijää esimerkiksi väestömäärää kohti. Tai jos näin menetellään, se on kokonaan uusi lähestymiskulma ylipäätään tällaisiin avainvirkoihin sosiaalipuolella.

Näin ollen olen tässä taloudellisessa tilanteessa, missä kunnat kamppailevat, lähestulkoon varma siitä, että ainoastaan valistuneimmissa kunnissa tämä toteutuisi. Me olemme nyt jo nähneet, että ne hyvät sanomat, mitä tuotetaan eduskunnassa taikka muualla hallinnossa hyvän laatuisen sosiaalitoimen aikaansaamiseksi, eivät sitten kunnissa kuitenkaan välttämättä toteudu. Minä pidän tätä ehkä suurimpana yksittäisenä esteenä sille, että tätä siirtoa suoritettaisiin. Se ei todellakaan lisää sosiaalityön laatua, jos niitä virkoja kuitenkin vastaavasti kunnista vähennetään. Minä olen sitä mieltä, että tämä ongelma on olemassa. Sitä ei sovi kiistää.

Asiakkaiden kannalta on olemassa ongelma myös, mutta se ei ole siitä kiinni, kuka maksaa sen etuuden, vaan ongelman syy on siinä, että syyperusteiset etuudet ovat liian alhaisia. Kun tämä tiedetään, niin tämä syyhän pitäisi poistaa korottamalla syyperusteisia etuuksia, että sitä pientä väliä ei tarvitsisi toimeentulotukena ylipäätään mitenkään hakea. Siinä on tietysti se neuvo numero yksi.

Sitten toinen kysymys on enemmän periaatteellinenkin, sinne puolelle kaatuva. Jos normitettu toimeentulotuki siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle, se olisi tosiasiallisesti uusi etuusmuoto. Se myös toisi eteen sen, että sosiaalitoimen ilmiasu tulisi enemmän ja enemmän olemaan taas köyhien toimisto. Kun me olemme kaksi vuosikymmentä yrittäneet pestä sosiaalitoimen kasvoja niin, että se on toimintaa, joka kuuluu kaikille, niin tämä ei mielestäni ole hyvä suunta siinä mielessä. Eli kysymys ei ole yhden luukun periaatteesta vaan tässä tapauksessa siitä, että kun toimeentulotuki siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle, syntyisi yksi luukku lisää.

Vakuutuspiireistä olen samaa mieltä kuin ed. Peltomo, että mahdollisimman pitkälle pitää myötäillä voimassa olevia muita aluejakoja. Olen samaa mieltä myös ed. Raskin siitä ajatuksesta, että tämä Kansaneläkelaitoksen hallinnointi on vähän liian juhlalliseksi tehty, kun on kahden varamiehen järjestelmä. Kyllä siitä varmaan tämä toinen tuplamiehitys nyt joutaa pois.

Ed. H u u h t a n e n : Herra puhemies! Valtuutettujen puheenjohtajan ominaisuudessa voinen tätä tilaisuutta käyttää hyväksi kiittämällä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöä, joka omalta osaltaan täydentää valtuutettujen työtä. Eduskuntahan käyttää ns. isännän ääntä juuri tässä tilanteessa ja jatko tulee menemään siten, että valtuutetut pyytävät Kelan hallitukselta selityksen näille epäkohdille ja korjausehdotukset sekä myös, kun lainsäädännön mukaan Kelan tulee olla aloitteellinen lainsäädäntötyössä, viesti Kelan kautta menee ministeriöön ja valtioneuvostoon saakka, jossa muutamiin kohtiin, joihin täällä puututtiin, saadaan parannus, jos niin halutaan.

Ed. Hyssälä otti esille sairausvakuutuskorvausasian, joka ei tässä mietinnössä varsinaisesti ole esillä mutta josta keskustelua on käyty. Oma näkemykseni on, että sairausvakuutuskorvaus tulee säilyttää jatkossakin terveyspalvelujen subventiokeinona. Se ilman muuta lisää potilaitten valinnan mahdollisuuksia, valinnan vapautta hakea hoitoa ja on siinä mielessä modernia, nykyaikaista terveyspolitiikkaa.

Mutta sairausvakuutuskorvausjärjestelmä ei välttämättä ole enää nykyisellään paras mahdollinen siksi, että korvausprosentit ovat niin matalia. Ed. Hyssäläkin mainitsi, että useissa tapauksissa korvaus on 30 prosentin luokkaa ja jostakin kohtuullisen pienestä maksusta 30 prosenttia saattaa olla markkamääräisesti niin pieni, että sen käsittely jo maksaa enemmän, mitä varsinainen korvaus on. Sen vuoksi tiedän ministeriössä,

jopa edellisen hallituksen aikana käydyn pohdintoja, voitaisiinko tätä samaa markkamäärää käyttää tehokkaammin hyväksi, niin että suomalainen hoidon saaja siitä hyötyisi tarkoituksenmukaisella tavalla. Ilmeisesti tässäkin tapauksessa enemmän oli kyse tästä kuin koko sairausvakuutuskorvausjärjestelmän purkamisesta, mutta olkaamme nyt hyvin valppaita siinä, onko taustalla jotakin sovittua niin, että tulemme vielä senkin asian eteen, että tämä moniputkinen korvausjärjestelmä sairausvakuutuskorvauksen osalta tulee jäämään pois.

Ed. Rask ensimmäisenä kiinnitti huomiota kansainväliseen toimintaan ja siihen liittyvään henkilöstön asemaan. Valtuutetut kävivät paikan päällä Käpylän toimipisteessä ja saimme huomattavasti valoisamman kuvan kuin mitä täällä on esitetty, miten Käpylän toimisto haasteistaan selviää. Siellä on ollut todella suuria vaikeuksia, mutta nimenomaan määräaikaisten, ylimääräisten työntekijöitten avulla asioita on pantu kuntoon ja ne rullaavat kohtuullisen hyvin ja jatkuvasti paremmin.

Tämä määräaikaisuus johtuu siitä, että he tavallaan odottavat vakinaistumista, kun virka saadaan muodostettua määräaikaisen viran alle. Tätä työtä tehdään pitkälti keskushallinnon virkoja vähentämällä, resursseja sieltä vähentämällä ja siirtämällä juuri näihin kiireisiin yksiköihin. Tässä tapauksessa tiedossa on jatkuvasti enemmän vakinaistumisen trendiä, kunhan asiassa päästään ajassa eteenpäin. Paikallisjohtaja oli erittäin tyytyväinen määräaikaistyöntekijöihin. He olivat nuoria, innostuneita, korkealle koulutettuja, kielitaitoisia työntekijöitä ja sen vuoksi uskallan sanoa, että kuva on huomattavasti valoisampi, miltä se ehkä valiokunnassa on näyttänyt.

Mitä tulee varavaltuutettuihin toki tämän asian voimme lainsäädännöllisesti hoitaa. Muistaakseni se on laissa ja tämä edellyttää tällaista kierrosta. Missään tapauksessa se ei ole Kelan valtuutettujen vallassa oleva asia, vaan me vain toimimme lainsäädännön mukaan. Sen voin kuitenkin sanoa, että varsinaiset valtuutetut osallistuvat kokouksiin erittäin tiiviisti. On äärimmäisen harvinaista, että varavaltuutetut ylipäätänsä ovat kokouksissa, mutta totta kai tällaistakin esiintyy ja varavaltuutettujen järjestelmä on sinällään ehkä tarpeellinen, mutta ei noin mittavassa määrin kuin nykyisellään.

Ed. Peltomo otti esille suunnitelmat sairausvakuutuspiirien laajennuksista ja siitä, että uusiutuvat piirit ovat jotenkin epäsynkronissa joittenkin muitten hallinnollisten piirirajojen suhteen. Kela on kuitenkin koko ajan lähtenyt siitä, että palvelu olisi mahdollisimman tarkoituksenmukaista, ja kun sairausvakuutuspiirejä on luotu, on katsottu liikenneolosuhteita, normaaleja työssäkäyntisuuntia jne. Nämä harvat poikkeukset, jotka tulevat nyt esille, saattavat olla pikemminkin tavalliselle ihmiselle paljon yksinkertaisempia ratkaisuja kuin jo olemassa oleva piirijako, esimerkiksi kihlakuntarajat jne. Siinä mielessä ei kannata aivan torjuvasti suhtautua, jos me pystymme palvelemaan paremmin kuin joku muu instituutio palvelee kansalaisia.

Toimeentulotukiasiassa olen kyllä sitä mieltä, että tätä on kokeiltu nyt riittävän kauan ja päätös siitä on tehtävä. Minulla on selkeä käsitys, että tämä on suomalaisten palvelun kannalta selvää edistystä ja Kelan toiminta yhden luukun periaatteella yksinkertaistaa palvelutarjontaa ja on kansalaisten kannalta parempi kuin nykyinen järjestelmä. Kyllä kokeilussa on varsin kookkaitakin kaupunkeja, joista kokemuksia nyt on saatu. Ei esimerkiksi sen suhteen tarvita aikalisää, vaan päätelmät voidaan tehdä. Minun selkeä ehdotukseni on, että tässä edetään kokeilujen, sanoisin, hyvin myönteisten kokemusten perusteella suuntaan, että Kela antaa tämän ns. standardisoidun toimeentulotukiosuuden.

Varapuheenjohtaja ed. Vehkaojan käsitys siitä, että sosiaalityöntekijät poistuisivat kunnista tämän ratkaisun myötä, on mielestäni varsin pitkälle menevä arvio. Jos me ylipäätänsä luotamme tähän valtionosuusjärjestelmään, jossa palveluiden järjestämisvastuu tulee kunnille, kyllä myös sosiaalityön arvo siellä tunnustetaan. Tämä on pitkälti luottamuksen periaatteelle luotu järjestelmä sillä periaatteella, että kunnat haluavat jatkuvasti resurssiensa puitteissa parhaat mahdolliset palvelut kuntalaisilleen antaa, niin myös sosiaalityöntekijöitten työpanoksen.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Nämähän ovat helposti uskon asioita puoleen ja toiseen. Esimerkiksi tuskin voimme tässä salissa olla puolin tai toisin mitenkään asiasta varmoja sen suhteen, tullaanko sosiaalityöntekijöitä säilyttämään nykyinen määrä vai tullaanko, jos tehtävät vähenevät, osittain sosiaalityöntekijöiden määrää vähentämään. Se on uskon asia.

Mutta, ikävä kyllä, käytäntö on näyttänyt meille, että valtio ei voi näissä asioissa kuntia käskeä. Monissa maalaiskunnissa esimerkiksi saattaa olla jopa kukkakauppias sosiaalityönte-

kijän tehtävissä. Sijaisilla voidaan minkälaisella koulutuksella tahansa näitä tehtäviä hoitaa, jos asiaa ei koeta tärkeänä. Minusta tämä asia on niin tärkeä, että sitä ei voi tällä lailla ajelehtimaan jättää. Siitä vain on kysymys. Minä olen ehdottomasti sitä mieltä, että meidän täytyy tästä talosta käsin mahdollisuuksien mukaan kuitenkin pitää huolta siitä, että sosiaalityön kohdalla ei taannuta.

Ed. Ihamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä jo aikaisemmin ja nyt ed. Huuhtanen puhui sairausvakuutuskorvausten maksamisesta tai pikemminkin maksamatta jättämisestä. Heillä oli lehtitietoihin perustuvaa tietoa siitä, että sosiaali- ja terveysministeriö suunnittelee lainsäädäntöä, jossa sairausvakuutuskorvaukset tietyissä tilanteissa poistettaisiin tai sitten pohdittaisiin, voidaanko samaa markkamäärää käyttää tehokkaammin. Kovin salaillen asiaa on pohdittu ministeriössä, jos tämmöistä suunnitelmaa siellä on. Meillä on aina ollut hallinnossa pyrkimys avoimuuteen. Olemme EU:ta arvostelleet pitkälti avoimuuden puutteesta. Puuttuisinkin tässä nyt siihen asiaan, minkä ihmeen takia, jos tämä pitää paikkansa, niin sosiaali- ja terveysministeriön täytyy näin pimeässä näitä asioita valmistella.

Toinen asia, olen ed. Huuhtasen kanssa samaa mieltä toimeentulotuen jakamisesta. Kyllä normitettu toimeentulotuki hyvin istuu Kelan palveluihin.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään käsitellyt Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomusta vuodelta 1996 ja käsitellyt otsikoiden mukaan muun muassa kansainvälisiä asioita, henkilöstön asemaa, palveluita, etuuskäytännön yhtenäistämistä.

En muista, oliko siitä mainintaa itse kertomuksessa, mutta täällä eduskunnassa toistuvasti kaikkien valtuutettujen kertomusten yhteydessä on puhuttu Kansaneläkelaitoksen eläkemyöntämisjärjestelmästä, siitä että se on kohtuuton. Eläkkeeseen oikeutetuille ei myönnetä eläkettä ja toisaalta kielteisiä päätöksiä ei perustella. Täällä on siitä toistuvasti puhuttu, ja sen takia tämä asia on hyvä ottaa nytkin esille tässä vaiheessa sikäli, että tähän suuntaan eduskunnan pitäisi kannanottojensa mukaan asioita ajaa. Eläkkeiden käsittelypäätökset pitäisi saada oikeudenmukaisiksi ja päätökset pitäisi aina perustella. Se on täällä kansanedustajien taholta tullut moneen kertaan esille, ja sen vuoksi tässä lyhyessä puheenvuorossa otin sen myös esille.

Tämä ei mitään auta. Se jatkuu meillä vuodesta vuoteen ja vuodesta toiseen, vaikka valtuutetut eduskunnan edustajina valvovat Kansaneläkelaitoksessa. Se on turhaa liturgiaa. Mitään ei asioissa tapahdu.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Alun perin yritin pyytää vastauspuheenvuoron ed. Vehkaojalle, mutta kun se ei onnistunut, niin käytetään tavanomainen puheenvuoro.

Ed. Vehkaojan esille ottama kysymys tästä, että pitäisikö normitettava osa toimeentulotuesta siirtää Kelaan vai ei, on minusta merkittävä. Hän otti esille kaksi argumenttia, minkä takia sitä ei pitäisi tehdä. Minusta näistä argumenteista kumpikaan ei ole kovin painava.

Ensimmäinen argumentti oli se, että kunnat ehkä sen jälkeen vähentäisivät sosiaalityöntekijöitten määrää, kun niiltä jäisi tämä työtaakka pois, ja tämä vähentäisi sosiaalityötä kunnissa.

Mietitään tätä tilannetta. Jos ajatellaan kuntaa, jolla on kymmenen sosiaalityöntekijää, näiden kymmenen sosiaalityöntekijän työpanoksesta viisi työvuotta menee mekaaniseen rahanjakoon ja viisi varsinaiseen sosiaalityöhön. Sitten mekaaninen rahanjako siirtyy Kelalle ja, aivan oikein, on varmasti houkutus, että kymmenen sosiaalityöntekijän määrä tästä pienenee. Mutta pieneneekö se todella alle viiden, kun viisi työvuotta vain oli tähän varsinaiseen sosiaalityöhön? Minä luulen, että löytyy jostakin kuuden ja kahdeksan väliltä se oikea luku. Kun aikaisemmin sosiaalityöhön oli viisi työvuotta, sen jälkeen on kuusi tai kahdeksan työvuotta.

Uskon, että tilanne kuntien sosiaalityön kannalta paranee. Tietysti yhden tai kahden tai kolmen sosiaalityöntekijän tilanne heikkenee, ellei pystytä Kelan kanssa sopimaan siitä, että tämä henkilöstö siirtyy Kelan puolelle tekemään sitä samaa mekaanista työtä, mutta paremmilla välineillä kuin kunnassa.

Esimerkiksi Helsingin puolelta voin kyllä sanoa, että varmasti se ei vähennä sosiaalityöntekijöitten määrää tämän takia yhtään, koska heistä on kauhea puute ja tavallaan sitä painetta varsinaiseen sosiaalityöhön on niin paljon. Ainakin Helsingissä tämä mekaaninen rahanjako sosiaalityöntekijöitten mielestä tuhoaa heidän työnsä ja työmotivaation, työtarmonsa ja kaiken mahdollisen.

Sitten oli kysymys siitä, muodostuisiko sosiaalitoimistoista tällaisia köyhäintoimistoja, kun

sieltä toimeentulotukiasiakkaat lähtevät pois. Minusta tämä oli niin yllättävä argumentti, että sitä on vaikea ymmärtää. Olen aina kuvitellut, että toimeentulotukea saadakseen pitää olla jonkin verran pienituloinen. Mutta kysymys siitä, että jos sosiaalitoimistot leimautuisivat liikaa kovin hädänalaisten toimistoiksi, minusta ei ole tässä kovin painava argumentti. Sama väki siellä kokonaisuudessaan joka tapauksessa olisi. Sen takia tämänkään takia en olisi tätä hylkäämässä.

Valtionvarainministeriön puolelta on esitetty sellainen väite, että normitetun osan siirtäminen Kelalle lisäisi menoja, koska moni sellainen, joka ei kehtaa sosiaalitoimistosta tätä rahaa hakea, tulisi sen saaneeksi, tai mikä vielä todennäköisempää, monelle semmoiselle henkilölle, joka käy hakemassa asumistukea, sama virkailija, joka jakaa toimeentulotukea, huomauttaa, että teillehän on vielä 300 markkaa tulossa toimeentulotuenkin puolelta, ja tätä kautta menot lisääntyisivät.

Näin siinä voi käydä, mutta on myös kysyttävä, kuinka hyvä tapa rajoittaa toimeentulotuen jakamista on se, että tehdään sen hakeminen sellaiseksi, että osa sitä ei tule hakeneeksi tai ei osaa hakea. Jos ollaan sitä mieltä, että toimeentulotukeen menee liikaa rahaa tai väärille ihmisille, silloin sääntöjä pitäisi muuttaa eikä toimia sillä tavalla, että tehdään näkymätön kynnys hakemiseen. Tuo näkymätön kynnys kyllä jakaa hakijoita aivan väärin.

Minusta erittäin painava syy siihen, minkä takia paitsi toimeentulotuen maksatus myös maksaminen — kenen rahaa siinä oikein jaetaan — pitäisi siirtää Kelalle ja tätä kautta valtiolle, on siinä, että suurilla kaupunkiseuduilla, missä kaupunki koostuu monesta kunnasta, tämä toimeentulotuen aiheuttama meno on saanut aikaan tilanteita, joissa kunnat entistä inhottavammalla tavalla yrittävät valikoida omaa väestöään. Täällä pääkaupunkiseudulla Järvenpään kunta oikein lehdessä ilmoitti, että he ovat lopettaneet aravavuokratalojen rakentamisen, koska niiden mukana ei tullutkaan veronmaksajia vaan toimeentulotuen saajia. On selvää, että ahdingossa olevan kunnan ehkä on pakko ajatella tällä tavalla. Tämä on aika ikävä tapa ajatella, mutta ehkä kunnalle ei jää muutakaan vaihtoehtoa, koska tiedämme kyllä, että tällaisessa tapauksessa yhden vuokratalon mukana tulee keskimäärin ja varsinkin sen alkuvaiheessa hyvin paljon menoja.

Olisi parempi, että menot jaettaisiin maan kaikkien osien ja kaikkien kuntien kesken tasan eikä sillä tavalla, että se, joka huolehtii vastuullisesta asuntopolitiikasta, saa myös muiden menot. Sen takia kun kuntien asema muutenkin on aika veitsenterällä ja moni kunta joutuu epätoivoiseen tilanteeseen oman taloutensa paikkaamiseksi, tämän kaltaista negatiivista porkkanaa tai pakkoa häätää köyhät pois omalta alueeltaan ei pitäisi kunnille saattaa. Sen takia toimeentulotuki pitäisi saada valtion vastuulle, jakaa sen kuka tahansa. Mutta on myöskin selvää, että valtio ei varmaan suostu siihen, että kuntien sosiaalityöntekijät jakavat valtion rahaa, koska siinä voivat kannustimet mennä vähän vinksin vonksin.

Sitten on kysymys sairausvakuutuksesta, pitäisikö pienten sairausmenojen ja yksityisten lääkärimenojen vakuutuskorvauksia pienentää vai ei. Minusta tässä sairausvakuutuspuolueen ja terveyskeskuspuolueen pitäisi päästä yhteiseen neuvottelupöytään ja tehdä ns. tehokas kompromissi, koska on tietysti järjetöntä maksaa 50:tä markkaa jostakin toimenpiteestä sairausvakuutuksen kautta, niin että hallintokulut ovat 150 markkaa. Voisi ajatella, että näin syntyvä 200 markan menoerä voitaisiin sairausvakuutuspuolueelle jakaa jotenkin toisella tavalla ja tehokkaammin ja johonkin, missä tarvitaan enemmän, johonkin siis suurempiin sairausmenoihin enemmän ja pienempiin sairausmenoihin ei ollenkaan, koska kyllä tämä tilanne, jossa hallintokulut ylittävät jaettavan etuuden, ei sekään ole kovin terve.

Ed. P e l t o m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Soininvaaran puheenvuoron johdosta totean sen verran, että kyllä minäkin kannattaisin pelkän normitetun osan siirtoa Kelalle, mutta pelkään, että siinä tulee käymään niin, että ne henkilöt, jotka todella tarvitsisivat sosiaalityötä, eivät hakeudukaan sosiaalitoimistoon. Tällä hetkellä heidän motiivinsa on ollut nimenomaan raha. He ovat menneet sosiaalitoimistoon ja saaneet siten kontaktin sosiaalityöntekijään ja sitä kautta on tullut koko perhe kokonaisvaltaisesti hoidettua. Mutta jos nyt pelkästään rahaa nostamalla asioista selviää, minusta tuntuu, tämä varsinainen sosiaalityö perheen osalta jää hoitamatta.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Peltomo otti erittäin tärkeän kysymyksen esille. Sitä kautta pääsen myös ed. Soininvaaran puheenvuoroon. On todellakin niin, että normitettua toimeentulotukea käytetään tänä päivänä myös sosiaalitoimistoissa so-

siaalityön välineenä. Juuri äskettäin minulle eräs asiakas tästä huomautti ja ihmetteli, kuinka hänet pannaan hakemaan 150:tä markkaa kuukaudessa seitsemän kilometrin päästä sosiaalitoimistosta, mutta takana oli se, että hänen kanssaan haluttiin tehdä sosiaalityötä.

Tämä liittyy asiaan sillä tavalla, että jos Kansaneläkelaitos ottaa normitetun toimeentulotuen ja kun sinne nyt on siirtynyt monia muitakin ennen kunnan sosiaalitoimistossa hoidettuja asioita, niin tapahtuu se, että Kansaneläkelaitos alkaa näyttää yhä enemmän sosiaalitoimiston kanssa rinnakkaiselta sosiaalitoimistolta. On muodostettu maahan itse asiassa kaksi sosiaalitoimistojärjestelmää ja on tapahtumassa niin, että Kansaneläkelaitos ei olekaan enää mitään tekniikan ihmevälineellä rahoja jakava laitos, vaan asiakkaat vaativat sieltä näiden monimutkaisten järjestelmien takia myös yhä enemmän neuvontaa. Mitä muuta sosiaalityö on kuin neuvontaa ja keskustelua asiakkaiden kanssa, jolloin tässä ei voi olla mitään järkeä? Eli lisäluukun perustamisesta on kysymys.

Kun aika ikävästi ed. Soininvaara puhui fasismista, mitä Helsingin seudulla harrastetaan kuntaan muuttajien kohdalla, niin en usko, että vaikka valtio rupeaisi maksamaan toimeentulotukea ja jos Helsingin seutu haluaa olla näin torjuva, sen toimintalinja siihen kaatuu. Kyllä on muitakin kustannuksia, jotka kaatuvat koko ajan Helsingille esimerkiksi asuntorakentamisen puolella, joita se haluaa väistää ennen kaikkea torjumalla köyhien tuloa pääkaupunkiseudulle.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Minä ihmettelen aprikointia, mitä kaikkia vaikeuksia mahtaisi seurata siitä, jos tehtäisiin pysyvä käytäntö siitä, että toimeentulotuen normitettu osa maksetaan Kelan toimistoista. Jos kokeilut yksiselitteisesti kertovat sen, että asiakkaat, kunta ja Kela, kaikki kolme tahoa ovat tyytyväisiä ja 2—3 vuoden kokeilu useamman tyyppisessä kunnassa antaa samanlaisen tuloksen, miksi me emme usko tätä tulosta ja toimi sitten sen mukaisesti? Voi epäillä ylipäätänsä, kannattaako näitä kokeiluja missään järjestää, jos tuloksia ei kuitenkaan uskota.

Ed. Siimes merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Kokeilut on tehty pienemmillä paikkakunnilla. Senhän myös ed. Huuhtanen tietää. Minä uskon, että tässä ei ole pienimpien kuntien eikä suurimpien kuntienkaan ongelma välttämättä kysymyksessä, vaan sellaisten keskisuurten kuntien, joilla ei ole suinkaan sellaisia määriä sosiaalityöntekijöitä, mistä ed. Soininvaarakin puhui, joissa työ on toisella tavalla jaettua ja joissa ei ole toimistotyöntekijöitä kuitenkaan toimeentulotukietuuksia jakamassa. Tämä asia on hirvittävän moniulotteinen. Sanoisin, että ennemmin olisin uskonut, että ed. Soininvaaraa olisi kiinnostanut se, että samalle pienelle, kapealle tuloalueelle ollaan luomassa jälleen yksi uusi järjestelmä hyvin lyhyen ajan sisällä.

Meillä on muitakin tärkeitä asioita tänään, joten ehkä voisimme tätä keskustelua jatkaa myöhemmässä vaiheessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 86/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 15)—17) asiasta.

Keskustelu:

Opetusministeri Heinonen: Arvoisa puhemies! Koulutuksen ohjaus- ja sääntelyjärjestelmää on 1980-luvun puolestavälistä lähtien uudistettu useaan eri otteeseen. Osittain uudistukset ovat leimallisesti liittyneet opetustoimen sisällöllisen kehitykseen, kuten vuoden 1985 alusta voimaan tullut peruskoulun ja lukion tuntikehysjärjestelmä. Monet opetushallinnon ohjausjärjestelmän muutokset ovat olleet osa yleisesti toteutettuja hallinnon kehittämishankkeita. Tällaisia ovat olleet muun muassa vapaakuntakokeilun mukanaan tuoma sääntelyn purkuhanke, valtionosuusuudistus, kehysbudjetointi, lupahallintohanke ja normihanke. Uudistukset ovat lisänneet koulutusjärjestelmän joustavuutta ja oppi-

laitosten ylläpitäjien, erityisesti kuntien itsenäistä päätösvaltaa.

Kun koulutuksen ohjausjärjestelmiä on muutettu useiden osittaisuudistusten kautta, olemme tulleet tilanteeseen, jossa koulutusjärjestelmää on tarpeen tarkastella uudesta näkökulmasta ja kokonaisuutena. Näkökulman on painotuttava nykyistä enemmän tavoitteisiin ja tuloksiin, ei niinkään siihen prosessiin, jonka avulla koulutuspalveluja tuotetaan.

Nyt keskustelussa olevalla hallituksen esityksellä eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi koulutuksen lainsäädäntö ehdotetaan kokonaisuudessaan uudistettavaksi. Uudistus liittyy kokonaisuuteen, jonka toisen osan muodostaa eduskunnassa jo käsiteltävänä oleva hallituksen esitys yliopistolaiksi. Ehdotetut uudet lait ovat perusopetuslaki, lukiolaki, laki ammatillisesta koulutuksesta, laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, laki vapaasta sivistystyöstä, laki taiteen perusopetuksesta, laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta sekä laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Lakeja sovellettaisiin kaiken ikäisiin opiskelijoihin ja ne mahdollistaisivat sen, että kunkin opiskelijan opetusjärjestelyissä otetaan joustavasti huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa, oppimisedellytyksensä sekä aikaisemmin hankitut tiedot ja taidot niiden hankkimistavasta riippumatta.

Lainsäädännön kokoamistyö on koulutuspoliittisesti tärkeä sen vuoksi, että se tarjoaa ensimmäistä kertaa mahdollisuuden tarkastella kaikkea opetushallinnon alaista koulutusta yhtenä kokonaisuutena yhtenäisten koulutuspoliittisten lähtökohtien pohjalta. Uudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on tukea elinikäisen oppimisen periaatetta niveltämällä koulutuksen eri osa-alueet ja koulutusasteet nykyistä saumattomammin toisiinsa.

Esityksellä on yleisellä tasolla kolmen kaltaisia tavoitteita. Ensiksikin esityksessä kootaan nykyinen oppilaitosmuotoihin ja oppilaitoksiin perustuva runsas ja hajanainen lainsäädäntö selkeämmiksi kokonaisuuksiksi. Toiseksi koulutuksen ohjaus- ja sääntelyjärjestelmää kehitetään vastaamaan paremmin ajan vaatimuksia. Kolmanneksi esityksessä ehdotetaan toteuttavaksi eräitä toimintaa koskevia uudistuksia, joista useat ovat pitkään olleet esillä koulutuspoliittisessa keskustelussa.

Uudistus on selkeästi lainsäädännön kokoamishanke. Siinä nykyiset 26 perusopetusta, lukio-opetusta, ammatillista koulutusta, vapaata sivistystyötä ja taiteen perusopetusta sekä mainitun koulutuksen hallintoa ja rahoitusta koskevaa lakia kootaan kahdeksaan lakiin, joissa painopiste on koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen sekä opiskelijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelyssä. Tämä on mahdollista muuttamalla lainsäädännön näkökulmaa nykyisestä.

Tällä hetkellä lainsäädäntö rakentuu olennaisilta osiltaan eri oppilaitosmuotojen ja oppilaitosten varaan. Sääntelyn kohteina ovat nykyään oppilaitokset instituutioina. Kullakin oppilaitosmuodolla, useissa tapauksissa jopa yksittäisillä oppilaitoksilla on oma lainsäädäntönsä.

Esityksen lähtökohta puolestaan on funktionaalinen. Tavoitteiltaan ja sisällöltään samanlaisesta koulutuksesta säädettäisiin yhdenmukaisin perustein riippumatta oppilaitosmuodosta tai oppilaitoksesta, jossa koulutus järjestetään. Lainsäädäntö rakentuisi koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen varaan. Oppilaitoksista, niiden ryhmittelystä, tehtävistä ja organisaatioista päättäisi koulutuksen järjestäjä.

Uudistusta valmisteltaessa on myös ehdotettu, että kokoamistyö tulisi viedä nyt ehdotettua pidemmälle. On esitetty, että lukiokoulutusta ja toisen asteen ammatillista koulutusta koskevat asiat tulisi säätää samassa laissa.

Tähän liittyen on todettava, että lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus muodostavat tavoitteiltaan ja sisällöltään omat selkeät kokonaisuutensa, joten erillisten lakien säätäminen on tältä osin uudistusten peruslähtökohtien mukaista. Toisaalta lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välinen yhteistyö on ollut kehittämisen linjana koko 90-luvun. Yhteistyön tarkoituksena on ollut laajentaa opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksia ja siten edistää työllistymistä ja jatkokoulutukseen sijoittumista valmistumisen jälkeen.

Ehdotetut lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevat lait jatkavat johdonmukaisesti tätä kehittämislinjaa. Uudistuksessa lait säilyisivät erillään, mutta esteet yhteistyön kehittämiseltä ja opiskelijan valinnanmahdollisuuksien tieltä raivataan pois.

Lakien soveltamisalaan kuuluu lähtökohtaisesti kaikki niissä tarkoitettu koulutus opiskelijoiden iästä riippumatta. Myöskään ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavan lain soveltamisala ei ole oikeudellisesti sidottu ikään, vaikka laissa tarkoitetut näyttötutkinnot ja niihin valmistava koulutus sekä muu lisäkoulutus sisäl-

löltään ja järjestämistavaltaan soveltuvatkin pääasiassa aikuisväestölle.

Ammatillisesta peruskoulutuksesta säädetään sekä nuorten että aikuisten osalta ammatillisesta koulutuksesta annettavassa laissa. Ammatillisesta koulutuksesta annettava laki on kaikkea ammatillista koulutusta koskeva peruslaki. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin on koottu näyttötutkintoja ja niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta ammatillista lisäkoulutusta koskevat erityissäännökset.

Kokonaisuudistuksen näkökulmana ovat koulutukselliset oikeudet ja koulutuksen tavoitteet ja tulokset. Tavoitteisiin ja tuloksiin perustuvassa ohjausjärjestelmässä koulutuksen arvioinnilla on keskeinen asema. Arviointi ei kuitenkaan poissulkevasti korvaa nykyisiä koulutuksen sääntelymekanismeja, kuten normiohjausta. Kysymys on ohjausvälineistön monipuolistamisesta ja uudesta painottamisesta. Esityksessä tavoitteet ja tulokset asetetaan sääntelyn lähtökohdaksi ja koulutuksen järjestäjille annetaan mahdollisuudet parhaimmiksi katsomillaan tavoilla toteuttaa asetetut tavoitteet. Perinteinen normiohjaus yksinään on osoittautunut liian yksipuoliseksi ja staattiseksi keinoksi.

Kokonaisuudistuksen ympärillä käydyissä keskusteluissa on eräissä puheenvuoroissa sanottu, että olemme lopullisesti purkamassa sääntelyn opetusalalla. Vakuutan, että tässä suhteessa sääntelyn puolustajien pelko on aiheeton. Esityksessä perinteisestä normiohjauksesta säilytetään myös se osa, joka on katsottu asianmukaisen toiminnan välttämättömäksi edellytykseksi.

Koulutuksen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä edelleenkin säädettäisiin lainsäädännössä. Opiskelijan koulutuksellisia oikeuksia tietyiltä osin täsmennetään ja jopa tiukennetaan nykyiseen verrattuna. Lakiin otettaisiin esimerkiksi säännökset opiskelijoiden oikeudesta saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja oppilaan ohjausta sekä opiskelijoiden oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä ei ole sääntelyn purkamista, vaan sen uudistamista.

Koulutuksen taso ja valtakunnallinen vertailtavuus pyritään esityksessä arvioinnin lisäksi turvaamaan toimivalla opetussuunnitelma- ja tutkintojärjestelmällä, jossa paikalliset opetussuunnitelmat ja tutkinnot perustuvat valtakunnallisesti vahvistettuihin perusteisiin, säätämällä opetusta antavan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sekä ohjaamalla koulutukseen riittävästi taloudellisia voimavaroja. Esityksen mukaan koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.

Arviointijärjestelmä ei siten ole hallinnollisen valvonnan väline, vaan keino kehitettäessä koulutusta. Arviointi jakaantuu koulutuksen järjestäjän suorittamaan itsearviointiin ja ulkopuoliseen arviointiin, johon koulutuksen järjestäjät ovat velvollisia osallistumaan. Arvioinien keskeiset tulokset tulee julkistaa. Näin arvioinnilla on tärkeä opiskelijoita, vanhempia, koulutuksen järjestäjiä ja opetuksen päätöksentekojärjestelmää palveleva tiedotustehtävä.

Merkittävä koulutuksen sääntelyjärjestelmän muutos liittyy edellä todettuun lähtökohtaan, että lainsäädäntö ei enää määrittelisi oppilaitoksia, vaan opetuksen tavoitteita ja sisältöjä sekä opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia. Koulutuksen järjestäjät, kuten kunnat, päättäisivät itsenäisesti oppilaitoksistaan sekä niiden tehtävistä ja organisaatioista. Koulutuksen järjestäjät tarvitsevat kuitenkin nykyiseen tapaan opetusministeriöltä luvan ennen kuin ne voivat järjestää lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Koulutuksen järjestäjät voivat niin ikään ylläpitää vapaan sivistystyön oppilaitosta opetusministeriön luvalla.

Kunnat ovat aina velvollisia järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisille. Valtioneuvosto voi säädetyin perustein myöntää yksityiselle yhteisölle tai säätiölle luvan järjestää perusopetusta. Kunnat voisivat nykyiseen tapaan ilman lupamenettelyä järjestää taiteen perusopetusta.

Koulutuksen järjestämisluvissa ei ole kysymys voimassa olevan lainsäädännön mukaisesta luvasta ylläpitää määrättyä oppilaitosta, vaan oppilaitoksista päättäisi esityksen mukaan kunta tai muu koulutuksen järjestäjä. Ehdotettu lainsäädäntörakenne ei siten rajoittaisi koulutuksen järjestäjän mahdollisuutta antaa opetusta samassa oppilaitoksessa esitykseen sisältyvien eri lakien mukaisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että opetustoimen lainsäädännössä ei enää säädettäisi kunnallisen opetustoimen hallinnosta, vaan hallinnosta päättäisivät kunnat kuntalain nojalla. Valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annettaisiin suppea hallinnon ja päätöksentekojärjestelmän perusteita koskeva laki.

Esityksen mukaan opetustoimen lainsäädäntö ei myöskään enää koskisi opetustoimen virkoja ja henkilöstön oikeudellista asemaa. Mainituista asioista säädettäisiin jatkossa kuntalaissa, kun-

nallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvassa annetussa laissa, valtion virkamieslaissa ja työsopimuslaissa riippuen siitä, onko henkilö kunnan, valtion vai yksityisen koulutuksen järjestäjän palveluksessa. Tältä osin saatetaan loppuun usean eri osittaisuudistuksen kautta pitkälti jo toteutunut kehitys, jossa henkilöstön oikeudellista asemaa koskevia säännöksiä opetustoimen erityislainsäädännössä on toisaalta vähennetty ja toisaalta yhtenäistetty muun kuin opetustoimen henkilöstön oikeudellista asemaa koskevien säännösten kanssa.

Jokaisella oppilaitoksella tulee esityksen mukaan kuitenkin olla toiminnasta vastaava rehtori. Jokaisella koulutuksen järjestäjällä tulee myös olla koulutuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi rehtorien ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista tullaan säätämään kuten aikaisemminkin asetuksella.

Perusopetuslakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi muuhun kuin siihen kouluun, jonka kunta on hänelle osoittanut. Peruskoulun piirijaosta ehdotetaan luovuttavaksi lainsäädännössä. Mainittu muu kuin oppilaalle osoitettu koulu voi olla oppilaan asuinkunnan muu koulu, muun kunnan koulu tai valtion tai yksityinen koulu, jossa järjestetään perusopetuslain mukaista opetusta.

Muuhun kuin lapselle osoitettuun kouluun pyrkivällä ei kuitenkaan ole ehdotonta oikeutta tulla valituksi tähän kouluun. Ensinnäkin jokaisella on oikeus päästä kunnan hänelle osoittamaan kouluun. Muualta samaan kouluun hakeutuvat eivät voi rajoittaa tätä oikeutta. Kunta voi myös päättää, ettei se ota kouluihinsa muualta hakeutuvia oppilaita. Jos perusopetusta antavaan kouluun otetaan muita kuin asuinkunnan siihen osoittamia oppilaita, on hakijoihin perusopetuslakiehdotuksen mukaan sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Oppilaita valittaessa voidaan tarvittaessa käyttää pääsy- tai soveltuvuuskokeita esimerkiksi silloin, kun koulussa järjestetään tiettyihin aineisiin painottunutta opetusta.

Jotta valintaperusteiden yhdenvertaisuus voitaisiin todeta, tulee valintaperusteiden olla avoimia ja ennalta hakijoiden tiedossa. Lakiehdotuksen mukaan kunta voi kuitenkin päättää, että sen järjestämään opetukseen otetaan ensisijaisesti kunnassa asuvia lapsia.

Opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää oppilaalle kuljetusetua muuhun kuin oppilaalle osoitettuun kouluun. Tältä osin lainsäädäntö pysyy ennallaan. Yksikköhintojen mukainen rahoitus myönnetään kaikissa tapauksissa suoraan sille opetuksen järjestäjälle, jonka koulua oppilas käy. Näin menetellään nykyisinkin kunnallisten peruskoulujen osalta.

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi lakiin perustuvasta peruskoulun hallinnollisesta jakamisesta ala- ja yläasteeseen. Kunnat ja muut opetuksen järjestäjät saisivat itsenäisesti päättää, mitä vuosiluokkia kuhunkin kouluun kuuluu. Uudistuksella pyritään parantamaan opetuksen järjestäjien mahdollisuuksia perusopetuksensa kokonaisvaltaiseen ja nykyiset oppilaitosrajat ylittävään tarkasteluun. Myös ehdotettu uusi lainsäädäntörakenne edellyttää jaon poistumista, koska kaikkia ehdotetun perusopetuslain soveltamisalaan kuuluvia perusopetusta antavia oppilaitoksia ei voimassa olevien säännösten mukaan ole nykyäänkään jaettu ala- ja yläasteeseen.

Kunnioitettu puhemies! Nyt käsittelyyn tuleva hallituksen esitys on pitkän ja perusteellisen valmistelutyön tulos. Valmistelu käynnistyi laajapohjaisessa eri intressitahojen ja opetushallinnon edustajista kootussa asiantuntijaryhmässä, jossa oli myös oikeusministeriön edustaja. Valmistelua jatkettiin parlamentaarisesti kootussa toimikunnassa, jossa arvioitiin uudistuksen toteuttamisen edellytykset. Toimikunnan mietintö kävi läpi poikkeuksellisen laajan lausuntokierroksen, jonka jälkeen esitys käsiteltiin hallituksen sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä. Uskon, että tämä pitkä ja perusteellinen ja myös parlamentaarisen elementin sisältävä valmistelu luo esityksen käsittelylle eduskunnassa hyvät edellytykset.

Lainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyvä yliopistolain käsittely eduskunnassa ja sen sivistysvaliokunnassa on jo varsin pitkällä. Yliopistolain käsittely on mielestäni sujunut hyvässä hengessä, ja uskon, että samaa hyvää henkeä voidaan jatkaa myös tämän koulutusta koskevan lainsäädännön käsittelyn yhteydessä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Saimme kuulla aika perusteellisen esityksen taustasta. Uskon, että ohellani monet muutkin jäävät kaipaamaan jonkinlaista meriselitystä maksuttomasta esiopetuksesta. Kaikki varmasti odottivat, mitä ministeri sen poistamisesta olisi meille halunnut kertoa. Kun laadullinen valmistelu asiassa oli niin varsin perusteellinen, niin meistä hyvin moni on erittäin pettynyt

siitä, että se viime vaiheessa vedettiin pois. Onko niin, että esityksen rahoituksen valmistelu ontui niin voimakkaasti, että sinne puolelle syy vieritetään?

Joka tapauksessa odottaisin miniteriltä tässä salissa tässä asiassa esiintuloa ja myös vastausta kysymykseen, eikö opetustoimen sisällä, niin kuin yleensä asiat hoidetaan, ollut osoitettavissa määrärahaa, jonka uudistus olisi edellyttänyt. Niin kuin opetusministeriö on itse laskenut, noin 300 miljoonan markan uudistuksesta olisi ollut kysymys, jos se olisi laajemmassa muodossaan toteutettu. Jos se olisi päätetty pienempänä 400 tunnin toteutuksena, se olisi mahtunut budjettikehityksen sisään. Itse tietysti olen sitä mieltä, että 700 tunnin versio tai ei mitään, koska puolitieratkaisua ei tietenkään pitäisi tehdä. Siitä on vaikeita seurauksia.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä puuttuisin esityksen suurimpaan pettymykseen eli maksuttoman esiopetuksen poisjäämiseen, josta tosin mielestäni ei ministeri Heinosta ensisijaisesti voi moittia. Talouspoliittinen ministerivaliokunta valitettavasti veti maton ministerin ajamalta hankkeelta, joka oli mielestäni koululakiuudistuksen tärkein osa.

Kattava esiopetus on monien selvitysten mukaan eräs parhaimmista keinoista ehkäistä myöhempää syrjäytymistä kouluissa ja antaa eväitä erilaisista kotitaustoista tulevien lasten koulutielle. Itse pidän tätä hanketta sivistyspoliittisesti niin kiireellisenä ja tarpeellisena, että sitä ei saisi jättää seuraavien vaalien yli ensi vuosituhannen toiveeksi. Toivonkin, että sivistysvaliokunta palauttaisi maksuttoman esiopetuksen lakipakettiin.

Ihan lyhyesti haluan todeta vielä mahdollisuudesta luokattomaan opetukseen. Siinä on omat hyvät perustelunsa, mutta valitettavasti se sisältää myös riskinsä, jotka täytyy valiokunnassa tutkia. Pahimmillaan se merkitsee sitä, että oppilas tulee menettämään oman turvallisen työyhteisönsä, stabiilin sosiaalisen verkoston, oman luokkansa.

Vielä ala- ja yläasteen hallinnollisesta rajasta. Sen poistamistahan perustellaan hallituksen esityksessä sillä, että osa ala-asteen koulusta tulevista oppilaista joutuu oppimisvaikeuksien tai häiriökäyttäytymisen kohteeksi. Tässä yhteydessä täytyy kysyä, onko lainmuutoksella se vaara, että mainitut ongelmat siirtyvätkin entistä nuorempiin ikäluokkiin.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen erittäin ansiokkaasti selvitteli lakipaketin hyviä puolia ja sitä, että se on nyt tuotu eduskuntaan. Minua askarruttaa siinä montakin asiaa, mutta nostaisin tässä esille kaksi.

Toinen on esiopetus, jossa minusta kuitenkin, kuten ministeri Heinonen totesi, on tarkoituksena tukea elinikäisen oppimisen periaatetta. Nyt elinikäisen oppimisen periaate ontuu, koska se pohja ja perusta, mille elinikäinen oppiminen rakennetaan, jää vajaaksi, ja näin ollen tälle kohdalle on tullut selvä aukko ja monttu. Kyse on minusta selkeästi eriarvoisuudesta, joka meillä oli kyllä tarkoitus tällä poistaa. Toivon, että asia kyetään saamaan kuntoon nimenomaan sivistysvaliokunnan kuuntelussa.

Toinen kysymys on opiskelijan oikeudet, joista myös ministeri kauniisti puhui. Mutta nyt kysyisin, mihin ovat vammaisten oikeudet unohtuneet, sillä 26 §:ssä todetaan, että ei voida ottaa opiskelijaksi henkilöä, jonka sairaus tai vamma on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiseen, ja hänen pitää todistaa, että hän on kykenevä osallistumaan opetukseen. Tällaiset asiat ovat yleensä olleet asetuksen puolella. Miksi ne on nyt otettu lakipykälään? Miltä mahtaa vammaisesta nuoresta tuntua, kun hänen pitäisi päästä opiskelemaan, ja häneltä vedetään jo tässä vaiheessa matto jalkojen alta eikä häntä kyetä ottamaan opiskelijaksi? Onhan tekniikka kehittynyt ja mahdollistaa myös vammaisen henkilön opiskelun integroituna myös ammatilliseen koulutukseen eikä yksinomaan yleissivistävään koulutukseen.

Ed. L a p i n t i e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan puuttua samaan, mihin edellisetkin puhujat eli siihen, että esityksestä on otettu pois vuoden ennen oppivelvollisuuden alkamista käsittävä esiopetus, joka olisi tullut tähän nimenomaan lapsen oikeutena. Samoin kuin esimerkiksi edellinen puhuja, siinä vaiheessa, kun ministeri Heinonen puhui elinikäisen oppimisen periaatteesta, odotin koko ajan, että hän ryhtyy puhumaan esiopetuksesta ja selvittää, millä tavoin hallituksen esityksessä on aiottu turvata lasten tasa-arvo ja lasten mahdollisuus hyviin lähtökohtiin elinikäisen oppimisen periaatteen osalta.

Samoin, ihan oikein, tämä on hyvin laaja ja pitkään ja hartaasti valmisteltu lakipaketti. Varmasti vielä pitempään ja hartaammin kuin muita osia on valmistelu nimenomaan esiopetusta. Siitä

on vuosikymmeniä jo puhuttu nimenomaan lasten lähtökohtien ja tasa-arvoisen koulunkäynnin lähtökohdan osalta. Sellaiset lyhytnäköiset perustelut, sanon nyt näin, kuin muutaman sadan miljoonan puute ei voi olla esteenä, kun ajatellaan, että nämä lapset sitten hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa 70—80—90 vuotta ja ovat varmasti kilpailukykyisempiä koko Euroopan tantereella siinä vaiheessa, kun ovat saaneet hyvät lähtökohdat nimenomaan esiopetuksella.

Kun ministeri Heinonen vastaa meidän kysymyksiimme, toivon, että kissa nostetaan pöydälle eikä yritetä vaieta pois suurta epäkohtaa, joka sisältyy hallituksen esitykseen.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Syy, miksi en puhunut esittelypuheenvuorossani esiopetuksesta mitään, oli se, että koska esittelemässäni hallituksen esityksessä ei ole siitä mitään esiteltävää, niin siitä on turha puhua. Tietysti voin helposti yhtyä niihin pettymyksen ilmauksiin, joita salissa on esitetty sen asian osalta, että kokonaisuudessa ei esiopetusta, sen toteuttamista koko ikäluokalle, ole. Se on se ajatus, joka valmistelussa on ollut itse asiassa kaikissa sen eri vaiheissa, ja ratkaisumallia on tosiaan pitkään yhdessä sosiaali- ja terveyshallinnon kanssa rakennettu. Tietysti nyt voidaan sanoa, että toteutumisedellytykset ovat tällä hetkellä hyvin pitkällä. Syy, miksi esitys ei tuolla ole, on se jo todettu, että esityksen taloudelliset vaikutukset katsottiin sen kaltaisiksi, että tässä vaiheessa ei ole edellytyksiä sitä toteuttaa.

Mahdollisuutta, että laajempaa mallia olisi lähdetty sovittamaan opetusministeriön budjettikehysten sisälle, ei ole olemassa, koska kyllä näiden säästövuosien jälkeen kuitenkin opetusministeriön pääluokka on varsin tiukoilla budjetin osalta. Näimme asian niin tärkeäksi, että suppeamman mallin osalta olisimme olleet valmiit löytämään rahoituksen ministeriön budjettikehyksen sisältä, mutta lähinnä johtuen kuntataloudelle aiheutuvasta 120 miljoonan markan vuotuisesta rasituksesta vuonna 2000 katsottiin, että esitystä ei voida tässä vaiheessa toteuttaa.

Kahteen muuhun asiaan kommentoisin.

Kysymys luokattomasta peruskoulusta, joka täällä nousi esille. On totta, että voidaan ajatella, että ala- ja yläasteen hallinnollisen rajan poistaminen voi antaa mahdollisuuden luokattomaan peruskouluun. Kuitenkin meillä on voimassa peruskoulun tuntijako ja sitä koskevat opetussuunnitelman perusteet, jotka ovat vuosiluokkiin sidotut, eli meillä ei tämän lainsäädännön myötä tulla siirtymään luokattomaan peruskouluun vaan luokallisuus edelleen säilyy. Sen sijaan kouluilla on mahdollisuus hyödyntää vuosiluokkaan sitomatonta opetusta eli käyttää hyväkseen itse asiassa sitä varsin vanhaa keinoa, että eri luokkia opetetaan yhdessä. Tätä kautta ne pelot, jotka tulivat esille siitä, että oppilaat menettävät turvallisen luokkayhteisönsä, eivät tule tämän esityksen myötä toteutumaan. Meillä on muutamia luokattoman peruskoulun kokeiluja maassamme menossa, ja niistä varmasti saamme kokemuksia siitä, miten oppilaat kokevat luokkayhteisön ja luokattomuuden kaiken kaikkiaan.

Se, miksi vammaista koskeva säännöstö on nyt lain tasolla, kun se on aikaisemmin ollut asetuksessa, johtuu siitä, että on katsottu sen olevan niin merkittävästi yksilön oikeusturvaan vaikuttava säännös, että siitä syystä se on nostettava lainsäädännön tasolle jo Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteidenkin takia.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olisin kysynyt ministeri Heinoselta, kun tiedän, että kokoomus on nimenomaan ajanut tätä esiopetusta, ministeri on sitä perusteellisesti valmistellut ja asia on ollut hänelle tärkeä, ja kun eduskunnan käytävillä ja kabineteissa asia on kovasti kuohuttanut ja tiedän, että täällä on pidetty hanketta tärkeänä: Jäikö ministeri yksin hallituksessa asiaa ajamaan vai tukiko häntä joku muu ministeri jostakin ryhmästä?

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esiopetus nyt nousee voimakkaasti esille, vaikka se ei annettavassa lainsäädännössä olekaan. Olisin nyt halunnut ministeriltä kysyä, kun on puhuttu kilvan oikeastaan vasemmalta päin lapsen edusta ja yhtä aikaa teollisuuden edusta, kuka ylipäätään on esiopetusta ollut hallituksessa ajamassa, niin kuin ed. Kokkonen jo kysyi. Ei ole kauaa siitä, kun nimenomaan teollisuus ajoi kuusivuotiaita kouluun, että lapset olisivat nopeammin teollisuuden käytettävissä, työmarkkinoiden käytettävissä. Kyllähän tämä herättää myös kysymyksen, että ei esiopetus välttämättä lapsen etu ole, puhumattakaan niistä ongelmista, mitä tällä hetkellä on: menevätkö he peruskoulun piirissä annettavaan opetukseen vai päivähoidossa annettavaan? On myös pätevyyskysymykset: antaako esiopetusta peruskoulun luokanopettaja, varhaiskasvatukseen erikoistunut vai lastentarhanopettajat?

Olisinkin halunnut kysyä ministeriltä, eikö tässä myös ole suuria periaatteellisia kysymyksiä, mitkä ovat vielä auki, eikä ainoastaan taloudellinen kysymys.

Oli ilo kuulla, että vasemmistoliiton puolelta tämän asian yhteydessä annettiin ymmärtää, että rahasta ei ole kysymys, vaan katteettomasti kyllä hallitukselta tai valtiovarainministeriön suunnalta voidaan rahaa pyytää.

Kaiken kaikkiaan, oliko esiopetus ihan loppuun asti valmisteltu ja ajateltu, koska tässä on monia muita kysymyksiä, mikäli se olisi esityksessä ollut, mitkä olisivat nousseet voimakkaammin esille.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojalalle vastaisin kehitysvammaisten peruskouluasiaan, että (Ed. A. Ojala: En minä ole kehitysvammaisista puhunut mitään!) — niin, he ovat vaikeasti vammaisia — heidän perusopetuksestaanhan on jo laki tehty ja hyväksytty, joten siitä on oma laki, niin kuin ministeri sanoi.

Muistuttaisin myöskin siitä, että on tehty paljon lakeja, joilla on siirretty kuntien maksettavaksi erilaisia maksuja. Nyt hyvin monissa kunnissa on kovin vaikea tilanne ja tulevaisuus näyttää siltä, että rahat eivät riitä edes niihin peruspalveluihin, joista on lait olemassa, joten minusta on kyllä ihan aihetta, että nyt katsotaan, mistä nämä rahat pysyvästi saadaan, ennen kuin päätämme esiopetuksesta, koska ei voi päättää näin suurta asiaa, ellei ole tiedossa, mistä tulee jatkuva rahoitus. Samalla voimme kokemuksia myös hyödyntää, koska, niin kuin ed. Takkula toi esiin, nyt ei tiedetä oikein, kuka on pätevä tähän opettajan työhön ja tulevatko myös palkkauskysymykset tässä esiin, joten nyt täytyisi hyödyntää kokemuksia niistä kouluista ja päiväkodeista, joissa esiopetusta annetaan.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymykseni koskee esikoulua. Miten paljon on valmistelussa otettu huomioon sitä eriarvoisuutta, jota meillä on Suomessa eri alueitten välillä? Tilannehan on se, että Uudellamaalla esikoulua käy yli 70 prosenttia 6-vuotiaista, pääkaupunkiseudulla 90 prosenttia, kun sen sijaan esimerkiksi Pohjois-Karjalassa luku on 35. On myös kansainvälinen vertailu, jossa on todettu, että Euroopassa 6-vuotiaat Turkissa ja Suomessa eivät voi käydä esikoulua tai koulua, kaikissa muissa Euroopan maissa kylläkin.

Sitten kysymys. Jos nyt eduskunta ei saa jonkinlaista muutosta aikaan tähän, mihin tosiaan toivon, niin tähän mennessä on vuosittain lisätty noin tuhat uutta paikkaa esikouluopetukseen, jossa siis 6-vuotiaille tarjotaan mahdollisuus käydä maksutonta esikoulua. Olen kuitenkin ymmärtänyt, että tämän vuoden budjetissa tämä vielä on ja tämän vuoden aikana saadaan 6 000 lasta esikouluun koulun yhteydessä. Mutta aiotaanko jatkaa tätä käytäntöä, jos muihin ratkaisuihin ei päädytä eduskunnassa?

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen oli mielestäni väärässä siinä, kun hän totesi, että käsittelyssä oleva koululakiehdotus ei sisällä esikouluasiaa. Kyllä se sisältää. Nyt käsittelyssä oleva lakiehdotus sisältää tavoitepykälässä myös esiopetuksen tavoitteet. Tämän mukaan esiopetuksen tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Perustelutekstissä todetaan, että näin pyritään parantamaan lasten valmiuksia perusopetuksen aloittamiseen. Oliko tämä vahinko, että lakiin jäi vielä tämä teksti, vaikka esikoulua ei tullutkaan? Minusta on hyvä joka tapauksessa, että tämä tavoitepykälä siellä on. Se on erinomaista.

Mutta kun viittasitte tähän valmistelemaanne esitykseen esiopetuksen kehittämisestä siten, että sitä annettaisiin kaksi tuntia päivässä, se on monien asiantuntijoiden ja myös minun mielestäni ristiriidassa lapsen oppimista ja oppimisympäristöä koskevan tiedon kanssa. Näin sanotaan: "Opetuksen irrottaminen tällä tavalla pätkäksi, erilliseksi parin tunnin rupeamaksi, muusta lapsen kasvun ja kehityksen prosessista ei millään tavalla vastaa sitä lapsiasiantuntijoiden käsitystä, jonka mukaan lapsen oppiminen tapahtuu lapsen muun toiminnan ja leikin yhteydessä." Eli on hyvä, että se valmistelu, mitä on tehty tämän kahden tunnin suhteen, ei ole toteutunut.

Vielä ed. M. Pietikäiselle toteaisin, että minusta vertailut ulkomaisiin takapajuloihin ovat todella hämmästyttäviä sikäli, että meillähän on kaiken kattava päivähoitojärjestelmä. Ja vielä me itse, me poliittiset päättäjät, saimme juuri läpi kaiken kattavan päivähoito-oikeuden, ja nyt tuntuu siltä, kun tätä keskustelua on tuolla kongeissa kuunnellut, että tälle alle kouluikäisten lasten päivähoidolle ei tunnu annettavan minkäänlaista arvoa. Sehän on todella upea varhaiskasvatusjärjestelmä. Kehitetään nyt sitä, jos ei parempaa ole.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Huomautan edustajille, että nyt käytetään vas-

tauspuheenvuorot ministerin puheenvuoron johdosta!

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen totesi, että resurssit esiopetukselle olisivat löytyneet opetusministeriön omasta budjetista aikuiskoulutuksen rahoituksesta ja lisäksi kunnille olisi seurannut 120 miljoonan markan rasitus. Ihmettelen edelleenkin tämän hankkeen kariutumista. Kun tiedetään, että kuntien valtionosuuksia on miljardikaupalla leikattu, miten on mahdollista, että tämä hanke voi kaatua 120 miljoonan markan vuoksi? Väistämättä tulee mieleen se mahdollisuus, että ne ministerit, jotka hankkeen tyrmäsivät, eivät olleet ymmärtäneet esiopetushankkeen merkitystä.

Lisäksi tiedän, että monissa kunnissa suunnitellaan joka tapauksessa maksutonta kattavaa esiopetusta kunnan omalla kustannuksella ja joissakin kunnissa on jo tiettävästi tällainen toteutettu. Tämä tulee joka tapauksessa merkitsemään kyseiselle kunnalle vielä suurempaa taloudellista rasitetta, ja lisäksi se asettaa lapset eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, missä kunnassa lapsi asuu.

Ed. H a a t a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itsekin kouluun 6-vuotiaana menneenä olisin toivonut, että esiopetus olisi lakiesityksessä todella ollut mukana. Ihmettelenkin tätä, niin kuin muissakin puheenvuoroissa on tullut esille, kustannuskysymystä. Erityisesti on korostettu, että tämä on kuntatalouden rasite, että kunnat vastustavat. Jokaisessa asiassa on niin, että kunnat eivät ole erityisen ilahtuneita, jos niille laitetaan uusia rasitteita. Mutta minusta meidän eduskunnassa pitää käsitellä asioita ihmisten ja tässä tapauksessa lasten näkökulmasta eikä yksittäisten kuntien kuntatalouden näkökulmasta.

Meillä on tällä hetkellä jo päivähoitoon subjektiivinen oikeus, kuten ed. Luhtanen totesi. Tämän oikeuden kautta tämänkin ikäluokan, 6-vuotiaiden ikäluokan, pitäisi kuulua tämän hoidon piiriin ja päästä varhaiskasvatuksen piiriin. Tällä hetkellä lapsista 60 prosenttia on esiopetuksessa. Nyt on kysymys niistä 40 prosentista, jotka jostakin syystä tippuvat pois, joko siitä syystä, että vanhemmat eivät ymmärrä tai eivät pysty, tai siitä syystä, että ei ole paikkoja tarjota eli kunnat eivät ole järjestäneet paikkoja. Kysymys on todellakin lasten tasa-arvosta, suomalaisten kaikkien lasten tasa-arvosta koulutuksen suhteen. Kun me tiedämme, että olemme menossa yhä enemmän koulutusyhteiskuntaan, tämä on tulevaisuuden kysymys ja tasa-arvokysymys mitä suurimmassa määrin.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esiopetuksella on kaikkien tutkimusten mukaan lapsen kehitystä ajatellen positiivinen ja kehitystä myönteisesti tukeva vaikutus. Siitä syystä varmasti vanhemmat ja koulutusasiantuntijat ovat toivoneet esiopetuksen kattavaa järjestelyä jo pitkään maassamme.

Kaikille maksuttoman esiopetuksen hylkäämisen perusteleminen taloudellisilla syillä, kuten ministeri äsken teki, ei tunnu, arvoisa ministeri, mitenkään uskottavalta, jos asiaa tarkastellaan kokonaistaloudellisesti. Nimittäin oppimisvaikeudet alkavat useimmiten juuri varhaislapsuudessa. Siellä luodaan pohja monelle asialle ihmisen myöhempää kehitystä ajatellen. Jos kasvatusalan seurantatutkimuksia lukee, voi useimmiten havaita puutteita lapsen varhaisessa koulunkäynnissä tai muuten hänen elämässään. Tästä syystä heijastusvaikutukset näkyvät myöhemmin, ei ehkä koulupuolella kustannuksina niinkään selvästi kuin sosiaalipuolella. Minusta tämän näkökulman olisi pitänyt hallituksessa olla paljon voimakkaammin esillä, kun esiopetuksesta keskusteltiin ja rahoitusta käsiteltiin. Nyt havaitsen käydyssä keskustelussa, että liki kaikki puolueet ehkä kokoomusta lukuun ottamatta, kun kuunteli ed. Ala-Harjan puheenvuoroa, ovat asialle myönteisiä.

Arvoisa puhemies! Kerrankin eduskunnalla on nyt mahdollisuus näyttää, että se voi itse yksimielisyyden vallitessa asian päättää, jos haluaa päättää. Toivon, että se päättää, ja vakuutan, että oppositio, keskusta ainakin, antaa sellaista työntövoimaa, että tämä asia varmasti menee eteenpäin.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vain olen itsekseni miettinyt, miten me olemme Suomessa tulleet toimeen, kun esiopetusta ei ainakaan minun aikanani ollut. Miten viisaita me mahtaisimme ollakaan, jos olisi vielä kuusivuotiaana tai viisivuotiaana pistetty opiskelemaan? (Eduskunnasta: Katsokaa ed. Haataista, hän on mennyt kuusivuotiaana kouluun!) — Mutta ed. Haatainen on esimerkki siitä.

Mutta itse asiassa, kun argumentteja on käyty läpi, esiopetuksen osalta on pelkästään puhuttu taloudellisista seikoista ja sitä ei ole toteutettu.

Puhuttiinko sitten enemmän niistä seikoista, mikä on lapsen etu, mihin olemme menossa esiopetusjutussa? Mikä on lapsuuden aika? Annetaanko lapsille kehittymisaika niin, että samanlaista stressiä ei ole vielä, jatkuvaa kilpailua, että pitää puristaa mahdollisimman tehokkaasti, vai onko meillä aikaa yhteiskunnassa kehittyä lapsuudessa vähän pitemmälle ja sitten opiskella ja kasvaa yhteiskuntaan?

Minusta tuntuu siltä, että tässä on kysymys siitä, että on vanhempien eduista kysymys. Ei joudeta pitämään lapsista huolta ja pyritään saamaan niin, että joku hoitaisi heidät mahdollisimman nopeasti ja kodin vastuu jää aika vähäiseksi. Toiseksi, niin kuin ed. Luhtanen totesi, meillä on päivähoitojärjestelmä, jossa lapset ovat hoidossa. Siellä kohtuullisen hyvin hoitajat ovat tietoisia lapsen elämäntilanteesta ja pyrkivät antamaan elämänoppeja, ja se on aika pehmeä tapa tulla kouluun. Tosin eriarvo on ihan totta, kun joissakin kunnissa on esiopetusta olemassa ja toisissa ei, lapset ovat vähän erimittaisia kouluun tullessaan.

Ed. P e l t o m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Heinonen, kerroitte pettymyksenne sen suhteen, että esiopetus ei ole nyt käsiteltävien koululakien yhteydessä meillä päätettävänä. Olen samaa mieltä teidän kanssanne siitä, että myös moni meistä on pettynyt, koska alle kouluikäisten lasten esiopetuksen järjestämisen pitäisi olla yksi keskeisimpiä koulutus- ja kasvatuspoliittisia haasteitamme. Kouluaikaa edeltävät vuodet ovat tärkeitä juuri lapsen kehityksen kannalta. Siksi kysynkin, onko teillä suunnitelmia jatkossa, missä aikataulussa ja miten rahoitus hoidetaan. Onko aikataulusta selvyyttä, milloin tuotte uudelleen esiopetuksen eduskuntaan?

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen vastasi vammaisasiassa, että yksilön oikeusturvan syystä oli määräys tuotava lain tasolle. Oma rinnakkaisaloite koululakipakettiin koskee nimenomaan vammaisia.

Ihmettelen ministerin antamaa vastausta siksi, että nythän on juuri tehty perusoikeusuudistus, jossa nimenomaan syrjintä terveydentilan tai vammaisuuden perusteella halutaan estää. Siitä syystä on todella esitettävä kysymys, minkä takia koko tällainen aihepiiri on voitu tuoda tähän lainsäädäntöön sisään ja sen kohdallakin ainoastaan ammatilliseen koulutukseen. Mistä syystä ei sitten esimerkiksi ammatilliseen aikuiskoulutukseen? Siellä on erityisesti sanottu, että se momentti ei ole voimassa sen lainsäädännön sisällä. Miksi ei lukioiden kohdalla? Me olemme vahvoja vammaisuuden huomioon ottamisessa, melkoisen vahvoja, oikeastaan ainoastaan perusopetuksen yhteydessä. Sen jälkeen vammaisen mahdollisuudet normaalisti ottaa osuutensa koulutuksesta ovat aika hankalat. Korkeakouluista muun muassa kerrotaan, että siellä vammaisten opiskelijoiden osuus on varsin vähäinen, koska syrjäyttävät mekanismit ovat toimineet niin tehokkaasti jo aikaisemmassa vaiheessa.

Mielestäni ainoa oikea vastaus vammaiskysymykseen, kuten rinnakkaislakialoitteessanikin, on se, että se momentti ehdottomasti poistetaan ammatillisen aikuiskoulutuksen laista.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yhdyn ed. Vehkaojan ja ed. A. Ojalan pohdintoihin vammaisten asemasta tässä yhteydessä. Mutta minäkin haluaisin hiukan osallistua ministerin puheenvuoronjohdosta esiopetuksesta käytävään keskusteluun nimenomaan kuntatalousosan vuoksi. Herättää ihmetystä, vaikuttivatko koko esiopetuksen pois jäämiseen tässä vaiheessa, ainakin herätti epäilyksiä, päivähoitoproblematiikka ja sen aiheuttamat kulut tällä hetkellä. Nyt kuitenkin on niin, että perheissä seurataan, miten jatkossa esiopetusasialle käy. Eikö edes aikataulusta voitu tai voitaisi sopia?

Ed. Luhtanen huomautti ministeri Heinoselle aivan oikein, että tavoitepykälä pitää asian sinänsä täällä mukana ja sisällä, mutta nyt on hyvin vakava asia se, jos tämän hetken talousongelmien takia asia kokonaan jää roikkumaan. Se on se, mistä minä tässä yhteydessä haluan kantaa huolta, mitä se merkitsee ja milloin sitten, jos ei nyt päätetä edes niistä puitteista ja aikatauluista, joilla asiassa edetään.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Hyvä puhemies! Ensinnäkin ministeri Heinoselle osanottoni tehdystä ratkaisusta hallituksen talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Ministeri jätti häveliäästi sanomatta, mihin tämä kaatui tai ketkä tämän kaatoivat. Kyllähän se niin oli, että sekä valtiovarainministeri Niinistön että pääministeri Lipposen kädet olivat tässä kaadossa erittäin voimakkaasti mukana.

Itse pidän tätä päätöstä erittäin kummallisena monestakin syystä. Mutta jos ajatellaan sitä, että yleinen perustelu on, että tämä kaatui nimen-

omaan rahaan — en halua asettaa koulutusta vastakkain mutta ihmettelen, että samaan aikaan hallituksessa juuri on ollut esillä, että koulutusvakuutusasia tulee budjettiriiheen — niin samaan aikaan, kun suunnitellaan jopa miljardeja maksavaa koulutusvakuuusjärjestelmää, nyt ei löydykään esiopetukseen riittävästi rahoja. Tulee hiukan sellainen epäilys mieleen, että jos Niinistö ja Lipponen perustelevat, että ei haluttu enää kuntataloutta rasittaa, ei kai vain ole niin, että siellä budjettiriihessä sitten haluttaisiinkin antaa kansalaisille veroale kuntien kautta eli sitä kautta sitten rasitettaisiin mutta ei tällaisen yksittäisen ratkaisun kautta.

Kun ministeri Heinonen sanoi rahoista, että niiden olisi pitänyt löytyä OPM:n kehyksen sisältä, eihän tällekään vuodelle juuri parhaillaan käsittelyssä olevaan koulutustukijärjestelmään pitkäaikaistyöttömille otettu rahaa itse asiassa sille kuuluvasta kehyksestä vaan sosiaali- ja terveysministeriöstä. Jos pääministeriltä ja valtiovarainministeriltä olisi löytynyt tahtoa löytää tähän riittävät rahat, ne olisi hallituksessa varmaan yhdessä etsitty.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin se, että laissa on maininta esiopetuksesta, todellakin pitää paikkansa. Tarkoitin, että koska siihen ei sisälly mitään uudistusta, en esittelypuheenvuorossani kertonut, mitä vanhasta lainsäädännöstä siirrettyjä pykäliä siinä on. Tavoitepykälä on täysin tarkoituksellisesti siellä, koska meillä on tänä päivänäkin esiopetusta, jota annetaan. Tavoitepykälä silloin koskee sitä koulutusta, mutta kattavaa esiopetusta tähän siis ei sisälly.

On puhuttu myös kuusivuotiaiden kouluunmenosta ja esiopetuksesta. Ehkä ed. Takkula vähän niin kuin rinnakkainkin puhui siitä, että teollisuuden taholta on esitetty näkökulmia, että lapset pitää saada kuusivuotiaina kouluun. Esiopetuksessa on kysymys peruskouluopetukseen valmentavasta, sitä edeltävästä opetuksesta, ei varsinaisesta peruspetuksesta. Tässä suhteessa käyty keskustelu, jota meillä Suomessa on käyty koulunaloittamisiän osalta ja toisaalta esiopetuksen toteuttamisen osalta, on ollut varsin laajaa. Yhteinen näkemys siitä, että esiopetus on äärimmäisen tärkeää muun muassa ed. Isohookana-Asunmaan mainitsemista oppimisvaikeuksiin liittyvistä näkökulmista, on olemassa meillä varsin laajalti.

Eriarvoisuus alueellisesti esiopetuksen toteuttamisessa luonnollisesti oli yksi keskeisiä lähtökohtia valmistelussa ja myös loppuvaiheessa käydyssä keskustelussa samoin kuin ero, joka johtuu sosiaalipuolen maksullisena toteutetun esiopetuksen ja opetuspuolella maksuttomana toteutetun esiopetuksen epätasa-arvoisesta tilanteesta. Mainittuja 6 000:ta opetustoimen kautta toteutettua esiopetuspaikkaa on nimenomaan pyritty kohdentamaan niin, että se tasaisi sitä alueellista eriarvoisuutta, joka sosiaalipuolella toteutetun esiopetuksen osalta on syntynyt. Todettakoon tässä yhteydessä, että tarkoitus on, että opetustoimen 6 000 paikan esiopetuskäytäntö tulee jatkumaan myös tästä eteenpäin, eli siihen ei ole tulossa mitään muutoksia tai se ei tule poistumaan. Sitä koskevat lupapäätökset tehtiin juuri pari kuukautta sitten, joten se käytäntö tulee jatkumaan ja tarkoittamaan sitä, että meillä on jo ikäluokasta noin 65 prosenttia esiopetuksen piirissä, elikkä kysymys on siitä loppuosasta, jonka osalta uudistusta sitten on yritetty.

Ed. Luhtanen kantoi huolta siitä, että kahden tunnin ajatus tarkoittaisi opetuksen irrottamista joksikin tunniksi siitä muusta toiminnasta. Se kaksi tuntia ei ole tässä yhteydessä aikamääre, vaan sillä tarkoitetaan sitä opetuksen laajuutta, varhaiskasvatuksen laajuutta, että siinä mielessä se tuntikäsite on ehkä aika paljonkin harhaanjohtava tässä yhteydessä. Itse asiassa tuo kahden tunnin raja tavoitteellisena määritelmänä on varsin lähellä sitä tosiasiallista tilannetta, joka päivähoidon yhteydessä toteutetussa esiopetuksessa tänä päivänä vallitsee. Siinä mielessä ei olisi ollut niin kovin poikkeuksellista ja ihmeellistä sitä kautta edetä.

Päivähoitojärjestelmän kehittäminen ottamaan huomioon varhaiskasvatus nykyistä paremmin on tietysti se kehittämisen tie, jota tässä tilanteessa pitää hyödyntää. Kun täällä tuli esille ed. Lahtelan taholta kysymys siitä, että olemmeko me esiopetuksen kautta luomassa järjestelmää, joka vie lapsuuden, niin tätä ajatusta tähän ei sisälly, vaan kyllä se opetustapa on hyvin voimakkaasti integroitu, niin kuin tänä päivänä päivähoidossa, leikinomaiseen, lapsen omista lähtökohdista lähtevään toimintaan.

Tulevaisuuden aikataulusta on tietysti äärettömän vaikea lähteä sanomaan mitään. Uskon, että tämä nytkin käytävä keskustelu vaikuttaa siihen suuntaan, että kun seuraavan kerran hallitusohjelmaa tehdään, ketkä ne kirjoittajat sitten ovatkaan, niin paine siihen, että siinä yhteydessä tehdään ratkaisu esiopetuksen toteuttamisesta, niin uskon, on tämänkin salin keskustelun jäl-

keen huomattavasti suurempi kuin se oli ennen sitä.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Lähden puheenvuorossani liikkeelle jonkun verran historiallisesti ja koulutuspoliittisesti. Onhan kysymys kuitenkin vuosikymmenen koulu-uudistuksesta, jota on valmisteltu kaksi, kolme vuotta ja sitä nyt tullaan jatkossa käsittelemään lähes vuoden verran valiokunnassa. Näin ajattelen. Ja on tärkeää myös todeta eduskunnan pöytäkirjoihin eräitä taustatietoja, koska silloin, kun on kysymys koulutuspolitiikasta, se on osa yhteiskuntapolitiikkaa, se on myös osa ideologiaamme ja sen vuoksi haluan tässä yhteydessä vielä lähtökohtaisesti todeta sen, että tämä koululakikokonaisuushan perustuu pääosin kansliapäällikkö Vilho Hirven johtaman parlamentaarisen toimikunnan esityksiin.

Tämä mietintöhän oli joiltakin kohdin erimielinen. Siihen sisältyi nykyisistä hallituspuolueista sosialidemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreitten edustajien eriävä mielipide, jonka mukaan erillistä lukiolakia ja ammatillisen koulutuksen lakia ei tule säätää, vaan nämä olisi tullut koota yhteen nuorisoasteen koulutuksen lainsäädännöksi. Edelleen sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton edustajat esittivät, että kasvavaa aikuiskoulutusta varten tulee säätää erillinen aikuiskoulutuslainsäädäntö, jonka lähtökohdat ovat kiinteästi työelämässä, kansalaisyhteiskunnassa ja yksilön omissa tarpeissa. Komitea oli lisäksi erimielinen muun muassa peruskoulun ostopalvelu- ja yksityistämisajatuksien osalta.

Komitean esitys lähti lausuntokierrokselle, ja en nyt käy tätä lausuntokierrosta tässä sen kummemmin lävitse, mutta haluan erään periaatteellisen yksityiskohtakokonaisuuden nostaa sieltä esille.

Lausuntokierroksella annettiin esimerkiksi lukiolain ja ammatillisen koulutuksen mahdollista yhteistä lakia koskevia lausuntoja yhteensä 27, joista puoltavia oli 17 ja vastustavia 9. Haluan eduskunnan pöytäkirjoihin todeta pari, kolme lausuntoa sen takia, että näistä lausunnoista käy ilmi, että tällainen, uskaltaisinko luonnehtia, eteenpäin suuntautuvan edistyksellinen mielipide oivalsi, mistä tässä yhteisessä laissa olisi ollut kysymys.

Sitaatti Ylihoitajayhdistyksen lausunnosta: "Lukiossa annettavasta koulutuksesta ja ammatillisista koulutuksesta tulisi säätää yhdessä laissa. Siten yhteistyö helpottuu ja ammatillisessa koulutuksessa oleva opiskelija voi tutkintoa varten tarkoituksenmukaisesti hyödyntää lukiossa suorittamiaan opintosuorituksia."

Sitten lainaus Tampereen yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan lausunnosta: "Tiedekunta pitää hyvänä tavoitetta koota lainsäädäntö koulutuksen tavoitteiden, koulutusasteen ja koulutuksen sisällön mukaan. Tosin tämä ei ole täysin onnistunut, sillä toisen asteen koulutuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta säädettäisiin ehdotuksen mukaan erikseen."

Ja Steinerpedagogiikan seura totesi: "Välttämättömyyttä jakaa toisen asteen koulutusta kahden lain alaisuuteen on vielä harkittava. Yhteinen laki mahdollistaisi joustavamman opintojen yhdistämisen yli koulurajojen ja toisaalta vähentäisi koulujen jakautumista teoreettisesti tai käytännöllisesti painottuneisiin."

Tämä osin ymmärrettävä kiistakysymys ratkaistiin sitten viime vuoden joulukuun 12 päivä, jolloin valtioneuvoston sivistyspoliittisessa ministerivaliokunnassa tehtiin aika laaja koulutuspoliittinen, sanoisin, historiallinen kompromissi. Minusta on tärkeää todeta eduskunnan pöytäkirjoihin tältä osin, että tästä lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteisestä laista sovittiin hallituspuolueiden kesken, että siitä tässä yhteydessä luovutaan. Kuitenkin hallituspuolueet sopivat siitä, että näiden kahden oppilaitosmuodon ja myös muiden keskiasteen oppilaitosmuotojen yhteistyötä lakien tasolla ja pykälätasolla syvennetään, ja näiden kokemusten kautta sitten jatkossa edetään.

Tuossa yhteydessä myös sovittiin siitä, että ryhdytään kirjoittamaan erillistä ammatillisen aikuiskoulutuksen lakia siten kuin komiteassa sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton eriävä mielipide edellytti. Näin nyt sitten myös tässä koululainsäädännön kokonaisuudistuksessa on.

Kolmantena tärkeänä asiana tuolloin joulukuussa sovittiin, että yksityisten koulujen perustamista ei helpoteta. Se on nyt käsittelyssä olevassa perusopetuslain 6 §:ssä sovittu siten, että siitä päättää valtioneuvoston erityisistunto ja siinä pääsääntöisesti edellytetään, että mahdollinen koulun perustaja on myös sopinut asiasta asianomaisen kunnan kanssa.

Neljäntenä periaatteellisena asiana nimenomaan rahoituslain kohdalta todettiin, että mahdollisesti uusien perustettavien yksityiskoulujen kohdalta valtionapu on pienempi ja muutama viikko sitten käydyissä poliittisissa neuvotteluissa sovittiin, että nimenomaan uusien yksityisten koulujen valtionapuprosentti on 90, kun se ns.

vanhoilla tulee jatkossakin olemaan 100 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit pitivät ja me pidämme tärkeänä sitä, että uusi koululainsäädäntö säilyttää peruskoulun kunnan koululaitoksen runkona. Pidän äärimmäisen tärkeänä sitä, että peruskoulua koskeva lainsäädäntö turvaa peruskoulun kehittämisen koko ikäluokalle ydinsisällöltään yhtenäisenä, johon eivät vaikuta oppilaiden asuinpaikasta, syntyperästä, varallisuudesta ja kotitaustasta johtuvat seikat. Pidimme tärkeänä, että peruskoulua ja sen toimintaa suojellaan kylmiltä markkinavoimilta. Sen vuoksi torjuimme ja onnistuimme torjumaan ostopalvelutoiminnan ulottamisen peruskouluun. Toisin sanoen tämän lain tarkoituksena ei ole tavoitella valtion tai yksityisten perusopetusta antavien koulujen lukumäärän lisäämistä.

Arvoisa puhemies! Täällä jo keskustelu karkasi hyvin laajalti esiopetuskysymykseen. Haluan siltä osin todeta sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän tekemän päätöksen, jonka mukaisesti esiopetus on nyt käsitteillä olevan koululainsäädännön kokonaisuudistuksen tärkeä osa. Tulemme omassa valiokuntaryhmässämme toimimaan niin, että koko eduskuntaryhmämme tahto toteutuu ja valiokuntakäsittelyn yhteydessä päätetään esiopetuksen käynnistämisestä. Toimimme sen puolesta, että uudistus voisi käynnistyä, mikäli suinkin mahdollista, syksyllä 1999, kuten alkuperäinen tarkoitus oli.

Arvoisa puhemies! Huolimatta siitä, että koululainsäädännön kokonaisuudistus on erittäin perusteellisesti valmisteltu ja harkittu, nähdäkseni valiokuntakäsittelyssä on välttämätöntä vielä syventyä arvioimaan muun muassa sitä, pitäisikö nostaa lain tasolle maininta esimerkiksi ohjatusta kouluateriasta, kerhotoiminnasta ja pitääkö peruskoulussa olla kunnon kirjasto. Mielestäni pitäisi. Myös koulun uusi työkulttuuri ja uusi opettajuus vaativat sitä, että opetustapahtuman, joka on siis koko opetuksen ydin lapsen kannalta, edellytyksiä parannetaan. Eli mielestäni pitää käsitellä myös opettajien oikeutta täydennyskoulutukseen, työn ohjaukseen sekä opettajien siirtymistä kokonaistyöaikaan. Muun muassa näitä kysymyksiä on vielä arvioitava ja linjattava valiokuntakäsittelyssä.

Mielelläni myös totean, että ed. Vehkaojan tekemä lakialoite, joka käsittelee vammaisten tasavertaista opiskelua, on tärkeä, joskin minulla on sellainen käsitys ja yhdyn tältä osin ministeri Heinoseen — siellä nämä sankarit nyt taitavat juuri keskustella tästä, mutta jos kuuntelisitte, mitä minulla on asiasta sanottavaa. Nimittäin tarkistin äsken vielä paitsi tuon lakipykälän, myös mietintöön kirjatun perusteluosan ja täytyy todeta, että se pykälämuotoilu on jossain määrin kömpelö. Kuitenkin lain perusteluissa selvästi todetaan, että tässä on nimenomaan lähdetty liikkeelle siitä, että jos lapsen ja nuoren terveystilanne on sen kaltainen, että lähtiessään opiskelemaan johonkin ammattiin hänellä on esimerkiksi lievä astma, niin on myös hänen yksilöllisen hakeutumisensa ja oikeusturvansa kannalta parempi selvittää se asia etukäteen kuin jälkikäteen. Mutta arvostan ed. Vehkaojan asiantuntemusta tässä asiassa ja varmasti tämä asia arvioidaan hyvin tarkasti valiokuntakäsittelyssä. Kiitos tästä aktiviteetista jo etukäteen.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattien kannalta tämän lakikokonaisuuden käsittelyn yhteydessä päälinjaksi nousee pyrkimyksemme ja halumme kehittää peruskoulusta, lukiosta ja ammattikouluista vahva ja monipuolinen sivistyskoulu. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa parasta koulutusta myös ammatillisessa mielessä on monipuolinen sivistys. Sen vuoksi haluamme tiivistää erityisesti ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden yhteistyötä. Näiden oppilaitosmuotojen rajan häivytys on askel kohti uutta sivistysajattelua, kuitenkin luonnollisesti kunnioittaen lukion asemaa, ylioppilastutkinnon asemaa. Emme halua näitä tietystikään muuttaa. Tätä yhteistyötä tukevat myös menossa olevien koulutuskokeilujen tulokset.

Mielestäni lainsäädännöllä on tuettava aitoa yhteistyötä sekä ylläpitäjien mahdollisuuksia kehittää koulutustarjontaa paikallisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaitosrajat ylittämällä luodaan todellista opetuksen monipuolisuutta ja tuetaan tarpeellista valinnaisuutta.

Arvoisa puhemies! Aikuisopistoväki voi suhtautua tulevaan uuteen lakiinsa, lakiin vapaasta sivistystyöstä, mielestäni hyvin luottavaisesti. Lakiehdotuksen mukaan vapaata sivistystyötä voitaisiin järjestää kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, opintokeskuksissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja kesäyliopistoissa. Lakiehdotusta ei kuitenkaan valmisteltu kaiken aikaa sulassa sovussa. Erityisesti kansalais- ja työväenopistojen kannalta varsinainen poliittinen ja sivistyspoliittinen vääntö suoritettiin kansliapäällikkö Hirven johtamassa komiteassa. Merkittävä osa komitean jäsenistä pyrki muuttamaan lainsäädäntöä niin, ettei siinä olisi varsinaisesti mainittu instituutioita nimeltä. Lain väljentäminen ja irrottaminen toimivista ja hyviksi koetuista

instituutioista olisi todennäköisesti merkinnyt taloudellisten voimavarojen uusjakoa ja vaikeaa rajanvetoa ns. perinteisen vapaan sivistystyön ja erilaisten kaupallisten tai niitä lähellä olevien koulutustahojen välillä.

Mielestäni vapaa sivistystyö on keskeinen sivistyksellinen osa suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa, eikä sen niukkoja voimavaroja tule "muuna toimintana" siirtää kaiken maailman muuhun koulutukseen. Kansalais- ja työväenopistojen, kansanopistojen, urheiluopistojen työ puhuu tältä osin puolestaan.

Arvoisa puhemies! Uuden koululainsäädännön valmistelu on ollut syvästi yhteiskunnallinen tehtävä. Se on näkynyt erityisen selvästi suhtautumisessa ammatilliseen aikuiskoulutukseen ja sen asemaan lainsäädännössä. Sosialidemokraatit ovat kaikissa valmisteluvaiheissa nähneet, että näitä asioita ei voi tarkastella pelkästään koulutusjärjestelmän sisäisinä asioina tilanteessa, jossa muun muassa nuorten ja aikuisten koulutuserot ovat Oecd-maiden suurimpia. Ikääntyvää yli, 50-vuotiasta työvoimaa työnnetään eläkeputkeen eikä hoideta aikuiskoulutuksen avulla siten, että turvataan ammattitaidon säilyminen tai kohtuullinen uudistaminen. Tältä osin koulutusvakuutusjärjestelmä toivottavasti tuo jotakin uutta lisäarvoa.

Jo nämä viittaukset ja tästä muodostuva perusnäkemys on koululainsäädännön valmistelussa johtanut sosialidemokraattien kannalta kannanottoon, että olisi strateginen virhe kytkeä työelämää palveleva ammatillinen aikuiskoulutus osaksi nuorten perustutkintoon johtavaa koulutusta. Tämän yhdistämisajattelun lähtökohdat olisivat oppilaitoskeskeisiä, ja yhdistämisestä olisivat kärsineet molemmat.

Eduskunnalle jaettu hallituksen esitys on valmisteltu siten, että ammatillisesta aikuiskoulutuksesta säädetään oma laki. Hyvä näin. Käsittelyssä on myöhemmin arvioitava, kuinka lainsäädäntö takaa ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämisen oman yhteiskunnallisen tehtävänsä pohjalta ja niin, että se kohtelee yksilöllisesti aikuisia kansallisen tutkintojärjestelmän avulla eri rahoituslähteet yhdistäen.

Kannan myös aidosti edelleen huolta aikuisten oppisopimuskoulutuksesta ja sen merkityksestä myös tässä koulu-uudistuksessa. Mielestäni aikuiskoulutusta ja nuorten koulutusta ei tule asettaa vastakkain. Uuden koululainsäädännön tulee tunnustaa, että ne palvelevat eri yhteiskunnallista tehtävää. Nuorten lainsäädäntö jatkaa peruskoulun kasvatustehtävää, aikuislainsäädännön avulla hoidetaan jo työelämässä olevaa väestöä ja työttömiä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. M. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson pyrki ottamaan sulan hattuunsa toteamalla torjuneensa tai oikeammin hänen poliittisen tahonsa torjuneen tästä lainsäädännöstä ostopalvelut peruskoulussa. Luulen kuitenkin, että tässä kävi aivan päinvastoin. Jos meillä todella olisi haluttu korostaa kodin roolia, koulun roolia, kunnan vastuuta, niin meidän pitäisi tarjota kaikki mahdollisuudet kunnalle tehdä monipuolista, korkeatasoista peruskoulua. Siinä mielessä uskon, että tulevaisuus tulee näyttämään, että tarvitsemme tältäkin osilta joustavuutta eli myös ostopalveluja.

Samoin meillä on erilainen näkemys kysymyksessä esiopetuksesta. Kokoomus haluaa ehdottomasti nostaa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan arvokeskusteluun hyvin keskeiseksi kysymykseksi pienen lapsen kasvatuksen, lapsen kehittymisen omilla ehdoillaan ensimmäisten elinvuosiensa aikana perheen ja yhteiskunnan tukemana. Tässä mielessä tätäkään asiaa ei ratkaista pelkästään sillä, että toteaisimme, että annetaan 400 tuntia tai 700 tuntia esiopetusta.

Halu kokeilla kaikkea uutta ja oppia on pienen lapsen vahva ominaisuus. Noin puolet pienen ihmisen oppimiskyvystä kehittyy jo ensimmäisten neljän ikävuoden aikana. Näistä perusvalmiuksista pitäisi kehittyä oppimisen intohimo, jonka avulla ihminen kykenee jatkuvasti uusiin saavutuksiin ja menestyy läpi elämänsä. Tässä mielessä päivähoidon laatukeskustelu, jota meidän pitäisi tässä samalla ehdottomasti käydä, on mitä tärkein kysymys. Tähän ed. Luhtanen aivan oikein viittasi.

Toivonkin, että emme ota esille esiopetusta vain tavoitteena selvitä muutamalla sadalla tunnilla tästä kysymyksestä. Meidän pitää pureutua paljon syvemmälle siihen, miten pieni lapsi oppii ja kehittyy ensimmäisten ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensin ed. Isohookana-Asunmaalle. Kyllä esiopetus on kokoomuksen

pitkäaikainen tavoite. (Ed. Tuomioja: Vastatkaa ed. Gustafssonille!) Me olemme myös hyvin pettyneitä, että se ei ole tässä laissa. Mutta nyt täytyy suunnitella niin, että se toteutuu tulevaisuudessa.

Ed. Gustafsson toi voimallisesti esiin sen, miten vasemmisto, SDP, on jo päättänyt tämän asian. Me kuitenkin kuuntelemme asiantuntijat, joita ei pidä väheksyä. Heidän antamansa tieto ei vaikuta mitään, jos asenteet ovat jo näin valmiiksi lukkoon lyödyt. Toivon myös, että saatte omat ministerinne esiopetuksen taakse, koska tässä tarvitaan rahaa, enkä kuullut lainkaan, että ed. Gustafsson muuten hyvin ansioituneessa puheenvuorossaan olisi maininnut, mistä esiopetuksen rahat otetaan.

Toinen varapuhemies: Vastauspuheenvuoroja käytetään nimenomaan ed. Gustafssonin puheenvuoron johdosta.

Ed. Hyssälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Gustafsson esitti mielenkiintoisen lauseen, kun hän sanoi, että sosialidemokraattien eduskuntaryhmä tulee näköjään tekemään myönteisen päätöksen esiopetusasiassa ja aikataulukin olisi sama kuin alun perin on kaavailtu eli sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on nyt kävelemässä kokoomuslaisen opetusministerin yli ja samalla myös ... (Ed. Tuomioja: Ei ole, yhdessä tehdään!) — Tämä oli minun tulkintani asiasta. — Toteakin tässä yhteydessä, että se on erittäin myönteistä, koska eduskunnallahan tässä täytyy olla hallitusmuodonkin mukaan päätösvalta.

Samalla, kun ministeri Heinonenkin on paikalla, on syytä todeta, että siinä talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa, jossa kielteinen päätös esiopetuksesta on tehty, ei kai ollut läsnä opetusministeri eikä myöskään kumpikaan sosiaaliministeri. Eli se on osoitus siitä, miten hallituksessa päätöksiä tehdään ja ketkä siellä todellista valtaa käyttävät. Kun lapsista on kyse, niin hyvin monta kertaa häviäjinä ovat kovan politiikan seurauksena olleet juuri lapsiperheet, kuten tässäkin näyttää käyvän.

Mitä tulee kustannuksiin, vaikka ed. Gustafsson ei niitä ottanut esille, on aivan selvää, että poistamalla kotihoidon tuen leikkaukset, jotka veivät tuhansittain lapsia päivähoitoon, saadaan säästöjä kyllä varmasti aikaan.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puutun ed. Gustafssonin puheenvuorossa ainoastaan vammaisia koskevaan osuuteen. Ajattelen näistä asioista ehkä hieman toisin.

Kun vaikeasti kehitysvammaisetkin nyt voivat käydä opetustoimen piirissä kouluansa, ei minun mielestäni ole minkäänlaista perustetta ryhtyä sairautta tai vammaa määrittelemään enää muussakaan koulutuksessa. Se on täysin käsittämätön asia. Esimerkkinä mainittu vaikea astma saattaa myös olla pelkästään järjestelykysymys, ja ennen kaikkea se on teknologialle haaste.

En ole vieläkään saanut tivaamisistani huolimatta vastausta siihen, miksi tässä paketissa sairaus ja vammaisuus on otettu esille ainoastaan ammatillista koulutusta koskevassa kohdassa. Kun näin menetellään, tässä on hirveän raju kannanotto siihen, että ammattiopetuksessa olevilla ei esimerkiksi olisi mahdollisuuksia integroitua oppimaan muiden kanssa. Se on hyvin ristiriitainen ratkaisu, kun ajatellaan, mitä kaikkea olemme ehtineet kuitenkin perusopetuksen piirissä saada aikaan. Toivon, että kun valiokunta asiantuntijoita kuuntelee, niin se todella tämän vähitellen käsittää ja myös sen, että ei kannata yrittääkään piirtää rajoja tässä asiassa. Rajanveto on onnetonta sairautta tai vammaisuutta, sen astetta, määrittelemällä tai muutoin. Se on huono tie ratkaista tämä asia.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Hyvä puhemies! Ensinnäkin ed. Gustafssonin puheenvuorosta sen, mitä hän kertoi ryhmänsä kannanotosta ja valiokuntaryhmän työskentelystä asiassa tulevana syksynä, pistin ilolla merkille. Minusta se lupaa sitä, että tässä talossa voidaan vielä tälle asialle jotakin tehdä.

Vastauspuheenvuoron pyysin erityisesti siksi, että ed. Gustafsson omana mielipiteenään kertoi, että olisi ollut hyvä, jos lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta olisivat olleet samassa. Minä olen siitä taas täysin eri mieltä ja niillä samoilla perusteluilla, mitä ministeri Heinonen sanoi: Jos ajattelemme lukio-opetuksen ja ammatillisen koulutuksen tavoitteita, ne ovat varsin erilaiset. Kuitenkin uudet lait tulevat poistamaan ne loputkin esteet, mitä näitten koulutusmuotojen rajoilla on. Sen takia minusta keskustelu, että nämä olisi pitänyt kirjoittaa samaan lakiin, on lähinnä akateemista.

Aivan lyhyesti vielä ostopalveluista. Minä en kyllä pystyisi näin kategorisesti tähän sanomaan ja näen sen hieman ongelmalliseksi. Jos se kerran on mahdollista lukioissa, mutta ei peruskoulun yläasteella, niin minulle kyllä herää kysymys,

kun monissa kouluissa samat opettajat saattavat opettaa, että tämä saattaa olla aika ongelmallista. En haluaisi ainakaan itse lyödä näin lopullisesti kantaani tässä asiassa lukkoon.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle aivan lyhyesti. Nimenomaan puheena olevan vammaispykälän perusteluissa todetaan: "Sairaus tai vamma ei ole pykälässä tarkoitetulla tavalla esteenä koulutukseen osallistumiselle, jos koulutukseen osallistumisen esteet voidaan poistaa ehdotetussa laissa tai muussa laissa säädetyillä tukitoimenpiteillä." Kyllä minä olen sitä mieltä, että tästä löytyy yhteinen näkemys ed. Vehkaojan kanssa.

Mitä tulee esiopetukseen, niin se, mitä sanoin perustui hyvin tarkasti eduskuntaryhmämme kannanottoon. Mutta oma ajatukseni on se, minkä olen sanonut aiemminkin, että tämä on nimenomaan asia, jossa valiokunnan hallituspuolueet yhdessä asiantuntijakuulemisen jälkeen luonnollisesti tekevät arvion, miten asiassa voidaan edetä, ja varmaan sitten yhdessä omien eduskuntaryhmiemme johdon kanssa arvioimme rahoitusmahdollisuudet. Itse koen tämän reformin sellaisena, että minusta on kohtuutonta ajatella, että se maksatetaan opetusministeriön pääluokasta, ei missään tapauksessa kokonaan, ehkä osaksi, mutta siihen tulee katsoa sitten budjetin kokonaisuudesta osarahoitus.

Ostopalvelutoiminnasta en enää halua mitään sulkaa hattuuni. Sosialidemokraateilla oli siitä oma näkemys jo komiteatyöskentelyssä ja ilokseni totesin, että myös ministeri Heinonen, ilmeisesti ei kovin suurta surua tuntien, luopui ostopalvelusta nimenomaan peruskoulun kohdalta. Minä olen itsekin sitä mieltä, että se sopii lukioon ja ammatilliseen koulutukseen, mutta lapsia, jotka jo nyt ovat niin kovien murrosten, epävakaisten ihmissuhteitten ja kilpailuttamisen kohteena, ei pidä altistaa sen kaltaiselle ostopalvelutoiminnalle, mitä tämä järjestelmä huonoimmillaan olisi merkinnyt.

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Yhdysvalloissa oli jokin vuosi sitten myyntilistojen kärjessä kirja nimeltään "Kaiken, mikä minun on oikeastaan tarvinnut elämässäni tietää, opin jo lastentarhassa". Tämän kirjan nimi tuli sen ensimmäisestä pakinasta, jossa kirjoittaja Robert Fulghum pohti hyvän elämän perusasioita. Hän päätyi siihen, että loppujen lopuksi elämässä pärjäämisen reseptit koostuvat aika yksinkertaisista pienistä asioista. Näitä ovat avara ja utelias suhtautuminen ympäröivään maailmaan, opinhaluinen mieli, toisten ihmisten huomioiminen, yhteisvastuu, luonnon kunnioittaminen tai omista asioistaan huolehtiminen. Näitä voi todella oppia jo hyvin pienenä lapsena niin hyvässä kotikasvatuksessa kuin myös sitä täydentävässä päivähoidossa ja esiopetuksen piirissä.

Tuon mainitsemani kirjan viesti sopii hyvin siivittämään myös tänään alkavaa koululakien kokonaisuudistuksen käsittelyä eduskunnassa. Pitkään, todellakin hartaasti ja poliittisesti laajalla pohjalla valmistellun lakihankkeen parasta antia piti olla oikeus maksuttomaan esiopetukseen kaikille 6-vuotiaille. On todellakin erittäin valitettavaa, että valmistelun loppusuoralla hallitus karsi esiopetusratkaisun tästä paketista. Sen toteutumista oikeastaan kaikki asiaa lähellä olevat tahot, valtiovarainministeriötä ilmeisesti lukuun ottamatta, olivat jotenkin jo oppineet pitämään itsestäänselvyytenä.

Kattavaa oikeutta maksuttomaan esiopetukseen asuinpaikasta riippumatta haluttiin nimenomaan tasoittamaan erilaisista lähtökohdista olevien lasten tietä kouluun ja avaamaan tietä elinikäiselle oppivalle asenteelle tuon mainitsemani Fulghumin kirjan idean mukaan. Lisäksi muistutan siitä, että tämä mahdollisuus ja oikeus esiopetukseen nähtiin myös suomalaisena vastauksena lisääntyneisiin vaateisiin lasten koulunaloitusiän varhentamisesta. Minunkin mielestäni suomalaiseen yhteiskuntaan sopii paremmin oikeus esiopetukseen, vanhempien valinnan mukainen mahdollisuus siihen, kuin 6-vuotiaiden oppivelvollisuus, josta siitäkin tämän vuosikymmenen alkupuolella keskusteltiin aika vakavaan sävyyn. Kehittelytyötähän on tehty kunnissa, kouluissa ja päiväkodeissa jo runsaasti ja esiopetusratkaisuun oli jotenkin henkisesti valmistauduttu. Eduskunnan ei mielestäni pidäkään luopua esiopetusratkaisusta samalla tavalla kuin hallitus teki, vaan tästä talosta voidaan kyllä löytää yli puoluerajojen sekä yli hallitus- ja oppositiorajojen varmasti tahtoa lasten tasa-arvoa parantavan uudistuksen puolesta.

Keskustan eduskuntaryhmässä olemme valmistelleet esiopetuksen oikeudesta lakialoitteen, joka noudattelee sitä lainsäädännöllistä mallia, joka koululakien valmistelussa omaksuttiin.

On aivan ymmärrettävää, että tässä yhteydessä on noussut esille myös kysymys valtion tehtävien ja voimavarojen käytön priorisoinnista. Päätöksenteko ei voi toimia vain voimakkaiden etujärjestöjen pillien mukaan tanssien. Lapsilla ja lapsiperheillä ei kovin voimakkaita etujärjes-

töjä ole. Siksi ei ilmeisesti hallitus esiopetusratkaisuunkaan päätynyt. Vanhemmilla kyllä voisi olla eräänlainen kansalaistottelemattomuusmahdollisuus. Laittamalla kaikki 6-vuotiaat päivähoitolain mukaiseen esiopetukseen, johon vanhemmilla on subjektiivinen oikeus, voisivat lasten vanhemmat kyllä todella raunioittaa halutessaan kunnan talouden.

Epäilenkin, että esiopetusratkaisun lisäkustannuksia kunnille on itse asiassa liioiteltu ja sen palvelurakennetta järkevöittäviä vaikutuksia vähätelty. Jos saataisiin aikaan kuntien kannalta joustava esiopetuksen toteuttaminen joko päiväkodin tai peruskoulun piirissä kunnan valinnan mukaan, arvelen, että se tulisi loppujen lopuksi varsin edulliseksi. Esiopetuksen toteuttaminen koko ikäluokalle mahdollistaisi myös kokonaisvaltaisen esiopetuksen sisällön kehittämisen sekä varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen ammattilaisten yhteistyön.

Sodankylästä tunnen itse erinomaisen esimerkin niin sanotusta pienten lasten koulukokeilusta, jossa lastentarhanopettajat ja peruskoulun alaluokkien opettajat ovat yhteistyössä kehittäneet 5—8-vuotiaiden lasten opetusta kunkin yksilöllisistä tarpeista lähtien. Alueelliset erot esiopetuksen saantimahdollisuuksissa ovat nyt todella erittäin suuret ja ovat vahvistamassa sitä eriarvoisuutta, joka kuntien valtionosuussäästöjen kautta on opetustoimen voimavaroissa eri puolilla maata syntynyt. Kotilääänissäni Lapissa vain joka kolmas 6-vuotias oli viime vuonna esiopetuksen piirissä, kun tiedämme, että esimerkiksi Uudellamaalla tuo osuus oli noin 70 prosenttia.

Arvoisa puhemies! Harvaa lakiuudistusta on valmisteltu yhtä perusteellisesti kuin nyt käsillä olevaa koululakiuudistusta. Työhän aloitettiin jo edellisen hallituksen aikana, parlamentaarinen toimikunta teki oman työnsä ja Lipposen hallitus on työtä viimeistellyt. Nyt kun kokonaisuus on vihdoin pöydällä, voi sen perusratkaisuihin olla edellä mainittua esiopetuksen kohtaloa lukuun ottamatta kohtuullisen tyytyväinen. Parlamentaarinen valmistelu osoittautui tämän tyyppisen laajan paketin kohdalla hyväksi toimintatavaksi. On tietysti selvää, että korjattavia yksityiskohtia valiokuntakäsittelyn aikana tulee varmasti vieläkin löytymään tästä perusteellisesta pohjustuksesta huolimatta ja se on mielestäni aivan luonnollista ottaen huomioon tämän kokonaisuuden laajuuden.

Olin itse jäsenenä tuossa mainitussa Vilho Hirven johtamassa toimikunnassa. Taisi olla niin, että allekirjoittanut ja puheenjohtaja Hirvi olivat ainoat toimikunnan jäsenet, jotka eivät jättäneet eriävää mielipidettä tähän mietintöön. Tämän toimikunnan työn jälkeen Lipposen hallitus on omista sisäisistä paineistaan tehnyt eräitä muutoksia, joiden järkevyyden perään voi kyllä kysyä. Ammattikoulutuksen puolella on luovuttu siitä peruslinjasta, jonka mukaan lainsäädäntöä ei järjestetä oppilaan iän, vaan koulutuksen tavoitteiden mukaan. Mielestäni ammatillisen aikuiskoulutuksen tai niin sanotun lisäkoulutuksen asiat olisivat kyllä hyvin mahtuneet myös ammatillisen koulutuksen lain sisälle eikä erillinen laki ole mielestäni aivan välttämätön. Tuskin siitä mitään haittaakaan sinänsä on. Huomautan vain, että eihän meillä ole erillistä aikuislukiolakiakaan tässä uudistuksessa, vaan aikuisten lukio-opetus ja peruskouluopetus sisältyvät näitten peruslakien sisään.

Lukion ja ammattikoululain säilyttäminen erillisinä on aivan oikea ratkaisu. Lukion ja ammattikoulun joustava alueellinen yhteistyö ja verkottuminen ja tähän velvoittaminen sekä oppilaalle valinnan vaihtoehdot tarjoava eteneminen on tässä minusta käytännöllinen ja hyvä ratkaisu.

Näen tämän suuren lakikokonaisuuden tavoitteet kolmenlaisina. Ensinnäkin tavoitteena on mielestäni luoda päättäjälle, opettajalle, vanhemmille ja oppilaalle selkeämpi ja ymmärrettävämpi lainsäädäntö. Tässä tehtävässä on onnistuttu kohtuudella. Toiseksi tavoitteena minusta tulee olla tarjota erilaisiin paikallisiin oloihin sopivia mahdollisuuksia opetuksen mielekkääseen järjestämiseen. Koululakien ei todellakaan tule olla esteenä terveen järjen käytölle kunnissa esimerkiksi oppilaitosten yhteistyössä ja verkostoitumisessa.

Vaikka uudistuksessa on valittu niin sanottu sallivan koulunpitomallin linja, se ei poista vahvan kansallisen koulutuspolitiikan tarvetta. Entistä selkeämmät ohjausvälineet kansallisen koulutuspolitiikan tärkeissä kysymyksissä ovat mielestäni uudistuksen kolmas tärkeä tavoite. Välineenä tähän on erityisesti opetuksen laadun arviointi, mutta myös kielellisten vähemmistöjen ja muiden erityisryhmien oikeuksien vahvempi turvaaminen peruskoulu-, lukio- ja ammattiopetuksessa. Juuri pienryhmät voivat kunnallisessa enemmistöpäätöksenteossa jäädä jalkoihin, jos lainsäädäntö ei luo selkeää perusturvaa. Tässä uudistuksessahan otetaan askel parempaan esimerkiksi viittomakielisten oikeudessa omakieliseen opetukseen tai oikeudessa saamenkieliseen

opetukseen, kuten myös oppilaan oikeus tukiopetukseen on tässä lakipaketissa täsmentynyt.

Näin laajan kokonaisuuden käsittelyssä voi tietysti tulla eduskunnassa paineita siihen, että kaikki mahdolliset koulun ongelmat on ratkaistava tässä yhteydessä. Mielestäni valiokuntatyössä on tärkeää tuntea myös rajansa. Näen niin, että tällä hankkeella koetetaan antaa puitteet sille, että kunnat, opettajat, vanhemmat ja oppilaat kykenevät parhaansa opetuksen laadun puolesta tekemään. Eduskunta ei lakipykälien kautta kykene kaikkia koulun ongelmia poistamaan vaan antamaan todellakin raamit, ja arkipäivän koulutyön kannalta pykälien ohella tärkeitä ovat opetussuunnitelmien perusteet, tuntijako, opettajien koulutustaso sekä ennen kaikkea rahan riittävyys.

Koululakien on joissakin puheenvuoroissa pelätty johtavan koulutuksen tasa-arvon kannalta ongelmiin. En pidä näitä uusia koululakeja niinkään tasa-arvon uhkana tai en oikeastaan lainkaan, vaan koulutuksen tasa-arvon suurin uhka on kuntien taloudellisten voimavarojen voimakas eriytyminen. Liian suuret kuntien valtionosuussäästöt ja niiden epätasainen kohdentuminen kaventavat esimerkiksi Lapissa jo liian rajusti lasten mahdollisuuksia saada laadukasta perusopetusta. Lapsille vuoden aikana annettavan peruskouluopetuksen tuntimäärä alkaa jo olla Lapissa noin 10 prosenttia alempi kuin niin sanottu laskennallinen tuntikehys mahdollistaisi, tämä lisättynä vielä vaikka siihen, että Lapin kuusivuotiaista vain joka kolmas on esiopetuksessa. Mielestäni on syntymässä sellainen koulutusvaje pohjoisen näkökulmasta, jota koulutuksen tasa-arvon kannalta ei pitäisi sietää. Eduskunnan tuleekin uudistuksen yhteydessä ottaa kantaa siihen, mikä on valtion vastuu peruspalveluiden turvaamisesta tasapuolisesti eri puolilla maata. Mitä ilmeisimmin kuntien valtionosuussäästöjä on huojennettava ja tietysti myös kuntapäättäjien on eri puolilla maata osattava itsekin arvostaa perusopetusta ja perehtyä uusien lakien antamiin mahdollisuuksiin.

Arvoisa puhemies! Muutama sana koulutuspolitiikan arvotavoitteista. 90-luvun alussa, kun tätä lakiuudistusta lähdettiin valmistelemaan, oli koulutuspolitiikassa vallalla ajattelutapa, joka samaisti liian pitkälle tasa-arvon ja tasapäisyyden. Tuolloin ryhdyttiin edistämään valinnaisuutta, mikä oli aivan oikein, mutta samalla tasa-arvoa alettiin pitää vanhanaikaisena tavoitteena. Lama ja säästöt palauttivat kyllä opetusministeriötäkin maan pinnalle. Tällä hetkellä minusta on aika hyvin tiedostettu, että tasapäisyys ja tasa-arvo ovat sittenkin eri asioita. Koulutuspolitiikassa tulee tavoitella yhtä aikaa niin mahdollisuuksien tasa-arvoa kuin myös oppilaan erilaisuuden ja erilaisten lahjakkuuksien huomiointia. Erilaisuuden arvostaminen on sekin eri asia kuin eriarvoisuus.

Tärkein yksittäinen uudistus koulutuksen kansallisten tavoitteiden toteutumisen kannalta on koulutuksen laadun arviointi. Sehän on tavallaan vastaus viime vuosina tapahtuneeseen normien purkamiseen koulutuslainsäädännöstä. Samoinhan on poistettu valtion antaman rahoituksen ja kunnan järjestämän toiminnan yksiselitteinen yhteys.

Joissakin puheenvuoroissa on toivottu myös paluuta tarkempaan sääntelyyn tai normiohjaukseen. En pidä sitä järkevänä. On kuitenkin hyvin tärkeää tietää ja tuntea enemmän opetuksen olosuhteita ja puitteita eri puolilla maata sekä kyetä tekemään niistä johtopäätöksiä kansallisiksi kehittämishankkeiksi. Ymmärränkin arvioinnin tavallaan koulun ja kunnan tai oppilaitoksen ylläpitäjän itseymmärryksen parantamisena. Se on oppilaitoksen vuoropuhelun opettelua niin sisäisesti omassa piirissä kuin ulkoisesti ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

Valiokunnan on kyllä myös syytä miettiä sitä, mitä sitten tehdään, jos tulokset arvioinnista soittavat hälytyskelloja tietyissä kouluissa ja kunnissa tai tietyillä alueilla. Tulisiko rahoitusjärjestelmässä olla joitakin elementtejä, jotka tukevat koulun pyrkimyksiä parantaa tilannettaan? Tässä yhteydessä on myös syytä miettiä, löytyisikö oppilaitoksiin nykyistä sujuvampia menettelytapoja, joilla vanhemmat ja oppilaat voisivat tuoda omia kehittämisehdotuksiaan ja epäkohtia esille joutumatta niin sanotusti tikun nokkaan kouluyhteisössä.

Mahdollisuuksien ohella koululakiuudistukseen sisältyy kyllä myös riskejä. Näiden välttämistä valiokuntatyössä tulee pohtia erityisen tarkkaan. Ensimmäinen jo mainitsemani riski on rahan puute. Toinen on tästä osittain seurannainen eli pienten kuntien jatkuvasti niukkenevat voimavarat opetuksen suunnitteluun. Tarjolla olevia mahdollisuuksia ei voi käyttää, jos kukaan ei ehdi suunnitella ja verkostoida oppilaitoksia ja käyttää tuntosarviaan. Koulutoimenjohtajia on yhä vähemmän ja rehtorin tehtäviä yhdistellään. Opettajat ovat jo aika uupuneita kaikesta uudistamisesta. Tämä on riski lakiuudistuksen sujuvassa läpiviemisessä. Koululautakuntien ja val-

tuustojen valistuneisuus kouluasioissa tulee yhä tärkeämmäksi.

Toisen tyyppinen riski liittyy siihen, miten todellinen ohjauskulttuuri koulutuspolitiikassa kykenee uudistumaan. Osataanko vapautta ja vastuuta yhdistää riittävästi vai onko kunnissa ja oppilaitoksissa totuttu liikaa pykälien lukemiseen? Onko niin, että jos jotain asiaa ei ole lakipykälässä, se on silloin poissa muistista?

Lisääntyvät mahdollisuudet ja voimavarojen, määrärahojen eriytyminen voivat pahimmillaan johtaa tietysti siihen, että ääripäät kouluoloissa ja koulutuksen laadussa ajautuvat maan sisällä hyvinkin kauas toisistaan. Nythän on esimerkiksi vallalla ns. pilottikouluajattelu kehittämistyössä eli ne kehittävät, joilla on intoa ja motivaatiota. Tuloksia tulee ja on hyvä niin. Mutta kuka huolehtii niistä oppilaitoksista, joissa kehittämisintoa ei ole syntynyt, joissa opettajien täydennyskoulutukseen ei panosteta tai jos kunnanvaltuutetut eivät tunne uusia mahdollisuuksia? Pilottiajattelu on hyvä alku, mutta se ei pidemmällä tähtäimellä tule yksistään riittämään, mikäli tavoittelemme mahdollisuuksien tasa-arvoa.

Lopuksi muutamasta yksityiskohdasta pari sanaa. Koululakiuudistuksen alkuvaiheessa sai kysymys yksityiskoulujen perustamisesta varsin suuren huomion. Tähän ei mielestäni kuitenkaan enää liity mitään suurta dramatiikkaa. Koulutuksen tasa-arvon kannalta parannusta merkitsee se, että myös yksityisen peruskoulun tulee olla joka tapauksessa maksuton. Jonkin verran uutta pyrkimystä yksityiskoulujen perustamiseen saattavat synnyttää eräät kyläkoulujen lakkautukset. Nähtäväksi jää, syntyykö vanhemmilla tai vanhempien yhteisöillä tai kyläyhteisöillä kiinnostusta lähteä todella hakemaan yksityiskoululupaa valtioneuvostolta jatkossa.

Lakeja valmistellut toimikunta päätyi aikoinaan puoltamaan myös peruskouluille mahdollisuutta käyttää koulun ulkopuolisia opetusvoimavaroja. Tämä ns. ostopalvelu on nyt rajattu kuitenkin vain lukio- ja ammattioppilaitoksiin. Mielestäni perusopetuksessakin sitä voitaisiin harkita niin, että se rajataan tukemaan luokan tai aineen vakituisen opettajan opetustyötä. Se voisi olla yksi lisäväylä erityisesti pienen koulun verkostoitumiseen lähiympäristön kanssa. Peruskoulussa se voisi tulla kyseeseen vaikkapa yläasteen käsitöiden tai liikunnan jonkin erikoiskurssin tai harvinaisen kielen kurssin hankkimiseen vaikkapa kunnan kansalaisopistolta. Samaten koulujen kerhotoimintaa voitaisiin hankkia paikallisilta harrastusjärjestöiltä. Mielestäni tähän ns. ostopalveluasiaan pitäisi suhtautua enemmän käytännön kysymyksenä eikä niin suurena ideologisena asiana. (Ed. Gustafsson: Kyösti Virrankoski oli aivan toista mieltä komiteassa!) — Minä puhun omasta puolestani, ed. Gustafsson.

Vapaan sivistystyön osalta nyt valittu ratkaisu oppilaitosmuotojen säilyttämisestä on mielestäni aivan oikea. Yksi kysymysmerkki on kuitenkin uuden rahoituslain vaikutukset kansanopistoissa annettavan ammatillisen opetuksen rahoitukseen. Perusteluissa puhutaan kauttaaltaan yhtenäisistä yksikköhinnoista. Tätä kautta ei mielestäni pitäisi pakottaa kansanopistoja luopumaan niille ominaisesta sisäoppilaitosmuodosta. Tätä on valiokunnan syytä selvittää.

Arvoisa puhemies! Koululakien uudistaminen tuskin päättyy tähän pakettiin. Kun ammattikorkeakoulujen vakinaistamisprosessi päättyy, on syytä arvioida, onko nykyisen ammattikorkeakoululain vahva instituutiopainotteisuus enää tarpeellista. Samoin selkeytystä vaatii jatkuvasti laajenevan työvoimapoliittisen koulutuksen rooli. Se pitäisi kytkeä selvemmin osaksi yleistä ammattikoulutuksen tutkinto- ja koulutusjärjestelmää. Lisäksi valtion alueellinen kouluhallinto ja sen tehtävät kaipaavat mielestäni selkiytystä. Lääninhallitukselle sopii jatkossa hyvin rooli opetuksen alueellisen arvioinnin tukena ja konsulttityyppisenä elimenä kuntien suuntaan. Etenkin pienille kunnille tällainen tuki voi olla jatkossa tärkeä.

Ed. V e h v i l ä i n e n : Hyvä puhemies! Esillä olevaa koululakipakettia on valmisteltu vuodesta 93 lähtien. Tuolloin opetusministeriö asetti hankkeen koulutuslainsäädännön selvittämiseksi. Hanke valmistui Jaakko Nummisen käsistä vaalien alla tammikuussa 1995. Tämän jälkeen opetusministeriö asetti ripeästi parlamentaarisen toimikunnan tekemään ehdotusta koululainsäädännön kokonaisuudistukseksi. Tämä kansliapäällikkö Hirven vetämä toimikunta luovutti mietintönsä maaliskuussa 1996.

Nyt käsissämme oleva hallituksen esitys on valmisteltu opetusministeriössä edellä mainitun komiteamietinnön ja siitä saatujen lähes 200 lausunnon pohjalta. Hyvä näin. Hallituksen esitys koululainsäädännön uudistamiseksi noudattelee pääosin parlamentaarisen toimikunnan viitoittamaa linjaa. Suurin poikkeama liittyy esiopetukseen, mutta siitä tarkemmin hieman myöhemmin. Lisäksi voi todeta, että koululakipaketti on pääsääntöisesti hyvin synkronissa hallituksen

joulukuussa 1995 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman kanssa.

Koululainsäädännön kokonaisuudistus on historiallinen esitys. Sen sijaan että tehtäisiin uusia erillislakeja vanhojen päälle, tässä on lähdetty siitä, että tilkkutäkkimäinen ja hajanainen koululakiviidakko tiivistetään kymmeneksi laiksi. Näistä kaksi liittyy yliopistoon. Nehän ovat olleet meillä eduskunnassa sisällä jo helmikuusta lähtien. Valiokunnasta yliopistolaki ja laki yliopistolain voimaantulosta tulee salikäsittelyyn aivan lähipäivinä, joten siitä ei sen enempää.

Tämän lähetekeskustelun lakipaketti pitää siis sisällään kahdeksan lakia, joissa säädellään perusopetuksesta aina vapaaseen sivistystyöhön. Esillä olevat lait korvaavat 26 nyt voimassa olevaa lakia. Näin koululainsäädännön uudistamisen ulkopuolelle jäävät opetusministeriön alaisesta koulutuksesta vain ammattikorkeakoulut.

Hyvä puhemies! Uudistuksessa on keskeistä, että koulutuksen valtakunnallista säätelyä ja normiohjausta puretaan. Uudistus antaa lainsäädäntötasolla raamit ja kehykset sille, miten koulutusta Suomessa tulevaisuudessa tulee järjestää. Olennaista on, että koulutuksen järjestäjien valtaa päättää koulutuksen järjestämistavoista lisätään. Lakiuudistus antaa siis vapautta paikalliselle ja alueelliselle tasolle, niin kunnille, koulutuksen järjestäjille kuin vanhemmillekin. Esimerkiksi huoltajan mahdollisuutta valita nykyistä väljemmin koulu lapselleen esitetään lisättäväksi.

Vapauden lisäys synnyttää aivan aiheellisesti kysymyksen siitä, että jos säännöksiä ja normeja puretaan liian ronskilla kädellä, miten käy koulutuksen tasa-arvon ja saatavuuden. Eli jos raamit ovat liian väljät, kuka ja mikä taho huolehtii siitä, että koulutuksen laatu säilyy ja koulutuksen järjestäminen tehdään asianmukaisesti ja asetetut vaatimukset täyttäen. Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi uusiin lakeihin ehdotetaankin kirjattavaksi säännökset koulutuksen tavoitteiden arvioinnista. Vaikka lakeihin tuleekin pykälät arvioinnista, silti kysymys koulutuksen tasa-arvon toteutumisesta uusien koululakien valossa on ehdottoman keskeinen.

Koska jo nyt muun muassa ylisuurten kuntien valtionosuusleikkauksien vuoksi koulutuksen alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo on vaarantunut, on välttämätöntä, että eduskunta ja erityisesti sivistysvaliokunta käsittelee koululakeja nimenomaan tasa-arvon näkökulmasta. Edistävätkö lait koulutuksellista tasa-arvoa vai eivät, on peruskysymys, joka meidän tulee lakeja käsitellessä pitää mielessä. Mikäli valiokuntatyössä nousee esille, että jokin yksittäinen pykälä aiheuttaa koulutuksen tasa-arvon vaarantumista, on meidän siihen puututtava ja tehtävä korjaus.

Tasa-arvon näkökulman ohella toinen merkittävä seikka koko lakipakettia ajatellen on ns. elinikäinen oppiminen. Esitettyjä koululakeja tulee katsoa elinikäisen oppimisen silmälasien läpi. Kysymys kuuluu, edistävätkö kyseiset lait elinikäistä oppimista ja miten.

Uusien lakien esitetään tulevan voimaan 1. elokuuta 1998. Pidän tätä aikataulua varsin optimistisena. Mielestäni aikataulu ei saa ohjata eduskunnan ja sivistysvaliokunnan perehtymistä lakiesityksiin. Jos näyttää siltä, että aikataulu on liian kireä, siirrettäköön voimaantuloa.

Sitten esiopetusratkaisusta. Esiopetuksella tarkoitetaan Suomessa yleensä kuusivuotiaille järjestettyä suunnitelmallista ja tavoitteellista opetusta. Sen tarkoituksena on tasoittaa alle kouluikäisten tietä varsinaiseen kouluun. Esiopetus siis edesauttaa joustavaa siirtymistä varhaiskasvatuksen piiristä alkuopetukseen. Stakesin tilastojen mukaan vuodelta 96 kuusivuotiaista 60 prosenttia osallistuu esiopetukseen. Suurin osa esiopetuksesta annetaan osana lasten päivähoitoa. Kuten tiedätte, päivähoidon piirissä on noin 33 000 lasta ja peruskoulun yhteydessä ilmeisesti tällä hetkellä aika tarkkaan 6 000 lasta.

Koululakipaketin osalta todellakin varsinainen uutinen oli, kuten tässä salissa on jo useampaan kertaan todettu, että esiopetusratkaisu jätettiin tästä uudistuksesta pois. Itse pidän erittäin selvänä syynä niitten tietojen perusteella, mitä julkisuudessa on ollut, että ministerit Niinistö ja Lipponen kaatoivat tämän esiopetusratkaisun sillä perusteella, että ei ole rahaa.

Päätös on minun mielestäni kummallinen monestakin syystä. Ensinnäkin esiopetus oli kirjattu muun muassa hallituksen joulukuussa 95 hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Niin kunnille, esiopetuksen käytännön järjestäjille kuin vanhemmillekin syntyi vankka käsitys, että esiopetus toteutetaan syksyllä 99. Sekä kunnat että esiopetuksen käytännön toteuttajat aloittivat vakavat valmistelut esiopetuksen toteuttamiseksi.

Kuten jo täällä aiemmin sanoin, en halua asettaa koulutukseen käytettäviä rahoja vastakkain esimerkiksi siten, että esiopetukseen tarvittava raha olisi pitänyt löytyä opetusministeriöstä, vaikka aikuiskoulutuksesta. Minä en sellaista halua sanoa, mutta kuten jo vastauspuheenvuo-

rossa yritin sanoa, vuosi sitten keväällä, kun hallitus oli aika tiukoilla muun muassa ay-liikkeen kanssa ja käytiin keskusteluja ja päätettiin työttömyysturvaratkaisusta ja koulutusvakuutusjärjestelmän suunnittelemisesta, etsittiin sosiaali- ja terveysministeriöstä 300 miljoonaa markkaa tälle vuodelle. Minusta se on hirveän paljon rahaa. Mietin sitä mielessäni, miksi tässä tilanteessa ei olisi haluttu tehdä samanlaista päätöstä esiopetuksen toteuttamiseksi eli olisi etsitty ne rahat muualta kuin opetusministeriön raamista.

Hyvä puhemies! Koska hallitus jätti esiopetuksen pois perusopetuslaista, katsoimme keskustan kansanedustajien parissa, että asiasta tulee tehdä rinnakkaislakialoite. Yli 50 kansanedustajan allekirjoittama aloite antaa eduskunnalle mahdollisuuden toteuttaa esiopetus, jos eduskunta niin tahtoo. Aloitteemme sisältö on hyvin pitkälle sama, mitä hallituksen esitys olisi ollut.

Ehdotamme, että lapsilla on ennen koulua alkavana vuonna oikeus saada maksutonta esiopetusta. Lapsen osallistumisesta esiopetukseen päättäisi huoltaja. Kunta voisi päättää itsenäisesti, järjestetäänkö esiopetus päivähoidon, peruskoulun vai molempien yhteydessä. Kunta voisi mitoittaa opetuksen joustavasti taloudellisten voimavarojensa ja paikallisten olosuhteiden mukaan.

Esiopetusta tulisi järjestää kuitenkin vähintään 14 viikkotuntia. Tämä tarkoittaisi vuositasolla 560 tuntia. Pidämme tärkeänä, että eduskunta päättäisi esiopetustuntien minimistä. Katsomme kuitenkin, että kuntien ja valtion taloudelliset olosuhteet tuntien ei olisi realistista päättää suoraan esimerkiksi 20 viikkotunnista. Minusta olisi tärkeää, että me täällä keskustelussa emme kinastelisi keskenämme siitä, mikä on oikea viikkotuntimäärä esiopetukseen, vaan enemmänkin tekisimme töitä sen eteen, että saisimme tehtyä ratkaisun esiopetuksesta.

Esiopetuksen ulottaminen kuusivuotiaiden oikeudeksi edistäisi nimenomaan koulutuksen tasa-arvoa. Vaikka tällä hetkellä yli puolet kuusivuotiaista osallistuu esiopetukseen, ovat alueelliset erot todella suuret, kuten täällä salikeskustelussa on jo tuotu esille. Uudellamaalla 70 prosenttia kuusivuotiaista saa esiopetusta, kun taas minun maakunnassani Pohjois-Karjalassa vain 34 prosenttia. Ajattelin ensin, että tämä 34 prosenttia on vanha luku, mutta tarkistin sen vielä viime viikolla Pohjois-Karjalan lääninhallituksesta, ja näin todellakin on.

Suomessa koulutuksen tasa-arvo on ollut johtava koulutuspoliittinen periaate. Paras esimerkki tästä on suomalainen peruskoulu. Esiopetuksen ulottaminen kaikkien oikeudeksi olisi luonteva jatko peruskoulun toteuttamiselle. Mikäli sanomme "ei" esiopetukselle, hyväksymme samalla lasten välisen epätasa-arvon. Suomi on Turkin ohella ainoa Euroopan maa, missä kuusivuotiaat eivät ole kokonaisuudessaan esiopetuksen tai -koulun piirissä. Monissa Euroopan maissa lapset menevät kuusivuotiaina kouluun ja saavat esiopetusta jo ennen tätä. Sen sijaan, että Suomessa ryhdyttäisiin alentamaan koulun aloitusikää, on lapsilla oltava mahdollisuus maksuttomaan esiopetukseen.

Hallitus on korostanut useissa yhteyksissä elinikäisen oppimisen tärkeyttä. Myös tästä näkökulmasta katsoen esiopetus kaikkien lasten oikeutena on erittäin perusteltu.

On turha puhua elinikäisestä oppimisesta, jos poliittiset päätökset ovat muuta. Eduskunnan onkin korjattava hallituksen virhearvio ja päätettävä esiopetuksen toteuttamisesta koululakien yhteydessä. Eduskunnan käytäväpuheiden, virallisten ryhmäkannanottojen sekä muun muassa ed. Lapintien rinnakkaisaloitteen perusteella on nähtävissä, että suurin osa kansanedustajista haluaa toteuttaa esiopetuksen. Miksi emme tekisi näin?

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläinen kysyi, edistävätkö nämä lait elinikäistä oppimista vai eivät. Mielestäni se on erittäin hyvä kysymys. Ne edistävät erittäin monelta osalta, mutta oppimisen kannalta tämä lainsäädäntö todellakin vaikuttaa vain osaan ihmisen kehittymistä. Käytännön toimenpiteet kouluissa, oppilaitoksissa, perheissä, työpaikoilla jne. ratkaisevat. Lainsäädäntö voi vain antaa raamit ihmisen elinikäiselle oppimiselle ja kehittymiselle.

Toivon, että opetusministeri Heinonen vielä tämän illan kuluessa hieman laajemmin voisi tarkastella tätä elinikäisen oppimisen kysymystä erityisesti siltä osin, mihin tämä lainsäädäntö ei vaikuta, eli saisimme yleisen kuvan siitä, miten yhteiskunnassamme elinikäinen oppiminen tällä hetkellä etenee.

Ed. Vehviläinen toi esille myös näkemyksensä, että näiden lakien voimaantuloa voitaisiin siirtää. Pidän kuitenkin erittäin huonona sitä, että me jo tässä vaiheessa alkaisimme täältä signaloida, että emme ole niin tosissamme tässä asiassa vaan voimme siirtää puolella vuodella tai vuodella tai miten vain näiden lakien voimaantuloa. Se

olisi erittäin heikkoa lainsäädännön valmistelua eduskunnan osalta. Meidän pitää itse järjestää aikataulumme niin, että saamme lait tarkoituksenmukaisella, syvällisellä ja perusteellisella tavalla käsitellyksi. Nämä lait todella muodostavat niin hyvän kokonaisuuden, että kaikkien, joita nämä koskevat, tulee jo nyt, kun he tietävät, että tarkoitus on, että nämä tulevat voimaan runsaan vuoden kuluttua, valmistella omaa toimintaansa tähän suuntaan.

Laki todellakin antaa vain raamin, käytäntö ratkaisee.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluaisin tarkentaa aikataulukysymystä. En vaatinut, että on siirrettävä, mutta minusta on järkevää, että me tiedostamme myös sen, että on kysymyksessä erittäin laaja lakipaketti. Olemme tänään saaneet käsitellyksi yliopistolain ja saimme sen käsiimme helmikuun alussa ja kuulimme siitä yli 70 asiantuntijaa. Nyt tässä on tulossa meille kahdeksan lakia ja jos ajatellaan, että komitea sai oman mietintönsä valmiiksi yli vuosi sitten maaliskuussa ja ministeriöllä ja ministerillä ja hallituksella meni yli vuosi, ennen kuin se saatiin annettua eduskunnalle, niin minun mielestäni on aika luontevaa, että tässä voi myös ääneen pohdiskella. En vaadi sitä mutta minusta on hyvä tuntea realiteetit.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Kuten tunnettua, käsillä olevan lakipakettikokonaisuuden uudistustyö aloitettiin edellisen hallituksen aikana. Uudistusta ei vaadittu niinkään kouluista käsin. Sille ei liioin ollut silloin laajaa poliittista painetta. Aloitteet tulivat muualta. Itse voin todeta, että olin alusta lähtien myönteinen suurelle uudistustyölle.

Hankkeen valmistelussa ei ole käytetty koulutuksen asiantuntijoita, tutkijoita perinteiseen tapaan eikä hanketta ole viety perinteiseen tapaan myöskään, kun on koulupolitiikasta kysymys, kokeilujen kautta. Kokeiluilla olisi voitu esimerkiksi testata ylä- ja ala-asteen yhdistämistä ja siihen liittyviä ongelmia saada selville jne. Työn ovat, kuten täällä on moneen kertaan kerrottu, viime kädessä tehneet poliitikot ja virkamiehet. Aika mielenkiintoista on se, että vaikka meillä on valtava määrä maassa tutkijoita ja kasvatustieteilijöitä, niin heitä ei ole laajamittaisesti käytetty tämän hankkeen valmistelussa. Kasvatustieteilijät ja muut alan koulutustutkijat lienevät olleet lopulta yhtä vähän hyödyksi kuin ornitologit linnuille.

Matkan varrella lakipakettia on hiottu. Sen sisältö onkin tullut jäntevämmäksi, ja monet perustelemattomat muutosesitykset on onneksi karsittu pois. Sellaisella tarkoitan muun muassa ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhdistämistä, ostopalvelutoiminnan ulottamista peruskouluihin ja oven avaamista esteettä yksityiskoulujen perustamiselle jo peruskoulusta lähtien.

Ajan henkeen kuuluu vaatia vapautta ja mahdollisimman vähän säännöksiä säätelemään toimintojamme. Suunnalla on kieltämättä hyvät puolensa mutta, kuten me olemme jo tähän mennessä nähneet, myös vaaransa, sillä vapauteen kuuluu aina vastuu ja velvollisuus. Tämän lakipaketin filosofinen juonne, kun olen sitä lukenut, olen havainnut, lienee lopulta säännösten purkamisen into, joka saattaa toteutua jopa perusopetuksen heikkenemisen kustannuksella.

Lakiin läpäisynä otettu arvioinnin toteuttaminen, jota pidän hyvänä, voi tosin parhaassa tapauksessa estää koulutuksen eriarvoistumisen, jos siihen suhtaudutaan vakavasti. Työ vaatisi kuitenkin runsaasti resursseja. Kysymys onkin, mistä uusia resursseja nykyisin saadaan. On huomautettava, että lakipakettiin sisältyvä rahoituslaki ei enää millään tavalla turvaa koulutuksen perusresursseja, vaan muuttaa käytäntöä entisestään siihen suuntaan, että vuotuisen tulo- ja menoarvion puitteissa säädetään rahoituksesta tarkemmin ja erikseen.

Tämän tyyppinen puitelaki on todella vaarallinen laki. Jo nyt olemme nähneet sen valtionosuusleikkausten jälkeen, mitä kaikesta on seurannut. Tiedämme, että kaikissa koulumuodoissa opetusryhmien koot saattavat nykyisin olla yllättävän monta kertaa ylisuuria. On paljon kouluja, joissa opetusmateriaali on tällä hetkellä erittäin puutteellista, taloudellisista syistä lakkautetaan kouluja koko ajan jne. Hämmästyttäisi, jos eduskunta ei nyt reagoisi tilanteeseen.

Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on samoja ilmiöitä kuin peruskoulunkin puolella, mutta siellä on myös uusia, joista voisi mainita jatkuvan ongelman, koulutuksen ja työelämän kohtaamattomuusongelman. Hyvin merkittävänä pidän sitä, kun tilastoja seuraa, että tällä hetkellä voimme havaita, miten peruskoulun jälkeinen syrjäytyneisyys kasvaa. Meillä on tuhansittain tällaisia nuoria. Osasyy varmasti siihen on ollut se, että oppilaanohjaus, tukiopetus, erityisopetus ovat supistuneet kohtuuttoman paljon.

Vapauden salliminen on tuonut kouluihin laajan valinnaisuuden kirjon, jota aikanaan markkinoitiin hyvin positiivisena. Mutta kuitenkin, kun

opettajien kanssa keskustelee ja kouluissa käy, voi todeta, että tämän hetken suurimpiin käytännön ongelmiin aivan erityisesti ammatillisessa koulutuksessa kuuluvat valinnaisuuden toteuttamiseen liittyvät ongelmat.

Mielestäni valinnaisuus on ymmärretty monta kertaa väärin. Se ei voi tarkoittaa sitä, että jokaisella oppilaalla on oikeus lähes viikoittain valita milloin mitäkin valinnaiskursseja munkinpaistosta tietokoneopetukseen sen mukaan, kuinka kivoja kavereita kursseilla sattuu olemaan. Opettajat ovat syystä ahdistuneita.

Toivon, että sivistysvaliokunta omistaisi osan ajastaan valinnaisuuden toteutumisen tutkimiselle ja tekisi selkeän esityksen valinnaisuuden toteuttamisen äärirajoista. Luulen, että toteutettu valinnaisuus heikentää tällä hetkellä perusvalmiuksienkin omaksumista. Viittaan kuitenkin peruskoulun puolella esimerkiksi siihen, että seurantatutkimukset kertovat, miten lukeminen, lukutaito on nyt meillä selvästi heikkenemässä.

Puhemies! Lähetekeskustelussa haluan puuttua muutamiin lakikokonaisuuden asiakohtiin ja toivoa niille valiokunnassa erityistä perehtymistä.

Sitä ennen haluan todeta lakiesityksen sisältävän monia pitkään odotettuja uudistuksia. Niistä tärkeimpänä pidän sitä, että koulunkäynnin aloittamisajankohtaan saadaan lakisääteisesti vihdoin muutosta. On valitettavaa, että peruskoulun alkamisajankohta on Suomessa näihin aikoihin asti lakitasolla ollut niin tiukkaan säädelty seitsemään vuoteen kuin on. Koulunkäynnin aloitus tulisi nopeasti varhentaa kuusivuotiaisiin. Samalla tietysti tulee huolehtia siitä, että maksuton esiopetus toteutuu kaikkialla.

Tässä suhteessa toivon eduskunnan nyt näyttävän lainsäädäntövaltansa ja muuttavan hallituksen ikävää päätöstä. Yleensäkin toivon, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen sijoittaminen esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa samaan hallintoon voitaisiin valiokunnassa tutkia perusteellisesti.

Arvelen, että esiopetuksen uudistus ei todellakaan olisi kansantaloudellisesti julkista sektoria rasittava, jos tarkastelemme kysymystä kokonaistaloudellisesti, vaan päinvastoin jopa taloudellisempi ratkaisu, koska sitä kautta syntyy muilta hallinnonaloilta säästöjä. Mielestäni esi- ja alkuopetuksen uudelleenjärjestely on koko lakipaketin suurimpiin kuuluvia koulutuspoliittisia uudistuksia. Senkään takia se ei saisi jäädä torsoksi.

Arvoisa puhemies! Eniten huolestuttaa tulevassa lakipaketissa kelpoissuusäädöstö. Nimittäin liikkeellä oleva asetusehdotus antaa kyllä aiheen huolestuneisuuteen. Kelpoisuuskeskustelua on syytä käydä ensinnäkin siitä, keillä olisi pätevyys opettaa tulevaisuudessa peruskoulun ala-asteella. Olemme vaatineet liki yksimielisesti pitkään Suomessa koulutuksen tason kohottamista ja etsineet erilaisia ratkaisuja tämän tavoitteen toteuttamiseksi. Sitä varten on muun muassa luotu ylempi korkeakoulutasoinen opettajan tutkinto, maisteritason tutkinto. Tuntuisikin oudolta, että jo nyt olisi löytynyt perusteita tinkiä vaatimuksesta. Päinvastoin mielestäni opettajien täydennyskoulutusta olisi välttämätöntä tehostaa ja sinnekin suunnata lisää resursseja.

Erityisesti alkuopetuksessa on tärkeää mahdollisimman tasokas opettajankoulutus, koska silloin muun muassa oppilaiden tasoerot ovat suuret ja valmiudet opiskella hyvin erilaiset. Opettajat ovat tuolloin tavattoman merkittävässä asemassa. Alkuopetuksessahan luodaan koko kouluoppimisen perusta. Opettajan tulee kyetä yhdistämään kehityspsykologinen tietämyksensä käytännön pedagogiikkaan ja kasvatukseen sekä samalla hallitsemaan vielä kaikkien peruskoulussa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien sisältö ja pedagogiikkan.

Kun vielä uudistuksen jälkeen peruskoulu on yhtenäinen kokonaisuutensa, muuttanee sekin peruskoulunopettajan koulutusta entistä vaativammaksi. Siksi mielestäni on kaikki perusteet todeta, että laaja-alainen opettajan kelpoisuus edellyttää maisterin tasoisia opintoja. Suppeampi eli 120 opintoviikon peruskoulutus peruskouluun olisi riittämätön vastaamaan työn asettamia tavoitteita.

Kun kyse on lastentarhanopettajien kelpoisuudesta tulla peruskoulunopettajiksi, ongelma poistuisi mielestäni sitä kautta tai sitä mukaa kuin lastentarhanopettajat täydentäisivät tutkintoaan 160 opintoviikon laajuiseksi ja hankkisivat maisterin kelpoisuuden. Tämä lienee vaivatta yliopistoissa nykyisin järjestettävissä. Se, että usein jo pitkän käytännön työrupeaman saanut henkilö menee täydennyskoulutukseen ja saa erityisesti tutkimuksellista lisäkoulutusta, on pelkästään myönteinen piirre. Ammattitaidon kehittyminen ja teorian sisäistäminen edellyttävät juuri käytännön kokemuksia. Teorian ja käytännön yhteensovittaminen ei ole mahdollista ilman käytännön todellista tuntemusta.

Tekeillä oleva asetus jakaa mielestäni nyt perusteettomasti peruskoulun opettajat tulevaisuudessa kahtia, kuten aikaisemmin tapahtui kansa-

koulussa. Tälle kehitysvaihtoehdolle ei mielestäni löydy asiallisia perusteita tulevaisuuden peruskoulussa. Ongelma lienee syntynyt siksi, että lastentarhanopettajankoulutus siirrettiin yliopistoihin, mitä pidän pelkästään onnistuneena ratkaisuna. On paikallaan, että opettajankoulutuksessa on mahdollisuus suuntautua eri alueille; varhaiskasvatus ja alkuopetus ovat yksi niistä. Mielestäni nämä erotetaan toisistaan perustelemattomasti. Sen myönnän, että päiväkotien varhaiskasvatus on toki toisenlaista kuin peruskoulun alkuopetus, mutta niiden yhteensovittamisessa ei tarvitse nähdä päällekkäisyyttä ongelmista puhumattakaan. Perinteinen lastentarhanopettajankoulutus voi edelleen olla 120 opintoviikon mittainen, ja sitä, totta kai, tarvitaan jatkuvasti, mutta jos lastentarhanopettaja haluaa peruskoulun opettajaksi, sen tulisi edellyttää alan opettajankoulutusta.

Kun kuntatyönantaja on nyt erityisen innokas ajamaan kyseistä asetusesitystä ja alentamaan siten peruskoulun opettajan kelpoisuusehtoja, panee se epäilemään, että liikkeelle paneva voima onkin raha ja palkkapolitiikka. Kyseistä ongelmaa on yritetty virkamiestasolla ratkaista niin, että 120 opintoviikon tutkintoon voidaan sisällyttää 40 opintoviikon laajuiset alkuopetukseen suuntautuneet opinnot. Näin tutkinto saataisiin ulospäin näyttämään maisterin tutkinnolta. Ehdotus on mielestäni perin kummallinen ja outo. On hyvä kysyä, miksi ei 160 opintoviikon tutkinnolla voi saada suoraan maisterin tutkintoa ja papereita. Juuri edellä mainituista syistä olisi tärkeää, että eduskunta voisi edelleen säätää kelpoisuusehdoista lain perusteluissa. Tätä mielestäni sivistysvaliokunnan tulee erityisesti harkita.

Arvoisa puhemies! Puutun vielä lyhyesti toiseen laajempaan koulutuspoliittiseen kysymykseen, ja se on ammatillisen koulutuksen ja työelämän välinen suhde, joka tunnetusti ei toimi. Suomessa käytetään runsaasti rahaa ammatilliseen koulutukseen, ja jos mukaan luetaan vielä työvoimapoliittinen koulutus, jolla joudutaan ammatillista koulutusta paikkaamaan, kulutetut miljardit ovat melkoiset tuloksiin nähden. Työvoimapoliittisessa koulutuksessa kyselyjen mukaan tällä hetkelläkin vain joka kymmenes työllistyy noin keskimääräisesti pysyvästi, ja tämä on aivan liian vaatimaton tulos panoksiin nähden.

Lakiesityksessä korostetaan aivan oikein yhteistyötä koulun ja työelämän kanssa. Nykyinen hallitus on kuitenkin mielestäni uudistanut lainsäädäntöä väärään suuntaan siinä suhteessa, ettei alueelliselle tasolle ole annettu sitä hallintovaltaa koulutuksen suunnittelussa, koulutusalojen ja paikkojen määrittelyissä kuin elinkeinoelämän kehittyminen edellyttäisi. Niinpä meillä on tällä hetkellä tilanne, että meillä on aitoa pulaa eräillä alueilla ammattitaitoisesta työväestä mutta samalla monen ammatin haltijoita työttöminä. Näin ei voida sallia jatkuvan tulevaisuudessa. Tämä jos mikään on mielestäni kansantaloudellista tuhlausta. Monilta ongelmilta vältyttäisiin varmasti, jos työvoimapoliittinen koulutus olisi osa opetusministeriön hallinnoimaa koulutusta.

Työllisyyskoulutuksesta on tässä yhteydessä todettava, että sen tulisi olla nykyistä enemmän ns. täsmäkoulutusta, massakoulutus ei ole oikea lääke. Erityisesti työttömät tarvitsevat yksilöllisen jatko- ja täydennyskoulutusohjelmansa. Meillä on kuitenkin vallalla mentaliteetti, että yhteiskunta saa kouluttaa ja se kouluttaa ja kouluttaa ja sitten unohtaa. Näin todettiin muun muassa Insinööriliiton äskeisessä tutkimuksessa, ja se pitää paikkansa.

Arvoisa puhemies! Ministeri Heinonen totesi esittelypuheenvuorossaan, että koulutuksen näkökulman on painotuttava tavoitteisiin ja tuloksiin. On helppo yhtyä tähän näkökulmavalintaan. Mutta samaan hengenvetoon tahdon korostaa, että me emme saa unohtaa opiskelun ja sivistyksen perustarkoitusta: saada aineksia elämää varten. Etenkin perusopetuksen mutta myös yleissivistyksen tuloksellisuutta kyetään lopulta mittaamaan vasta aikojen kuluttua, jos koskaan. Tämä näkökulma on vaarassa unohtua aikana, jolloin markkinavoimien raa'at lait yrittävät tunkeutua kouluihinkin.

Ed. T. P o h j o l a : Arvoisa rouva puhemies! Ihan ensiksi haluaisin kommentoida ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuoroa siltä osin, kun hän ihmetteli, miksi koululakeja käsiteltiin parlamentaarisessa komiteassa. Hänen mielestään ei ollut tarpeeksi käytetty tutkimusta. Sain äsken tukiopetusta ed. Gustafssonilta, että parlamentaarinen komitea kuunteli suuren joukon tutkijoita. Kun muutama päivä sitten käsiteltiin ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa, ed. Isohookana-Asunmaa halusi ponnen, että selonteko olisi pitänyt käsitellä parlamentaarisessa komiteassa. Eikö tässä, ed. Isohookana-Asunmaa, ole suuri ristiriita? (Ed. Isohookana-Asunmaa: En minä sitä arvostellutkaan!)

Koululainsäädännön kokonaisuudistus on tarpeellinen. Koulutusta koskeva lainsäädäntö on tähän saakka ollut määrältään suuri ja epäselvä lakien soveltajille. Koulutuspaketti on lähes

onnistunut, sillä uudistuksen häpeätahraksi jää esiopetuksen puuttuminen. Muilta osin kokonaisuus on hyvä.

Meille sosialidemokraateille on erityisen tärkeä arvo se, että koulutuksen perusturva taataan kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta maksutta. Koulutuksen laadusta ja reagointiherkkyydestä yhteiskunnan muutoksiin huolehditaan muun muassa arvioinnilla. Arvioinnista ei kuitenkaan saa tulla itseisarvo. Huoltajille annetaan nykyistä laajempi mahdollisuus valita koulu, jossa oppivelvollisen lapsen perusopetus annetaan. Jatkossa lapsi voi valita aidan takana olevan naapurikunnan koulun ja näin välttyä kymmenien kilometrien koulumatkalta. Valinnanvapaus ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että koulut eriarvoistuvat ja jatkossa on nk. hyviä ja huonoja kouluja.

Kannatettavaa esityksessä on myös se, että peruskouluja ei lahjoiteta markkinavoimille. Suuren kiitoksen tästä haluan antaa sivistysvaliokunnan varapuheenjohtajalle Jukka Gustafssonille.

Peruskoulun ala-asteen oppilaat tarvitsevat pysyviä ja lämpimiä ihmissuhteita. Ostopalvelusopimuksilla hankittu opetus ei olisi tuota tärkeää arvoa toteuttanut. Lukion ja ammattikoulujen yhteyksien luominen yritysmaailmaan on kannatettavaa. Tämä ei tarkoita, että koulut tulevat sponsorisopimuksista riippuvaisiksi. On tärkeää, että koulut ja oppilaat tekevät yhteistyötä työelämän kanssa, johon siirtyvät koulun jälkeen.

Olen edelleen sitä mieltä, että esiopetus on järjestettävä. Tällä hetkellä noin 65 prosenttia lapsista on jo esiopetuksen piirissä, mutta mahdollisuus on suotava kaikille lapsille. Esiopetuksella on tärkeä sosiaalisia taitoja harjaannuttava merkitys niille lapsille, jotka eivät ole mukana päivähoidossa. Esiopetus on lasten oikeus, ei velvollisuus oppivelvollisuuden tapaan, mikä on syytä huomata. On hurskastelua sanoa, että teemme suuremman palvelun lapsillemme pitämällä valtionvelan kurissa kuin järjestämällä esiopetuksen. Tässäkin on kysymys valinnoista. Uskon, että voimme hoitaa molemmat, sekä maan talouden että lasten esiopetuksen.

Kunnille on jätettävä mahdollisuus järjestää esiopetus omien mahdollisuuksiensa mukaan joko päivähoidon tai peruskoulun yhteyteen. Erilaiset ratkaisut sopivat eri kuntiin. Esiopetuksesta ei saa muodostua vastakkainasettelua lastentarhanopettajien ja peruskoulunopettajien välillä.

Hyvä puhemies! Kun halutaan uusia asioita, on samalla selvitettävä rahoituksen järjestäminen. Esiopetuksen osalta näin ei tapahtunut. Ihmettelen, miten näin suuri ja tärkeä asia kuin esiopetus voidaan valmistella niin puutteellisesti, että asia on vaarassa siirtyä pitkälle tulevaisuuteen. Esiopetus ei ratkea erillisillä lakialoitteilla eikä irtopisteiden keruulla, vaan vetoan sivistysvaliokuntaan ja yhteistyöhön, että esiopetuksen kohtalo ratkeaa lasten parhaaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin voinut vastauspuheenvuoron käyttää kenen hyvänsä esiopetusintoilijan puheenvuoroon. Mutta kun ed. Lahtela käytti aikoinaan hyvän puheenvuoron, haluan yhtyä häneen sikäli, että taloudellisilla puutteillakin on joskus hyvätkin puolensa ja tässä on se, että esiopetusta ei pystytä toteuttamaan. Tosin, niin kuin on todettu, osinhan se on tietysti jo voimassa, mutta ei saada vietyä loppuun saakka.

Olen sitä mieltä ehdottomasti, että lapsella täytyy olla lapsuus ja kuuden ikävuoden ikäisellä lapsella se on erittäin tärkeätä. Sen ikäisen lapsen pitää katsella ojan vieressä sammakoita ja heitellä palloa ja tehdä kaikkea muuta sellaista, ed. Gustafsson. Kun ajatellaan sitä, että 28—30 ikävuoteenkin opiskellaan, siinä jää vielä seitsemästä ikävuodestakin suhteellisen pitkä tovi kantaa pakkoruotsia selässään ja tällä tavalla. Tällä systeemillä mennään loppujen lopuksi siihen, että esiopetus alkaa jo kaksivuotiaana ja yksivuotiaana. Kehitys on sen suuntainen. Tässä ei ole muuta kuin vanhemmat haluavat vain lähteä etsimään lapsestaan joitakin erikoisia kykyjä tarpeeksi aikaisin, että voitaisiin näyttää, että hän on parempi kuin naapurin lapsi. Tämä ajaa etupäässä vanhempien asiaa, ja lapselle tämä on haitaksi. Lapsen täytyy saada elää lapsuus, ja hänellä on aikaa kantaa koulureppua vielä senkin jälkeen. Minä ihmettelen tämän tyyppistä hulluutta, mutta eihän se mitään. Maailmahan on tällainen nykyisin. Kaikenlaista hulluutta joutuu kokemaan.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Aittoniemen kanssa täysin eri mieltä esiopetusasiasta. Itse muistan, kun serkkuni kanssa 6-vuotiaana halusin mennä kouluun, kun hän oli 7-vuotias, ja ensimmäisen päivän jälkeen, koska vanhemmat eivät olleet ottaneet yhteyttä kouluun eikä muutenkaan minua niin nuorena otettu sinne, itkien tulin kotiin, kun

en päässyt. Tiedon halu olisi ollut, mutta ei voinut.

Lapsilla kaiken kaikkiaan tiedon halu on niin suuri tuossa iässä ja oppimishalu, oppimiskyky myös, että se on erinomainen asia, jos saadaan tämä opetus järjestymään. Sitä paitsi koulu siinä vaiheessa voi olla kaikkea muuta kuin koulumaista. Se on leikkiä, ja sitä paitsi sammakoita on harvemmin talvisaikaan, siihen aikaan, kun koulua pidetään, Suomenmaassa lapsille katsottavaksi. Katsellaan niitä sammakoita, kuljetaan niitten perässä sitten kesäaikaan.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Koululakiuudistuksessa ei ole kysymys sen enemmästä eikä vähemmästä kuin siitä, millaiseen koulutukseen yhteiskunta nuorisonsa haluaa ja sitä kautta millaista maailmaa me pidämme tavoittelemisen arvoisena ja tällä tavalla luomme. Tuostakin syystä minä pidän virheenä, että hallituksen esitykseen ei odotuksista huolimatta sisältynyt myönteinen esiopetusratkaisu. Seurauksena on se vaara, joka nyt näkyy tässäkin keskustelussa, että se, mikä esityksestä puuttuu, nousee keskustelun johtavaksi teemaksi. Esiopetus on tärkeä osa tulevaisuuden koulujärjestelmää, ja liityn niihin, jotka vaativat vähintäänkin periaateratkaisun tekemistä esiopetuksen kohtalosta nyt käsittelyyn tulleiden koululakien yhteydessä. Mutta samalla toivon, että esiopetuskeskustelu ei peitä alleen niitä monia suuria kysymyksiä, jotka lakiuudistuksessa ovat vaakalaudalla.

Kun äskeiseen keskusteluun tekee mieli sen verran puuttua, että yrittää löytää ed. Aittoniemen puheenvuorosta jotakin hyvääkin, totean sen, että paitsi rakenteellinen esiopetusratkaisu on myös tärkeätä, että esiopetuksen sisällöstä päätetään, että se ei ole osa tehokoulua vaan siinä otetaan myös lapsen ikä huomioon.

Arvoisa puhemies! Koulumaailmassa tulee tapahtumaan sellaista, mitä uudet lait mainitsevat ja edellyttävät, ja myös sellaista, mistä uudet lait vaikenevat. Yhteiskunnassa on monenlaisia tahtoja koulun suhteen, näistä yhteiskuntafilosofioista johtuvia koulutusideologioita, joista kuulee jo tässä salissa ja joita on tämän salin ulkopuolella, jotka ovat muuten vaikuttaneet tämän lain valmisteluajan, aivan niin kuin ed. Gustafsson alkupuheenvuorossaan sanoi, jotka vaikuttavat näiden lakien käsittelyaikana ja jotka, on syytä huomauttaa, tulevat jatkuvasti vaikuttamaan myös sen jälkeen, kun nämä lait on säädetty. Tässä mielessä esitän muutaman näkökohdan.

Lakien valmistelun taustalla on monia ristiriitaisia vastauksia antavia kysymyksiä. Ihan ensinnäkin se, tavoittelemmeko me julkista, yhtenäistä, kaikkia palvelevaa, syrjäytymistä estävää, tasa-arvoa rakenteillaan ja sisällöllään palvelevaa järjestelmää vai yksityistyvää, yltiöyksilöllistä, käytännössä eriarvoisuuden hyväksyvää ja jopa sitä tavoittelevaa ja osan oppilaista kouluista ja yhteiskunnasta syrjäyttävää koulutusideaa.

Me olemme viimeisen neljännesvuosisadan ajan toteuttaneet edellistä vaihtoehtoa peruskoulun muodossa. Se on historiansa mittakaavassa juuri itsensä sisään ajanut, itseään kehittänyt ja tulevaisuuden kehittämisvaatimukset tunteva. Se on koko historiansa ajan käynyt synnyinlahjanaan saamaansa sisäistä vääntöä yhtenäisyyden ja rinnakkaisuuden, tasa-arvon ja eritasoisuuden välillä. Siihen on kohdistunut asiallista ja aiheellista mutta myös poliittis-ideologista kritiikkiä.

Kansallisesti itsetuntoisena ja ylpeänä on koululakiuudistuksen edessä aihetta todeta, että suomalainen peruskoulu ei ole epäonnistunut. Sen todistavat monet kansalliset tutkimukset ja kansainväliset vertailut. Keskustelun lähtökohdaksi on oikeus todeta, että oikea vastaus koulutusvaatimuksiin ei siis ole peruskoulun yhtenäisyydestä luopuminen ja rinnakkaiskoulujärjestelmän tai yksityistyminen edistäminen.

Muodissa oleva kilpailuttamisen ja sen ehdoilla tapahtuva profiloitumisen koulumaailmaan sovittamisessa on syytä olla varovainen. Millä arvoilla kilpailu käydään? Ovatko kasvatuksen ja opetuksen tai paremminkin sanottuna kasvamisen ja oppimisen tulokset mitattavissa nyt useimmiten käyttöön tarjottavilla kovin materialistisilla ja nopeaa hyötyä tavoittelevilla mittareilla? Tulokset tällä alueella näkyvät elinikäisen oppimisen hengessäkin vasta aikojen kuluessa, vähitellen ja monen muunkin tekijän summana.

Niiltä, jotka muodikkaasti ovat huolissaan lahjakkuuksien kohtalosta, on syytä kysyä: Minkä sortin lahjakkuudesta todellisuudessa on huoli? (Ed. Vehkaoja: Sosiaalisesta lahjakkuudesta!) — On monenlaista lahjakkuutta, todellakin. Aiheellinen huomautus ed. Vehkaojalta. — Kyvykkäille, kansainväliset valmiudet omaaville huippuosaajille ja menestyjille kansakunta on aina silotellut tietä. Vastausta vaille sen sijaan on työttömien ja työttömyyden uhan alla elävien edessä ammottava koulutustakin koskeva kysymys: Mitäs me tavalliset teemme?

Ammatillisen koulutuksen osalta on vaadittu aiheellisesti koulutuksen ja työelämän lähentä-

mistä. Tarpeellinen eteneminen tuohon suuntaan muun muassa oppisopimusjärjestelmän laajentamisella ei kuitenkaan saa johtaa yhteiskunnan kustantaman nuorisoasteen ammattikoulutuksen latistumiseen koulutuksellisia umpiperiä tuottavaksi työpaikkakoulutukseksi. Elinkeinoelämä on ammatillisen koulutuksen järjestämisessä hyvä keskustelukumppani. Määrääjäksi siitä ei kuitenkaan ole. Elinkeinoelämä ymmärrettävästi hakee tämän päivän tuotantoonsa tehokkaita rattaita, mutta yhteiskunnan on koulutuksen järjestäjänä huolehdittava kuitenkin ihmisestä ja hänen ammatillisista valmiuksistaan ohi yksityisen yrityksen tai tuotannonalan lyhyen hetken tarpeiden.

Arvoisa puhemies! Lakinipun käsittelylle on onneksi, jos se saa perusteellisen eduskuntakäsittelyn ja sitä valppaana pitävän kansalaiskeskustelun. Tätä toivon.

Ed. H a a t a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä lähtökohtana on Lipposen hallituksen peruslinjaus koulutuksellisesta tasa-arvosta, ja se on minusta niitä keskeisimpiä perusarvoja, jolle pohjoismainen demokratia ja hyvinvointiyhteiskunta voi perustua. Koulutuksen perusturva taataan asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Tämä peruslähtökohta huomioon ottaen on hyvä, että esillä ollut ostopalvelujen laajentaminen siirtyi tai se poistettiin eikä sille tielle lähdetty.

Vaikka peruskoulua usein parjataan, niin usein unohdetaan se olemassa oleva hyvä, joka kouluissamme on jo saavutettu, muun muassa lämmin maksuton kouluateria. Ei ole pitkä aika siitä, kun kouluateriamaksuja esitettiin mahdollisuutena kerätä varoja kuntien kassoihin.

Esityksessä oleva peruskoulupiirirajojen ylittämismahdollisuus on minusta ihan oikean suuntainen, valinnan vapautta lisäävä uudistus. Helsingissä on saanut jo useamman vuoden valita peruskoulunsa ala-asteellakin, eikä siitä ole ongelmia tullut. Päinvastoin koulut ovat alkaneet kiinnittää huomiota myös siihen, millaisia ne ovat profiililtaan ja sisällöltään ja kertovat jo etukäteen vanhemmille siitä, millaista opetusta koulussa on. Näitä vaihtoja ei kovin paljon tule, sillä yleensä järkevät vanhemmat pistävät lapsensa lähimpään kouluun, koska koulumatkan pituudella on merkitystä, kun puhutaan pienistä lapsista.

Arvoisa puhemies! Jo aiemmin sanoin, että olen mennyt itsekin kuusivuotiaana kouluun ja olisin toivonut, että esiopetus olisi ollut mukana lakiesityksessä. En kuitenkaan kannata kouluiän alentamista seitsemästä vuodesta kuuteen vuoteen, vaan puhun esiopetuksesta, joka on siis kouluun valmentavaa esiopetusta osana päivähoitoa. Se voi myös olla osana koulujen opetusta, kuten tehdään monilla pikkupaikkakunnilla, joissa päivähoitomahdollisuutta yksinkertaisesti ei ole ja joissa koulut ovat niin pieniä, että siellä ryhmät ovat jopa noin 6—10 lasta.

Tällä hetkellähän kuusivuotiaiden ikäluokasta on noin 60 prosenttia esiopetuksen piirissä. Kaiken kaikkiaanhan kuusivuotiaita on noin 65 000 lasta. Helsingin kaupungissa yli 80 prosenttia lapsista on esiopetuksessa. Nämä lapset ovat monessa suhteessa etuoikeutettuja ja onnekkaita lapsia. Esiopetuksen piirissä olevat lapset ovat koulunsa aloittaessaan selkeässä etulyöntiasemassa. Sehän on selvä. He ovat päässeet oppimaan niitä sosiaalisia taitoja, joita tarvitaan kouluopetuksessa.

Esiopetuksen kuntoon saattaminen merkitsisi siis juuri näiden lasten aseman parantamista, jotka tällä hetkellä syystä tai toisesta jäävät esiopetuksen ulkopuolelle. Minä olen varma, että meillä on varaa järjestää asia. Kysymys on arvovalinnoista, ei rahasta. Toivon, että tämä asia etenee järkevällä tavalla. Meidän on aika saada esiopetus kuntoon Suomessa sille eurooppalaiselle tasolle, jolla se monissa muissa maissa on.

Puuttuisin myös tässä yhteydessä pikkukoululaisten asemaan peruskoulun ala-asteella. Pienen koululaisen äitinä minua hämmästyttää se harppaus, jota odotetaan siinä vaiheessa, kun siirrytään päivähoidosta tai kotoa ekaluokkalaiseksi peruskouluun. Kun pikkukoululaiset aloittavat koulunsa, heillä koulupäivät saattavat alkaa aamulla kello kymmeneltä tai kahdeksalta, päivä voi kestää kahdeksasta yhteentoista. Minun kokemukseni mukaan tämä lapsieni vaihe on ollut paljon rankempi, huomattavasti rankempi kuin se pikkulapsi-ikä, jolloin lapset ovat olleet päivähoidossa.

Päiväkodissa tai päivähoidossa lapset ovat turvassa aamusta iltapäivään, siihen saakka kun tullaan kotiin työstä, mutta koulussa he joutuvat yhtäkkiä selviytymään iltapäivisin ja aamuisin yksin tilanteissa, joissa kypsyyttä ei aina välttämättä ole. Kellonaikoja ei ymmärretä. Aamulla pitää laittaa herätyskello soimaan, että ymmärtää lähteä kouluun. Yksin kouluun lähteminen ja iltapäivisin selviytyminen on liikaa vaadittu minusta ekaluokkalaiselta.

Pitäisikin harkita järjestelmää tai sellaisen järjestelmän kehittämistä, jossa opettajilla olisi päi-

vittäinen työaika esimerkiksi 8—16, jonka välisenä aikana lapset olisivat koulussa. Tämän ajan ei tarvitsisi merkitä sitä, että heillä olisi koko ajan kouluopetusta. Se olisi liian rankkaa. Mutta koulussa oleminen voisi sisältää myös harrastustoimintoja, lepomahdollisuutta ja leikkiä.

Monien arvioiden mukaan vasta noin kymmenvuotiaana lapset alkavat pärjätä itsenäisemmin ja osaavat olla lyhyitä aikoja yksin kotona. Nythän lasten iltapäivähoito on jätetty hyvin pitkälti vanhempien ratkaistavaksi. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan tietojeni mukaan järjestä lastaan hoitoon, leikkipuistoon tai kaikilla ei ole edes sellaiseen mahdollisuutta. Pikkukoululaisten kokopäivähoito toimisi näin varmasti lasten ja nuorten ongelmien ehkäisemiseksi, joista tässäkin talossa on tänään seminaaria pidetty. Nyt liian monet lapset hortoilevat ostoskeskuksissa ja erilaisissa flipperi- ja videopelipaikoissa ilman mitään järkevää tekemistä. Tällaiset lapset ovat ihan varmasti eniten vaarassa joutua väärille teille.

Arvoisa puhemies! Lapset ovat meidän arvokkain aarteemme. Siksi meidän kannattaa investoida heidän turvalliseen kehitykseensä. Se investointi tuottaa taatusti enemmän kuin turhaan maksetut tukimiljardit epäonnistuneeseen teollisuushankkeeseen.

Ed. Lapintie: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on monessa puheenvuorossa jo todettu, että pääsääntöisesti paketti, johon nämä koulutusta koskevat eri lait kuuluvat, on onnistunut ja hyvä. Sen suurin epäkohta on nyt sitten siinä, mitä siitä puuttuu. Täällä on esiopetusta yli poliittisten rajojen sekä puollettu että vastustettu — tai vastustus on kai lähinnä tullut keskustan taholta pääsääntöisesti, muutamassa puheenvuorossa on todettu, että esiopetus ei ole lapselle hyväksi vaan pikemminkin haitaksi. (Ed. Aula: Kuka vastustaa?) — Edustajien Takkula ja Aittoniemi puheenvuorot olivat ne kaksi, jotka minä olen kuullut.

Mutta esiopetukseen liittyen uskon, että suurin osa meistäkin on sitä mieltä, että tämä lakiesitys olisi vielä parempi, jos sekin osa olisi tähän kuulunut. Jotta keskustelua voidaan käydä täällä eduskunnassa ja jotta keskustelua voidaan käydä valiokunnassa, olen itse valmistanut lakiesityksen, joka on rinnakkainen tälle hallituksen esitykselle. En ollenkaan väitä, että olisin nämä perustelut itse omasta päästä keksinyt, vaan nämä ovat olleet hallituksen käsittelyssä. Tämä esitys pohjaa lähes täysin valtioneuvoston rahaasiainvaliokunnassa 23.4.97 olleeseen luonnokseen. Tämäkin jo osoittaa sen, miten perusteellisesti ja harkitusti tätä on hallituksen piirissä valmisteltu ja miten sitä on valmisteltu niin asiantuntijoiden kuin myös poliittisten päättäjien toimesta. Sehän tekee vielä yllättävämmäksi sen, miksi tämä sitten yhtäkkiä vedettiin pois.

Se vastaus, jonka opetusministeri Heinonen aikaisemmin antoi, että kunnille olisi tullut lisää maksettavaa 120 miljoonaa markkaa vuodessa, ei vakuuta ketään, eli kyse on jostain muusta. Eniten pelkään sitä, kun hallitus nyt on eduskunnalle antanut tämän lakipaketin niin, että siihen ei kuulu esiopetusta, että ollaan jo siirrytty sille asteelle, että tästä on tullut arvovaltakysymys. Tällaisissa arvovaltakysymyksissä ja kädenväänttötilanteissa ei sitten haluta perääntyä, vaikka valiokunnassa ja eduskunnassa sitten saataisiinkin parempi esitys aikaiseksi. Toivon todellakin, että lasten eduista ei nyt lähdetä tekemään arvovaltakiistaa, vaan että myös aikuiset osaisivat asiaa katsoa puolueettomasti ja viileästi.

Näitä perusteluita, miksi lapsille pitäisi olla esiopetusta, on paljon.

Voidaan lähteä vaikka kansainvälisestä vertailusta. Hallituksen esityksessä on jonkin verran kansainvälistä vertailua, johon sisältyy aika paljon myös esiopetusta. Mutta siltä varalta, että asia tässä keskustelussa kuitenkin unohtuisi, sanon, että kyllä suomalaislapset pärjäävät siinä kuin muutkin eurooppalaiset lapset. Hallituksen esityksessä on otettu Ruotsi, Tanska, Saksa, Itävalta, Hollanti ja Englanti vertailukohteiksi, ja kaikissa näissä maissa esiopetus tai varhaisempi koulun aloittamisikä kuin meillä Suomessa sisältyy lasten ja vanhempienkin oikeuksiin, mutta pääsääntöisesti lasten oikeuksiin.

Sinänsähän meillä Suomessa asiat eivät ole ollenkaan niin hullusti kuin joissakin puheenvuoroissa on väitetty, että elämme lasten osalta esiopetuksen takapajulassa. Näin ei ole. Täälläkin on monta kertaa todettu, että kuutisenkymmentä prosenttia kaikista lapsista osallistuu esiopetukseen.

Jotta esiopetusta ei alettaisi vastustaa vain siksi, että ei oikein tiedetä, mistä on kysymys, niin esimerkiksi hallituksen aikaisemmissa kaavailuissa ja myös tässä lakialoitteessa on määritelty tätä esiopetusta.

Tämän pykälän mukaan, joka olisi perusopetuslain 8 §, joka käsittelee esiopetuksen laajuutta, todetaan, että esiopetuksella tarkoitetaan nimenomaan perusopetusta edeltävää, pääsääntöisesti vuoden kestävää suunnitelmallisesti toteutettua

ryhmämuotoista opetustoimintaa, jonka avulla ennen varsinaisen koulunkäynnin alkua pyritään edistämään lapsen kehitystä ja samalla lisäämään hänen oppimisedellytyksiään. Esiopetus on lapsen lähtökohdista toteutettavaa ja pääosin leikin avulla tapahtuvaa kasvatusta. Eli tarkoitus ei ole todellakaan riistää lapsilta lapsuutta, vaan antaa heille mahdollisuudet sitten, kun koulunkäynti alkaa, olla samalla lähtöviivalla.

Tänä päivänähän esiopetusta toteutetaan päiväkodeissa erittäin hyvin ja korkeatasoisesti ja pääsääntöisesti kai sillä tavalla, että kuusivuotiaat osallistuvat esiopetukseen, joillakin paikkakunnilla varmasti jo nuoremmatkin, mutta pääsääntö on varmasti se, että kouluunlähtijät muodostavat oman ryhmän, joka muutamana tuntina päivässä tai sitten keskitetysti jonakin päivänä viikossa saa esiopetusta. Ainakin omat lapseni, jotka tällä hetkellä ovat 9 ja 11, olivat kyllä todella ylpeitä ja riemuissaan siitä, kun aikanaan pääsivät esiopetusryhmään. Vieläkin meillä on tallella näitä piirustuksia, riipustuksia ja kansioita, joita he esikoulussa tekivät.

Tällä tavalla vaivattomasti leikin ja muun toiminnan ohella opittu lasku- ja kirjoitustaito, kirjainten muodostaminen ja samalla myös ihan vahingossa lukemaan oppiminen ovat niitä asioita, jotka takaavat sen, että lapset ovat hyvin kypsiä menemään kouluun ja pärjäävät siellä. (Ed. Aittoniemi: Taskulaskimella siellä lasketaan!) — Eivät laske taskulaskimella, vaan laskevat ihan päässälaskuja ja osaavat muodostaa näitä kyllä oikein hyvin.

Toki tiedän, että nelivuotiaat pelaavat tietokonepelejä, eli lapset ovat aika erilaisessa ympäristössä siitä riippuen, minkälaiset kotimahdollisuudet heillä ovat. Tämänkin vuoksi ennen kaikkea pitäisi nimenomaan esiopetuksen avulla tasoittaa koulunkäyntiä.

Sen lisäksi, että lapset riippuen siitä, missä asuvat, ovat hyvin erilaisessa asemassa, niin ovat myös siinä mielessä eriarvoisessa asemassa, että nykyään ne lapset, jotka osallistuvat päiväkodin esiopetukseen, maksavat siitä normaalin maksun. Niille lapsille, joita on kai 5 000—6 000 tällä hetkellä pikkukunnissa, joille on järjestetty esiopetusta koulun yhteydessä, se on maksutonta. On varmasti lasten kannalta sinänsä yhdentekevää, maksaako se vai ei, mutta perheiden kannalta se ei suinkaan ole yhdentekevää.

Mikäli ratkaisuna pääsääntöisesti tulisi olemaan se, että esiopetus järjestetään koulussa, ongelmaksi tosiaan muodostuu se, mitä esimerkiksi edellisessä puheenvuorossa ed. Haatainen esitti, eli näille pienille lapsille on loppupäiväksi taattava turvallista hoitoa niin, että he eivät tunne jäävänsä heitteille. Tämän vuoksi ehkäpä päiväkodin yhteydessä toteutettava esiopetus tuntuu luonnollisemmalta.

Näissä aikaisemmissa hallituksen kaavailuissa esiopetuksen laajuudeksi oli suunniteltu 700 tuntia vuodessa. Mielestäni tämä on oikea tuntimäärä. Jos tämä tuntimäärä jaetaan päiville, niin se tekee noin kolme neljä tuntia päivässä. Kun muistamme taas kerran, että kyse ei ole pulpetissa istumisesta, vaan leikinomaisesta, leikin lomassa sekä leikin muodossa tapahtuvasta oppimisesta ja oppimisen ilosta ja riemusta, niin silloin se on nimenomaan sopiva tuntimäärä. Jos näitä tunteja todella on kolme neljä päivässä, niin 18 on tällainen keskimääräinen viikkotuntimäärä, josta tulisi lähteä.

Kun tätä valiokunnassa lähdetään käsittelemään, valiokunnalla on paljon aineksia pureksittavanaan: On tämä kokonaislakipaketti, joka sisältää toki paljon muutakin kuin esiopetusta, mutta on myös aikaisempia aloitteita ja aikaisempia ehdotuksia ja perustelutekstejä siitä, miksi esiopetus pitäisi tähän lainsäädäntöön ottaa mukaan, ja sitten on täällä eduskunnassa käsiteltävänä olevia lakialoitteita, tämänkin käsittelyn yhteydessä kolme kappaletta, jotka koskevat tätä lakipakettia.

Eli toivon, että näistä aineksista valiokunta päätyy sellaiseen onnelliseen lopputulokseen, että päästään arvovaltakiistojen yli ja muistetaan, että kyse on ennen kaikkea lasten tasaarvoisista lähtökohdista ja heidän oikeuksistaan eikä niinkään aikuisten arvovaltatappioista ja siitä, että kun kerran on todettu, että esiopetusta ei tässä yhteydessä tule, niin ei sitten tule. Toivottavasti päästäisiin tämän yli ja pystyttäisiin rakentavasti tekemään hyvä uudistus. Silloin kun tehdään suuria ja laajoja kokonaisuudistuksia, on aina hyvin surullista, jos jää jokin olennainen osa pois. Tämän lakipaketin osalta esiopetus on kyllä erittäin olennainen osa.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Hyvä puhemies! Haluaisin hiukan oikaista ed. Lapintietä. Ensinnäkin hän esitti, että keskustan piiristä olisi vastustettu esiopetusta. Kuten täällä on tuotu jo esille, koko hankehan laitettiin liikkeelle edellisen hallituksen aikana, ja aika lähellä keskustaa oleva emeritus kansliapäällikkö Numminen oli valmistelemassa tätä, ja keskustan edustajat parlamentaarisessa komiteassa olivat varmasti tiukasti esiopetuksen takana.

Mitä tähän keskusteluun tässä salissa tulee, niin oli kyllä sosialidemokraattien ed. Esa Lahtela, joka käytti kritikoivan vastauspuheenvuoron esiopetusta kohtaan. (Ed. Gustafsson: Vielä kriittisempi oli ed. Aittoniemi!) — Olin juuri pääsemässä, ed. Gustafsson, asiaan, minkä vuoksi yritätte nyt keskeyttää minua. — Ed. Aittoniemi varmasti vastaa täällä itse puheistaan, mutta hän on myös allekirjoittanut keskustan lakialoitteen, kuten myös ed. Takkula. Keskustan ryhmästä 39 edustajaa 45:stä on allekirjoittanut, ja haluaisinkin kysyä itse asiassa ed. Lapintieltä, miksi hänen lakialoitteessaan on vain yksi allekirjoittaja. Eivätkö vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä muut kannatakaan tätä esiopetusratkaisua?

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin totean ed. Vehviläisen puheenvuoron johdosta, että kyllä esimerkiksi ed. Takkula keskustasta aikaisemmin tänään keskustelussa selkeästi totesi, että esiopetus ei ole lapsen etu. Mitä muuta se on kuin esiopetuksen vastustamista, jos näin suoraan asian ilmaisee?

Ilolla kuuntelin ed. Lapintien puheenvuoron sitä osaa, jossa hän puhui leikistä ja oppimisen ilosta ja riemusta, ja toivoisinkin, että tälle hänen puheenvuorolleen johdonmukaisesti tätä asiaa käsitellään riittävän laajasti ja syvällisesti todella läpi lapsen iän aina peruskouluun ja miksei ensimmäisiin peruskouluvuosiin saakka. Silloin meidän pitää tarkastella päivähoitoa ja sen laatua, samoin perheen vastuuta ja kaikkia muitakin kysymyksiä eikä pelkästään sitä, saammeko me muutamalla sadalla tunnilla vuodessa tämän asian ikään kuin heitetyksi pois sielumme ongelmalistalta.

Kun miettii lasta, vauvaa, niin hän syntyessään on todella etevä, aivokapasiteettia on rajattomasti odottamassa niin vanhempien kuin elinympäristön tarjoamia tekemisen virikkeitä, oppimisen haasteita. Kun miettii, mitä tapahtuu, sadut ovat erittäin oleellinen osa pienen lapsen jokaista päivää ja ennen kaikkea tietenkin iltaa. Sadun kautta oppimisesta meillä vanhemmilla on vastuu, samoin kuin tietotekniikastakin. Siinä on todella erittäin suuri eriarvoistumisen uhka. Ei se uhka ole yksipuolistuminen. Oli väärin, kun ed. Lapintie totesi, että nelivuotiaat pelaavat tietokoneella. Kyllä yksivuotiaatkin tekevät tietokoneella vaikka mitä. Minulla on erittäin konkreettisia omakohtaisia kokemuksia tästä, ja se, jos mikä, on leikinomaista hiiren käyttöä, jos vanhemmat siihen aktiivisesti osallistuvat. Eriarvoisuuden estämiseksi meidän pitää paneutua lasten ensimmäisiin elinvuosiin, ja esiopetus on todella keskeinen kysymys.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun täytyy lähteä siitä vanhasta sanonnasta, minkä olen monta kertaa täällä salissa sanonut ja joudun sen toistamaan edelleen. Rautalankaa ei ole mukana mutta minulle aikanaan opettajani opetti, että kaikki, mikä voidaan ymmärtää väärin, tulee myös joskus ymmärretyksi väärin.

Kun täällä aikaisemman puheenvuoron käytin, joka piti käyttää ministerin puheenvuoroon, niin kyllä siinä provosoiduin, kun ed. Lapintie sieltä vasemmalta laidalta veti oikein tulemaan yhteiskunnalle tuottavista lapsista jnp., kuinka he, kun nuorena valjastetaan systeemiin, tuottavat yhteiskunnalle. Siinä yhteydessä minä kysyin: Yhteiskunnan etu vaiko lapsen etu? Toisaalta esiopetusta itse antaneena opettajana minua aina ihmetyttää se, että koulumaailma on se, mistä me kaikki osaamme puhua jnp. Mutta mikä on se lapsen etu? Kyllä minä aidosti kyselen ja kyselen koko valiokuntakäsittelyn ajan sitä, että me kansanedustajat voimme täällä jollakin tavalla aina tietää, mikä on lapsen etu. Minä olen opettajana kuunnellut sitä lapsen etua jonkin verran ja sanon, että melko monen näköistä lapsen etua on löytynyt näiden vuosien varrella.

Minä olen ymmärtänyt, että esiopetuksessa on kysymys siitä, että sillä pyritään tasaamaan tiedollisia, taidollisia ja asenteellisia valmiuksia, kun lapset aloittavat koulunkäynnin. Tämä on se ajatus ja idea. Siinä on tietynlainen tasa-arvoisuuden periaate, että erilaisista taustoista tulevien ja erilaiset oppimisvalmiudet omaavien lasten koulunkäynnin alkua tätä kautta tasoitettaisiin.

Mutta minusta edelleen voidaan kysyä lapsen etua kyllä, ja jos kysyy aidosti ja vilpittömästi lapsen etua, se ei tarkoita, että olisi esiopetuksen vastustaja, vaan se on sitä, että näissäkin asioissa pitää olla herkällä ja kyselevällä mielellä eikä niin, että täällä jollakin tavalla me tunnemme ja tiedämme aina, mikä on lapselle parasta. Lapset ovat yksilöitä; kasvatustieteessä sanotaan, että kaikki ovat samanlaisia, ja samaan hengenvetoon sanotaan kuitenkin, että kaikki ovat erilaisia.

Ed. L a p i n t i e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli mukava kuulla, että ed. Takkula ei vastusta esiopetuksen lisäämistä tähän lakipakettiin, mikäli se onnistuu. Eikö ni-

menomaan ole lasten tai kenen tahansa etu, että jokaiselle suodaan tasa-arvoiset lähtökohdat? Nimenomaan se on se tapa, jolla tätä asiaa pitäisikin lähestyä. Sen vuoksi toivon, että nimenomaan näin tässä lähdetään, ei niin, että kaikki pakotetaan kuusivuotiaana kouluun. Siitähän ei ole kysymys vaan siitä, että samalla tavalla kuin tällä hetkellä lapsilla on oikeus päivähoitoon ja oikeus saada päivähoitoon kuuluva esiopetus, mikäli vanhemmat sitä heille haluavat, samalla tavalla tähän lakipakettiin on kirjattu maksuton esiopetus; se olisi lapsen etu. Totta kai pitää aina olla kyselevällä mielellä, mutta ei saa myöskään olla vainoharhainen ja yrittää vääntää asioita muuksi kuin ne ovat.

Kun on väitetty, että lapsille ei saa jättää tulevaisuuteen siirtyvää valtion velkataakkaa, niin yritin vain sanoa, että varmasti on suurempi etu myös koko yhteiskunnan kannalta, jos lapsille suodaan tasa-arvoiset lähtökohdat myös koulun osalta, eikä pelkästään se, että katsotaan sitä velkamäärää tulevaisuudessa. Siinä mielessä otin yhteiskunnallisen näkökulman, eli asioita pitää myös asettaa vastakkain ja miettiä, mikä kokonaisuuden kannalta on järkevä ratkaisu.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Aivan alkuun haluan myös omalta osaltani kommentoida ed. Takkulan puheenvuoroja tänä iltana salissa. Olen vahvasti tulkinnut, että ed. Takkula kyseenalaistaa sen, onko lapsen etu saada esiopetusta. (Ed. Takkula: Takkula on ainoa, joka on antanut esiopetusta!) Hyvin mielenkiintoista on tietysti kyseenalaistaa se, ja se on meidän jokaisen oikeus. Mutta erityisesti viime aikoina sen jälkeen, kun lastentarhanopettajankoulutus siirrettiin korkeakoulun alaiseksi koulutukseksi, on alkanut ilmestyä erilaisia tutkimuksia esiopetuksen merkityksestä lapsen varhaiskasvatukseen. (Ed. Takkula: Montako tuntia ed. Lindén on antanut esiopetusta?) Ainakaan minulle ei ole tullut vastaan yhtään ainutta tutkimusta, jossa olisi kyseenalaistettu se, että esiopetuksessa mukana oleminen on lapselle etu kasvatuksellisessa kehittymisessä. Lastentarhanopettajaliitto vasta kokosi pieneksi kirjaseksi tällaiset tutkimukset. Toivottavasti ed. Takkula ainakin valiokuntatyöskentelyn aikana tutustuu tähän kirjaseen. (Ed. Takkula: Ed. Lindén, milloin on kasvatuksellinen kehittyminen?)

Arvoisa puhemies! Nyt varsinaiseen puheenvuorooni. Valitettavasti vieläkään ei oltu valmiita ratkaisemaan esiopetusta osaksi suomalaisten lasten elinikäistä oppimista. Suurin toivein odoteltiin hallituksen esitystä uudeksi koululakien kokonaisuudeksi. Epäilyksiä ei ollut siitä, ettei esiopetus olisi osa tätä kokonaisuutta. Pettymys olikin sitten suuri, kun erityisesti kuntien tiukkaan talouteen vedoten merkittävä uudistus irrotettiin koululakipaketista.

Keskustelu esiopetuksesta ei ole viime vuosina syntynyttä hapatusta, vaan historia on liiankin pitkä. Jo 60-luvun puolivälissä nousi kysymys kuusivuotiaiden lasten koulutuksesta ikäluokkana esiin niin meillä kuin muissakin Pohjoismaissa. Tästä lähtien keskustelua kuusivuotiaiden lasten esiopetuksen järjestämisestä onkin käyty erilaisilla äänenpainoilla. 70-luku oli komiteoiden ja mietintöjen kulta-aikaa ja tuolloin esiopetuksen järjestämistä istuikin pohtimassa lukuisia työryhmiä ja komiteoita. Onkin sanottu, että mistään asiasta ei ole ollut olemassa niin paljon raportteja ja mietintöjä kuin esiopetuksesta. Eikä mistään työstä ole jäänyt niin vähän jäljelle.

Suomessa on toteutettu myös laaja esikoulukokeilu 60—80-luvuilla. Katsaus koulutuspoliittiseen historiaan antaa syytä todella ihmetellä, miten oikeastaan voi olla mahdollista, ettei esiopetusta ole lakisääteistetty kuluneiden 30 vuoden aikana. Tätä päättämättömyyttä eivät selitä edes taloudelliset perusteet. Tälle ajanjaksolle sijoittuu niin taloudellisesti hyviä kuin huonojakin vuosia ja erilaisia hallitus- ja eduskuntakokoonpanoja.

Maksuttoman esiopetuksen onnettomasta tilanteesta voi syytä vierittää kaikille nykyisillekin eduskuntaryhmille, koska kaikilla on sen historian eri vaiheissa ollut sormensa pelissä. Myös viimeaikaisista esiopetusseikkailuista voidaan katsoa peiliin. Esiopetuksen järjestämisen tavoitteet löytyvät kaikkien eduskunnassa olevien ryhmien puolue- ja tavoiteohjelmista.

Suomessa on myös yksimielisesti hyväksytty elinikäisen oppimisen periaate. Ainakin kansainvälisesti elinikäisellä oppimisella tarkoitetaan todella elinikäistä oppimista varhaiskasvatuksesta alkaen. Tuskinpa Suomella on tästä eri käsitystä. Näin ollen esiopetusratkaisusta päättämisen ei tulisi olla vaikeaa.

Opetusministeriö käynnisti koululainsäädännön uudistushankkeen jo vuonna 93. Esitystä on valmisteltu pitkään sekä poliittisesti että virkamiestyönä. Hankkeen keskeisimmäksi uudistukseksi oli muodostumassa maksuttoman esiopetuksen järjestäminen kaikille kuusivuotiaille lapsille. Esityksen mukaan esiopetus olisi ollut kuusivuotiaille lapsille vapaaehtoista, mutta kunnilla olisi ollut velvollisuus järjestää toimintaa.

700 vuositunnin mallia kutistettiin ministeriryhmän käsittelyn aikana 400 tunnin malliksi. Tämä taas on saanut varsin tyrmäävän tuomion kasvatustieteilijöiltä ja erityisesti varhaiskasvatuksen tutkimukselta. Tämän lyhyemmän tuntimäärän malli ei myöskään tue nykyistä oppimiskäsitystä, vaan olisi saattanut muodostaa esiopetuksesta penkittämispolitiikan opetusta. Esiopetus ei hoidu parin tunnin päivittäisellä pyrähdyksellä. Pienten lasten oppimisessa kaikki leikki on keskeisellä sijalla ja siihen tarvitaan aikaa. Samoin ryhmän merkitys oppimisessa on oleellinen ja siksi ryhmässä toimimiseen tarvitaan riittävästi ajallisia mahdollisuuksia.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta kuitenkin päätti poistaa koululainsäädäntöesityksen loppumetreillä esiopetuksen koko uudistuksesta. Tiedotteessa todettiin, ettei esiopetusuudistus ole julkisen talouden puitteissa tässä vaiheessa kestävällä tavalla rahoitettavissa. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan tekemisistä jotkin varhaiskasvatustutkijat totesivatkin, ettei siinä mitään hyvää menetetty. Heidän tuomionsa riisutulle 400 tunnin esiopetusmallille on ollut tyrmäävä, onhan totta, että monissa kunnissa se olisi saattanut merkitä aika askelta taaksepäin.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan esityksen jälkeen yhdestä jos toisestakin eduskuntaryhmästä on esitetty, että esiopetuksen järjestämisestä tulee tehdä päätös. Tästä asiasta olen täysin samaa mieltä. Kuitenkin päätös esiopetuksesta pitää sisällään linjauksen tavoitteista niin laadullisesti kuin kasvatuksellisestikin.

Eduskunta käsitteli vuonna 90 koulutuspoliittista selontekoa, jossa esiopetusta sivuttiin parilla virkkeellä. Lapsipoliittinen selonteko oli eduskunnassa vuonna 95. Siinäkin esiopetusta ja varhaiskasvatuksen pedagogista kehittämistä sivuttiin vain parilla virkkeellä. Meiltä siis puuttuu kokonaislinjaus varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittämisestä. Tällainen varhaiskasvatuksen kokonaislinjaus tulisi pikaisesti tehdä. Linjauksessa tulisi tarkastella koko varhaiskasvatuksen yhdistämistä opetustoimen hallintoon, siitä mahdollisesti saatavia taloudellisia ja koulutuspoliittisia etuja, joita tulisi opettajien, tilojen ja välineiden yhteiskäytöstä. Opetussuunnitelmatyössä hallintojen yhdistämisellä olisi suuri merkitys.

Alle kouluikäisten lasten kuuluminen osittain sosiaalihallinnon ja osittain opetushallinnon alle on vaikeuttanut koko esiopetusratkaisun kehittämistä. Tästä saimme lukea selkeitä esimerkkejä esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta, jossa hämmästeltiin muun muassa sitä, ettei opetustoimen tapakasvatusprojekti rahoineen kosketa varhaiskasvatusta tai vastaavasti luonnontieteiden ja matematiikan opetuksen — Suomen koulun heikoimman kohdan — kehittämistä. Toisaalta esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet koskevat normaalisti vain koulussa annettavaa esiopetusta ja päivähoidossa niiden toteuttaminen on kunnan omasta toimintapolitiikasta riippuvaa. Näin, vaikka valtakunnan tasolla opetussuunnitelman perusteet on laadittu Stakesin ja opetushallituksen yhteistyönä. Esiopetuksen kehittämisessä ja suunnittelu- ja järjestämistyössä oleellista on, että se saumataan yhteistyössä päiväkotien toiminnan kanssa niin, että kaksilta kustannuksilta vältytään. Päivähoidon ja esiopetuksen järkevällä saumaamisella voidaan saada myös kustannussäästöjä.

Samanaikaisesti on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei esiopetus-nimikkeen alle hyväksytä mitä tahansa toimintaa. Esiopetuksen käytännön toiminnasta on vastuu annettava opettajakoulutuksen saaneille henkilöille, lastentarhanopettajille ja luokanopettajille. Esiopetuksen laajentamiselle osaksi perhepäivähoitoa, kuten esimerkiksi ministeri Huttu-Juntusen kannanotosta oli luettavissa, ei ole mitään oikeita perusteluita.

On erinomaisen tärkeää, että esiopetusratkaisusta olisi olemassa pitkän linjan suunnitelma. Suunnitelmassa opetusta tulisi tarkastella laajempana kokonaisuutena ja siinä olisi yhteys oppivelvollisuusiän joustavoittamiseen ja myöhemmin oppivelvollisuuden mahdolliseen alentamiseen.

Arvoisa puhemies! Tässä ajatuksia esiopetuksen merkittävyydestä suomalaisten lasten varhaiskasvatuksessa. Nyt on aika linjata varhaiskasvatuksen perusperiaatteet ja tehdä päätökset esiopetuksen ottamisesta osaksi jokaisen suomalaisen elinikäistä oppimista.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Kun on kuunnellut tänä iltana näitä puheita, niin voisi kuvitella, että koululakipaketissa ei mitään muuta olekaan kuin esiopetus. Kun edellisen puhujankin puhetta kuunteli, niin saattoi kyllä todeta Lastentarhanopettajaliiton lähettäneen hyviä prujuja tänne edustajien käyttöön, niin liiton puheenvuoro tuo kuulosti olevan. Jos vain ed. Lindénin puheen olisi kuullut, niin luulisi, ettei koululakipaketissa mitään muuta asiaa ole.

Kysymyshän on nyt tavattoman suuresta koululainsäädännön kokonaisuudistuksesta. Tämä on erittäin tervetulleeksi toivotettava, koska tämähän koskee lainsäädännön kokoamista yhteen ja selkeyttämistä. Poimin tästä paketista muutamia kohtia, jotka itse katson äärettömän tärkeiksi.

Suuri asia on se, että tässä ehdotetaan lisättäväksi lapsen huoltajan oikeutta valita koulu, jossa oppivelvollisuusikäinen lapsi suorittaa oppivelvollisuuttaan. Voi ajatella, että tällä olisi myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia, ja jos oikein kriittisesti asiaa tarkastelee, niin voisi kuvitella, että koulujen välinen kilpailu saattaa nyt lisääntyä merkittävästi. Kiristyneessä resurssitilanteessa varmasti myös yksikkökoot suurenevat.

Erityisen huolestuttavana pidän sitä, että koulujen väliset tasoerot kasvavat, jos ne kasvavat alueellisesti samalla, kun tapahtuu perusopetusta antavien koulujen eriytymistä vaikkapa lasten sosioekonomisen taustan mukaan. Jos seurauksena on hyvien, keskinkertaisten ja heikosti menestyvien oppilaiden välille tuleva entistä suurempi juopa, niin valiokunnassa on syytä hyvin tarkoin asiaa harkita.

Suuria kysymyksiä uudistuksen ympärillä ovat tietenkin valinnaisuudet, vuosiluokkiin sitoutumaton opetus ja luokattomuus. Kansainvälistymistä pidän itsestäänselvänä asiana ja samoin oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä, mutta varmasti näissä on kohentamisen varaa verrattuna aikaisempaan. Myös oppilaitosten palvelukyvyn parantaminen edellyttää toimivaa ja voimavaroiltaan riittävää oppilaan ohjausta.

Opinto-ohjauksen resursseista onkin syytä olla huolissaan. Perusopetuslaissa, lukiolaissa ja laissa ammatillisesta koulutuksesta tulee täsmentää oppilaan ohjausta koskevat maininnat siten, että ohjauksen tarpeellinen saatavuus voidaan turvata. Opinto-ohjauksen resurssikysymys on aivan kynnyskysymys.

Myös oppisopimuskoulutusta on edelleen pyrittävä edistämään. Sitähän on pitkin matkaa parannettu. Asiasta on tiedotettu, jotta sopimuksia solmittaisiin enemmän jne., ja sen kehittäminen parantaa koulutuksen ja työelämän kohtaavuutta. Sehän soveltuu tietysti erityisen hyvin niille nuorille, jotka eivät koe teoriapainotteista opiskelua mielekkääksi. Lain käsittelyn yhteydessä valiokunnassa tuleekin mielestäni selvittää perin pohjin, tukeeko esitetty tavoite oppisopimuskoulutuksen laajenemista siten, että vuoteen 2000 mennessä 20 prosenttia nuorten ammatillisesta koulutuksesta hoidettaisiin oppisopimuksilla. Tämä on varmasti ihan kunnianhimoinen tavoite.

Ammatillisen koulutuksen määrällisen sääntelyn uudistaminen vastaa mielestäni nyky-yhteiskunnan tarpeita. Koulutusmäärien tulee joustaa työelämän ja alueellisten tarpeiden mukaisesti. Tällä hetkellähän näin ei oikein ole asianlaita, kun on niin hidasta tämä koulutusmäärien sopeuttaminen. Koulutustarjonnan suunnittelussa ja päätöksenteossa pitäisi alueen viranomaisilla olla keskeinen rooli ja silti valtakunnallisella seurantajärjestelmällä pitäisi huolehtia siitä, että riittävä alueellinen, kielellinen ja valtakunnallinen koulutuksellinen tasapaino säilyy. Lääniuudistuksen myötä olen vähän ymmällä, miten tämän asian suhteen sitten käy, minkälainen seurantajärjestelmä siinä voitaisiin parhaaksi katsoa tai järjestää.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä varmasti olisi myös lisättävä. Opiskelijoille olisi tarjottava mahdollisuus yksilöllisten ja laaja-alaisten koulutusohjelmien rakentamiseen. Koulutuksen alueellisen saatavuuden turvaamista voitaisiin edistää sillä, että eri oppilaitokset kehittävät yhteistyömuotojaan ja karsivat mahdollisesti päällekkäisiä toimintoja.

Täällä on tänä iltana puhuttu ostopalveluista. Ed. Gustafsson käytti siitä hyvinkin kriittistä äänensävyä. Mielestäni ostopalvelujen mahdollistaminen on kuitenkin oikean suuntainen toimenpide, mutta sen periaatteet ja tavoitteet on määriteltävä erittäin huolellisesti. Ensisijaisena tavoitteena ei saa olla opetuksen järjestäminen mahdollisimman halvalla, vaan opetuksen sisällöllisiin kysymyksiin ja ostopalvelun tuottajan pedagogisiin taitoihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Nyt, kun on puhuttu siitä, että ostopalvelupaketteja voidaan ostaa urheiluseuroilta, keneltä milloinkin, niin kyllä siinä täytyy pedagogisiin taitoihin myös kiinnittää erityistä huomiota.

Siihen, että ammatilliselle koulutukselle kävisi samoin kuin työvoimakoulutukselle, ei ole varaa. Koulutuspalvelujahan ostetaan laatutasoltaan kirjavalta joukolta koulutuksen tarjoajia ilman opetuksen sisällön tai laadun tarkkailua. Lopputulos on sekasortoinen ja yhteiskunnalle kallis. Tätä virhettä emme varmasti halua koululainsäädäntöä uudistettaessa tehdä.

Lakiesityksessä koulutuksen arvioinnin merkitys korostuu, ja se on mielestäni erittäin hyvä asia. Arvioinnin järjestämisessä tulevat todennäköisesti eteen uusien ongelmien lisäksi entiset ongelmat, joita on nyt esiintynyt myös korkea-

koulutuksen arvioinnissa. Mehän olemme näitä asioita pohtineet yliopistolain yhteydessä.

Varmasti valiokunnassa nousevat esiin tällaiset kysymykset kuin miten koulutuksen laatu on määriteltävissä yksiselitteisesti, mitkä ovat laadun osakriteerit ja miten näitä osakriteerejä arvioidaan. Palkitaanko laadukkaasta toiminnasta esimerkiksi tulosrahalla ja miten vastaavasti huonosta laadusta rangaistaan? Vaikka näitä asioita ei varmasti voi kirjoittaa lakiin yksiselitteisesti, kyllä lakiesityksen käsittelyssä tulee huolellisesti selvittää, miten ja millä perusteella opetushallitus ja muut arviointia suorittavat tahot aikovat arvioinnin suorittaa. Periaatteessahan kysymys on siis maksuttomasta opetuksesta, mutta varmasti kannustimia koulukohtaisesti muuten voidaan käyttää.

Lakiesitysten mukaan arviointia tulevat mahdollisesti suorittamaan hyvin erilaiset tahot. Tällöin on erityisen perusteltua, että arvioinnin kriteereistä ja suorittamistavoista on olemassa yhteneväisiä näkemyksiä. Koulutuksen laatu- ja tasa-arvotavoitteiden seuranta on vaativaa työtä. Se on huomattu monessa yhteydessä. Se on mielestäni kuitenkin tehtävä hyvin tosissaan, muuten koulutukselle asetetut tavoitteet jäävät näennäisiksi. Arviointityön vaatimat taloudelliset resurssit on välttämätöntä turvata. Itselleni ei ole vielä tässä vaiheessa kirkastunut, miten arvioinnin resurssit turvataan ja miten sitä suoritetaan, mutta ehkäpä se valiokuntatyön aikana kirkastuu.

Kuinka perusteltua on, että työvoimapoliittinen aikuiskoulutus ei ole mukana tässä paketissa? Tätä voi kyllä kysyä. Tässä koulutuspolitiikan osa-alueessa olisi runsaasti arviointi- ja kehittämistarpeita, ja näitähän tässä nyt ruvetaan pohtimaan. On järkevää, että aikuisväestön koulutuksessa painotetaan omaehtoista koulutusta. Sen rinnalle tarvitaan kuitenkin jatkossakin työvoimapoliittista koulutusta. Työvoimapoliittinen koulutus rajattiin kuitenkin varhaisessa vaiheessa koululainsäädännön kokonaisuudistuksen ulkopuolelle. Pikaisesti tulisi kuitenkin pohtia ainakin kahta asiaa. Hyvä, että täällä on opetusministerikin paikalla, koska nämä ovat sellaisia asioita, jotka tulevat ihan jatkuvasti esille, kun kentällä liikkuu.

Onko nykyisen kaltaisen työllisyyskoulutuksen jatkuva määrällinen lisääminen mielekästä, kun ottaa huomioon sen vaikuttavuuden työvoiman kysyntätilanteessa? Tarkoitan nimenomaan kysyntätilannetta. Olisiko mielekästä kohdentaa erilaisen taustakoulutuksen varassa oleviin erilaista koulutustarjontaa ja/tai erilaista koulutus- ja tukijärjestelyjen yhdistelmää?

Arvoisa rouva puhemies! Lakipaketissa, joka on kovin järeä, on vielä lukuisia kohtia, joita en ottanut puheessani esille. Huomionarvoisia asioita ovat muun muassa opettajia koskevan sääntelyn uudistaminen, opiskelijan työaikaa koskevasta sääntelystä luopuminen, opetustoimen henkilöstön oikeudellinen asema, vapaa sivistystyö, taiteen perusopetus, vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja opetuksessa erityistä tukea tarvitsevien koulutusmahdollisuuksien turvaaminen ja peruskoulun ala- ja yläastejaosto luopuminen ja sen vaikutukset. Maksuttomuudestakin voisi tietysti puhua.

Kysymyksessä on siis järeä lakipaketti ja kaikki osiot vaativat paljon asiantuntijoita. Kun nyt vertaa, miten valiokunnassa on yliopistolakia viety läpi, niin se ei kaikilta osin ole ollut kovin tyylikästä. Toivon, että valiokunnassa ote tältä osin paranee ja että kun tämä suuri paketti sinne tulee, niin sivistysvaliokunta on alkuosansa nimen mukaisesti ei pelkkä valiokunta vaan sivistysvaliokunta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. L i n d é n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälä kovastikin kritisoi käyttämääni puheenvuoroa ja esitti, että puheenvuorossani kuulsi Lastentarhanopettajaliiton terveiset eduskunnalle. Voisin sanoa, ettei ihan liittotasolle ole tarvinnut mennä. Itse en valitettavasti ole lastentarhanopettaja, mutta äitini, joka viime viikolla jäi eläkkeelle, toimi lähes 30 vuotta päiväkodin johtajana. Hyvin läheltä olen saanut seurata päiväkoti- ja lastentarhaopettajakeskustelua, joten nämä asiat ovat sitä kautta minulle erityisen tuttuja. Sanaakaan en puheestani pois vaihtaisi. Olen edelleenkin sitä mieltä, että oikeus esiopetukseen pitäisi olla jokaisella lapsella, mutta perheen oikeus on tehdä se valinta, viedäänkö lapsi esiopetukseen vai ei.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Pääsääntöisesti koulutuslainsäädännön uudistamista on tervehdittävä tyydytyksellä siinä mielessä, että päästään vihdoinkin eroon erittäin monimutkaisesta ja käsikirjamaisesti koulun pitoa ohjaavasta yksityiskohtaisesta säädöstöstä. Voisi sanoa, että painopiste koulutuksen normi- ja

panosohjauksesta siirtyy selkeästi tavoiteohjauksen suuntaan. Ylläpitäjien ja yksittäisten oppilaitosten vastuuta on tietyissä asioissa selkeästi kasvatettu. Lainsäädännön rakenne on myöskin yksinkertaistunut. Myöskin pyrkimys pois institutionaalisesta säätelystä on ollut ilahduttavaa.

Turhaa institutionaalista säätelyä on kuitenkin jäänyt lakiin muun muassa vapaasta sivistystyöstä. Tällainen vanhakantaisuus vaikeuttaa useissa kunnissa tehtävää työtä kansalaisopistojen ja aikuislukioiden yhdistämiseksi aikuisopistoiksi. Tarpeetonta on myös toisen asteen koulutuksen säätäminen kahdella eri lailla, lukiolailla ja lailla ammatillisesta koulutuksesta.

Ehkä merkittävin puute lainsäädäntöuudistuksessa on varhais- ja esikasvatuksen aseman jääminen selkeytymättömäksi ja kansalaisten kannalta epäoikeudenmukaiseksi. On kuitenkin ymmärrettävää, ettei kunnille voida valtiovallan toimin enää sisällyttää mitään lisävelvoitteita ilman riittävää taloudellista kompensaatiota. Kun kuitenkin kaupunkikunnissa on päivähoidon subjektiivisen oikeuden kautta yli 90 prosenttia lapsista päivähoidon piirissä, olisi erittäin tärkeää, ettei 3—6-vuotiaiden lasten suunnatonta oppimispotentiaalia heitettäisi hukkaan. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää oppimisvaikeuksien ehkäisyyn, äidinkielen, tietotekniikan, matematiikan ja vieraiden kielten taitoihin perinteisten sosiaalisten taitojen ohella. Päivähoitoa on kehitettävä antamaan tavoitteellisen oppimisen mahdollisuuksia. Jollei tämä onnistu sosiaali- ja terveystoimessa, on päivähoito annettava opetusviranomaisten tehtäväksi.

Huoltajien vapaampi mahdollisuus valita koulu lapselleen on periaatteessa hyvin kannatettavaa. Siihen kuitenkin sisältyy melkoisia riskejä. Jako hyviin ja huonoihin peruskouluihin ja toisaalta hyviin ja huonoihin kuntiin saattaa entisestäänkin kärjistyä. Millä perusteella lapset valitaan suosituimpiin kouluihin? Myöskin käytössä oleva valtionosuusmalli suosii vanhusvoittoisia kuntia ja syrjii niitä, joissa on paljon päivähoitoja peruskouluikäisiä. Ikärakenteeltaan nuorten ja kasvavien kaupunkien taloudelliset mahdollisuudet korkeatasoisen koulutuksen järjestämiseksi on pitkälti niin sanotussa Kosken mallissa vammautettu.

Valtiovalta asettaa uudistetussakin koululainsäädännössä pitkälti velvoitteita kunnille ylläpitäjinä eikä kuitenkaan osaltaan turvaa resursseja näiden velvoitteiden toteuttamiseksi. Varsin vaarallista nykyiselle kunnalliselle koulujärjestelmälle on se, jos yksityisten koulujen perustamista aiotaan huomattavasti helpottaa ja samalla turvata näille ylläpitäjäkohtainen, täyden yksikköhinnan mukainen valtionosuus. Tässä järjestelmässä yksityiskouluun tuleva oppilas toisi täyden rahapotin mukanaan, kun taas kunnan kouluun tuleva tuo valtionosuusjärjestelmän mukaisesti vain pienen osan tästä summasta. Ainoastaan kuntien valtionosuuksia on leikattu. Kovin merkilliseltä tuntuu, että kunta ei voi ostaa peruskoulupalveluja yksityiseltä tai yhteisöltä edes rajoitetusti.

Siirtyminen yhtenäiseen 9-vuotiseen peruskouluun ei käytännön syistä käy hetkessä. Rakennukset ovat usein erillään ja ajattelutavat ala- ja yläasteilla kovin erilaiset. Opiskelijoiden työaikaa koskevasta säästelystä tulisi luopua myös perusopetuksessa. Tällöin mahdollistettaisiin useissa maissa, muun muassa Yhdysvalloissa käytössä oleva koko vuoden toimiva koulu. Tällainen koulu olisi perusteltu paitsi pedagogisesti myös taloudellisesti. Koulutilojen kesäaikainen hukkakäyttö jäisi pois ja vältyttäisiin myös koulutilojen kalliilta lisäinvestoinneilta kasvupaikkakunnilla. Minusta tämä järjestelmä olisi ainakin kokeilemisen arvoinen. Vaarana näyttää olevan, että opettajia koskeva sääntely jää edelleen liian yksityiskohtaiseksi koulutuksen joustavan järjestämisen ja henkilöstön järkevän käytön kannalta.

Ehkä merkittävin uudistus on lakisääteisen arviointijärjestelmän luominen lähes kaikille kouluasteille. Keskeisintä tietenkin on opetuksen järjestäjien suorittama arviointi, jonka tärkeimpänä tavoitteena on koulutuksen kehittäminen. Muun muassa oppi- ja laatuhankkeista saadut kokemukset näyttävät osoittavan tällaisen ns. sisäisen arvioinnin hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden. Oppi- ja laatuhankkeessa ovat mukana muun muassa Suomen Kuntaliitto ja useat kunnat yhteistyössä valtion kouluviranomaisten kanssa.

Sitä vastoin jos ns. ulkoista arviointia, jonka opetusministeriö tilaa pääsääntöisesti opetushallitukselta, ei suoriteta taiten päämääränä koulutuksen kehittäminen, saatetaan joutua hakoteille. Suomessa ei mielestäni kaivata englantilaismallista julkista rankkeerausta hyviin ja huonoihin kouluihin oppilaiden testeissä suoritetun opintomenestyksen pohjalta, ei ainakaan, jos testit mittaavat vain ulkoa opittuja näennäistietoja. Hyvin suoritettu arviointitoiminta sitä vastoin myöskin ulkoisena arviointina todella tukee koulutuksen kehittämistä.

Arvoisa puhemies! Suomalainen menestystarina perustuu korkeaan osaamiseen, ammattitaitoon ja yrittäjyyteen. Nyt esitetyn koululainsäädännön uudistamisella tulee olla kirkkaasti juuri tämä tavoitteenasettelu. Se tarjoaakin näitä mahdollisuuksia.

Eräs näkökulma, jonka haluan vielä lopuksi nostaa esille, on yrittäjyys. Sisäisen yrittäjyyden ja yrittäjyyden edellytykset ovat luotavissa rakennettaessa osaamisen strategiaa opetussuunnitelmien ja -ohjelmien avulla. Koulutuksen sisältöjä pohdittaessa tulisi koulutuksen eri tasoilla nostaa yrittäminen tavalla tai toisella oppiaineeksi. Se tukisi näin sekä uusien yrittäjäsukupolvien syntymistä että myös työntekijöitä.

Kun suomalaisen yritystoiminnan menestystekijänä on keskeisesti osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö, on pidettävä jatkossa huolta myös työnantajien eli yrittäjien osaamisen ja ammattitaidon kehittämisestä osana nk. elinikäistä oppimista. Yrittäjät ovat esittäneet lakipaketin valmisteluvaiheessa omana kannanottonaan, että yrittäjien koulutus mahdollistettaisiin oppisopimuskoulutuksena. Tähän toivon sivistysvaliokunnan aikanaan ottavan myöskin kantaa.

Ed. Tahvanainen: Arvoisa puhemies! Nyt tänne eduskuntaan tuotu uusi koululainsäädäntö on sisällöltään melko kohtuullisesti onnistunut ratkaisu. Lainsäädännön kokonaisuudistuksen lähtökohtana oli alkujaan koota hajanainen ja oppilaitosmuotoinen koululainsäädäntö yhteen. Uudistustyötä tehtäessä on asioita tietysti jouduttu pohtimaan pitkäänkin ja monien komiteoiden kautta päädytty nykyiseen lopputulokseen.

Alkuun uudistustyö oli pelkkä tekninen lainuudistus, mutta matkalla parin vuoden aikana uudistus on mielestäni muuttunut myös sisällölliseksi uudistustyöksi ja ideologisiksi valinnoiksi siitä, miten maassamme tulevaisuudessa koulutetaan lapsia ja nuoria.

Perusopetuslaki on yksilön ja oppimisen kasvamista merkittävimmin ohjaava asiakirja. Kaikille maksuton ja yhtäläinen perusopetus on ollut koulutuksen tasa-arvon kehityksen alku ja on sitä vielä tänä päivänäkin. Maksuttomuuden ja koulutuksen tasa-arvon periaate on kirjattu nyt käsittelyssä olevaan lakiin, ja niin pitää olla yhä tulevaisuudessakin.

Nyt käsittelyssä oleva perusopetuslaki on mielestäni kuitenkin ns. hyvien ihmisten laki, sillä puitelakina se antaa huomattavan vapauden koulutuksen järjestämiseen. Näin ollen se sisältää myös omat vaaransa muun muassa koulutuksen tasa-arvon toteutumisen suhteen.

Peruskouluopetuksen järjestämistä koskeva keskustelu on ollut koulutuksen lainsäädännön valmistelutyön kuumimpia aiheita. Kysymys yksityiskoulusta ja ostopalveluista on jakanut oikeistoa ja vasemmistoa kaikista voimakkaimmin. Sosialidemokraattien tavoitteena on näissä kysymyksissä ollut estää ostopalveluiden vyöryminen peruskouluihin ja toisaalta myös säädellä yksityisten koulujen perustamista yhteiskunnallisen harkinnan kautta. Onneksi tämä tavoite on nyt myös saavutettu.

Laajamittainen ostopalveluiden salliminen peruskouluissa merkitsisi koulujen voimakasta erilaistumista ja epätasa-arvoistumista. Pahimmassa tapauksessa vakinaisia opettajanvirkoja ei juurikaan peruskouluista löytyisi. Toisaalta täytyy tunnustaa, että ostopalvelut voisivat tarjota mahdollisuuden uudenlaisiin opetusjärjestelyihin ja opetussuunnitelmiinkin, mutta ainakin minun vaakakupissani tasavertaiset koulunkäyntimahdollisuudet painavat näitä erikoisjärjestelyjä enemmän.

Korvaavien koulujen perustaminen on tällä hetkellä luvanvaraista. Myös uusi perusopetuslaki säätelee riittävästi yksityiskoulujen perustamista. Valtioneuvosto voi myöntää yksityiselle yhdistykselle tai säätiölle luvan perustaa peruskoulua korvaava koulu. Edellytyksenä koulun perustamiselle on erityinen koulutus- ja sivistystarve ja kunnan suostumus koulun perustamiseen. Nyt esitetty menettely korvaavien koulujen perustamisesta on hyvä ja mahdollistaa hyvässä yhteisymmärryksessä perustaa myös yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä peruskouluja tarpeen mukaan, mikäli todellakin koulutuksellisia ja sivistyksellisiä tarpeita niiden perustamiseen on.

Hallitus ei esitä peruskoulua edeltävän esikouluopetuksen ottamista mukaan nyt käsittelyssä olevan peruskoululain uudistukseen. Olemme tästä asiasta jo paljon täällä keskustelleetkin. Tämä on tietysti erittäin ikävä päätös, sillä pitkän valmistelun jälkeen kaikki odottivat tuota uudistusta kovasti. Myöskin lasten päiväkodeissa on valmistauduttu pitkään esiopetusjärjestelyihin ja esiopetuksen aloittamiseen.

Esiopetus olisi pitänyt siis ottaa tähän lainsäädäntöön mukaan, mutta kävi kuten kävi sivistyspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Mielestäni esiopetusta koskevaan kysymykseen voidaan kuitenkin palata vielä eduskuntakäsittelyn aika-

na ja esimerkiksi sivistysvaliokunnan on otettava kantaa asiaan. Eduskunnassa tulee päättää esiopetuksen toteuttamisaikataulusta, oli se sitten tulevaisuudessa tai tällä vaalikaudella päätettävä asia, ja myös rahoituksesta koulutuksen lainsäädännön yhteydessä.

Erityisopetus on osa perusopetusta ja varmistaa osaltaan mahdollisuuden tasavertaiseen kouluopetukseen kaikille. Nyt esitetyssä peruskoululaissa on hyvin yleisesti säädetty oppilaan oikeudesta erityisopetukseen ja myös erityisopetuksen järjestelyistä. Vaikka erityisopetusta koskevassa pykälässä säädetään muun muassa velvollisuudesta laatia kullekin oppilaalle henkilökohtainen opetussuunnitelma, on pykälän muotoilu mielestäni suurimmalta osalta muutoin hyvin vanhanaikainen ja on pitäydytty aiempaan lain muotoiluun.

Erityisopetuksen järjestämisessä korostetaan turhaan hallinnollisen päätöksen tekemistä ennen erityisopetusratkaisua ja viranomaistahojen käsittelyä. Ratkaisun jälkeiseen erityisopetukseen siirtoa korostetaan myös aivan liikaa. Pykälä on mielestäni muotoiltu opettajan näkökulmasta, ei niinkään oppilaan näkökulmasta. Edelleenkin halutaan korostaa mahdollisuutta siirtää ongelmat pois normaaliluokista ja normaalikouluista. Pykälä pitäisi muotoilla valiokunnassa siten, että kullakin oppilaalla on oikeus erityisopetukseen ja että erityisopetusta tulee antaa oppilaalle, joka sitä tarvitsee. Ei niinkään siten, että oppilas täytyy siirtää erityisopetukseen, jos hän sitä tarvitsee ja mielellään myös hyvin kauas pois normaaliyhteisöstä. Erityisopetuksen järjestämistapoja ei myöskään laissa tarvitse määritellä.

Ed. Vehkaoja on tehnyt aloitteen, joka sisältää monia ansiokkaitakin kohtia erityisopetusta koskien. Toivon, että valiokunnassa käsitellään ja tulemme varmastikin käsittelemään tämän lakiesityksen myös hyvin huolella ja niin, että harkitsemme vakaasti, mitkä kohdat näistä todellakin ovat tarpeellisia ja hyviä toteuttaa peruskoululainsäädännön yhteydessä.

Uusi peruskoululaki antaa mahdollisuuden myös ylä- ja ala-asteen hallinnollisesta jaosta luopumiseen. Esitys on hyvä ja samalla korostaa yhtenäiskouluperiaatetta. Perustelujen mukaan opettajien mahdollisuus opettaa sekä ylä- että ala-asteella siis väljentyy. Yläasteen aineenopettaja voi entistä vapaammin opettaa ala-asteella kyseistä oppiainetta. Opettajien liikkuvuuden lisääminen on hyvä kehityssuunta. Kuitenkin tulee huolehtia siitä, että aineenopettajat ovat perehtyneet riittävässä määrin myös kasvatuksellisiin kysymyksiin ja ovat alalle sopivia henkilöitä, ei pelkästään niin, että ovat perehtyneet omaan tieteenalaansa ja tuntevat oman asiansa.

Arvoisa puhemies! Peruskoulua on usein haukuttu liian tasapäistäväksi opinahjoksi. Oppisisällöt ja opettamisen toteuttamistavat ovat saaneet myös osansa kritiikistä. Kritiikki on osin aiheellista, toisaalta taas kohtuutontakin. Peruskoululla on mahdollisuus kehittää opetustaan nykymuodossaan, sillä koululla on mahdollisuus tänä päivänä laatia koulukohtaisia opetussuunnitelmia ja yksilöllisiä opetussuunnitelmia. Nämä mahdollistavat koulujen erikoistumisen ja yksilön tarpeet huomioonottavan opetuksen. Opetuksessamme tulisikin pyrkiä siihen, että kullekin oppilaalle laadittaisiin henkilökohtainen opetussuunnitelma. Erityisopetuksessa näin on ollut jo pitkään, joten oppia voisi ottaa monessa muussakin asiassa tältä opetuksen sektorilta.

Nopeiden oppijoiden asemaan tulee kiinnittää huomiota. En korosta tässä lahjakkaita oppilaita, vaan nimenomaan nopeita oppijoita, ja siinä missä hitaammatkin oppivat, täytyy nopeitakin tietysti huomioida. Kaikki lapset ovat mielestäni lahjakkaita ja toiset vain oppivat nopeammin kuin toiset.

Erityisopetus tältä kannalta katsottuna voisi olla myös nopeammin edistyvien opetusta, ei pelkästään oppimisvaikeuksisten opetusta. Aineenopettajien roolin lisääntyminen ala-asteella tuo mahdollisuuden opettaa joustavammin eri aineita kunkin oppilaan kykyjen ja oppimistahdin mukaan. En näe esimerkiksi pahana sitä, että ala-asteelta asti matematiikkaa opettaisi aineenopettaja, kunhan vain lapselle taataan turvallinen ja vakaa oppimisympäristö ja aineenopettajille riittävät tiedot varhaiskasvatuksesta ja sopiva persoonallisuus pienten lasten opetukseen.

Arvoisa puhemies! Koska menemme kohti puitelainsäädäntöä, joudutaan kouluja arvioimaan aivan uusien kriteerien mukaan. Uuden peruskoululain mukaan vuosittain tehtävällä arvioinnilla aiotaan hankkia tietoa peruskoulun tilasta ja opetuksen tasosta eri puolilla maata. Arviointi tarvitaan, mutta arviointijärjestelmä ei saa missään vaiheessa kehittyä englantilaisen mallin mukaiseksi koulujen paremmuusjärjestysmittariksi. Tuloksia ei saa siis julkaista koulukohtaisesti tai liian kategorisesti luokitellen. Koulutusta tulee kehittää siten, että oppilas, koulu ja yhteiskunta hyötyvät tasapuolisesti uudistuksista. Pelkät tulosmittarit ja raha eivät saa

olla koulutusta ohjaavia tekijöitä, vaan koulun on toteutettava muitakin arvoja.

Ed. M. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan oikaisuna ed. Tahvanaisen puheenvuoron johdosta todeta, ettei parlamentaarinen koulutustoimikunta toiminut niin, että ainoastaan vasemmisto olisi vastustanut ostopalveluja peruskoulun yhteydessä.

Itse asiassa parlamentaarisessa toimikunnassa, jossa olin jäsenenä, äänestimme asiasta ja tasan puolet toimikunnasta vastusti ostopalveluja peruskoulussa nimenomaan siinä muodossa, että kyläyhteisöltä tai joltain yhdistykseltä olisi ostettu koulutusta joko kokonaan tai osittain. Me, jotka vastustimme tätä, katsoimme, että tällaiset tilapäiset ratkaisut eivät aina tarjoaisi sitä laatua ja pitkäjännitteisyyttä, jotka mielestäni lapselle pitää tarjota. Olen iloinen, että ymmärtääkseni myös ministeri Heinonen jo viime syksynä oli myös tämän linjan kannattaja.

Ed. Karjula (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Meillä on käsiteltävänä laaja lakikokonaisuus, jonka perimmäinen tavoite on varmastikin se, että tätä kautta kehitämme koulujärjestelmäämme.

Ed. Tahvanaisen puheeseen haluaisin sen verran puuttua, kun hän tarkasteli peruskoulua ja totesi, ettei ole aihetta ylenmääräiseen kritiikkiin. Kuitenkin mielestäni näen, kun nyt olemme tällaisen laajan lakikokonaisuuden kanssa liikkeellä, että meidän pitäisi edustajina suhtautua avoimesti myös peruskoulun tarkasteluun, niihin vahvuuksiin, mutta myös niihin heikkouksiin, jotka nykyisessä järjestelmässä ovat, ja tätä lakikokonaisuutta käsiteltäessä pyrkiä luomaan todella entistä ehompi, entistä selvästi parempi peruskoulu, joka toimii myös nykyisen yläasteen osalta erityisesti poikien tarpeita paljon paremmin palvellen.

Ed. Tahvanainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin oikeisto — vasemmisto-asetelma ei tietenkään ole absoluuttinen ja ehdoton, vaan onneksi teillä oikeallakin on niitä ihmisiä, jotka ajattelevat nykyistä peruskoulujärjestelmää, kannattavat sitä ja sen nykymuotoista kehittämistä.

Toiseksi ed. Karjulalle. En missään tapauksessa ole sanonut niin, että nykyistä peruskoulujärjestelmää ei saisi kritisoida ja kehittää, vaan nimenomaan tarkoitan aivan samaa kuin ed. Karjula juuri totesi, että meidän tulee yhdessä kehittää valiokuntatyössä ja eduskunnassa muutoinkin nykyistä peruskoulujärjestelmäämme.

Ed. Takkula: Arvoisa rouva puhemies! Koululainsäädännön uudistus on asia, jota on odotettu pitkään ja josta on opetus- ja koulukentällä puhuttu pitkään. Tänään sitten eletään sitä historiallista vaihetta, että olemme sen eduskuntaan saaneet ja lähetekeskustelua käydään. Tänäkin iltana on monenlaisia puheenvuoroja ihan alkulähtökohdista käsin tuotu esille, ja muutamalla sanalla ajattelin minäkin evästää.

Arvoisa puhemies! Kuten me molemmat tiedämme, en aina pysty niin tiiviisti näitä asioita ilmaisemaan, mutta yritän nyt muutamia arvolähtökohtia esille tuoda enkä käydä koko sitä kehityskaarta, joka monessa puheenvuorossa jo esille on tullut.

On pakko alkuun sanoa muutama sana esiopetuksesta, koska parissa vastauspuheenvuorossa olen hätäisesti sitä paikaltani yrittänyt kertoa, millä tavalla sitä hahmotan itse esiopetusta antaneena. Kun on lapsen etua jatkuvasti tuotu esille, olen opettajana ja kasvattajana kysellyt ja kyselen sitä edelleen täältä ja toivon mukaan valiokunnassakin, vaikka ed. A. Ojala toivoo, että kyselen siellä joitakin muitakin asioita. Mutta mikä on lapsen etu?

Jollakin tavalla minusta tuntuu, että haluamme välillä puristaa joitakin asioita ikään kuin nyrkkiin sillä tavalla, että voisimme määrittää joitakin tällaisia asioita, jotka eivät suoranaisesti määritettävissä ole. Kaikki lapset ovat samanlaisia, niin kuin kasvatustieteessä monesti sanotaan, mutta samaan lauseeseen kuuluu, että kaikki lapset ovat erilaisia. Näin ollen lapsen edun löytäminen ja kohtaaminen on melko vaikeaa.

Sen vuoksi esiopetuksen perusteleminen pelkästään lapsen edulla jollakin tavalla myös esiopetusta antaneelle opettajalle ei aina mene läpi johtuen siitä, että on joutunut toteamaan sen käytännön opetustyössä, että joillekuille siitä ehkä on etua. Sitten toisaalta, millä tavalla se etu mitataan? Joidenkuiden kohdalla voi olla niin, että esiopetus on sillä tavalla turhauttavaa, että ne valmiudet, joita itse olen ymmärtänyt esiopetuksessa pyrittävän luomaan, että tasataan lasten tiedollisia, taidollisia ja asenteellisia valmiuksia, ovat jo kehittyneet siinä vuorovaikutusympäristössä, jossa he ovat olleet ennen esiopetukseen tulemista kotona ja päivähoidossa. Niin kuin tiedämme, lapsi on sellainen oppija, joka havainnoi koko ajan maailmaa

ihan kehdosta. Toivon mukaan nyt eletään elinikäistä oppimista kehdosta hautaan asti. Näin ollen kehityserot ovat melko lailla suuria nuorellakin iällä.

Kaiken kaikkiaan kasvatuksen ja opetuksen vuorovaikutus tapahtumana on jokaisen kohdalla yksilöllistä ja tapahtuu erilaisissa jaksoissa ja sykleissä. Mutta siltä osalta olen valmis näkemään, että esiopetus on monella tavalla myönteinen asia. Esiopetuksen mukaan saaminen myös tähän pakettiin olisi varmasti ollut toivottavaa, mutta niin kuin olen käytäväkeskustelusta kuullut, opetusministeriöllä oli sekä halua että tahtoa mutta kaikki eivät tähän haluun ja tahtoon voineet hallituksessakaan yhtyä. Ei nyt ehkä niitä laitoja sitten tarvitse käydä läpi, miltä laidalta tuki jäi puuttumaan.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, haluaisin nostaa pari asiaa esille. Olen nyt sivistysvaliokunnassa ja tulen siellä sitten syvemmin tarkastelemaan asiaa. Olen nyt vähän hätäisesti katsonut läpi perusopetuslain, joka itseäni kiinnostaa näin peruskoulun luokanopettajan koulutuksen saaneena. Täytyy sanoa, että se arvopohja ja ihmiskäsitys, joka päälle hallituksen esitys rakentuu, on se, mikä erityisesti itseäni kiinnostaa. Tässähän lähtökohta on se, että koulun tulisi tukea oppilaiden kasvamista hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi —tässä kai tällainen humanistinen ihmiskäsitys ja arvopohja on takana —ja sen lisäksi myös kasvattaa heitä yhteiskunnan jäseniksi ja että he voisivat omata elämässä tarpeelliset tiedot ja taidot. Jollakin tavalla ajattelen, että ehkä kasvatuksen syvemmän ulottuvuuden sisään leipominen olisi varmasti ollut paikallaan, mutta toisaalta opettajana opetustapahtuman ja vuorovaikutuksen tuntien varsinainen opetushan tapahtuu opettajan persoonan kautta luokassa. Näin ollen opettajan arvomaailma ja ihmiskäsitys tulevat varmasti peilautumaan ja näkymään läpi, ja varmasti on monella tavalla perusteltua, että pysytään yleisissä humanistisissa periaatteissa.

Mutta kun puhutaan vain tiedoista ja taidoista, jollakin tavalla ajattelen myös näin, että kun ollaan kasvattamassa yhteiskunnan jäseniksi — tietenkin voisi kysyä, pitäisikö kasvattaa kansalaisyhteiskunnan kansalaisiksi —tarvitaan asenteellisenkin puolen mukaan ottaminen eli elämässä tarpeelliset tiedot ja taidot. Johtuen, arvoisa puhemies ja arvoisa ministeri, siitä että oikeastaan viime päivienkin viestit julkisuudessa ovat kertoneet siitä, että sen lisäksi, että tietoja ja taitoja voidaan saada erilaisten viestimien kautta nyt, kun tietoyhteiskunnassa on voimakkaasti menty eteenpäin, esimerkiksi Internetin kautta, on jollakin tavalla peräänkuulutettava myös sivistyksen ulottuvuutta sillä tavalla, että ei kaikki se tieto, jota liikkuu, ole välttämättä ihmisen ja elämän kannalta hyväksi vaan myös asenteellisen ja sivistyksellisen puolen esille tuominen olisi tärkeää.

Ed. Suhola on mielestäni hyvin kauniisti sanonut, että kaiken ei tarvitse olla irvokasta vaan on olemassa myös jotakin arvokasta, juuri tällaisten arvokkaiden asioiden esille tuonti. Viittasin viime päivien keskusteluihin esimerkiksi Internetin kautta, kun on pommi- ym. kehitelmiä rakennettu. Se osaltaan kertoo siitä, että meillä on koulukentän puolella satsaamista siihen, että esille tulisivat sellaiset asenteet, että nuoret voisivat ymmärtää sen, että tieto on todellista tietoa ja arvokasta silloin, kun se sisältää arvon ja tunteen, ja näin ollen pystyisivät myös käsittelemään tietoa sillä tavalla, että se voisi olla ihmisen ja elämän kannalta hyödyllistä ja sitä kautta käytössä myös ihmistä ja elämää suojelevaa ja tällaista kasvua tukevaa.

Arvoisa puhemies! Pääpiirteissään hallituksen esitystä arvioidessa on todettava, että esitys on hyvä ja oikean suuntainen. Tätä on tietenkin pitkään huolella valmisteltu, ja on todettava, että koulujärjestelmämme kelpaa esimerkiksi hyvin laajasti, maailman laajuisesti. Meillä on koulussamme monia sellaisia vahvuuksia, joista on hyvä pitää huolta tulevaisuudessakin. Yksi tällainen vahvuus on koulutuksellisen tasa-arvon periaate, ja uskon, että tällä hallituksen esityksellä, koululainsäädännön paketilla myös halutaan tulevaisuudessa huolehtia siitä, että tasa-arvoisuuden periaate tulee säilymään, ja samalla myös siitä, että elinikäisen oppimisen periaatteen ymmärtämistä tullaan myös tätä kautta vahvistamaan.

Ed. Tahvanainen puhui opettajien liikkuvuudesta eri rajojen yli. Uskon näin, että se on osaltaan vahvuus mutta ei ainoastaan tule huolehtia siitä, onko puolin tai toisin ainedidaktiikka tai kasvatustietoisuus kunnossa, vaan on huolehdittava siinäkin kokonaisvaltaisesta näkemyksestä, että sekä aineen hallinta että kasvatukseen liittyvät kysymykset ovat jokaiselle opettajalle merkityksellisiä ja tärkeitä. Uskon näin, että kun opettajat ovat opetusuran valinneet, he ovat myös tämän tiedostaneet eli kutsumus on sisään rakennettu.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, lakiesityksen pohjalta me linjaamme sitä, minkälainen

koulu on meidän tulevaisuuden tavoitteenamme. Uskon, että valiokunnassa tulemme käymään tästä hyvän ja värikkään keskustelun ja sellaisen keskustelun, joka voi kantaa pitemmällekin ja antaa eväitä siihen, että tulevaisuuden koulu on sellainen, jossa kasvaa tasapainoisia yhteiskunnan jäseniä, kansalaisia, jotka ymmärtävät, että todellinen tieto sisältää myös arvon ja tunteen.

Ed. J u u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pelkään pahoin, että ed. Takkula, opettaja Takkula, on esiopetusta antaessaan ollut varsin koulumainen ja sanoisinko luokanopettajamainen opettaja lapsiryhmälle, koska hän ilmaisi jotenkin siten, että toiset hyötyvät opetuksesta ja toiset eivät. Näen koko idean siinä, että esiopetuksessa lähdetään lapsen omista lähtökohdista, ei opettamaan asioita vaan valmiuksia oppimiseen.

Siinä mielessä olen iloinen, että ministeri Heinosen valmistelema esitys esikoulusta lähti siitä, että lastentarhanopettajien ja luokanopettajien yhdessä toimien päiväkotien ja koulujen yhteistoiminnasta syntyy aivan uusi alkuopetus, joka todellakin on aivan eri asia kuin oppivelvollisuuden alentaminen yhdellä vuodella.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula pyrki visioimaan tulevaisuuden koulua, ja haluan tuoda tähän yhden hyvän esimerkin. Meillähän on kymmeniä, jopa satoja kokeiluhankkeita ollut jo vuosia meneillään, ja ajattelin muutamalla sanalla kertoa Lempäälän kunnan Sääksjärven ala-asteesta, jossa on todella esimerkinomaisesti tehty yksilöllistä oppimista kokeiluhankkeessa.

Lähtökohtana siellä oli yhteiskunnan muuttuminen haasteena koulun muuttumiselle. Perinteisen koulun ei enää katsottu kasvattavan uudella vuosituhannella menestyviä kansalaisia. Tämä useiden vuosien kokeilu on osoittanut, että innostuneiden opettajien työn sekä vanhempien ja lasten yhteistyön tuloksena on mahdollista sallia oppilaille yksilölliset oppimistavoitteet, jotka huomioivat oppilaan yksilölliset lähtökohdat, kehitysrytmin, oppimisajan erot ja oppimisedellytykset, ja kokonaisuus todella toimii. Oleellista tässäkin on kytkentä esikouluun ja esiopetukseen. Kunnan, koulun ja sosiaalitoimen yhteistyöllä lapset pääsevät 6-vuotiaina kouluun, muodollisesti ovat sosiaalitoimen hallinnonalalla mutta käytännössä opiskelevat peruskoulun ja esikoulun tavoitteilla. Oleellista on, että yksilön kannalta koulu huomioi lapsen oikeuden oppimiseen ja että opettajan rooli niin ikään muuttuu ja kehittyy.

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Markkula, vaatii puhemieheltä aika suurta tulkintataitoa tulkita tämä vastauspuheenvuoroksi ed. Takkulan puheenvuoroon!

P u h u j a : Tässä on oleellinen ero ed. Takkulan ajatuksiin. Koulu todella toimii.

P u h e m i e s : Ed. Markkula, puhemiehen kanssa ei myöskään väitellä!

Ed. T a h v a n a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin vastata ed. Takkulalle, kun hän viittasi puheenvuorooni siitä, että olisin liian suppeasti tarkastellut aineenopettajien ja luokanopettajien roolia koulussa. Jos hän olisi kuunnellut tarkkaan puheenvuoroni, hän olisi kuullut sieltä, että nimenomaan minä painotin myös persoonallisuutta ja sitä, että opettaja on sopiva opettamaan myös varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa, jos hän on esimerkiksi vain aineenopettajaksi alun perin koulutautunut.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Takkula mielestäni ihan onnistuneesti ainakin pyrki hakemaan tähän perusopetuslain opetuksen tavoitteisiin jotain uutta ulottuvuutta. Ed. Takkula toi esille tämän sivistyskäsitteen, joka on tietysti hyvin monikerroksinen ja laaja. Itse asiassa jäin odottamaan, että ed. Takkula olisi siirtynyt siihen, mitä tämä sitten käytännössä voisi merkitä. Odotin, että ed. Takkula olisi siinä yhteydessä pohdiskellut tämän päivän lapsen tunne-elämää ja tätä tapakulttuuria.

Itse omassa puheenvuorossani halusin hakea tältä koululainsäädännön uudistukselta sitä, että me voisimme ryhtyä aidosti puhumaan sivistyskoulusta tai kulttuurikoulusta ja uskon, että sivistysvaliokunnassa on mahdollisuus juuri tämän arvopohjan kautta hakea jotakin uutta ehkä vielä tähän. Mutta samalla myös totean sen, että ehkä tärkeintä sittenkin on, että siellä koulussa, koulutyössä erityisesti opettajat lasten kanssa jaksavat näistä arvokysymyksistä keskustella ja tuoda sillä tavalla tämän sivistysulottuvuuden siihen arjen koulutyöhön mukaan. Se on äärettömän vaikea kysymys. Mutta jos me löydämme siihen jonkun sanan tai sanaparin ja muun, joka

edesauttaa opetus- ja kasvatustyötä, niin hyvä näin. Mutta ei se vielä ihan näissä ed. Takkulan kiipeilyharjoituksissa minulle avautunut, mikä se sitten olisi, mutta jatketaan sitten valiokunnassa.

Ed. Saarnio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkula puhui lasten edusta varsin hyvällä tavalla. Siinä mielessä minusta tuntuu kummalliselta, että hän ei johtopäätöksissään tullut siihen samaan johtopäätökseen, mihin yleensä on tullut, kun esiopetuksesta on puhuttu, eli toisin sanoen että pidettäisiin lapset tasa-arvoisina myös tämän asian kohdalla.

Nythän esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on varsin laaja esikoulujärjestelmä päiväkotien yhteydessä ja se toimii ja on erittäin hyödyllinen, uskoisin, myös ala-asteelle menevien lasten kannalta ja opettajat ovat kokeneet sen varsin myönteisenä. Tässä mielessä olettaisin, että sellainen noin 60 000 lapsen eli yhden vuosiluokan saaminen kokonaisuudessaan tähän esiopetuksen piiriin, olisi kaikkein paras vaihtoehto. Se, että hallitus nyt tarjoaa tätä 6 000, joka on kymmenen prosenttia niin kuin avuksi, sekin auttaa sen lisäksi, mitä päiväkotien yhteydessä on, mutta jättää vielä aukkoja, jotka ovat täysin tarpeettomia ja varsin valitettavia koko koulujärjestelmän kannalta.

Ed. Takkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Juurolasta aloitan ja hänelle toteaisin, että varmaan olin hyvin opettajamainen. Mutta kun puhuitte yksilöistä, opettamisesta ja oppimisesta, puhuin itsekin juuri siitä ja sen vuoksi kyselinkin sitä lapsen etua ja yritin hahmottaa tuossa puheenvuorossani juuri sitä, kuinka lapsen etu voi kulkea monisäikeisesti ja kuinka toisen lapsen etu ei välttämättä olekaan toisen lapsen etu juuri tältä yksilölliseltä pohjalta. Mutta ymmärsin, että vastauspuheenvuoron halusitte käyttää ja näin ollen tätä puolta jotenkin tuossa esille nostaa. Taisimme lopulta olla kuitenkin melko lähellä samaa ajattelua.

Ed. M. Markkulalle toteaisin, että jaan puhemiehen käsityksen. Lempäälän — Sääksjärven koulu tai siellä tehtävät harjoitukset eivät millään tavalla koskettaneet minun puhettani.

Mitä tulee ed. Gustafssonin kiipeilyharjoitukseen ja siihen, että sivistyksen ulottuvuutta miltei onnistuneesti käsittelin, haluaisin todeta, että puheeni aluksi totesin, että pyrin olemaan lyhytsanainen ja koko kiipeilyharjoitusta en vie tässä vaiheessa loppuun, vaan jatkan sitä sivistysvaliokunnassa ja sen jälkeen täällä myöhemmin, kun tämä tulee keskusteluun tänne saliinkin. Jotakin halusin jättää myös tältä osin takataskuun.

Ed. Saarniolle toteaisin, että tasa-arvoisuuden periaate tuli esiin pariin kolmeen otteeseen puheessani. En lähtenyt sitä erittelemään eri kouluasteille, vaan puhuin koko kouluasteesta, koko elinikäisestä oppimisperiaatteesta, että kaikkialla sen tasa-arvoisuuden tulisi toteutua.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Förslagen till ny utbildningslagstiftning är resultatet av ett långt beredningsarbete. Som medlem av den parlamentariska utbildningskommissionen, som arbetade i cirka ett års tid och som hörde ett stort antal sakkunniga, också forskare, under arbetets gång, kan jag konstatera att lagförslagen i stort sett har följt kommissionens förslag, dock med vissa ändringar.

Allmänt kan konstateras att lagförslagen ger kommunerna, skolorna, eleverna och grundskolelevernas föräldrar större frihet och större möjligheter att påverka utbildningen. Min åsikt är att många goda skolor med skolvisa läroplaner och en fungerande elevdemokrati i praktiken redan fungerar enligt dessa principer.

Utformningen av lagen om grundundervisning har väckt den största uppmärksamheten.

Lagförslaget ger möjlighet till friare val av skola, distriktsgränser slopas och det skall vara möjligt att välja skola också i en annan kommun. Arbetssättet i grundskolorna görs mera elevcentrerat och eleverna uppmuntras att arbeta mera projektbetonat och inte nödvändigtvis årskurs- och klassvis. Därför är det helt naturligt och riktigt att en obligatorisk indelning i låg- och högstadium slopas. Kommunerna får rätt att välja de lokalt bäst fungerande lösningarna.

Arvoisa puhemies! Uusi perusopetuslaki koskee myös vaikeasti vammaisia lapsia, mikä onkin merkittävä muutos parempaan. Laki painottaa oikeutta tuki- ja erityisopetukseen sitä tarvitseville. Pidän tärkeänä huomion kiinnittämistä koulunkäyntiavustajien tilanteeseen tässä yhteydessä. Jos lain kirjain halutaan toteuttaa, muutokset ovat tarpeen. Lainaan 31 §:ää, jonka mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut ja erityiset apuvälineet. Kyse on mielestäni muun muassa koulunkäyntiavustajien vaihtelevasta tai puuttuvasta koulu-

tuksesta, turvattomista ja lyhyistä työsuhteista ja huonosta palkkauksesta.

Myönteisenä on myös pantava merkille, että lakiehdotus vahvistaa saamelaisten oikeuksia ja puuttuu myös romanien ja muiden vähemmistöjen tilanteeseen. Viittomakieli nostetaan nyt ensimmäistä kertaa esiin opetuskielenä, siis äidinkielenä. Laki tarjoaa muodolliset mahdollisuudet ensimmäiseen viittomakielen koulun perustamiseen Suomeen. Viittomakielen koulussa äidinkielenä on viittomakieli ja oppilaat lukevat muun perheen kotikielestä riippuen joko suomea tai ruotsia toisena kielenä. Mielestäni viittomakielen koulu olisi perustettava niin pian kuin mahdollista.

Niin kuin itse ja myös hyvin moni muu aikaisemmin jo on todennut tänä iltana, on ilman muuta sanottava, että suuri pettymys on, että esitykseen ei sisälly oikeutta esiopetukseen. Suomi on tässä asiassa pahasti jäljessä muista Euroopan maista. Toivonkin, että sivistysvaliokunta voisi löytää kompromissin asiaan. Nykyinen monenkirjava tilanne on kestämätön. Uudellamaalla esikoulua käy yli 70 prosenttia kuusivuotiaista, kun taas esimerkiksi Pohjois-Karjalassa vain 34—35 prosenttia. Eriarvoisuutta lisää se, että 5 000 kuusivuotiasta on mukana ja heillä on mahdollisuus käydä maksutonta esikoulua 19—20 tuntia viikossa peruskoulussa, kun taas muiden noin 33 000 lapsen esikoulu, jonka pituus vaihtelee ollen joskus vain kaksi päivää viikossa, on maksullista.

Suurin muutos lukiolaissa on suoranainen vaatimus yhteistyöstä alueen muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Olen tästä iloinen. Opiskelijan on voitava hankkia tietoa monista lähteistä ja monin eri tavoin, ammattikurssien, kesäyliopiston, kansanopistojen, kansalaisopistojen, etäopetuksen jne. avulla.

On itsestään selvää, että opinto-ohjaukselle asetettavat vaatimukset ovat suuremmat, kun kaikkien ei enää edellytetä kulkevan saman myllyn läpi. Oppilaiden edellytykset ja opintomotivaatio otetaan kuitenkin parhaiten huomioon, jos vaihtoehtoja on olemassa.

Fru talman! Det är givetvis en stor frestelse för mig — som det har varit för många andra — att kommentera alla lagförslag, men tiden räcker inte till. Lagen om fritt bildningsarbete kräver dock några kommentarer. Till sin struktur skiljer sig denna lag från de övriga — och det på goda grunder. Det unika grenverk av fritt bildningsarbete som vi har i Finland, våra folkhögskolor, medborgarinstitut, idrottsinstitut, studiecentraler och sommaruniversitet behöver paradoxalt nog fasta strukturer och klara paragrafer om statsandelar och priser per enhet för att det fria folkbildningsarbetet skall fortleva och må bra. Därför är det bra att lagförslaget i stort bekräftar huvudprinciperna i de nuvarande lagarna, som berör just denna sektor. Med denna lag kan den fria folkbildningen leva.

Arviointi on keskeisenä käsitteenä kaikissa näissä uusissa laeissa. Arvioinnin tulee olla jatkuva prosessi, ja sen pitää toimia hyvin. Siteeraan perusopetuslakia: "Opetuksen tulee edistää tasaarvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana." Ja edelleen: "Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita - -".

Arviointityössä tulee kaikkien olla mukana lähtien oppilaasta ja hänen vanhemmistaan, koulusta, kunnasta, opetushallituksesta, opetusministeriöstä aina valtioneuvostoon ja eduskuntaan saakka. Henkilökohtaisesti en vierasta ajatusta vaikka kouluturvalautakunnasta, jonka puoleen vanhemmat ja oppilaat voisivat kääntyä tapauksissa, joissa kunta laiminlyö vastuunsa eikä tarjoa hyvää ja turvallista koulua kaikille.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

Poistoja päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 15)—17) asia.

---

18) Hallituksen esitys laeiksi arvonlisäverolain sekä Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 64/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 9/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Hallituksen esitys laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 65/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Hallituksen esitys laiksi poliisin hallinnosta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 76/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 10/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kysymyksessä on laki, jonka tarkoituksena alun perin oli erottaa liikkuvan poliisin ja keskusrikospoliisin aluetoimistot pääosastoista ja yhdistää ne lääninpoliisiin, toisin sanoen hajottaa nämä kaksi valtakunnallista yksikköä. Näin ei kuitenkaan käynyt siitä syystä, että muun muassa eduskunnasta esitettiin voimakas paheksuminen suunnitelman toteuttamisesta, suunnitelman, joka oli kyllä jo edellisenkin hallituksen aikana, edellisen eduskunnan aikana olemassa. Hallitus luopui tästä, ja tämä laki muodostui tietynlaiseksi tyngäksi, jolla jossain määrin täsmennetään jo olemassa olevia yhteistoimintasääntöjä toisaalta keskusrikospoliisin, liikkuvan poliisin aluetoimistojen ja lääninpoliisin välillä.

Kun jossakin vaiheessa on saatu se käsitys, että minä olisin tähän lakiin tyytymätön, niin vielä kerran totean, että minä en ole tähän tyytymätön. Minä olen tyytyväinen ja myöskin liikkuva poliisi ja keskusrikospoliisi ovat tyytyväisiä, että niiden toimintamahdollisuudet on säilytetty ennallaan. Toivon, että tulevaisuudessa ei tapahtuisi niin, että jokaisen eduskunnan aikana yritetään näitä poliisiyksikköjä hajottaa vaan annetaan niille työrauha, niin kuin nyt on annettu, koska ne tekevät yhteiskunnallisesti sekä liikkuva poliisi liikenteen valvonnan alueella että keskusrikospoliisi taloudellisen rikostutkinnan ja suurten rikosten tutkinnan ja kansainvälisen poliisiyhteistyön osalta varsin hyvää työtä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 87/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 11/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Hallituksen esitys laiksi siemenkauppalain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 39/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

23) Hallituksen esitys laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain, luontaiselinkeinolain ja kolttalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 54/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

24) Hallituksen esitys Sopimuksen Euroopan energiaperuskirjasta ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 46/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 14/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 14.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

25) Hallituksen esitys laiksi panttilainauslaitoksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 16/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 15/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

26) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 18/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 16/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

27) Hallituksen esitys laeiksi yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain ja henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 79/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 6/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

28) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1995

Kertomus 12/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi maanantain täysistuntoon.

29) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1996

Kertomus 16/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi maanantain täysistuntoon.

30) Hallituksen esitys Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosiaatiosta tehdyn Euro-Välimeri-sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 31/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen varsinaiseen täysistuntoon.

31) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 51/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen varsinaiseen täysistuntoon.

32) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 44/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen varsinaiseen täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18. Ajankohtaiskeskustelu on huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 23.04.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio